

Sv. Jovan Kronštatski

MOJ ŽIVOT U HRISTU

* * *

Gospode! Ja sam čudo Tvoje dobrote, premudrosti, svemoći, jer si me Ti priveo iz nebića u biće, jer me Ti do sada održavaš u životu, jer ću, dobrotom, milošću i čovekoljubljem jedinorodnog Sina Tvoga, naslediti život večni, ako Ti ostanem veran, jer sam strašnim sveštenim činom prinošenja Sinom Tvojim na žrtvu Sebe Samog podignut iz užasnog pada, iskupljen od večne pogibelji. Slavim Tvoju dobrotu, Tvoju moć beskonačnu, Tvoju premudrost! Ali učini čuda Tvoje dobrote, svemoći i premudrosti na meni kukavnom i kako god znaš spasi mene, nedostojnog slugu Tvog, i uvedi u Carstvo Tvoje večno, udostoj me života beskonačnog, dana nezalaznog.

* * *

Srce moje treba da se prilepljuje samo za Boga: meni je dobro prilepljivati se Bogu (Ps. 72, 28), a ono se – aj, kakvo slepilo i izopačenost! – prilepljuje za slasti ovoga veka: za hranu, piće, telesnu slast, za novac, za taj prah, za odeću, za tu trulež, za cveće koje nestaje, za dezone, za krojeve koji mame oko, za raskošno nameštene sobe itd. Čudna stvar! Mene, hrišćanina, nebeskog čoveka, zanima sve zemaljsko, a malo – nebesko. U Hristu sam preseljen na nebesa, dok se u isto vreme svim srcem čvrsto prilepljujem za zemlju i, po svoj prilici, nikada ne bih ni želeo da budem na nebu, već bih radije da uvek ostajem na zemlji, iako me zemaljsko, i pored zadovoljstva koje pričinjava, opterećuje i muči, iako vidim da je sve zemaljsko nepouzđano, propadljivo, da brzo prolazi, iako i znam i osećam da ništa zemaljsko ne može da zasiti moj duh, da umiri i zadovolji moje srce, neprestano uznemireno i rastuživano ovozemaljskom taštinom. I dokle ću ja, nebeski čovek, biti zemaljski? Dokle ću biti telo ja, čedo Božje, koji se ne od krvi, ni od želje tjelesne, nego od Boga rodih (Jn. 1, 13) na svetom krštenju, dokle se sav neću ustremiti ka Bogu? Gospode, privuci srce moje k Tebi, Duhom Tvojim Svetim! Gospode, odvрати srce moje od taštine ovozemaljske. Gospode, bez tebe ništa činiti ne mogu.

* * *

Sve što sija na zemlji jako volimo: zlato, srebro, drago kamenje, kristal, bleštavu odeću – zašto ne volimo buduću slavu na koju nas Gospod poziva? Zašto ne težimo sjaju poput sunčevog? Pravednici će se, rečeno je, zasjati kao sunce u Carstvu Oca svoga.

(Mt. 13, 43) Zato što smo grehom izopačili prirodu duše svoje i umesto za nebo, prilepismo se za zemlju, umesto za netruležnost – za truležnost, zavolesmo zemaljski sjaj, prolazni, propadljivi i obmanjivi. Ali zašto mi tako silno volimo sjaj? Zato što duša naša beše stvorena radi svetlosti nebeske i u početku sva beše svetlost, sva sijanje; njoj je svetlost urođena, urođeno joj je osećanje i želja za svetlošću. Usmerite tu težnju ka traženju nebeske svetlosti!

* * *

Kada vidiš prelepu devojku ili ženu, ili prelepog mladića, istog trena se uznesi ka vrhovnoj, najsvetijoj Lepoti, koja je uzrok svake lepote zemaljske i nebeske, dakle, ka Bogu; proslavi Ga zbog toga što od zemlje čini takvu lepotu; zadivi se u čoveku lepoti lika Božjeg koji sija čak i u našem iskvarenom stanju; zamisli kakav će biti naš lik u stanju našeg proslavljenja, ako ga se udostojimo; zamisli kakva je lepota svetih Božjih, svetih Anđela, Božje Majke, preukrašene Božanskom slavom; zamisli neizrecivu dobrotu lica Božjeg koje ćemo ugledati i ne zanosi se zemaljskom lepotom, tim telom i krvlju. Slatka je pohota, ali je grehovna, razvraća i Bogu je protivna. Ne prilepljuj se srcem za devojačku ili žensku lepotu, već samo za Gospoda Boga Koji je stvorio svaku lepotu Sebe radi, i govori: meni je dobro prilepljivati se Bogu (Ps. 72, 28), samo Bogu, a ne prolaznoj telesnoj lepoti.

* * *

Čamotinja koja nas obuzima zbog neuspeha u kakvom delanju, osobito sveštiničkom, koje obavljamo radi drugih, i stid na licu, potiču od našeg neprijatelja bestelesnog koji kao lav ričući hodi i svugde nastoji da nas proždere, i koji nas nagoni na svaki neuspeh, na svaki greh. Stoga, da ne bi bilo spoticanja u bilo kakvom delanju, za njega se treba prethodno pripremati njegovim razumnim proučavanjem, spojenim sa uzdržanjem i molitvom; treba težiti savršenstvu u svemu i ne davati mesta đavolu. Ako se desi neuspeh u poslu, ne treba se prepuštati čamotinji, nego se, priznavši pred Bogom svoj greh i svoju nemoć, smiriti pred Njim, odbaciti svoje samoljublje i ne snebivajući se priznati svoj greh i svoju nepromišljenost, lenjost ili slabost, i greh svoj vrgnuti u bezdan milosrđa Božjeg, moleći za Njegovu milost i pomoć za ubuduće radi dobrog i uspešnog obavljanja svoga posla.

* * *

Na molitvi i u svakom delu u svom životu izbegavaj podozrivost i sumnju i đavolsko maštanje. Neka ti oko duševno bude zdravo da bi sve telo tvoje molitve, tvojih dela i tvoga života bilo svetlo.

* * *

Tokom zajedničke molitve celo srce tvoje neka bude u Bogu i neka se nipošto ni za šta zemaljsko ni za tren ne prilepljuje; imaj takođe plamenu ljubav prema dušama ljudskim, zbog ljubavi Božje i staranja o njihovom spasenju; moli se za njih kao za one koji se nalaze u velikoj nevolji. Svi mi, rečeno je, u nevoljama prebivamo, izloženi obmani lukavoga.

* * *

Kad ogladniš, ne navaljuj mnogo na hranu – opteretićeš i srce i telo. Jedi polako, bez halapljivosti, uz razmišljanje, u slavu Božju, sećajući se Boga–Hranioca, a osobito Njegove nepropadljive hrane, tela i krvi Njegove, toga kako nam je Samoga Sebe, iz ljubavi, darovao za hranu i piće, i svete reči jevanđelske.

* * *

Sve što uznemirava i kao da potkopava srce u njegovom temelju, sve što ga muči – od đavola potiče, jer je on večito uznemiravanje i mučenje. Gospod je spokoj srca. Hodite k Meni svi koji ste umorni i natovareni i Ja ću vas odmoriti. (Mt. 11, 28) Mir vam ostavljam, mir Svoj dajem vam. (Jn. 14, 27) Koliko strasti, toliko nemira i mučenja; koliko pristašća, toliko oštih strela koje probadaju srce, i toliko pomračenja. Veliki deo života čovek se nalazi u duševnom pomračenju.

* * *

Naiđe li pomisao samohvale, samonaslađivanja, govori: ništa sam; sve dobro u meni čini blagodat Božja. Šta li imaš što nisi primio? (1. Kor. 4, 7) Bez Mene ne možete činiti ništa. (Jn. 15, 5) Ako naiđe pomisao gnušanja prema bilo kom delu tela bližnjeg ili svom, govori: ceo čovek je prekrasno delo ruku Božjih; sve je u njemu veoma dobro stvoreno. Gle, sve dobro bješe veoma. (1. Moj. 1, 31)

* * *

Koja je dužnost tvoja, pričasnike božanskih Tajni? Ti moraš misliti o onome što je gore gdje Hristos sjedi s desne strane Boga (Kol. 3, 1. 2), a ne o zemaljskom, jer Hristos radi toga na zemlju siđe, da nas na nebesa uzvede.¹ U kući Oca Mojega stanovi su mnogi. Idem da vam pripremim mjesto. (Jn. 14, 2) Naše življenje je na nebesima. (Fil. 3, 20) Blaženi siromašni duhom, jer je njihovo Carstvo nebesko. Ako ne bude pravda vaša veća nego pravda književnika i fariseja, nećete ući u Carstvo nebesko. (Mt. 5, 3; 20) Pustite djecu neka dolaze k Meni, jer takvih je Carstvo Božije. (Lk. 18, 16) Vidiš li koji je krajnji cilj radi koga je Hristos sišao sa nebesa na zemlju, radi koga nam daje Svoje božanske Tajne – telo i krv? Taj cilj je – darovanje nama Carstva nebeskog. Ka njemu teži.

* * *

Gordost je demon; zloba je taj isti demon; zavist je taj isti demon; i bludna gadost je taj isti demon; i prisilna hula je taj isti demon; prisilna sumnja u istinu je demon; čamotinja je demon; razne su strasti, ali u svima deluje isti satana; razne su strasti, ali su zajedno raznolika našaptavanja satanska, i čovek biva jedno, jedan duh sa satanom. Izlažući se zlobnom i žestokom nasilju najrazličitijih strasti i ujedanju đavola pri vršenju različitih dela Božjih, prihvataj ta stradanja kao stradanja za ime Hristovo i raduj se u stradanjima svojim, blagodareći Bogu; jer ti đavo, a da to i ne zna, priprema najsajnije vence od Gospoda! Amin. Opiri se đavolu bez odlaganja.

* * *

Ne srdi se na ljude koji pokazuju svoju gordost i nadmenost ili zlobu, razmaženost i nestrpljivost u odnosu prema tebi ili drugima, nego se, setivši se da si i sam izložen tim istim, pa i većim grehovima i strastima, pomoli za njih i krotko sa njima postupi. Ako i upadne čovek u kakvo sagrašenje, vi duhovni ispravljajte takvoga duhom krotosti, čuvajući sebe da i ti ne budeš iskušan. Nosite breme jedan drugoga (ako te je neko uvredio, ili ti je teško – istrpi), i tako ispunite zakon Hristov. (Gal. 6. 1–2)

* * *

Obraćate li dovoljno pažnje na stanje svoje duše: da li je zdrava i, budući da je živa, da li je čvrst njen život, i ako je srećan ovdašnji prolazni život, da li je ičim obezbeđen večni život, večno blagostanje, na primer, verom – ima li u duši tvojoj vere žive u Boga, u Spasitelja, u Crkvu – dobrim delima, krotošću, smirenjem, nezlobivošću, pravdoljubljem i poštenjem, uzdržanjem, celomudrenošću, milosrđem, trpljenjem, pokornošću, trudoljubljem i dr.? U protivnom, sav tvoj rad je uzaludan, duša čini mnoge, možda i

divljenja dostojne stvari, ali će sama poginuti. Kakva je korist čovjeku ako sav svijet zadobije a duši svojoj naudi? (Mt. 16, 26)

* * *

Dan je simbol kratkotrajnosti zemaljskog života: dolazi jutro, potom dan, zatim večer, i sa dolaskom noći prođe i čitav dan. Tako će i život proći. Najpre detinjstvo, kao rano jutro, potom dečastvo i zrelost kao potpuno svanuće i podne, zatim starost, kao večer, ako Bog da, a onda – neizbežno smrt.

* * *

Čovek se, ma gde bivao, naposljetku uvek vraća kući. Tako se i hrišćanin, ma ko da je, čuven ili običan čovek, bogat ili siromašan, učen ili neuk, ma gde bio, ma kakvu dužnost u društvu vršio, ma šta radio, mora opominjati da nije kod kuće, već u stranstvovanju, na putu, i da se mora vratiti kući – ocu, majci, starijoj braći i sestrama; a ta kuća je nebo, otac je Bog, majka – Prečista Bogorodica, starija braća i sestre – Anđeli i sveti ljudi Božji; mora imati na umu da su sve zemaljske obaveze, poslovi – sporedna dela, a da je pravo delo – spasenje duše, ispunjavanje zapovesti Hristovih, očišćenje srca.

* * *

Kako voleti Boga svim srcem, svom dušom, svom snagom, svim umom? Svim srcem, to jest u potpunosti, bez podeljenosti između između ljubavi prema Bogu i ljubavi prema svetu, i uopšte prema stvari; ako se, na primer, moliš, moli se svim srcem, ne zabavljaj se ispraznim pomislima, zemaljskim pristašcima, budi sav u Bogu, u ljubavi Njegovoj, svom dušom, to jest ne kakvom jednom silom duše, ne samo umom, bez učešća srca i volje, svom snagom, a ne sa pola snage ili slabo; kada treba ispuniti kakvu zapovest, ispunjavaj je sveusrdno, do znoja i krvi i davanja života, ako zatreba, a ne lenjivo i mrtvo ili preko volje.

* * *

Kako je promenljiv ovaj svet! Ovde veselje, muzika, tamo – zaupokojene molitve, pojanje, plač za umrlim; ovde bogatstvo, raskoš, velelepnost – tamo puko siromaštvo, oskudevanje u svemu, u pristojnoj i dovoljno toploj odeći, teskoba, odvratna prljavština, vlaga. Ovde sve puca od zdravlja, izobilja snage, tamo – bolesti, oronulost, iznemoglost; ovde prosvećenost, obrazovanost, tamo – neznanje, tama; ili: ovde uz svetovnu

obrazovanost visoko duhovno prosvećivanje i blagočašće, i u tom sjedinjenju divna i prijatna harmonija, lepota duhovna; a tamo svetovno prosvećivanje i uz njega bezverje, nemoralnost – duhovna nakaznost, disharmonija, disonanca koja razdire dušu; ovde uspeh u svim poduhvatima, tamo – bezuspešnost; ovde se sve lako dobija – i novac i ugled u društvu, počasti, odlikovanja, tamo – ma koliko se trudio, ništa ne postižeš ili tek uz ogromne napore postižeš nešto malo. Ko će ukloniti tu očiglednu protivrečnost? Samo Bog. Mi o tome možemo samo da snevamo.

* * *

Ko je drzak prema čoveku, drzak je i prema Bogu, kakvi su mnogi od nas. Poštuj u čoveku veličanstvenu, bescenu ikonu Božju i dugo trpi greške i zablude paloga čoveka da i tvoje Gospod istrpi, jer neprijatelj Boga i roda ljudskog, budući da nije u stanju da svoju zlobu iskali na Bogu, upinje se da je iskali na ikoni Njegovoj – na čoveku, kao što se upinje i da sve svoje nečistote, svoju tamu, svoju gordost, zavist i ostalo iskali na njemu. Pa poštuj čoveka, spasavaj ga; čuvaj i sebe, ne razdražuj se, ne ozlojeđuj se, ne zavidi, ne vređaj, ne laži, ne čini preljube, ne kradi i dr.

* * *

Duša naša je prosta kao misao, i brza kao misao i kao munja. Ona za tren može da bude ranjena grehom, da se prilepi za propadljive stvari; za tren može da otpadne od ljubavi Božje i bližnjeg, zbog jedne pomisli nepravedne, zbog jedne želje strasne, zbog pomisli neprijateljske, i stoga moramo neprestano biti na straži svoga srca da ne skrene u lukave reči ili pomisli, već da vazda prebiva u iskrenosti i čistoti Božjoj, u ljubavi Boga i bližnjeg.

* * *

Najbolji trenuci u životu su oni u kojima mislimo o onome što je gore, uopšte, kada spoznajemo ili branimo istinu, tu nebesku žiteljku, u višnjim obiteljima nastanjenu. Samo tada mi istinski živimo. Znači, suštinske koristi duševne zahtevaju da se što češće uzdižemo visoko iznad zemlje, gore, na nebo – gde je naš istinski život, istinska otaxbina naša kojoj neće biti kraja.

* * *

Posmatrajući najrazličitije razonode ljudske, izuzetnu brigu o telu, misliš: imaju li ljudi dušu? A ako je imaju, zašto se ne brinu, ne misle o njenom spasenju, jer ona se odala bezbrojnim gresima koji čine njenu smrt, i to smrt večnu? Postoji li večna muka i večno blaženstvo? A ako postoji, zašto se ljudi tako malo trude, ili se ni najmanje ne trude da izbegnu večno mučenje i naslede večno blaženstvo? I još: zašto ljude ne plaši strašni čas smrti? Ta nećemo večno živeti na zemlji. Jednom će i na nas doći red, i biće nam rečeno: pretvorite se i vi, sinovi ljudski, u prah zemaljski od koga ste stvoreni. O, rasejanosti naše, gordosti naše, pristrašća, prikovanosti za zemlju! Grešnici, mislite li da Bog nema čime da vas kazni? O, ima, ima! To je pakao ognjeni, jezero ognjeno, strašni bezdan pakleni koga se i sam satana plaši, crv koji ne umire i škrgut zuba. Ali zašto se obraćam samo vama?! I sebi, i sebi treba da kažem isto: jer sam prvi među grešnicima kojima behu pripremljene muke paklene, ali od kojih me spase Hristos, u Koga se jedino uzdam. A vi, braćo moja, imate li svi vi veru u Hrista, u Jevanđelje Njegovo? Gde je vaš život jevanđeljski? Ko od vas bar svakodnevno čita Jevanđelje, taj najveći dar Boga i zakon života? Svi zastraniše i zajedno nevaljali postaše: nema ga koji čini dobro, nema baš nijednoga. (Rim. 3, 12)

* * *

Školovana i nedoškolovana omladina retko ide u crkvu, uopšte se ne bavi svojim duhovnim vaspitanjem, smatrajući ga nepotrebnim i predajući se ovozemaljskoj taštini. Na to treba obratiti pažnju. To je plod gordosti, duhovne učmalosti. Smatraju da je posećivanje hrama i zajedničkog Bogoslužjenja stvar prostog naroda i žena, zaboravljajući da u hramu sa strahom zajedno sa ljudima služe Anđeli i da to smatraju najvećim blaženstvom.

* * *

Ne potiče li hladnoća prema zajedničkom Bogoslužjenju otud što ga jedni ne razumeju, a drugi, iako su učili nauku o Bogoslužjenju, predavana im je suvoparno, bez primera, upućivana samo razumu, dok je Bogoslužjenje, budući uzvišeno sazrcanje uma, ujedno, i pre svega, sladost i blaženstvo za srce?

* * *

Sveštenik, kao lekar duše, mora biti bez duševnih bolesti, to jest strasti, da bi druge lečio; kao pastir, mora biti napasan na bogatim pašnjacima jevanđeljskim i svetootačkim, da bi znao gde da napasa slovesne ovce; mora biti iskusan u borbi sa mislenim vucima kako bi umeo da ih odgoni od stada Hristovog; mora biti iskusan i jak u molitvi, uzdržanju; ne sme biti sputan pohotama i slastima ovoga života, naročito

pohlepom, slavloljubljem, gordošću; jednom rečju, mora biti svetlost da bi prosvećivao druge, so duhovna, da bi druge čuvao od duševnog kvarenja, i ne sme biti iskvaren strastima. U protivnom, svaki duhovni bolesnik mu može reći: Ljekaru, najpre se sam izliječi (Lk. 4, 23), a onda ću ti dopustiti da lečiš mene. Licemjere, izvadi najprije brvno iz oka svoga, pa ćeš onda vidjeti izvaditi trun iz oka brata svoga. (Mt. 7, 5)

* * *

Srce je tanano, lako, duhovno, nebesko po prirodi svojoj – čuvaj ga; ne opterećuj, ne ozemljuj ga, budi krajnje uzdržan u hrani i piću i uopšte u zadovoljstvima telesnim. Srce je hram Božji. Ako neko razara hram Božji, razoriće njega Bog. (1. Kor. 3, 17)

* * *

Budi hrišćanin u srcu, to jest budi uvek iskren u molitvi, u ponašanju prema bližnjima, uvek veruj, nadaj se, budi krotak, nezlobiv, prema svima dobronameran, pravedan, negramziv, saosećajan, milostiv, uzdržan, celomudren, trpeljiv, pokoran, hrabar.

* * *

O, kako je skupo procenio dušu našu, spasenje njeno, Gospod naš Isus Hristos, budući da je radi nas sišao sa nebesa, uzeo na Sebe dušu i telo naše, strašno postradao i za nas umro! A kako ja cenim svoju dušu, njeno večno spasenje? O, ne umem da cenim i dosad nisam naučio da budem u skladu sa ljubavlju moga Spasitelja, sav se prilepivši za zemlju, sav se predavši lenjosti i raznim strastima. Kako da u tebi bude ljubav Božja, Carstvo Božje, kad u tvom srcu caruje ljubav zemaljska – slastoljublje, pohlepa i gordost? To je nemoguće dotle dok ne razapneš tijelo svoje sa strastima i željama (Gal. 5, 24): jer niko ne može dva gospodara služiti (Mt. 6, 24) i prijateljstvo prema svijetu neprijateljstvo je prema Bogu (Jak. 4, 4). Ne ljubite, rečeno je, svijeta ni što je u svijetu. Jer sve što je u svijetu je pohota tjelesna, i pohota očiju, i nadmenost življenja. I svijet prolazi i pohota njegova; a onaj koji tvori volju Božiju ostaje vavijek. (1. Jn. 2, 15–17)

* * *

Naš Gospod Bog nas, zbog upornog traženja od Njega milosti Njegovih, hvali, videći u našoj upornosti veru našu i uzdanje u Njega; a mi grešni se gnevimo na one siromahe koji svakodnevno i uporno traže od nas milostinju – čak i na decu čije je poverenje u ljude naročito veliko, čija vera u dobrotu drugih nema granica, jer su ona još

prostosrdačna i dobra, nezlobiva. Budući srebroljubivi, slastoljubivi, gordi, mi ih često gledamo sa prezirom, na njih, ovčice nezlobive, vičemo, gubimo vlast nad sobom, ne želeći da shvatimo da ih na neumorno traženje milostinje od nas prisiljava glad, nedostatak odeće, obuće, uporno zahtevanje gazdarice ili gazde novca za deo sobe koji im izdaju. Zar upravo oni kod proroka Danila ne vapiju na nas ka Gospodu: veoma se ispunismo poniženja; naročito se ispuni duša naša poruge od uživača, i poniženja od gordeljivaca (Ps. 122, 3–4). I, svakako, pre ili kasnije njihov žalosni vapaj će stići na nebo. Šta ja to govorim? Već je odavno dopro do ušiju Gospoda Savaota i pokrenuće gnev Njegov na nas i pravednu osvetu.

* * *

Do sada ni u čemu nisam oskudevao, budući milostiv prema drugima, i neću oskudevati ni u buduću jer Gospod je isti juče i danas (Jev. 13, 8). Nije uzalud rečeno: ruka onoga koji daje neće osiromašiti. Do sada mi je Gospod prolazna dobra pribavljao, a ne oduzimao. Slavim milosti Gospodnje, bogati promisao Njegov.

* * *

Ti si predstavnik vere i crkve, o jereju, ti si predstavnik Samoga Hrista Gospoda; ti si dužan da budeš primer krotosti, čistote, hrabrosti, čvrstine, trpljenja, uzvišenog duha. Ti delaš delo Božje i ni pred kim ne treba da kloneš duhom, nikome ne treba da laskaš, da se ulaguješ i da svoj posao smatraš višim od svih poslova ljudskih.

* * *

Ko se navikava da polaže račune o svom životu na ispovesti ovde, taj se neće bojati da daje odgovor na strašnom sudu Hristovom. I radi toga je ovde i ustanovljen krotak sud pokajanja da bismo, očišćeni i ispravljeni ovdašnjim pokajanjem, dali nepostidan odgovor na strašnom sudu Hristovom. To je prva pobuda na iskreno pokajanje i pritom neizostavno jednom godišnje. Što se duže ne kajemo, to je gore po nas same, to uze grehovne postaju zamršenije, to je, znači, teže, polagati račune. Druga pobuda je spokojstvo: što je ispovest iskrenija, duša je spokojnija. Gresi su skrivene zmije koje truju srce čovekovo i sve biće njegovo; ne daju mu mira, neprestano mu izjedaju srce; gresi su bodljivakovo trnje koje neprestano bode dušu; gresi su duhovna tama. Pokajnici treba da daju plodove pokajanja.

* * *

Pokajanju pomaže svest, sećanje, uobrazilja, osećanje, volja. Kao što grešimo svim silama duše, tako i pokajanje treba da bude od sve duše. Pokajanje samo na rečima, bez rešenosti na ispravljenje i bez osećanja skrušenosti, naziva se licemernim. Svest o gresima se pomračuje, treba je prosvetliti; osećanje se zaglušuje, otupljuje, treba ga probuditi; volja tupi, oduzima snagu za ispravljenje, treba je prinuđivati: Carstvo nebesko s naporom se osvaja (Mt. 11, 12). Ispovest treba da bude iskrena, duboka, potpuna.

* * *

Ah, braćo moja! Nećemo li svi ubrzo iščeznuti sa lica zemlje, i biti kao da nismo ni postojali? Ta gde su dela ljubavi? Gde je ispunjenje zapovesti Tvorca? Gde je duh Hristov u nama? Gde je nezlobivost, gde smirenje, gde ljubav prema dušama, gde nepristrasćenost prema prolaznom? Gde je staranje o duhovnim dobrima? Mi ljudi smo bezumni, najgluplji! Unakazili smo ikonu duša naših, unakazili život svoj, preinačili, naglavačke ga okrenuli. Umesto Hristu – đavolu ugađamo.

* * *

Na ovom tihom, prelepom, zvezdama posutom nebu jednoga dana će se pokazati užasan prizor, pred dolazak Gospoda sa nebesa. O, grešnici, poučavajte se svakodnevno prizorom nebeskim, kad već možete da se poučavate. Sunce će se pomračiti, i mjesec svoju svetlost izgubiti, i zvijezde s neba pasti. (Mt. 24, 29)

* * *

Postoji, braćo hrišćani, život istinski, pravi, i postoji život prividan, lažan. Življenje radi toga da bi se pilo, jelo, odevalo, bančilo, bogatilo, uopšte življenje radi zemaljskih zadovoljstava ili briga, kao i spletkarenje, podvaljivanje, širenje glasina o drugima – jeste život prividan; živeti radi toga da bi se ugađalo Bogu i bližnjima, da bi se molilo za spasenje duša njihovih i na sve načine pomagalo njihovo spasenje – znači istinski živeti. Prvi život je neprestana duhovna smrt, drugi – neprekidni život duha.

* * *

Gospod je rekao o Crkvi Svojoj: sazidaću Crkvu Svoju, i vrata pakla neće je nadvladati (Mt. 16, 18). To je rečeno kako o pastirima Crkve, ili jerarhiji crkvenoj, i o svima koji

istinski veruju, tako i o svim Svetim Tajnama, o svim dogmatima, zapovestima svete pravoslavne vere, i o svim činoposledovanjima Svetih Tajni, na primer liturgije, sveštenstva, braka, krštenja, miropomazanja, jeleosvećenja koji su ustanovljeni za sva vremena i koji su već mnoge stotine i hiljade godina ostali nepromenjeni. Eto kako je čvrsta Crkva koju je Gospod osnovao! Pamti te reči Gospodnje i nimalo se ne kolebaj, vršeći kakvu Svetu Tajnu. Budi čvrst kao dijamant.

* * *

Volim da se molim u hramu Božjem, osobito u svetom oltaru, kraj prestola ili kraj žrtvenika Božjeg, jer se čudesno menjam u hramu blagodaću Božjom; u molitvi pokajanja i skrušenosti sa duše moje spada trnje, spadaju okovi strasti, i postaje mi tako lako; sva draž, sva privlačnost strasti iščezava, ja kao da umirem za svet, a svet za mene sa svim svojim dobrima; ja oživljavam u Bogu i radi Boga, samo radi Boga, i sav se Njime prožimam i bivam jedan duh sa Njim; postajem kao dete koje se veseli u majčinom krilu; srce moje tada je puno nadnebeskog, slatkog mira; duša se prosvetljuje svetlošću nebeskom; sve vidiš jasno, sve gledaš ispravno, prema svima osećaš prijateljstvo i ljubav, prema samim neprijateljima, i rado ih opravdavaš i opraštaš im. O, kako je blažena duša s Bogom! Crkva je uistinu zemaljski raj.

* * *

Šta je za čoveka najstrašnije? Smrt? Da, smrt. Niko od nas ne može bez užasa da zamisli kako će morati da umre i da ispusti poslednji dah. A kako pate roditelji kada umiru njihova mila deca, kada beživotna leže pred njima? Ali braćo, ne plašite se i ne tugujte preko mere. Isus Hristos, Spasitelj naš, Svojom smrću je pobedio našu smrt i Svojim vaskrsenjem postavio temelj našem vaskrsenju, i mi svake nedelje proslavljamo u Hristu Vaskrslome naše opšte buduće vaskrsenje, i otpočinjemo večni život spram koga je ovaj prolazni život kratak, premda tesan i tužan put; a smrt istinskog hrišćanina nije ništa drugo do usnuće do dana vaskrsenja, ili rođenje za novi život. Dakle, slaveći svake nedelje vaskrsenje Hristovo i svoje vaskrsenje iz mrtvih, učite se da neprestano umirete grehu i vaskrsavate dušama od mrtvih dela, obogaćujte se vrlinom i ne tugujte neutešno za umrlima; naučite da smrt dočekujete bez straha, kao presudu Oca nebeskog koja je vaskrsenjem Hristovim iz mrtvih izgubila svoju strahotu.

* * *

Greh je besmislen i poguban. Na primer, pijanac je od suvišne upotrebe alkohola i bolestan, i čini razna nepristojna i sramna dela na koja se stidi i da pomisli i da ih se seti, a ipak nastavlja da se opija; proždrljivi črevougodnik posle prejedanja oseća teret,

pomračivanje sposobnosti, vezanost jezika i sam uviđa da postaje kao životinja ili zver, jer je često pun zlobe i mržnje prema onima koji žive zajedno sa njim i jedu zajedno sa njim ili onima koji traže od njega svakodnevnu milostinju – obuzima ga teskoba i tuga, gubi mir i spokojstvo, postaje nesposoban da misli o onome što je gore odnosno da bude istinski hrišćanin, da živi radi najvišeg cilja postojanja, pa ipak nastavlja da se sladi i prejeda; preljubnik vidi da preljubom oskvrnjuje i obeščašćuje svoju prirodu, dušu i telo, da ih izlaže bolestima, da izopačuje životni poredak koji je ustanovio Tvorac, da se sramoti, pa ipak nastavlja da čini preljube; srebroljubac vidi da mu je bogatstvo teret, da ga lišava njegove duhovne slobode i čini svojim robom, da ga odvraća od Boga i od ljubavi prema bližnjem, odvodi od istinskog života i unosi smrt u dušu, oduzima mir duševni i telesni, nameće teške brige, pa ipak on nastavlja da gomila velika bogatstva i dodaje sebi veliki teret dok iznuren brigama ne oboli i ne umre, naživši duši svojoj sticanjem bogatstva. Takav je svaki greh – gordost, zloba, zavist i drugo.

* * *

Treba ubiti u sebi zemaljsku ljubav, ljubav (strast) prema zemaljskoj telesnoj lepoti, prema slastima, sticanju, telu svome, prema časti, i oživeti ljubav prema nebu – istinskoj otaxbini, prema duši – stanovnici nebeskih obitališta, prema vrlini, treba zamrzeti sve što voli telo i zavoleti sve što ono prezire, čega se ono plaši (na primer, razmišljanje o smrti, o sudu), ili siromahe, bolesnike, stradalnike.

* * *

Neka ti se podsmevaju, protive kada se nalaziš pod uticajem kakve strasti; nimalo se ne vređaj što ti se podsmevaju i protive, jer ti čine dobro; raspni svoje samoljublje i uvidi pogrešku, zabludu srca svoga. Ali gorko žali one koji se podsmevaju rečima i delima vere i blagočašća, pravde, one koji se protive dobru koje činiš i koje želiš da usadiš u druge. Neka te sačuva Bog ozlojeđenosti prema njima, jer oni su jadni i suza dostojni. Slava Tebi Bože, Spasitelju moj, Koji si me izbavio od tiranije strasti, po molitvi mojoj.

* * *

Kada ste u hramu, opominjite se da se nalazite u živom prisustvu Gospoda Boga, da stojite pred licem Njegovim, pred očima Njegovim, u živom prisustvu Božje Majke, svetih Anđela i crkve prvorodnih, to jest praotaca, proroka, apostola, jeraraha, mučenika, prepodobnih i pravednih, i svih svetih. Sećanje i svest o tome imajte uvek kada ste u hramu, i stojte sa strahopoštovanjem, drage volje, srcem učestvujući u Bogoslužanju.

* * *

Ja sam moralno ništavilo: bez Gospoda u meni nema zaista istinite misli i dobrog osećanja, i zaista dobrog dela; bez Njega ja ne mogu da odagnam od sebe pomisao grehovnu, strasno osećanje, na primer, zlobe, zavisti, bluda, gordosti i dr. Gospod je savršenje svega dobrog što mislim, osećam, činim. O, kako je beskrajno široka dejstvujuća blagodat Gospoda u meni! Sve je za mene Gospod, i tako jasno, neprestano. Moja je – samo grehovnost, moje su samo nemoći. O, kako treba da volimo Gospoda koji je blagovoleo da nas pozove iz nebića u biće, da nas počastvuje likom i podobijem Svojim, da nas nastani u raju sladosti, pokori svu zemlju, i kad prekršismo zapovesti Njegove, kada se zanesmo obmanom đavola i neizmerno uvredismo Tvorca svoga svojom nezahvalnošću, i primismo u se odlike kušača – gordost, zlobu, zavist, nezahvalnost i sve njegove zle veštine kojima je počeo da nas poučava, kao svoje sužnje – On nas nije zauvek odbacio, već je blagovoleo da nas iskupi od greha, prokletstva i smrti pod koje smo grehom potpali, i Sam se na kraju vekova pojavio na zemlji, primio našu prirodu; Sam je postao moj Učitelj, Iscelitelj, Čudotvoritelj, Spasitelj; Sam je primio za nas pogubljenje, umro je za nas da ne bismo poginuli večno, vaskrsao da bi i nas po smrti vaskrsao, vazneo se na nebo da bi i nas, grehom pale, onamo uzveo, i postao nam je sve: hrana, piće, svetlost, očišćenje, svetinja, zdravlje, snaga koja štiti, spasava, čuva i milosti podaje.

* * *

Ja sam ništa, ali zbog blagodati sveštenstva, davanjem božanskog Tela i Krvi, postajem drugi ili treći vinovnik isceljenja od bolesti; preko mene blagodat Duha preporada za novi život decu i odrasle, savršava u Svetoj Tajni Evharistije telo i krv Isusa Hrista, sjedinjuje verne sa Božanstvom; preko mene razrešuje i svezuje grehove ljudske, zatvara i otvara nebo, daje dušespasonosne savete, pravila i ostalo. O, kako je poštovanja dostojan sveštenečki čin! Braćo, vidite li koliko dobrih dela izliva na vas Tvorac i Spasitelj preko sveštenika!

* * *

Veoma često magla duha zlobe okružuje naše srce i ne da nam da mirno govorimo sa našim bližnjima koji su nas jednom ili nekoliko puta uvredili ili pokazali svoju nedobronamernost prema nama. Treba usrdno moliti Gospoda da On Sam razagna tu maglu zlobe i ispuni srce naše dobrotom i ljubavlju, čak i prema neprijateljima našim, jer oni su zaslepljeni strastima – gordošću, zavišću, lakomošću, zlobom, ponekad ni sami ne znaju šta čine, kao što nisu znali ni neprijatelji Gospoda Isusa Hrista koji su Ga celoga života proganjali i najzad ubili sramnom smrću. Valja se opominjati da se

hrišćanska vera sastoji upravo u tome da se vole neprijatelji: Jer ako ljubimo samo one koji nas ljube, šta odviše činimo? Ne čine li tako i neznabošci? (Mt. 5, 46–47)

* * *

Ištite najprije Carstvo Božije i pravdu Njegovu, i ovo će vam se sve dodati. (Mt. 6, 33)
Kako iskati najpre Carstvo Božije? Na sledeći način: recimo, želiš da ideš odnosno putuješ, da ploviš nekuda iz kakve svakodnevne, privremene potrebe. Pomoli se najpre Gospodu da ispravi puteve srca tvoga, a onda i predstojeći telesni put, odnosno da usmeri put života tvoga po zapovestima Svojim i želi to svim srcem, i češće ponavljaj svoju molitvu za to. Gospod će, videći tvoju iskrenu želju i staranje da živiš po zapovestima Njegovim, postepeno ispraviti sve puteve tvoje. Dalje, ako, na primer, želiš da ti u sobi bude čist vazduh, ili ideš da se prošetáš na svežem vazduhu, seti se čistog i nečistog srca. Mnogi od nas vole da provetravaju sobu (i to je divno) ili da šetaju na svežem vazduhu, a ne pomišljaju o neophodnosti čistote duha ili srca (tako reći, duhovnog vazduha, daha života) te, živeći u svežem vazduhu, dopuštaju sebi nečiste pomisli, nečiste pokrete srca ili čak govorenje sramotnih reči i sam telesni blud. Ako tražiš veštastvenu svetlost, seti se svetlosti duhovne koja je neophodna duši i bez koje ona ostaje u mraku strasti, u mraku duhovne smrti. Ja u svijet dođoh kao svjetlost, govori Gospod, da svako ko vjeruje u mene ne ostane u tami. (Jn. 12, 46) Vidiš li i čuješ kako bura besni i zavija, čitaš li o brodolomima, seti se bure strasti ljudskih koje izazivaju svakodnevnu huku i pometenost u srcima ljudskim i razbijaju duhovnu lađu duše, ili lađu ljudskog društva, i moli usrdno Gospoda da ukroti buru grehova, kao što je nekada rečju ukrotio buru na moru, i da iskoreni iz srdaca naših strasti naše i vaspostavi stalni mir. Ako osećaš glad ili žeđ i hoćeš da jedeš ili piješ, seti se gladi i žeđi duše (ona je žedna istine, opravdanja u Isusu Hristu, osvećenja) koje ako ne zadovoljiš, duša tvoja može umreti od gladi, pritisnuta strastima, onemoćala, izmučena, i zadovoljavajući telesnu glad, ne zaboravljaj da utoliš, tim pre i najpre, duhovnu glad besedom sa Bogom, čistosrdačnim pokajanjem zbog grehova, čitanjem jevanđelske istorije i jevanđelskih pouka, a osobito pričešćivanjem božanskim Tajnama tela i krvi Hristove. Ako voliš da se lepo oblačiš ili kada oblačiš odeću, seti se nepropadljive odeće pravde u koju treba da bude odevena duša naša, ili Hrista Isusa, Koji je duhovna odeća naša, kao što je rečeno: koji se god u Hrista krstiste, u Hrista se obukoste (Gal. 3, 27). Strast za lepim odevanjem veoma često potpuno istiskuje iz srca samu misao o nepropadljivoj odeći duše i ceo život pretvara u ispraznu brigu o otmenosti u odevanju. Ako si učenik, student bilo koje školske ustanove, ili činovnik kakvog nadleštva, oficir neke od jedinica, ili tehnolog, slikar, skulptor, fabrikant, radnik kakvog pogona, pamti da je prva nauka svakoga od nas – biti pravi hrišćanin, iskreno verovati u Boga triipostasnog, besediti sa Bogom svakoga dana u molitvi, učestvovati u Bogoslužjenju, pridržavati se propisa i uredaba Crkve, i pre posla, i tokom posla, i nakon posla nositi u srcu ime Isusovo, jer je On svetlost, snaga, svetinja naša, pomoć naša.

* * *

Čudna stvar: ma koliko se brinuli o svom zdravlju, ma kako se čuvali, ma kakva najzdravija i najukusnija jela jeli, ma kakve zdrave napitke pili, ma koliko se na svežem vazduhu šetali, ipak smo na kraju krajeva podložni bolestima i truljenju. A svetitelji koji su prezirali telo, koji su ga umrtvljivali neprestanim uzdržanjem i postom, ležanjem na goljoj zemlji, bdenjem, trudovima, molitvom neprestanom, obesmrtili su i dušu i telo svoje; naša tela koja se hrane mnogo i raznim poslasticama, ispuštaju smrad po smrti, a ponekad i za života, a njihova tela miomirišu i zdrava su kako za života, tako i po smrti. Čudna stvar: mi gradeći rušimo svoje telo, a oni su ga rušeći gradili; mi, oblivajući ga miomirisima, ne izbegavamo njegov smrad, a oni su, ne brinući o miomirisu tela, već o tome da duša bude miomirisna Bogu – omiomirisali svoja tela. Braćo moja! Shvatite zadatak, cilj svoga života. Mi moramo da umrtvljujemo mnogostrasno telo ili strasti telesne uzdržanjem, trudom, molitvom, a ne da oživljavamo njega i strasti njegove sladokustvom, prezasićivanjem, lenjošću.

* * *

Dobro je u svakom pogledu udeljivati prosićima: sem pomilovanja na strašnom sudu i ovde, na zemlji, oni koji daju milostinju često dobijaju velike milosti od bližnjih, i ono što drugi dobijaju za veliki novac, njima daju badava. Zapravo, neće li najčelovekoljubiviji, najpravedniji i preštedri Otac nebeski milostive prema čedima Njegovim nagraditi i ovde, kako bi ih podstakao na veća dela ili makar na nastavljanje tih istih dela milosrđa i na ispravljanje nemilostivih koji se podsmevaju milostivima? Nagradiće i dostojno i pravedno.

* * *

Koliko praznih i neprestanih izgovora nudi nenavidnik roda ljudskog za mržnju prema bližnjima našim, tako da se ili neprestano ljutiš na ljude, ili neprestano osećaš zlobu, živiš po paklenoj sverazrušujućoj volji demonskoj. Ne juri za njegovim utvarama, ostavi svako neprijateljstvo i voli svakog, jer je ljubav od Boga.

* * *

Gospode, Ti neprestano pobeđuješ pakao u meni po molitvi mojoj, i ako do sada još nisam u paklu, to je Tvoja milost, Gospode, Pobeditelju pakla! Slava Tebi, Dobrotvore, Spase naš! Šta bi sa nama bilo bez Tebe? Bili bismo prave zveri i jedno drugo bismo istrebili. Ono što bi bilo sa pojedincima, bilo bi i sa narodima. Kada bi pojedinci i narodi živeli po Jevanđelju Tvome, tada ne bi bilo neprijateljstva, razmirica, ratova. Kada ćemo

u potpunosti postati svesni neophodnosti da radi našeg dobra prolaznog i večnog živimo po Jevanđelju? A sada je tako malo i onih koji čitaju Jevanđelje!

* * *

Gospode, ispovedam pred Tobom da nije u letnjikovcu, da nije u šumi život i zdravlje i krepost duhovnih i telesnih snaga, već kod Tebe u hramu, osobito na liturgiji i u životvornim Tvojim Tajnama! O, najveće su blaženstvo Svete Tajne! O, Svete Tajne koje život daju! O, ljubav su neizreciva božanstvene Tajne! O, božanstvene Tajne su čudesno i neprestano promišljanje Gospoda Boga o spasenju i oboženju našem! O, praobraz su večnog života božanstvene Tajne!

* * *

Vladičice moja, Presveta Bogorodice! Tebi se moljah pred liturgiju da mi izmoliš blagodat kako bih je savršio sa velikom snagom, u slavu Božju, na spasenje sveta i moje sopstveno! Ti si sve uredila na dobro. Blгодарim Ti, svedobra Pomoćnice, brza Poslušnice, nado nepostidna!

* * *

Koliko mi je dobročinstava do sada pružila vera Hristova! Ne govoreći o bezbroj drugih dobročinstava, reći ću o jednom: koliko je duševnih nemira, strasti ona progonila i umirivala me! Koliko je krivih težnji srca ispravila! Koliko su puta gresi bili očišćeni i duša spasena od duhovne smrti! I kako je blizu Gospod naš onome ko veruje! On je kao vazduh, kao disanje usta naših, disanje srca našeg, duše naše.

* * *

Gospode, blagodarim Ti od sveg srca svoga za blagodatna strujanja Duha Tvoga Svetoga tokom Bogoslužjenja zajedničkog i kućnog, za očišćenje od grehova, za mir, za skrušenost i suze, za očinsku utehu, za smelost, za snagu.

* * *

Kao jerej, moli se naročito za očišćenje, prosvećenje, osvećenje i obnovljenje ljudi Božjih i za svoje obnovljenje, jer iako često piješ krv Novoga Zaveta i jedeš životvorno telo Jagnjeta Božjeg Koje može brzo da te preporodi i obnovi, ipak se zbog svog nemara do sada nisi preporodio i nisi se obnovio, budući da si se u dubini srca predao istim onim strastima koje su u tebi bile i ranije. I prinosi Bogu plamenu molitvu za obnovljenje svoje i ljudi Njegovih. Bogu je to najprijatnija žrtva. Prinosi je sa verom, čvrstom nadom, ljubavlju nelicemernom: jer za Onoga Koji je došao da od stare haljine načini novu i da sipa novo vino u stare mehove, molitva za obnovljenje je miomirisni tamjan i pomoć namerama Vladike o preporodu roda ljudskog, oronulog od greha.

* * *

Ko bez roptanja ispunjava poslušanje ima veliki plod za dušu: što vidimo kako iz primera Gospoda Isusa Hrista Koji je za poslušnost vaznesen, po ljudskoj prirodi, iznad svakoga načalstva, i vlasti, i gospodstva, iz primera svih svetih Božjih koji su za poslušnost Sinu Božjem, Jevanđelju Njegovom, udostojeni neraspadljivih venaca nebeskih i večnog života sa Bogom i sa svetim Anđelima Njegovim. Sem toga, ko je poslušan ima bogat plod i za telo: jer što lenjivci gube, to marljivi i usrdni koji vrše poslušanje stižu. Stoga je poslušnost plodonosna za dušu i za telo i ako nije plodonosna za telo, onda je neizostavno plodonosna za dušu. Dakle, neka svako bude poslušan za dobro, a ne za zlo.

* * *

Biti smiren znači smatrati sebe zbog grehova svojih dostojnim svakog poniženja, uvrede, gonjenja, batina; a biti krotak znači nezlobiva srca podnositi nepravde koje nam se nanose, pogrde i drugo, i moliti se za neprijatelje svoje.

* * *

Sečivo bola koje nehotice zariješ u tuđe srce, ući će i u tvoje srce, po strogom zakonu uzvraćanja po delima našim: kakvom mjerom mjerite, onakvom će vam se mjeriti (Mt. 7, 2). Ako ne želiš bol, ne nanosi ga drugome.

* * *

Ako ljudi tako dugo služe ovozemaljskoj taštini i primoravaju nas da, često uzalud, čekamo kada će sa tim završiti, nećemo li onda mi, služitelji Božji služiti Gospodu Bogu

polako, sa zastajanjem, sa razumevanjem, sa osećanjem, sa velikim strahopoštovanjem i usrdem, čitajući molitve razgovetno, jasno? Pa bolje da oni čekaju nas, nego mi njih. Neka to bude, Gospode, pri svakom sveštenoslužanju, pri svakom savršavanju Svetih Tajni. I Ti daj sve to: jer bez Tebe ne možemo činiti ništa (Jn. 15, 5).

* * *

Pravi hrišćanin nikada ne zaboravlja da je on u ovom svetu zarobljenik đavola i neprestano uzdiše za duhovnom slobodom koju Sin Božji daruje svima koji veruju u Njega i koji ulažu napor da se oslobode od robovanja grehovima; pravi hrišćanin živi oprezno, koristeći se umereno svim zemaljskim stvarima, ne provodi vreme u praznoslovlju i praznim igrama, nije lakom, ne zavidi, neprekidno se moli, kaje se zbog grehova svojih.

* * *

Kažu: nije važno da li se jede mrsno tokom posta, nije u hrani post; nije važno da li se nosi skupa, lepa svečana odeća, da li se odlazi u pozorište, na večernje zabave, na maskarade, da li se nabavlja predivno skupo posuđe, nameštaj, skupe kočije, brzi konji, sakuplja i gomila novac i drugo; ali – zbog čega se srce naše odvraća od Boga, Izvora života, zbog čega gubimo večni život? Zar to ne biva zbog stomakougađanja, zbog skupocene odeće, kao bogataš iz Jevanđelja, zbog pozorišta i maskarada? Zbog čega postajemo bezdušni prema siromašnima i čak prema svojim srodnicima? Zar to ne biva zbog pristrašćenosti naše prema slastima, uopšte prema stomaku, prema odeći, prema skupom posuđu, nameštaju, kočijama, novcu i drugom? Može li se služiti Bogu i mamonu (Mt. 6, 24), biti prijatelj sveta i prijatelj Božji, služiti Hristu i velijaru. Zbog čega su Adam i Eva izgubili raj, pali u greh i smrt? Nisu li samo zbog hrane? Pogledajte dobro, zbog čega mi ne marimo za spasenje duše svoje koja je bila tako skupocena Sinu Božjem; zbog čega gresima grehe dodajemo, neprestano upadamo u protivljenje Bogu, u život isprazan, nije li to zbog pristrašća prema zemaljskim stvarima, i osobito prema slastima zemaljskim? Zbog čega grubi srce naše? Zbog čega postajemo telo, a ne duh, izopačujući svoju moralnu prirodu, nije li to zbog pristrašća prema hrani i drugim zemaljskim dobrima? I kako posle toga govoriti da nije važno da li se jede mrsno za vreme posta? To što mi tako govorimo jeste gordost, lažno umovanje, neposlušnost, nepokornost Bogu i udaljavanje od Njega.

* * *

Od kakve duboke gnojne rane, od kakve smrtonosne rane, od kakvog ubistvenog daha greha je došao da nas spase nebeski Lekar, Gospod Isus Hristos! Ko će to do kraja

dokučiti? Niko. Samo delimično, iz svog iskustva, neki od nas vide dubinu bezdana u koji smo pali grehom, svu svoju slabost za dobro, svu snagu i bezdan zla ili greha koji se gnezdi u našem srcu. Ali i to nam daje da vidimo blagodat Božja koja prosvetljuje naša pomračena srca. Prirodnim razumom čovek to ne vidi i zato ne može da vidi i oseti potrebu za ispravljanjem, i da ima snage za to ispravljanje i obnavljanje.

* * *

Blгодарim Gospodu, silnom u dobroti i dobrom u kreposti Svojoj, za pomilovanje brzo i veliko, za iscelenje dubokih rana srdačnih, grehom pričinjenih. Što nije mogla da učini kućna dugotrajna molitva, učinio je samo dodir životvornog, slavnog i strašnog prestola Božjeg u hramu svetih prvovrhovnih apostola Petra i Pavla: rana srca, nemir, tuga i teskoba su najednom nestale kao da je veliki kamen pao sa srca, i ja sam postao miran, u srcu se javila lakoća, prostor i smelost. Čudesna su dela Tvoja, Gospode! Čudesan si Ti koji sediš na prestolu slave Svoje, u hramovima hrišćanskim, Gospode, Sudijo najpravedniji i Spasitelju mnogomilostivi i Svedržitelju! Slava nepobedivoj dobroti Tvojoj, slava beskrajnoj sili Tvojoj, Care vekova!

* * *

Braćo, među bićima koja je Bog stvorio postoje privremena, prolazna kakva su sva nerazumna živa i neživa stvorenja, organska i neorganska, pa i sam svet koji će proći: jer prolazi obličje ovoga svijeta (1. Kor. 7, 31), i postoje večna, neprolazna, kakva su: Anđeli i duše ljudske, sami demoni sa njihovim satanom. Čoveku zemaljski život, život u telu, služi samo kao priprema za život večni koji treba da otpočne posle smrti tela. Zato treba bez odlaganja koristiti ovdašnji život, radi pripreme za drugi, i radeći za zemaljski život uglavnom radnim danima, nedeljom i prazničnim danima svecelo služiti Gospodu Bogu, posvećujući ih Bogoslužjenju, čitanju reči Božje, bogomišlju, dušespasonosnim razgovorima, dobrim delima, osobito milosrđu. Teško sagrašuje onaj ko zapostavlja duhovno delo svog vaspitanja za večni život u gornjem svetu. Kako je moguće zaboraviti svoje krajnje naznačenje? Kako je moguće biti tako neblagodaran pred Tvorcem koji nas je stvorio po Svom obrazu i podobiju za nepropadljivost i radi sjedinjenja sa Sobom i Koji nas je iskupio krstom Svojim i radi nas otvorio vrata Carstva nebeskog? Kako se mnogi od nas mogu izjednačavati sa stokom nerazumnom i postajati joj slični (Ps. 48, 13; 21)? Gore imajmo srca. (Vozglas na liturgiji)

* * *

Telo je, kao prolazna odeća duše, truležno, i ne predstavlja pravi život čoveka; istinski život je život duhovni. Ako i pocepaš, uništiš odeću čovekovu, on sam će ostati živ: tako

posle ubijanja, posle smrti, raspadanja tela, duša ostaje živa. Stoga se najviše starajmo o duši, o njenom spasenju!

* * *

O, hrame sveti, kako je dobro, slatko moliti se u tebi! Jer gde je plamena molitva, ako ne među tvojim zidovima, pred prestolom Božjim i pred licem Onoga Koji na njemu sedi! Zaista se duša topi od umilenja molitvenog, i suze teku niz obraze kao voda. Slatko je moliti se za sve.

* * *

Divim se veličini i životvornosti božanskih Svetih Tajni: starica koja je pljuvala krv i bila potpuno iznemogla, koja ništa nije jela, od pričešća Svetim Tajnama koje sam joj dao počela je da se oporavlja tog istog dana. Devojka koja je bila na ivici smrti, posle pričešća Svetim Tajnama tog istog dana je počela da se oporavlja, da jede, pije i govori, dok je do tada bila gotovo bez svesti, jako se bacakala i ništa nije jela, ni pila. Slava životvorećim i strašnim Tajnama Tvojim, Gospode!

* * *

Budi veran Bogu uvek i u svemu: govoriš li molitvu Oče naš, izgovaraj svaku reč iskreno, sa strahopoštovanjem, samo ka Bogu upravivši um i srce, ne obraćajući pažnju ni na koga; govoriš li kakvu drugu molitvu, čitaj opet od sve duše, svim srcem, ne obraćajući ni na koga i ni na šta nepotrebnu pažnju. Neprijatelj našega spasenja posebno se upinje da odvuče naše srce i um od Boga kada pristupamo služenju Njemu, i trudi se da preljubnički priveže naše srce i misao za nešto sporedno. Uvek, u svakom trenu, budi sa Bogom, naročito kada Mu prinosiš molitvu: naročito tada Mu budi veran i odan. Ako Ga izneveriš – od života ćeš otpasti, u tugu i teskobu ćeš sebe gurnuti.

* * *

Ka hrani i piću ne hitaj, nego pre ka delu Božjem pohitaj i vršeći delo Božje na hranu i piće ne pomišljaj. Čvrsto se sećaj pred Kim stojiš, sa Kim besediš, Koga pesmom slaviš; sav budi u Bogu, svecelo samo Njemu pripadaj, moli se svim srcem, poj svim srcem, za bližnje služi kao za sebe, toplo, svesrdačno, svim srcem i mišlju. Gospode, pomози: bez Tebe ne mogu činiti ništa (Jn. 15, 5).

* * *

Ako je srce čisto, onda je i ceo čovek čist; ako srce nije čisto – ni ceo čovek nije čist: jer iz srca izlaze zle pomisli, preljube, blud, krađe, lažna svjedočenja, hule...(Mt. 15, 19) Ali svetitelji su svi postom, bdenjem, molitvom, bogomislijem, čitanjem reči Božje, mučeništvom, trudovima i znojem stekli čisto srce i u njih se uselio Duh Sveti, očistio ih od svake nečistote i osvetio ih osvećenjem večnim. Staraj se i ti više od svega o očišćenju srca. Srce čisto sazdaš u meni, Bože. (Ps. 50, 12)

* * *

Ne ceni darove Božje cenom srebra i zlata. Badava si dobio, budi spreman da badava i daješ. Nagradu za trudove prepusti dobroj volji onih koji primaju Svetu Tajnu, i za one koji nude ili treba da ponude najmanju platu za duhovni trud tvoj, trudi se sa isto onoliko drage volje sa koliko se trudiš za one koji nude veliku nagradu. Tokom dela Božjeg ne misli o novcu, ne vređaj Duha Božjeg i nemoj prodavati darove Božje, da ne budu novci tvoji s tobom na pogibao. Ah, mnogi zbilja jedni prodaju, a drugi kupuju ili misle da novcem kupe darove Svetoga Duha, poput Simona čarobnjaka.

* * *

Hranu i piće treba koristiti samo radi jačanja svojih snaga, a ne radi sladokustva, i ne jesti kada priroda to ne traži. Mnogi od nas (i ja prvi), ako se ne pokaju i ne isprave, biće osuđeni za to što nisu pravovremeno jeli i pili, te su tako i pored razuma živeli kao nerazumne životinje i pomračivali svoje nerazumno srce. Zabavljali ste se hranom i pićem, i često ste jeli i pili kada nije trebalo da jedete i pijete: teško vama koji ste siti sada, jer ćete ogladnjeti (Lk. 6, 25). Naslađivaste se na zemlji, uhraniste srca vaša, kao na dan zaklanja. (Jak. 5, 5)

* * *

Eto na tu vašu svakodnevnu radnju, na uzimanje hrane i pića obratite najstrožu i najpomniju pažnju, jer od hrane i pića, od kakvoće i količine njihove veoma mnogo zavisi vaša duhovna, društvena i porodična delatnost. Pazite na sebe da srca vaša ne otežaju prejedanjem i pijanstvom (Lk. 21, 34); a i čaj i kafa spadaju takođe u pijanstvo, ako se neblagovremeno i prekomerno koriste. O, teško nama koji smo siti sada i koji često sa potcenjivanjem gledamo na darove Božje!

* * *

Đavo preko tela našeg i uopšte preko veštastvenosti deluje na nas na štetu našu. Tako on preko vina, čaja, kafe, preko poslastica, uopšte, preko novca, odeće i ostalog raspaljuje naše strasti. Zato se treba dobro čuvati mnogog ispijanja vina, čaja ili kafe ili jedenja poslastica, naročito bez druge bitne, jake i zdrave hrane. A te poslastice treba koristiti na poslednjem mestu, u najumerenijoj količini.

* * *

Evo vas zaiska satana da vas vije kao pšenicu. (Lk. 22, 31) Evo ko tako silno razvejava naše misli u hramu prilikom Bogoslužjenja, kod kuće na molitvi; evo ko odvlači naše misli od Boga, od duše naše i duša ljudskih, od nebeskog i večnog; evo ko nas zaokuplja zemaljskim tricama ili zemaljskom ispraznošću, zemaljskim ništavnošću, zemaljskom obmanom: hranom, pićem, odećom, stanovima itd. itd. Treba da se molimo jedni za druge da ne osiromaši vera naša, kao što se Spasitelj molio za Petra.

* * *

Obilno se hraneći postaješ telesni čovek koji nema duha, ili telo bezdušno; a posteći, privlačiš sebi Duha Svetoga i postaješ duhovan. Uzmi nepokvašeni pamuk, on je lagan, i u maloj količini lebdi u vazduhu, ali ako ga pokvasiš, postaće težak i odmah će pasti na pod. Tako je i sa dušom. O, kako dušu treba postom čuvati!

* * *

Ima li koristi od nevoljne, spoljašnje molitve? Nema; ona je Bogu mrska. Isto se odnosi i na učenje. Učenje nevoljno, napamet, ne donosi koristi. Kao što molitvenik koji se nevoljno moli samo prebira reči, a njihovu snagu ne razumeva i ne oseća, i ne prosvetljuje, ne sagreva, ne oživotvoruje njima srce svoje, tako i učenik koji nevoljno uči. Treba navikavati na dobrovoljno učenje, treba učiti razmišljanju o onome što se izgovara.

* * *

Kojim se imenom po veri nazivaš? Hrišćaninom. Šta ono znači? Označava to da sam ud velikog tela Hristovog koje se naziva Crkvom Hristovom, da sam Hristov sluga i poslušnik. Na šta te obavezuje ime hrišćanina? Na to da uvek imam Hrista u mislima i srcu svom, da uvek imam duh Njegov celog života svog, podražavajući Njegovom životu, izvršavajući Njegove svete zapovesti i da mislim o onome što je gore gdje Hristos sjedi s desne strane Boga (Kol. 3, 2; 1), prezirući ono što je dole.

* * *

Šta je svetost? Lišenost svakog greha i punota svake vrline. Tu lišenost svakog greha i vrlinski život dostižu samo malobrojni usrdni hrišćani, i to ne odjednom, već postepeno, dugotrajnim i mnogim tugama, bolestima i trudovima, postom, bdenjem, molitvom, i to ne svojom snagom, već blagodaću Hristovom. Samo je Vladičica Bogorodica od najranije mladosti Svoje od same utrobe majčine osvećena, i potom Ju je u Svetinji nad Svetinjama Gospod osvetio savršenim osvećenjem kroz Njenu neprestanu molitvu, čitanje reči Božje i razmišljanje o Njemu, kroz pouke nebeskih, čistih, bestelesnih Sila, osobito kroz Svoje unutarnje prosvetljenje. Svetinja odgovara u prirodi svetlosti sunčevoj i belini snega, a greh tami koja je tuđa svetlosti, i prljavštini ili rđi.

* * *

Gledajući ikonu Božje Majke sa predvečnim Mladencem, zadivi se kako se isto tako Božanstvo sjedinilo sa čovečanstvom, proslavi dobrotu i svemoć Božju i, poznavši svoje ljudsko dostojanstvo, živi dostojno visokog zvanja na koje si pozvan u Hristu, to jest zvanja čeda Božjeg i naslednika večnog blaženstva.

* * *

Zašto Gospod čoveku produžuje dane na zemlji? Da bi čovek imao vremena da se pokaje i očisti od grehova i strasti, i da bi istina i ljubav potpuno prodrle u srce putem obučavanja čula njegovih u pogledu dobra i zla.

* * *

Šta su duše ljudske? To je jedna te ista duša ili jedan te isti dah Božji koji je Bog udahnuo u Adama, koji se od Adama i do sada rasprostire na čitav rod ljudski. Svi ljudi su stoga isto što i jedan čovek ili jedno veliko stablo čovečanstva. Otud zapovest najprirodnija, zasnovana na jedinstvu naše prirode: ljubi Gospoda Boga svojega (prvolik

svoj, Oca svojega) svim srcem svojim, i svom dušom svojom, i svim umom svojim, i svom snagom svojom, i bližnjega svojega (jer ko mi je bliži od sličnog mi, istokrvnog mi čoveka) kao samoga sebe (Mk. 12, 30–31). Prirodna je neophodnost ispunjavanja tih dveju zapovesti.

* * *

Svakog čoveka koji ti dolazi, osobito sa duhovnim ciljem, primaj ljubazno i veselo, pa bio to i prosjak ili prosjakinja, i u sebi se smiruj pred svakim, smatrajući sebe nižim od njega, jer si od Samog Hrista postavljen da budeš sluga svih, a svi su udovi Njegovi premda, kao i ti, na sebi nose rane sagrađenja.

* * *

U istinu Jevanđelja i onoga što se čita u Crkvi ne sme se sumnjati. Sve što je u Jevanđelju i u Crkvi jeste disanje Duha istine, srebro ražeženo (u ognju), očišćeno od zemlje, pretopljeno sedmostruko (Ps. 11, 7), život, mir i sladoš duhovna. Teško onome ko sumnja: duh laži će ga pomračiti, stegnuti i baciti u čamu i tugu. Iskustvo.

* * *

Gospodu, kao najčedoljubivijem Ocu, milo je kada se iskreno molimo za ljude –decu Njegovu, i kao što su roditelji, na molbu dobre i poslušne dece svoje, milostivi prema rđavoj, hirovitoj i zločestoj čeljadi, tako je i Otac nebeski, zbog molitve onih koji su Njegovi (2. Tim. 2, 19) ili zbog molitve za narod jereja Svojih odenutih blagodaću, milostiv i prema nedostojnima, kao što je pomilovao i milovao nepokorni i ropćući jevrejski narod u pustinji zbog molitava Mojsejevih. Ali kakva je to plamena molitva bila!

* * *

O slavi presvetog imena Vladike Gospoda Isusa Hrista i Vladičice Bogorodice. Hiljadu puta sam osećao u srcu svom da posle pričešća Svetim Tajnama ili posle usrdne kućne molitve, uobičajene ili povodom kakvog greha, strasti, tuge, i teskobe, Gospod, molitvama Vladičice, ili Sama Vladičica, po dobroti Gospoda, kao da su mi davali novu prirodu duha, čistu, dobru, veličanstvenu, svetlu, mudru, krotku, umesto nečiste, potištene i trome, malodušne, mračne, tupe, zle. Mnogo puta sam se menjao čudesnom, velikom promenom, na svoje sopstveno čuđenje, a često i tuđe. Slava

dobroti Tvoj, Gospode! Slava milostima Tvojim, Gospode, koje pokazuješ na meni grešnom!

* * *

Naš život je ljubav – da, ljubav. A gde je ljubav, tamo je i Bog, a gde je Bog, tamo je sve dobro. Ištite najprije Carstvo Božije i pravdu Njegovu, i ovo će vam se sve dodati. (Mt. 6, 33) Dakle, sa radošću sve hrani i pričinjavaj im zadovoljstvo, sa radošću svima ugađaj i uzdaj se u svemu u Oca nebeskog, Oca milosti i Boga svake utehe. Prinosi na žrtvu ljubavi prema bližnjem ono što ti je dragoceno. Prinosi svog Isaka, svoje srce mnogostrasto, na žrtvu Bogu, kolji ga svojom voljom, raskinji telo sa strastima i pohotama. Sve si dobio od Boga, budi spreman i da daš sve Bogu da bi, pošto budeš u malom veran Gospodu svome, potom bio postavljen iznad mnogih. U malome si Mi bio vjoran, nad mnogim ću te postaviti. (Mt. 25, 23) Smatraj maštom sve strasti, kao što si se u to hiljadu puta uverio. Amin.

* * *

O, kako mudar mora biti hrišćanin u životu! On mora biti nalik na mnogookog Heruvima – sav mora biti oko, sav um i razmišljanje neprestano, izuzev slučajeva u kojima je potrebna vera bez razmišljanja.

* * *

Hrišćanine, pamti i vazda u mislima i u srcu nosi velike reči molitve Gospodnje: Oče naš Koji si na nebesima (Zapamti, ko je naš Otac? Bog je Otac naš, Ljubav naša. Ko smo mi? Mi smo deca Njegova, a među sobom braća. U kakvoj ljubavi među sobom treba da žive deca takvog Oca? Da ste djeca Avraamova, činili biste djela Avraamova. (Jn. 8, 39) Takva dela mi treba da činimo.) Da se sveti ime Tvoje, da dođe carstvo Tvoje, da bude volja Tvoja. Hleb naš nasušni daj nam danas (hleb naš (sve je zajedničko), a ne moj; samoljublje mora biti izgnano iz srca dece Božje: mi smo jedno) i oprosti nam dugove naše (ako hoćeš i voliš da ti Bog oprašta grehove, smatraj uobičajenim opraštanje grehova i ljudima koji se o tebe ogrešuju, znajući da ljubav dugo trpi i da je blagotvorna). Ne uvedi nas u iskušenje (i sam se ne upuštaj u iskušenja; ne daj nozi tvojoj da se spotiče, niti će zadremati čuvar tvoj. Gospod je pokrov tvoj na desnoj ruci tvojoj – Ps. 120, 3; 5). No izbavi nas od zloga (sam mu se svojom voljom nemoj predavati, i Gospod te njemu neće dati). Jer je Tvoje carstvo (za jedinog Cara priznaj Boga i jedino Njemu služi) i sila (u Njegovu se svemoćnu silu uzdaj) i slava (o Njegovoj slavi revnuj svim silama i celoga života) u vijekove (On je večni Car, a carstvo satane će brzo proći, kao otimačko, lažno). Amin. Sve to je istinito. Pamti više od svega ovu

molitvu i češće je izgovaraj u mislima i razmišljaj šta u njoj znači svaka reč, izraz i moljenje.

* * *

Braćo i sestre, rodili ste se ponovo (nakon rođenja od roditelja) vodom i Duhom, postali ste tada deca Božja, recite da li dostojno takvog visokog zvanja živite? Živite li onako kako treba da žive deca Božja? Da li se iz vaših postupaka vidi da je vaše življenje na nebesima (Fil. 3, 20)? Da li se vidi da očekujete opet sa nebesa Gospoda svoga, kao što nam je On obećao u Svojoj svetoj reči? Prezirete li ono što je dole, težite li svim srcem onome što je gore? Ljubite li svet preljubotvorni i grešni? Ako neko ljubi svijet, ljubavi Očeve nema u njemu. Prijateljstvo prema svijetu neprijateljstvo je prema Bogu. Jer sve što je u svijetu je pohota tjelesna, i pohota očiju, i nadmenost življenja. (1. Jn. 2, 15. 16; isp. Jak. 4, 4) Svet je ovaj razapeo i do sada razapinje Sina Božjeg. Braćo i sestre, brinite o tome da li živite po Jevanđelju. Ili suprotno njemu? Čitajte češće prve glave jevanđelja od Mateja.

* * *

Spasi nas, rod Tvoj, Vladičice! Spasi nas, istokrvne Tvoje! Spasi nas, Mati Života i Mati svih nas, premda i nismo dostojni nazivati Te Majkom svojom! Očisti, osveti, utvrdi i spasi nas molitvama Tvojim!

* * *

Šta će mi imovina? Da bih od nje živio ja i moja porodica, i moji srodnici, da bih davao siromasima, a ne da bih je zgrtao. Meri štedro da bi ti štedro odmerio Bog prema žrtvi tvojoj. Pritom su sva imovina ili sredstva za život Božji, a ne naši, a Bog je Načelnik života: On se stara o održavanju našeg života preko nas samih ili preko drugih, ili neposredno. Sami sebe i jedan drugog i sav život naš Hristu Bogu predajmo. (Jektenija) Govorimo: valja nam živeti, a Bog je život naš: znači i sva sredstva za život Bog daje i daće.

* * *

Mnogi svetovni časopisi i novine čiji se broj izuzetno povećao, odišu zemaljskim duhom, često bogoprotivnim, dok hrišćanin ima mogućnost da bude građanin ne samo zemlje, nego i neba, i treba da misli i o nebeskom. Paganska drevna književnost često je, čini

se, bila bolja i čistija (Ciceron), uzvišenija po svojim načelima i pobudama nego književnost hrišćanskih naroda. Hrišćanski narodi, koji bi većinom morali biti slovesna, to jest bogopodobna bića, neprestano i silno vređaju Ipostasno Slovo Očevo, Gospoda našeg Isusa Hrista, u usmenoj i štampanoj reči koja se u izobilju uludo troši i čak na sablazan hrišćana koje svetovna literatura odvlači od čitanja reči Božje i dela svetih otaca. Umnožavanjem lažnih reči urednici i izdavači časopisa i novina love i zavode slovesno stado Hristovo. O, Slovo Božje! Kakav ćemo odgovor dati na strašnom sudu Tvome!

* * *

Gde je sada čitanje u kućama bogonadahnutog Psaltira koji uliva tako veliku veru u Boga, tako čvrsto pouzdanje u Boga u iskušenjima, u bolestima, u nevoljama i tugama, i takvu plamenu ljubav prema Bogu? Gde je čitanje bogonadahnutih psalama koji su bili omiljeno štivo naših predaka, ne samo običnog naroda, nego i velikaša i samih kneževa? Nema ga: zato u mnogima nema vere, nade hrišćanske i ljubavi prema Bogu i bližnjem, a ima bezverja, očaja, mržnje. Nema plamene molitve, nema čistote življenja, nema duha skrušenosti zbog grehova i umilenja, nema pravde, mira i radosti u Duhu Svetome. Većina hrišćana je prožeta duhom sveta, duhom časopisa, novina i uopšte svetovnih pisaca koji su sami sa svoje strane prožeti duhom paganskim, a ne hrišćanskim, duhom poricanja bogonadahnutosti svetog Pisma i uzdizanja sebe samih, svog gordog i nadmenog razuma, duhom ovozemaljske taštine.

* * *

Sve što nam Crkva stavlja u usta i u uši jeste istina, disanje ili pouka Duha Svetoga. Imaj strahopoštovanja pred svakom mišlju, svakom rečju Crkve. Pamti da je oblast misli i reči Božji posed, kao i sav svet, vidljivi i nevidljivi. Ništa ti svoje nemaš, čak ni misao, ni reč. Sve je Otac naš, sve je Bog. Slij se u opšti poredak, kao što se zlato lije u određene kalupe, ili kao što je priroda sastavljena u jednu skladnu celinu. Ne živi sebičnim, odvojenim životom.

* * *

Pucanje leda na morima i rekama je slika oslobađanja duše naše od tela. Oslobodivši se leda, vode se nalaze licem u lice sa vazduhom koji počinje da ih talasa, i sa suncem koje počinje u njima da se kupa: tako i čiste duše, oslobodivši se tela, bivaju licem u lice sa Hristom, On ih osvežava i On ih obasjava. Dok su pokrivene ledenim omotačem, vode kao da se nalaze u tamnici, u okovima, nemaju neposredni kontakt sa vazduhom i sa sunčevom svetlošću: tako i duše naše, dok žive pod telesnim omotačem, nemaju

neposredno opštenje sa Bogom i sa svetima, već samo putem svog omotača, delimično, a kada spadne omotač telesni, tada ćemo ugledati Gospoda licem u lice, kao što su vode nakon pucanja leda neposredno okrenute ka suncu i dolaze u neposredni dodir sa vazduhom.

* * *

Naše je srce prosto, jedno, jedinstveno, i stoga ne može služiti dvama gospodarima: Bogu i mamonu (Mt. 6, 24), to jest bogatstvu; znači, ne može se iskreno služiti Gospodu i ujedno imati pristrasćenost prema zemaljskim stvarima, jer sve to spada u mamona. A i nedostojno je čoveka robovanje bogatstvu, jer je ono zemlja i prah. Sve zemaljske stvari, ako se za njih privezujemo srcem, čine ga grubim, zemljanim, i od Boga, i od Majke Božje i svih svetih, od svega duhovnog, nebeskog i večnog nas odvrćaju i privezuju nas za zemaljsko, truležno, prolazno, a takođe i od ljubavi prema bližnjem odvrćaju. Da bi se dovršilo sve što je rečeno, treba još kazati da duh privezanosti za zemaljsko, popustljivosti i sažaljenja prema zemaljskom jeste duh đavolski i da se đavo sam useljuje u čoveka preko njegove privezanosti za zemaljsko; on često ulazi u naše srce, kao bezočni pobednik, preko trenutnog pristrasća prema zemaljskom koje nije odmah odbačeno, pomračujući, pritiskajući, ubijajući duh naš i čineći ga nesposobnim za bilo kakvo delo Božje, zaražavajući ga gordošću, hulom, roptanjem, preziranjem svetinje i bližnjeg, protivljenjem, čamotinjom, očajanjem, zlobom.

* * *

Nas radi Gospod se ovaplotio, stradao, raspet bio, i umro, i vaskrsao. Nas radi On je i Majku Svoju Prečistu Djevu Mariju svim vrlinama blagoukrasio i svim božanskim silama snabdeo da bi nam Ona, premilosrdna i svesavršena, posle Njega bila sve. Dakle, da za nas ne bude beskorisna blagodat Božja kojom je ispunjena Vladičica naša. Da svi pritičemo sa smelošću i nadom ka čudesnom, i svesilnom, i prečistom pokrovu Djeve. Tište li nas gresi – pomolimo Joj se da nas isopom molitava Svojih očisti od svake nečistote tela i duha.

* * *

Od čega potiče hula i prezir prema duhovnoj reči? Od gordosti srca našeg, od nadmenosti, sitosti našeg razuma.

* * *

Neprestano primećuješ da Bog nikakvu, ni najmanju trenutnu nečistotu ne trpi u tebi, i da te odmah pošto u srce pustiš kakvu nečistu pomisao, napušta mir a ujedno i Sam Bog, i da postaješ smestište đavola ako odmah ne odbaciš greh, tako da o svakoj pomisli grehovnoj, tim pre o reči i delu grehovnom, treba reći: to je đavo; a o svakoj pomisli svetoj i dobroj, kao i o reči i delu, treba da kažemo da je to Bog ili da je to od Boga. I zamisli sad kakva je preukrašena, čista i nepokolebiva palata Svedržioca presveta duša i prečisto telo Bogomajke u Čiju se utrobu uselio Bog Logos i u Njoj obitavao kao Božanstvo, dušom i telom prečistim? Zamisli kakva je Ona večna, beskonačna, nepromenljiva svetinja! Zamisli kakvog je strahopoštovanja i proslavljanja Ona dostojna! Zamisli ko smo mi – trske koje povija vjetar (Mt. 11, 7) đavolski; dunuo đavo svojom hulom u naše srce, i sada se od njegove hule povijamo, smućujemo, klonemo, dok treba prezirati sva njegova huljenja ili ne obraćati pažnju na njih, kao na maštanja.

* * *

Kao što su u Bogu Otac, Sin i Sveti Duh nerazdeljivi, tako i u molitvi, i u životu našem misao, reč i delo treba da budu takođe nerazdeljivi. Išteš li štogod od Boga, veruj da će biti, da će se desiti ono što tražiš, kako Bogu bude ugodno; čitaš li reč Božju – veruj da je sve o čemu se u njoj govori bilo, jeste i da će biti, ili da se desilo, da se dešava i da će se desiti. Tako veruj, tako govori, tako čitaj, tako se moli. Velika je stvar reč. Velika je stvar duša koja misli, govori i dela, obraz i podobije Trojice svemoguća. Čoveče, poznaj ko si, i ponašaj se u skladu sa svojim dostojanstvom.

* * *

Dobra Vladičice, pokaži i uvek pokazuj vlast Tvoju nada mnom i nad ljudima Tvojim, bogobojažljivim i krotkim – izbavljajući nas, po molitvi našoj, od nečistih, zlih i hulnih pomisli, od svih grehova i strasti, i od svih lukavstava demonskih, kao dobra Majka Božja.

* * *

Vladičici Bogorodici, svetim Anđelima i svim svetima moli se kao Samom Duhu Svetom, a osobito kao Svetoj Trojici Koja njih osvećuje i u njima obitava. Oni će u nama jedno biti. (Jn. 17, 21) Svet jesi, Bože naš, i u Svetima obitavaš. (Vozglas) Amin.

* * *

Svi mi živimo u nekom prelasnom pomračenju srca i uma, ali Gospod Isus Hristos je prosvetljenje naše. Svetitelji nas uvek vide blagodaću Božjom, jer su oni u Bogu i Bog je u njima; oni su jedan duh s Gospodom (1. Kor. 6, 17), a Gospod sve vidi, sve čuje. Stoga, gledajući u crkvi, na primer, ikone svetih Božjih, veruj da te oni vide, a osobito srce tvoje.

* * *

Ma čime, ma kakvim strastima te neprijatelji napadali, trpi bez čamotinje, bez ozlojeđenosti, sa krotošću i smirenjem, i ne dopusti u srcu pokret nestrpljenja, zlobe, roptanja i hule.

* * *

Sva tvar svedoči o beskonačnoj dobroti i pravdi Tvorca, sam satana i njegovi anđeli svojim sramnim bitisanjem i svezlobnim lukavstvima prema ljudima dokazuju neizmernu dobrotu i pravdu Tvorca; jer ko su ranije bili satana i njegovi anđeli? Kakve svetlosti, kakve riznice kolikih dobara, i čega su se lišili zbog svoje odlučno–dobrovoljne nezahvalnosti, gordosti, zlobe i zavisti prema Gospodu? Nisu li pali potpuno smišljeno i namerno, sa ciljem da večno vojuju protiv Tvorca i Njegovih stvorenja, razumno–slovesnih ljudi? Sudeći po zlobnim dejstvima satane u svetu, po mnoštvu i snazi njihovoj, možemo slutiti kakav je veliki, moćan duh bio satana, negdašnji Denica (jutarnja zvezda, zornjača, zvezda danica– ime lucifera, načelnika palih angela, dato mu zbog blistavih savršenstava kojima je bio obdaren od Boga, prim. prev.). Sudeći po obilju pomračenja i obmane njegove u ljudima rasutim po celom svetu (koji zavodi svu vaseljenu – Otk. 12, 9), može se slutiti kako je nekada bio svetao i prepun istine! Bio si u Edemu vrtu Božjem; pokrivalo te je svako drago kamenje. (Jezek. 28, 13) Sudeći po svelukavim telesnim i nečistim željama koje izaziva, može se zaključiti koliko je u dobroti svojoj, koju beše dobio od Tvorca, bio prijatan, mio! Sudeći po podmuklosti i zlim lukavstvima, može se slutiti kako je pametan bio i koliko je dobra mogao doneti, kako bi mogao mnogo da posluži Tvorcu Svome u Njegovom promišljanju o nižim duhovima ili o ljudima. Po tom zlom, ogromnom kolosu, satani, sudite kako je veličanstveno, dobro, preukrašeno, presvetlo, moćno, umno stvorenje nekada bio satana. Koliko je darova Tvorčevih posedovao i čega se lišio zbog svog zlog i hotimičnog bezumlja! Po zlobi njegovoj u ljudima sudite koliko je nekada bio dobar; po zavisti sudite o njegovoj pređašnjoj dobronamernosti; po bezgraničnoj njegovoj pohlepi i škrtosti u ljudima sudite o njegovoj štedrosti, po njegovoj gordosti – o njegovoj, od Boga dobijenoj, veličini; po njegovoj čamotinji u ljudima, dosadi, tuzi koja ponekad biva neizdrživa – o njegovom negdašnjem blaženstvu. Jer on negda beše onoliko dobar, koliko je sada zao! On služi kao večna lekcija smirenja i pokornosti za sve Anđele nebeske i za sve dobromisleće

ljude: jer ma koliko Anđeli bili savršeni ili ma koliko ljudi bili pametni i uopšte ma koliko u nečemu bili savršeni, oni sve to imaju jedino od dobrote Tvorca, a ne sami od sebe, i treba za sve da blagodare Tvorcu i da mole za sve sa nesumnjivom verom u Njegovu dobrotu i svemoć, u nadi da će sve dobiti od Njega. Zli dusi su pali sa gordosti i zlobe: to je lekcija za sve ljude – da se smiruju pred Tvorcem, da sebe smatraju za ništa i da sve pripisuju Tvorcu, i da žive samo Tvorcem i ispunjavanjem Njegove volje, i – čudesna su dela Tvoja, Gospode – ono što nije mogao i nije želeo da stekne danica uza svu svoju mudrost, stekla je Djeva iz roda propadljivog i ujedno duhovno besmrtnog; Presveta Djeva Marija je stekla Sebi smirenje neuporedivo, stekla je najvišu svetinju. Raduj se, blagodatna! Gospod je s Tobom! Pogleda Gospod na smjernost sluškinje svoje. (Lk. 1, 28; 48) Tako se i svi mi, kao oni koji su sami po sebi prava ništavnost, kao oni koji sve imaju od Boga, sem greha, moramo neprestano i duboko smirivati pred Tvorcem, u svemu pribegavajući Njegovom milosrđu.

* * *

Bez blagodatne pomoći ne možeš pobediti nijednu strast, nijedan greh – zato vazda traži pomoć od Hrista Spasitelja svoga. On je radi toga i došao u svet, radi toga je postradao, umro i vaskrsao da bi nam u svemu pomagao, da bi nas spasavao od greha i od nasilja strasti, da bi nas čistio od grehova naših, da bi nam Duhom Svetim davao snagu za činjenje dobrih dela, da bi nas prosvećivao, ukrepljivao, umirivao. Govoriš: kako se spasti kad je na svakom koraku greh i svakog trena grešiš? Odgovor na to je jednostavan: na svakom koraku, svakog trena prizivaj Spasitelja, sećaj se Spasitelja i spašćeš i sebe i druge.

* * *

Koristite se Mojim darovima ne pojedinačno, kao samoljupci, već kao deca Moja kod koje sve mora biti zajedničko, ne žaleći da drugima zabadava nudite plodove Moje, dela ruku Mojih, sećajući se da ih Ja vama dajem zabadava, zbog Moje očinske dobrote i štedrog čovekoljublja. Ovako biva u porodici. Kada otac ili majka ili brat donesu poklone, otac ih dariva svoj deci svojoj, ili brat svojoj braći, i ako deca, braća i sestre, svi žive u uzajamnoj ljubavi, onda ona nisu zadovoljna i srećna ako otac ili brat nekome od njih ne daruje poklone i ako makar jednom od njih ne da ono što je dao drugima. A zašto? Zato što se blagodareći uzajamnoj ljubavi osećaju kao jedno telo, zato što svi oni kao da su jedno, isto lice. Neka tako postupa i svako od vas. A Ja znam kako da vas nagradim za ljubav koja Mi je toliko ugodna. Ako sam milostiv i prema onima koji ne ispunjavaju Moje zapovesti (u jednoga bogatog čovjeka rodi njiva – Lk. 12, 16), kako onda neću biti milostiv prema istinskim čedima Mojim kojima sam zapravo i namenio sve Moje milosti? Da, biću milostiv. Sažaliću se na koga se sažalim. (Rim. 9, 15 (2. Moj. 33, 19))

* * *

Svaki put kad padneš, ustani i spašćeš se. Grešnik si, neprestano padaš, nauči da ustaješ; pobrini se o zadobijanju te mudrosti. Evo u čemu se ta mudrost sastoji: nauči napamet psalam Pomiluj me, Bože, po velikoj milosti Svojoj, na koji je cara i proroka Davida nadahnuo Duh Sveti i izgovaraj ga sa iskrenom verom i nadom, skrušena i smirena srca: posle tvog iskrenog pokajanja, izraženog rečima cara Davida, istog trena će ti od Gospoda zasjati oproštaj grehova, i ti ćeš osetiti mir duševnih sila svojih. Glavno je u životu – revnovati o uzajamnoj ljubavi i nikoga ne osuđivati. Svako će za sebe dati odgovor Bogu, a ti u sebe gledaj. Zlobe se čuvaj.

* * *

Pravoslavni hrišćani su kao porodica, deca Isusa Hrista, a u dobroj porodici majka uvek uživa veliko poštovanje (Majka Božja), kao što i mlađa braća uvažavaju i poštuju stariju koju podražavaju. Luterani i anglikanci! Zašto kod vas toga nema? Zašto kod vas Majka Božja ne uživa dužno strahopoštovanje i svečano uvažavanje i poklanjanje? Zašto sveti Anđeli i sveti Božji ljudi ne uživaju svečano poštovanje i poklone? Zašto ne želite da im podražavate? Ili vi samo Boga poštujete, samo se Njemu klanjate? Ali vi morate imati na umu da su Majka Gospoda Isusa Hrista, sveti Anđeli i sveti ljudi čiste ikone Božje, prijatelji Božji, kao što je i Avram nazvan prijateljem Božjim. Pa kako se ne klanjati živim ikonama Božjim, čedima i prijateljima Božjim?

* * *

Svet je dom. Graditelj i domaćin toga doma, Tvorac i Otac ljudi–hrišćana koji u njemu žive jeste Bog. Majka u tome domu jeste Presveta Bogorodica. Hodi uvek u prisustvu svoga Oca u ljubavi i poslušnosti prema Njemu; kao i u prisustvu naše zajedničke Majke Presvete Bogorodice – u svetoj ljubavi, strahopoštovanju i poslušnosti prema Njoj. U svojim duhovnim i telesnim potrebama, u tugama, iskušenjima i bolestima obraćaj Joj se sa verom, nadom i ljubavlju. Budi svet, kao što je svet Gospod Bog, Tvorac i Otac tvoj, kao što je sveta Vladičica, Majka Božja i po Spasitelju Majka naša. Ženo, eto ti sina! Evo ti majke! (Jn. 19, 26; 27) Da ne bismo posumnjali da preuzvišenu Majku Boga Višnjeg, presvetu, prečistu, preblagoslovenu, slavnu Vladičicu našu treba da nazivamo svojom Majkom, predvečni, Božanstveni Sin Njen, Gospod Isus Hristos, otklonio je našu sumnju, neposredno dozvolivši nama ili onima od nas koji revnuju za svetinju da Je nazivamo svojom Majkom: evo ti Majke. Jer u licu svetog Jovana Bogoslova to je rečeno i nama hrišćanima. Da, Ona je i zaista najnežnija, dobropromisliteljna, svesveta Mati naša koja ka svetosti upravlja nas, čeda svoja.

* * *

Veoma jasno vidiš da ti je izuzetno teško, a bez blagodati Božje i usrdne molitve i uzdržanja nemoguće je promeniti se na bolje; osećaš u sebi delovanje mnoštva strasti: i gordosti, i zlobe, i zavisti, i pohlepe, i srebroljublja, i čamotinje, i lenjosti, i preljube, i nestrpljenja, i nepokornosti, i ostaješ sa njima, i često njima bivaš svezan, a dugotrpeljivi Vladika te trpi, očekujući tvoje obraćenje i ispravljenje, i obdaruje te svim darovima Svoje dobrote. Stoga budi blag, strpljiv i pun ljubavi i prema mnogostrasnim ljudima koji sa tobom žive, pobeđujući svako zlo dobrim, i glavno, moli se za njih Bogu da ih ispravi, da obrati srca njihova ka Sebi, Izvoru svetinje. Ne pomaži đavolu u širenju njegovog carstva. Sveti svojim delima ime Oca nebeskog, pomaži Mu u širenju carstva Njegovog na zemlji: jer mi smo Božiji saradnici (1. Kor. 3, 9), revnuj za ispunjenje volje Njegove i na zemlji kao što je na nebu... opraštaj dugove dužnicima svojim sa radošću, kao što se dobri sin raduje što ima priliku da ispuni volju ljubljenog oca svoga.

* * *

Kako ti je drago, kako si veseo kada nađeš kakvu izgublenu neophodnu i dragocenu stvar! Skakao bi od radosti. A zamisli kako je drago Ocu nebeskom kada vidi čedo Svoje koje beše izgubljeno – čoveka grešnog, ali koje se nađe, kada vidi nekad na smrt postradalu, a sada oživelu ovcu svoju, kada vidi izgublenu i nađenu drahmu svoju, to jest tu živu ikonu Božju – čoveka? Ta radost se ne da opisati. Radost Oca nebeskog zbog bludnog sina Svog koji beše izgubljen i nađe se tako je velika da na radost pokreće sve ljubavljui i dobrotom ispunjeno nebo: jer biva radost na nebu zbog jednoga grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10). Braćo i sestre koji se u bezdan pogibli survavate, vratite se sa puta pogibli Ocu nebeskome. Pokajte se, jer se približilo Carstvo nebesko. (Mt. 3, 2)

* * *

Svaki čovek treba da zna i da ima na umu prostotu duše svoje koja je Božji dah: Bog je jedan i jedinstven, i duša je jedna i jedinstvena. A budući da je jedna i jedinstvena, duša nikako ne može voleti dva suprotna predmeta – Boga i bilo šta svetovno, čoveka i bilo šta veštastveno što veoma prija našem telesnom čoveku. Da bismo Boga voleli svim srcem, treba neizostavno sve zemaljsko da smatramo za trice i ničim da se ne zanosimo; da bismo voleli bližnjeg kao sebe treba da preziremo novac, da se ne zanosimo poslasticama, lepom odećom, počastima, činovima, pohvalama ili mišljenjem ljudi. Prostotu duše treba čuvati naročito tokom zajedničke i kućne molitve, tokom čitanja reči Božje i dela svetih otaca, i uopšte pri svakom važnom poslu. Niko ne može dva gospodara služiti. (Mt. 6, 24)

* * *

Hrišćanin treba tako vatreno i silno da voli Boga i ikonu Njegovu, bližnjeg, da uvek može reći: ko će nas rastaviti od ljubavi Hristove i bližnjeg, žalost ili tjeskoba, ili golotinja, ili opasnost, ili mač (Rim. 8, 35), ili novac, ili uživanje u jelu i piću, ili bogata kuća, ili briga o odeći, ili razna ovozemaljska zadovoljstva? Ali sve te zemaljske stvari smatram tricama, zadovoljstva ovozemaljska – pukom maštarijom. Pogreške bližnjih pripisujem iskvarenosti prirode, delovanju ili lukavstvima zlih duhova, nedovoljnom ili rđavom vaspitanju, nepovoljnim životnim okolnostima, svojstvima roditelja i vaspitača... Sam znajući svoju grehovnost, svoje strasti, svoju zlobu, lakomost, nečistotu, nemoć svoju, ne mogu nenavideti meni slične ljude koji imaju te iste slabosti i poroke: jer sam dužan da volim bližnjeg kao sebe, a sebe volim premda sam i svestan svojih bezbrojnih grehova; najzad, dužan sam da volim zato što smo jedno telo.

* * *

Pažljivo slušaj: za očišćenje svoga srca od grehova dobićeš nagradu neizmernu – videćeš Boga, svedobrog Sazdatelja svoga, Promislitelja svoga. Težak je podvig očišćenje srca jer je vezan za velika odricanja i tuge, ali zato je nagrada velika. Blaženi čisti srcem, jer će Boga vidjeti. (Mt. 5, 8)

* * *

Kažu: Bog je milosrdan; On će nas pomilovati. U Boga je, svakako, beskonačno mnogo milosti. Ali ako je Bog beskonačno milostiv prema nama i štedar, zašto Ga onda svojevoljno vređamo svojim bezakonjima? Što nas On više obasipa dobročinstvima, utoliko više treba da Ga volimo, da Mu blagodarimo i da se pokoravamo Njegovim svetim zapovestima ili naredbama. A gde je ta ljubav, ta blagodarnost, to pokoravanje?

* * *

Zao i gord čovek uvek je spreman da u drugima vidi samo gordost i zlobu, i raduje se ako o nekom od njegovih poznanika, posebno onih koji žive srećno i bogato, ali mu duševno nisu bliski, drugi govore loše, i što lošije govore, on se više raduje što su drugi loši i što je on u poređenju sa njima savršenstvo, i spreman je da u njima vidi samo zlo i da ih poredi sa demonima. Aj, zlobe! Aj, gordosti! Koliko odsustvo ljubavi! Ne, ti i u zlom čoveku nađi nešto dobro, i zaraduj se zbog tog dobra, i sa radošću govori o njegovim

dobrim osobinama. Nema čoveka u kome ne bi bilo bar nečeg dobrog; a zlo koje je u njemu pokrivaj ljubavlju i moli se za njega Bogu da Bog rđave dobrotom Svojom obrati u dobre (Molitva jereja na Liturgiji Vasilija Veliko). Sam ne budi bezdan zla.

* * *

Hrišćanine, ta Načelnik tvoje vere, Hristos, bio je raspet i ostavio ti je krst. Kako onda živiš u raskoši, komociji, u uživanju, u dokolici? On je pretrpeo beščašće i tebi zapovedio da radi imena Njegovog ne izbegavaš beščašće, a ti išteš časti. Češće gledaj na Raspetog i poučavaj se svojim obavezama. Koji su Hristovi, raspeše tijelo sa strastima i željama. (Gal. 5, 24)

* * *

Ni dlaka s glave vaše neće propasti (Lk. 21, 18), to jest ni sveta misao uma vašeg neće propasti ne samo za Boga, nego ni za ljude. Jer vidimo da su se svete misli i osećanja svetih Božjih do danas sačuvali u celosti, zapisani u starostavnim rukopisima.

* * *

Ko je uzročnik svega vidljivog i nevidljivog? Bog. A Bog je nevidljiv. Imaj, dakle, strahopoštovanje pred nevidljivim Bogom, teži ka nevidljivom Bogu. Bog je Duh večni, svesveti, svedobri, sveznajući, svepravedni, svemogući, svudaprisutni, neizmenjivi, samodovoljni i sveblaženi. A ti si ikona Božja; pa budi duhovan, prezirući telo – dom privremeni; budi svet, dobar, iskusan, pravedan, bodar i srčan, postojan u dobru i svime zadovoljan.

* * *

Ko je sebi sagradio dom, taj s pravom u njemu treba i da živi. Mi smo domovi Sazdatelja našeg; On nas je saznao za Sebe: jer On sve učini Sebe radi; On i treba da živi u nama, a ne đavo, taj ubica, lopov, otimač, taj obmanjivač; Gospode, dođi i useli se u nas (Molitva Svetom Duhu). Njemu ćemo doći i u njemu ćemo se nastaniti. (Jn. 14, 23) Ne znate li da ste hram Božiji i da Duh Božiji obitava u vama? (1. Kor. 3, 16)

* * *

Imaj strahopoštovanja pred svakom rečju, pred svakom mišlju reči Božje, dela svetih otaca, kao i raznih molitava i pesama koje čujemo u crkvi ili koje kod kuće izgovaramo, jer sve to su – disanje i reči Duha Svetoga: to je tako reći, Sam Duh Sveti koji se moli za nas i preko nas uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26).

* * *

Velika jektenija koja se svakodnevno izgovara u crkvi je premudra jektenija, jektenija ljubavi; u njoj se svi hrišćani, živi i sveti, pokazuju kao jedno veliko od udova sastavljeno telo Isusa Hrista. Ona se divno završava poslednjim vozglasom: Pomenuvši Presvetu, prečistu, preblagoslovenu, slavnu Vladičicu našu Bogorodicu i Prisnodjevu Mariju sa svim Svetima, sami sebe i jedni druge i sav život svoj Hristu Bogu predajmo. Suguba i prozbenja jektenija su takođe divne. Navikli smo na njih, ali zamislimo da ih čujemo prvi put, stavimo se u ulogu došljaka.

* * *

Moleći se Bogu, treba uvek zamišljati Njegovo neizmerno veličanstvo, poklonjenje Njemu hiljada hiljada i mirijada mirijada Anđela nebeskih i svetitelja, kao i Njegovu svudaprisustnost i sveznanje, Njegovu beskrajnu dobrotu, pravdu i svetost. Kada u molitvi Presvetu Djevu Bogorodicu nazivaš presvetom, prečistom, preneporočnom, predobrom, zamišljaj da je samo biće Njeno svetost večna, nepokolebiva, nepromenjiva, nezamisliva, nesagledna i za anđelske oči.² To isto pomišljaj i o svim Anđelima i svetima, to jest da je biće njihovo svetost i dobrota, blagodaću Isusa Hrista. Uvek velikom srećom smatraj molitveni razgovor sa Gospodom ili sa Prečistom Gospođom Bogorodicom, ili sa Anđelima, ili sa svetim ljudima, i uvek Im se moli sa radošću, ali i sa trepetom strahopoštovanja, pamteći sa Kim ti, nečisti i ništavni crv, besediš.

* * *

Jer je Tvoje carstvo i sila i slava, a ne naša. Mi bismo hteli da sami carujemo sa svojim strastima, to jest da sve radimo po svome: da se uzdamo u svoju, a ne u Tvoju snagu, da tražimo svoju, a ne Tvoju slavu; ali ta želja u nama je demonska. Treba sve da pokorimo Tvoj volji, da u svim delima ištemo Tvoju snagu i da sve činimo radi Tvoje slave. Sve na slavu Božiju činite. (1. Kor. 10, 31)

* * *

Sa krstom, kao i u krsnom znamenju, Gospod Isus Hristos je, kao živ i životvoran, uvek sa nama i uvek deluje različitim silama na spasenje naše, verom u Njega, našeg Boga i Spasitelja. Slava za to Gospodu našem Koji je uvek sa nama! Evo, Ja sam sa vama u sve dane do svršetka vijeka. Amin. (Mt. 28, 20)

* * *

Pričasnici božanskih Tajni, poznajte kako udeoničarite u Gospodu ako se dostojno pričešćujete. Kakvu smelost imate prema Gospodu i Bogorodici! Kakvu čistotu treba da imate! Kakvu krotost, smirenje, nezlobivost! Kakvo nepristrasće prema zemaljskom! Kakvu vatrenu želju nebeskih, najčistijih, večnih naslada!

* * *

Čineći krsno znamenje, veruj i neprestano pamti da su na krstu tvoji gresi prikovani. Kada padaš u greh, odmah sebe iskreno osudi i osenjuj se krsnim znamenjem govoreći: Gospode, koji si grehove naše na krst prikovao, prikuj za krst Tvoj i ovaj moj greh i pomiluj me po velikoj milosti Svojoj (Ps. 50, 3) – i očistićeš se od greha svoga. Amin.

* * *

Najrazličitiji grehovi i strasti su spremni da provale u dušu i svakog trena nastoje da u nju provale. Ali hrabro i budno se bori sa njima do poslednjeg daha, smatrajući ih za puku uobrazilju, za maštariju koja dolazi od duhova zlobe.

* * *

U Gospodnju blizinu tebi budi tako uveren da možeš da osetiš kako se Boga, moleći Mu se, dotičeš ne samo mišlju i srcem, nego i ustima i jezikom. Blizu ti je riječ, u ustima tvojima i u srcu tvome (Rim. 10, 8), to jest Bog.

* * *

Sledeće ubeđenje neka vazda bude prisutno u srcu tvome: svi mi, ljudi, jedno smo (braća), i svima nam je sve – Bog, svedobri, svemoćni, nepresušni Izvor; ali i u svima takođe može delovati i deluje đavo, neprijatelj roda ljudskog, čije zlo koje se izaziva u ljudima treba pobeđivati dobrom, trpljenjem, krotošću, blagošću.

* * *

Ne poistovećuj čoveka – tu ikonu Božju – sa zlom koje je u njemu, jer zlo je samo slučajna nesreća njegova, bolest, mašta demonska, dok suština njegova – ikona Božja – ipak ostaje u njemu.

* * *

Ako u čemu sagrešiš pred Bogom (a mi premnogo grešimo svakoga dana), tog istog trena govori u srcu svome, sa verom u Gospoda koji čuje vapaj srca tvoga, sa smirenom svešću i osećanjem svojih grehova, psalam Pomiluj me, Bože, po velikoj milosti Svojoj, i izgovori srdačno ceo psalam; ako nije delovao jedanput, učini to drugi put, samo ga izgovori još srdačnije, još osećajnije, i tada će ti odmah zasjati od Gospoda spasenje i mir duši tvojoj. Tako se vazda skrušavaj: to je pouzdano, provereno sredstvo protiv grehova. A ako ne dobiješ olakšanje, sam si kriv; znači, molio si se bez skrušenosti, bez smirenja srca, bez čvrste želje da od Boga dobiješ oproštaj grehova; znači, slabo te je ranio greh.

* * *

Sagrešim li – Gospod je očišćenje moje; ako sam utučen, turoban posle greha, zbog uniženja od neprijatelja – Gospod je Onaj Koji utučenost moju briše i smelost moju oživljuje. Sve mi je Gospod. O, slava Tebi Koji si vaistinu Vladika!

* * *

Duh Sveti, poput vazduha, sve ispunjava i sve prožima; koji si svuda i sve ispunjavaš. Ko se usrdno moli, privlači u sebe Duha Svetoga i moli se Duhom Svetim.

* * *

Gdje su dva ili tri sabrana u ime moje, ondje sam i ja među njima. (Mt. 18, 20) Zašto se pre svega dvoma ili troma obećava saprisustvo Božje? Zato što je tamo gde se sabralo dvoje ili troje u ime Hristovo – Crkva, jedinstvo vere i ljubavi, tamo je uzajamna ljubav. Po tome će svi poznati da ste moji učenici ako budete imali ljubav među sobom. (Jn. 13, 35)

* * *

Duše istine, to jest svega što se misli istinito. Sve istinite misli su disanje Duha Svetoga. Istina je tako jednostavna, laka, blagoprijatna i životvorna za čoveka, kao misao, kao disanje.

* * *

Veruj i nadaj se da je veri tvojoj lako da dobije od Gospoda sve duhovne darove, kao što je tebi lako da udišeš vazduh i živiš od njega ili da jedeš i piješ, i još lakše. Molitva je disanje duše, molitva je duhovna hrana i piće.

* * *

Tebi, pastiru ljudi, Gospod je dao da vidiš kako je svirep misleni vuk, kako bi se ti i sam svim snagama spasavao od njegovih kan x i i čeljusti i kako bi spasavao ovce koje ti je Bog poverio. Pa od sada počni da ih poučavaš sa naročitom snagom, kao što je Gospod učio, i pokazuj im kako ih neprestano lovi taj misleni vuk i preko čega ih lovi, kako laska našoj čulnosti, da bismo tako lakše i radije grešili, kako mnogi ne razumeju njegove obmane, kako mu rado služe, na primer u stomakougađanju, prejedanju, gordosti, sujeti, zlobi, zavisti, u svetogrđu, lenjosti, govorenju sramotnih reči, praznoslovlju, smehu, pristrašćenosti prema lepoj odeći, prema plesu, u pristrašćenosti prema pozorištu, prema kartama i drugo.

* * *

O lepoj, čistoj telesnoj odeći svi se staramo, svi se trudimo da se odenemo elegantno i otmeno, a o nepropadljivoj odeći koja je sva uprljana gresima i u kojoj svi treba da se pojavimo pred Bogom Sudijom, ko pomišlja? Ko je ubeljuje suzama pokajanja, delima milosrđa, ko je ukrašava postom, molitvom, bdenjem, bogomislijem?

* * *

U sve dane naše uzveselismo se, i obradovasmo se za dane u kojima videsmo zla. (Ps. 89, 14–15) Pošto nas kazni, milosrdni Gospod nas potom miluje milošću prolaznom i večnom. Nekog bolesnika dugo muči bolest, kao zli tiranin, ali zato se u toj bolesti duša kao zlato očišćuje, i taj čovek dobija slobodu dece Božje i udostojava se večnog mira i blaženstva.

* * *

Bez provere i obično gvožđe izgleda kao čelik, i mesing i lim kao srebro, ili legura srebra kao čisto srebro, i bronza kao zlato, ili mešavina zlata i zemlje kao čisto zlato, i obično staklo kao dijamant, ali provera pokazuje njihovu pravu vrednost. Tako je i sa ljudima. Spolja gledano, mnogi izgledaju kao krotki i smireni, milostivi, dobri, prostodušni, celomudreni, verujući i drugo, a stavljanje na probu često pokazuje da su i zli i gordi, i tvrda srca, i nečisti, škrti, pohlepni, zavidni, zlopamtni, lenji i drugo. A kušanja bivaju kroz lišavanja i gubitke, tuge, bolesti, beščašćenje, i onaj ko izdrži kušanje dostojan je Carstva Božjeg, a koji ne izdrži nije dostojan, jer u njemu ostaje velika primesa zla.

* * *

Živite (i ti živi) kao udovi jednog tela, kao čeda Božja, u ljubavi i slozi, u miru i tišini, jedno drugo poštujući, jedno drugom snishodeći, kao što Gospod nama snishodi. Ne gordite se, ne zavidite, ne zavađajte se, telesne pohote obuzdavajte, budite celomudreni, uzdržavajte se od svake prekomernosti, ne budite lenji za molitvu, poslove svakodnevnih uvek otpočinjite kratkom molitvom, dan i započinjite i završavajte usrdnom molitvom Bogu, Carici nebeskoj i Anđelu čuvaru; za sve se molite kao za sebe, svima želite dobro kao sebi i nikome ne želite i ne činite zlo.

* * *

Kada na tvoje oči ljudi padaju u razne grehove protiv tebe, protiv Gospoda, protiv bližnjih i protiv sebe samih – ne ozlojeđuj se na njih, jer je i bez tebe mnogo zlobe u svetu, nego ih iskreno žali i opraštaj im kada te vređaju, sam sebi govoreći: Oče, oprosti im, jer im greh smeta, ne znaju šta čine! (Lk. 23, 34)

* * *

Sve zemaljsko, materijalno, kada se srce za njega prilepljuje, jeste pometenost, tuga, teskoba, smrt za našu dušu; telo naše je i samo za sebe i po sebi – trulež i prah i dim. Jedino što je potrebno našoj duši jeste pravda, svetost, istina, ljubav, milosrđe, krotost, nezlobivost, mir, sloboda duhovna ili blagodat Božja u srcu. Ta blaga su životvorna za celo biće naše, večna. Svim snagama ćemo se potruditi da ih nađemo i, našavši ih, da ih čuvamo u sebi, množavamo i ukrepljujemo, jer zbog grehovnosti naše sve dobro kao da brzo ispari.

* * *

Gospode, daj mi uvek srce krotko, pogled jasan, otvoren, krotak. Amin! Slava, Gospode, promeni koja je u meni učinjena desnicom Tvojom, blagodarim Ti, jer si uklonio od mene oštro trnje strasti mojih i teskobu moju, i sramotu moju, i nemoć moju, a darovao si mi mir, tišinu, slobodu, snagu, smelost. I učvrsti to što si učinio u meni. Slava snazi vere, snazi molitve: jer sve što ištem od Tebe u molitvi verujući, dobijam po reči Tvojoj (Mk. 11, 24). Blagodarim Ti, Gospode, jer me iz mrtvih toliko puta podižeš (2. Kor. 1, 9), i smrtno, grehovno carstvo u meni razaraš.

* * *

Hrišćanin mora misliti o onome što je gore, gde je Hristos, i ne sme se prilepljivati za propadljiva dobra ovoga sveta: to neznabošci čine. A mi smo pristrašćeni prema svim zemaljskim uživanjima i stvarima. Izopačili smo svoj život, udaljivši se od primera Gospoda, apostola, mučenika, prepodobnih, besrebrenika i svih svetih; oni nisu bili od ovoga sveta, a mi smo od ovoga sveta, mi vodimo nekakav drugačiji, a ne hrišćanski život. Zavist, gordost, osuđivanje, neprijateljstvo, mržnja, zloba, nepravda, telesna nečistota nisu prognani iz naših srca, nego se čvrsto i uveliko gnezde u njima.

* * *

Ni jednog trena ne ispunjavaj svoju volju, već volju Božju koja je ljubav prema svima, i prema neprijateljima, i svetost naša. A naša volja je greh raznoliki, samoljublje (a ne bogoljublje), zloba, mržnja, gordost, zavist, gramzivost, slastoljublje, prejedanje, pijanstvo, lopovluk, srebroljublje, blud, lukavstvo, lenjost, nemilosrdnost i ravnodušnost prema stradanjima bližnjeg, zluradost zbog njegovog neuspeha, zlopamćenje, roptanje, hula, svetogrđe.

* * *

Velike su ove reči: daj nam da jednim ustima i jednim srcem slavimo i pevamo prečasnno i veličanstveno ime Tvoje, Oca i Sina i Svetoga Duha (Vozglas na Liturgiji). O, kada bi tako uvek bilo, srca ne bi bila razdvojena, ne samo kada je reč o odnosima među ljudima, nego i o raspolućenosti u nama samima!

* * *

Ako nekoga prezirem, mrzim, to znači da sebe bezakono uzvišavam, bezakono volim, to jest po telu. Neprestano nam laska srce naše, tajno nas uzvišavajući, a bližnje unižavajući. Ali treba neprestano sagledavati vlastite bezbrojne grehe da bismo sebe osuđivali, oplakivali kao duhovnog mrtvaca. Tada nećemo imati vremena da primećujemo tuđe pogreške i da zbog njih osuđujemo bližnje ili da ih preziremo, tada ćemo ih poštovati, jer ćemo uvideti da su u mnogo čemu neuporedivo bolji od nas.

* * *

Hram je odista zemaljsko nebo, jer gde je presto Božji, gde se strašne Tajne savršavaju, gde Anđeli služe sa ljudima, gde je neprestano slavoslovlje Svedržitelja, tamo je zaista nebo i nebo nad nebesima. Dakle, da ulazimo u hram Božji, naročito u Svetinju nad svetinjama, sa strahom Božjim, čista srca, ostavivši strasti i svu svakodnevni brigu i da stojimo u njemu sa verom, strahopoštovanjem, razumno, pažljivo, sa ljubavlju i mirom u srcu, da izlazimo obnovljeni, nebeski, da živimo u svetinji, svojstvenoj nebu, ne svezujući se ovozemaljskim pohotama i slastima.

* * *

Post je dobar učitelj: 1. on svakome ko posti brzo stavlja do znanja da je svakom čoveku potrebno veoma malo hrane i pića i, uopšte, da smo žedni i da jedemo, pijemo daleko više nego što je potrebno, to jest više nego što traži naša priroda; 2. post dobro pokazuje ili iznosi na videlo sve nemoći naše duše, sve njene slabosti, nedostatke, grehove i strasti, kao što mutna, stajaća voda koja počinje da se čisti pokazuje kakvih sve gmizavaca u njoj ima ili kakvo je smeće u njoj; 3. on nam pokazuje svu neophodnost da svim srcem pribegavamo Bogu i da od Njega ištemo milosti, pomoći, spasenja; 4. post iznosi na videlo sva lukavstva, podmuklost, svu zlobu bestelečnih duhova kojima smo ranije, ne znajući, služili, čije se podmuklosti, sada kada nas je obasjala svetlost blagodat Božje, jasno pokazuju i koji nas sada zlobno proganjaju zbog napuštanja njihovih puteva.

* * *

Sva tela u prirodi teže ka centru zemlje, a sve duše ljudske prirodno streme ka svom duhovnom centru ili prvoliku – Bogu: samo što je greh iskrivio i iskrivljuje tu prirodnu usmerenost. Vatra i dim teže ka sebi srodnim elementima.

* * *

Vaša duša ište istinski život, sebi srodnu hranu, hranu za um – istinu, za srce – mir i blaženstvo, za volju – normalno usmerenje ili zakon. Odlazite u crkvu: ona će vam sve to pružiti u izobilju; ona sve to poseduje preizobilno. Ona je stub i tvrđava istine (1. Tim. 3, 15), zato što je u njoj reč Božja koja pokazuje početak svih stvari, početak ljudskog roda, stvaranje čoveka po liku i podobiju Božjem, pad njegov, vaspostavljanje njegovo preko Spasitelja ljudi, sredstva za spasenje, veru, nadu i ljubav. Ona nam pruža mir i blaženstvo kroz svoje Bogoslužjenje i osobito kroz Svete Tajne, ona poziva: hodite k Meni svi koji ste umorni i natovareni i Ja ću vas odmoriti (Mt. 11, 28); ona nas uči pravom putu koga naša volja treba stalno da se drži i koji će nas privesti večnom životu: to je put zapovesti Božjih.

* * *

Gospod mi je dao najveće, neotuđivo bogatstvo – lik i podobije Svoje, dao mi je Sebe Samog, kao što je rečeno: dao si nasleđe onima koji se boje Tebe, Gospode (Prokimen na večernju /Ps. 60, 6/). I kakvo mi je posle toga zemaljsko bogatstvo potrebno? Kakva čast? Nema veće časti do biti hrišćanin i ud Hristov, čedo Božje u Hristu. Nema nikog bogatijeg od onog čoveka koji u srcu svome vazda nosi Hrista i blagodat Njegovu. Šta mi (to) postoji na nebu, i osim Tebe šta htedoh na zemlji? Iščeze srce moje i telo moje, Bože srca moga, i udeo je moj Bog do veka. (Ps. 72, 25–26) A mi smo gramzivi, gomilamo, škrtarimo, gordimo se, zavidimo. Kakva zabluda, besmisao! Čoveče, budi bogat Bogom: sve ti dolazi od Boga.

* * *

Gledajući sveće kako gore i kandila u crkvi, uzdiži se mišlju od ognja veštastvenog ka neveštastvenom ognju Duha Svetoga: Bog naš je oganj koji spaljuje (Jev. 12, 29); videći i mirišući tamjan miomirisni, uznosi se mišlju ka duhovnom miomiru Duha Svetoga, miomir smo Bogu (2. Kor. 2, 15), kao i po suprotnosti – ka duhovnom smradu koji je greh i trudi se da se ispunjavaš ognjem Svetoga Duha i da proganjaš hladnoću srca koja od đavola, od tela i od sveta dolazi, i miomiriši pred Bogom miomirom vrlina:

krotosti, nezlobivosti, smirenja, poslušnosti, uzdržanja, celomudrenosti, trpljenja i dr. Udaljavaj se od zaudaranja strasti, zlobe, zavisti, gordosti, neposlušnosti, neuzdržanja, bluda i dr.

* * *

Zvuk crkvenih bogoslužbenih štiva, pesama, molitava i molbi – glas je duša naših koji je izraz shvatanja i osećanja naših duhovnih potreba i nasušnih neophodnosti; to je glas celog čovečanstva koje shvata i oseća svoju nevolju, svoju nesreću, svoju grehovnost, potrebu za Spasiteljem, potrebu za blagodarenjem i slavoslovljenjem za bezbrojna dobročinstva i beskrajna savršenstva Božja. Divne su te molitve i pesme; one su disanje Duha Svetoga!

* * *

Krsno znamenje sveštenika ili arhijereja izraz je blagoslova ili blagovoljenja Božjeg čoveku u Hristu i zbog Hrista. Kakav radostan, kakav značajan, mnogocen obred! Blaženi svi koji sa verom primaju ovaj blagoslov! Kako moraju biti pažljivi sveštenici pri davanju blagoslova vernima! Prizovite ime Moje na sinove Izrailjeve, i ja ću ih blagosloviti. (4. Moj. 6, 27)

* * *

Zar uzalud svakodnevno po nekoliko puta čitamo Trisveto i "Oče naš" i druge molitve jutarnje i večernje? Zar se pomoću njih ne očišćujemo od grehova naših, nečistota naših, zar se ne izbavljamo od iskušenja, nevolja i napasti? Zar je uzaludno osenjivanje krsnim znamenjem? O, ne: ono neprestano blagotvorno deluje na nas i na one koje sa verom njime osenjujemo, naročito sveštenečki blagoslov. Dakle, neprestano ćemo slaviti milosrđe i silu Gospoda našeg Isusa Hrista koji nas čuje i spasava nas nedostojne po milosti Svojoj, radi imena Svoga svetoga.

* * *

Sve reči crkvenih molitava i slavoslovlja su velike reči; ali ove reči: jer si Ti vaskrsenje i život i pokoj... i dr, koje su tako velika uteha za naš smrtni rod i koje predstavljaju nadu hrišćana, naročito su velike. Zato ih treba izgovarati sa posebnom snagom, sa posebnim naglašavanjem.

* * *

O, vero sveta! Kakvim rečima, kakvim pesmama da te proslavim za bezbrojna dobra duši i telu mome koja su mi tobom darovana, za sva čuda koja si u meni učinila i činiš, za dobra mira i oduzimanje nemira, za dobra slobode i oduzimanje gorke tescobe, za dobra duhovne svetlosti i odagnanje tame strasti, za dobro smelosti i oduzimanje malodušnosti i straha, za dobro duhovne vlasti i duhovne veličine i oduzimanje ropstva grehovnog i niskosti duha, za dobro svetinje i oduzimanje grehovne nečistote, za oduzimanje zlobe, zavisti, samovolje i svojeglavosti, lakomosti, bluda i svake duhovne iskvarenosti?! Slava Tebi, Bogu, Dobročinitelju mome, u vekove vekova! Neka Te poznaju, Gospode, u veri Tvojoi, svi ljudi Tvoji i sva plemena zemaljska, neka Te svi proslave jednim ustima i jednim srcem od istoka do zapada sunčevog. Amin, amin!

* * *

Lekari koji imaju razvijenu praksu, koji dobijaju mnogo novca od bolesnika, treba za dušu svoju da udeležuju štedru milostinju, ako veruju da imaju besmrtnu dušu; bogati sveštenici koji dobijaju štedru nagradu za svoje trudove molitvene, takođe treba da udeležuju bogatu milostinju da ne budu osuđeni sa Judom izdajnikom što za srebrnjake prodade Gospoda slave; trgovci koji imaju velike dobiti treba neizostavno da upražnjavaju milostinju i ukrašavanje i opskrbljivanje hramova Božjih; činovnici koji dobijaju veliku platu takođe ne treba da smatraju svojom ličnom svojinom štedru nagradu za trudove srazmerne njihovim moćima, i takođe su dužni da se sećaju siromašne braće svoje, kako bi primili nagradu od Gospoda i čistili duše svoje. Svi su dužni da se opskrbljuju jelejem milostinje i dobrih dela, da se ne bi prazni pojavili pred Sudijom na dan strašnog ispita, da se ne bi pojavili nagi na toj svesvetskoj pozornici.

* * *

Blгодарim svesvetoj, svedobroj i premudroj majci mojoj – Crkvi Božjoj, koja me spasonosno rukovodi u ovom prolaznom životu i vaspitava za življenje nebesko; blгодарim joj za sve činove molitava, Bogoslužjenja, Svetih Tajni i obreda; blгодарim joj za postove, za mene toliko blagotvorne u duhovnom i telesnom pogledu (jer sam zahvaljujući njima zdrav duhom i telom, spokojan, bodar, lak; bez posta bi mi bilo izuzetno teško kao što se vidi u vreme kada nije post); blгодарim neporočnoj majci mojoj, Crkvi Božjoj, koja me uznosi nebeskim služenjem svojim, odnosi gore, ka nebu duh moj, koja prosvetljuje um moj nebeskom istinom, koja mi pokazuje puteve života večnog, koja me izbavlja od nasilja i beščasća strasti, koja mi život čini blaženim.

* * *

Čitav svet, nebo i zemlja i sve što je na njima, more i sve što je u njemu jeste izliv beskonačne dobrote Božje, Njegovog razuma i beskonačne sile i moći, dobrote prema stvorenjima koja je On saznao radi radosti i blaženstva, naročito – dobrote prema ljudskom rodu. Svet je ogledalo dobrote, razuma, premudrosti i sile Božje. Dakle, ne za svet, nego za Boga treba da se prilepljujemo. Šta mi (to) postoji na nebu, i osim Tebe šta htediti na zemlji? Iščeze srce moje i telo moje, Bože srca moga, i udeo je moj Bog do veka. (Ps. 72, 25–26)

* * *

Hrišćaninu je post neophodan da bi razbistrio um i podstakao i razvio osećanje, i na dobro delanje pokrenuo volju. Te tri čovekove sposobnosti pomračujemo i gušimo najviše prejedanjem i pijanstvom i brigama ovoga života (Lk. 21, 34), a time otpadamo od izvora života – Boga, i padamo u trulež i taštinu, izopačujući i osvrnjujući u sebi lik Božji. Prejedanje i slastoljublje nas prikivaju za zemlju i, takoreći, odsecaju krila duši. A pogledajte kako su visoko leteli svi isposnici i podvižnici uzdržanja! Oni su kao orlovi lebdeli na nebu; oni, zemnorodni, živeli su umom i srcem na nebesima i tamo su čuli neizrecive reči, i tamo su se naučili božanskoj premudrosti. I kako čovek ponižava sebe stomakogađanjem, prejedanjem i pijanstvom! On izopačuje svoju prirodu, stvorenu po liku Božjem, upodobljava se stoci beslovesnoj i čak postaje gori od nje. O, teško nama zbog pristašća naših, zbog bezakonih navika naših! One nas sprečavaju da volimo Boga i bližnje i da ispunjavamo zapovesti Božje; one ukorenjuju u nama prestupno telesno samoljublje koje vodi u večnu pogibao. Tako pijanac radi telesnog zadovoljstva i omamljenosti ne žali mnoštvo novca, a žao mu je kopejki za prosjake; pušač rasipa desetine i stotine rubalja, a za prosjake žali kopejke koje bi mogle da mu spasu dušu; oni koji vole da se raskošno odeavaju ili ljubitelji modernog nameštaja i posuđa na odeću, nameštaj i posuđe troše ogroman novac, a pokraj prosjaka prolaze hladno i sa prezirom; oni što vole dobro da pojedu za ručkove ne žale desetine i stotine rubalja, a žao im je novčića za siromahe. Hrišćaninu je post neophodan i zato što je sa očovečenjem Sina Božjeg ljudska priroda oduhovljena, obožena, i mi hitamo ka višnjem carstvu koje nije jelo ni piće, nego pravednost i mir i radost u Duhu Svetome (Rim. 14, 17); jela su za stomak i stomak za jela, ali će Bog i jedno i drugo ukinuti. (1. Kor. 6, 13) Jedenje i pijenje, to jest pristašćenost prema čulnim zadovoljstvima, svojstveno je samo paganstvu, koje ne znajući za duhovne, nebeske naslade, smatra da se sav život sastoji u udovoljavanju stomaku, prejedanju i prepijanju. Zato Gospod često u Jevanđelju izobličava tu pogubnu strast. A i da li je razumno da čovek neprestano živi u želudačnom dimu, u želudačnim isparenjima koja se iznutra dižu zbog neprestanog varenja hrane i njenog vrenja? Zar je čovek samo hodajuća kuhinja ili pokretni dimnjak sa kojim se, pošteno govoreći, mogu uporediti svi koji neprestano puše? Kakvo je zadovoljstvo živeti u neprestanom isparenju i dimu? Na šta će ličiti

stanovi naši? Zašto da vazduh zaražavamo smradom i da ga udišemo, a tim pre da pomračujemo i gušimo dušu, da ubijamo njene poslednje duhovne snage?

* * *

Mnogome su naučeni učenici u školama, ali često ne znaju jedino što je potrebno – Boga i sebe same, svoje grehove, svoju nemoć duhovnu, svoju ništavnost bez Boga i pred Bogom. Setite se molitve svetog Jefrema Sirina: Gospode, daruj mi da sagledam svoja sagrešenja. Viđenje svojih grehova u njihovom mnoštvu i u svoj njihovoj gnusobi – zaista je dar Božji koji se daje blagodareći usrdnoj molitvi. Gore rečeno se može primeniti i na veoma mnoge učene, bogate i ugledne ljude: oni mnogo toga znaju, mnogo toga imaju, ali često ne znaju i nemaju ono suštinsko. Sakrio si ovo od mudrih i razumnih, a otkrio si bezazlenima. Da, Oče, jer je tako bila blaga volja tvoja. (Mt. 11, 25–26) Čudesne stvari! Blagodat Božja očigledno nije isto što i dobra ovoga sveta, i pristašćenost prema njima nespojiva je sa Božjom blagodaću.

* * *

Velika je ljubav Tvoja, Gospode: Sebe si ponizio iz ljubavi prema meni. Gledam krst i divim se Tvojoj ljubavi prema meni i prema svetu, jer krst je očigledan odraz Tvoje ljubavi prema nama. Od ove ljubavi niko nema veće, da ko život svoj položi za prijatelje svoje. (Jn. 15, 13) Tvoje životvorne Tajne, Gospode, služe kao neprestani gromoviti dokaz ljubavi Tvoje prema nama grešnima, jer se to božansko Telo Tvoje za mene, za sve nas lomilo; ta Krv se za mene, za sve nas prolivala. Gospode, slavim čuda Svetih Tajni Tvojih nad vernima Tvojim kojima sam ih davao; slavim bezbrojna iscelenja čiji sam svedok bio; slavim njihovo spasonosno dejstvo u meni; slavim milosrđe Tvoje prema meni koje mi se u njima i kroz njih pokazuje, silu Tvoju životvornu koja u njima dejstvuje. Gospode, zbog tolike ljubavi Tvoje prema meni daj mi da Te volim od sveg srca svoga, i bližnjeg kao sebe, da volim neprijatelje svoje, a ne samo one koji mene vole.

* * *

Gospode, nauči življenju u uzajamnoj ljubavi i ukrepi Duhom Tvojim Svetim; porive strasti koji ometaju ljubav nebesku, jevanđelsku, ukroti i srca naša učini mrtvima za slasti zemaljske. Daj mi, Gospode, da uvek više od svih zemaljskih dobara volim blagodat Tvoju, mir Tvoj, pravdu i svetinju Tvoju i da u njoj vazda prebivam, u sve dane života, do poslednjeg daha!

* * *

Neobrazovanost, bezosećajnost, otvrdlost i neispravljanje srca hiljadu su puta krivlji od neobrazovanosti uma: jer čovek neobrazovan umom je neuk, dostojan snishođenja i sažaljenja, a obrazovan, ali predan strastima i porocima, zlobi, gordosti, preziru, zavisti, stomakougađanju, prejedanju, pijanstvu, lakomosti, bludu i drugim strastima, i pored svog velikog znanja, kao i znanja volje Božje, jeste čovek tvrda srca, mrtav za Boga, jer ne primenjuje pravila koja su mu poznata na delu, ne ispunjava volju Božju i narušava je još sa većom neustrašivošću i smelošću od neobrazovanog. U neobrazovanom čoveku prostota srca, krotost, nezlobivost, smirenje, ćutljivost, trpljenje vredniji su pred Bogom od svih naših znanja, od sve naše spoljašnje uglađenosti, svih naučenih izraza, svih sladunjavih učtivosti, svih dugotrajnih molitava, sve krasnorečivosti; čak su i sami gresi, kao gresi iz neznanja, oprostiviji. Stoga poštuj prostodušnu neobrazovanost i poučavaj se od nje onome čega nema kod prividno obrazovanog, to jest prostodušnosti, nezlobivosti, trpljenju i ostalom. Neobrazovani su deca u Hristu kojima Gospod ponekad otkriva tajne Svoje.

* * *

Od svijeta nisu, kao ni Ja što nisam od svijeta (Jn. 17, 16) – reči su Gospoda Isusa Hrista o apostolima. To im je velika pohvala. A u čemu se ona sastoji? U tome što je apostolima svet, iako su u njemu živeli, bio tuđ, strano im je bilo pristašće prema njemu, nisu u njemu tražili sebi ni slavu, ni bogatstvo, ni slasti, ni spokojstvo, već su bili kao bića iz drugog sveta, nebeskog; o nebeskom su mislili i brinuli se, nebesku, netruležnu slavu su tražili, nebesko, nepropadljivo bogatstvo, nebeske sladosti i nebeski mir u Bogu i sjedinjenje sa Njim. A mi grešni smo od ovoga sveta, zato što tražimo slavu ovoga sveta, bogatstvo materijalno, zdravlje, dug život zemaljski, uživanja u ovdašnjim dobrima, u ovdašnjem spokojstvu, u ovdašnjim radostima. Ali od pristašćenosti prema svetlu i njegovim dobrima dolaze sve naše nevolje, strasti, iskušenja, svi neuspesi u hrišćanskom životu.

* * *

Zašto je potrebno i moliti se kod kuće, i ići u crkvu na Bogosluženje? A zašto jedeš i piješ, i ideš na svež vazduh svakoga dana, ili radiš svakoga dana? Da bi održavao život tela i jačao ga. I moliti se valja neprestano da bi se održavao i podsticao život duše, da bi se krepila duša koja boluje od grehova, da bi se čistila, kao što i hranu i kakvo piće koristiš radi očišćenja od škodljivih tečnosti ili nečistota. Stoga, ako se ne moliš, veoma nerazumno i nerazborito postupaš, telo na sve načine održavajući, zadovoljavajući, ukrepljujući, a dušu zanemarujući. Znaj, svaki čovek je jedinstvo dvaju načela, budući da se sastoji od duše i tela.

* * *

Bolje je ne prenositi prekorne reči koje neko izriče o drugome, već ih prećutati ili preneti, premda lažno, reči ljubavi i blagonaklonosti, tada će duh naš ostati miran. A prenositi reči neprijateljstva i zavisti je veoma štetno; one u nestrpljivim i samoljubivim ljudima na koje se odnose često izazivaju duševnu buru, podstiču ugašeno neprijateljstvo i izazivaju razdor. Treba imati hrišćansko trpljenje i mudrost zmije.

* * *

Zašto se dešava da jedna zla reč, reč klevete, na nas ostavlja najneprijatniji utisak, potresa do dubine duše, dok, naprotiv, ponekad hiljade dobrih reči, na primer o Bogu i Njegovim delima u svetu, uopšte ne dopiru do srca i nestaju u vazduhu? Dolazi đavo i odnosi reč posejanu u srcima ljudi, a sam, s druge strane, seje i gaji u našim srcima semena zlobe i ne propušta ni najmanju priliku da u nama poseje neprijateljstvo i zavist prema bližnjem. Dovoljan je samo pogled bližnjeg, često nevin, ali koji nam se učinio podozrivim, da bi u nama posejao osećanje neprijateljstva prema njemu. Dakle, nećemo primati k srcu nikakvo zlo koje nam je bližnji pričinio namerno ili nenamerno, znajući njegovog vinovnika i to da svijet sav u zlu leži (1. Jn. 5, 19) od svog početka, nego ćemo biti dobrodušni pri svakoj nanetoj uvredi, moleći se za one koji nas vređaju kao za dobročinitelje, jer se i u samoj uvredi njihovoj često čuju reči dobronamerne, premda i ne potiču iz dobrog srca. Neka ih Gospod urazumi i neka im to ne uzme za greh, a mi ćemo biti obazriviji, da ne bismo dali mesta đavolu.

* * *

U ovom veku neprestano padamo u sagrešenja, a toliko smo samoljubivi da ne želimo da trpimo nikakvo izobličavanje, naročito pred drugima; ali u budućem veku naša sagrešenja će biti izobličena pred celim svetom. Sećajući se tog strašnog suda, podnosimo u smirenju i nezlobivosti ovdašnja izobličavanja, i ispravljamo se od svih naših nedostataka i grehova; posebno podnosimo izobličavanja od načelnika, a njih neka urazumi Gospod da ne izobličavaju sa zlobom, već sa ljubavlju i duhom krotosti.

* * *

Ljubi pravedna i nepravedna izobličavanja od ljudi da bi se ovde ispravio i da ne bi bio izobličen na strašnom sudu, pred celim svetom, pred svim Anđelima i ljudima. O, nepodnošljivog straha i stida od strašnog suda Tvoga, Gospode!

* * *

Treba žaliti svakog zlog čoveka, a ne osećati zlobu prema njemu, i tako ne ugađati satani; jednostavno i na svakog neprijatelja gledati kao na stvorenje Božje, kao na stvorenog po ikoni Božjoj i kao na ud svoj, i ne ispunjavati se zlobom prema njemu, to jest ne biti đavo, jer čovek koji oseća zlobu jeste đavo onda kada je oseća. Treba uvek biti krotak, nezlobiv, dobrodušan, trpeljiv, kao da ne primećuješ zlobu u drugima, treba pobeđivati dobrim – ljubaznošću, dobročinstvom – zlo (Rim. 12, 21), ili zle ljude. Neka izbavi Bog od zle podozrivosti pri kojoj ljudi sve u bližnjem okreću na zlo: pokret, gest, pogled, glas, korak, svaku reč.

* * *

Blгодарim Ti, Gospode, jer mi svaki put kada sa suzama pokajanja i blagodarenja savršavam božansku liturgiju i pričešćujem se prečistim i životvornim Tajnama Tvojim daruješ novi život. Tvojim svetim Tajnama dugujem zahvalnost za to što sam još živ, za neporočnost puteva mojih i dobru slavu među ljudima Tvojim. Dakle, da se sveti Tvoje veliko ime sve više i više u meni i u svim ljudima Tvojim koji se svetim imenom Tvojim imenuju, i u celom svetu Tvome; da dođe carstvo Tvoje, carstvo pravde, mira i radosti u Svetom Duhu, u sva srca naša, kao što si Ti rekao: useliću se u njih, i živjeću u njima, i biću im Otac, i oni će biti Moji sinovi i kćeri (2. Kor. 6, 16), i da bude volja Tvoja sveta, premudra, svedobra, svesavršena, sveblaženotvorna, i na zemlji kao što je na nebu, u svim ljudima Tvojim, i u meni grešnom, jer je sopstvena volja naša sklona omaškama, kratkovida, grehovna, pogibeljna, okamenjena u neosetljivosti, zla, zavidna, gordeljiva, lenja, pristrašćena raskoši, srebroljubiva, škrt.

* * *

I beda siromašnih je uporna u traženju, ponekad drska, i strasti naše su takođe uporne i istrajne, drske i bezobzirne, na primer škrtost, pohlepa, blud, zloba, zavist, gordost, lopovluk, jeres, raskol, sujeverje, idolopoklonstvo. Ali razborito ćemo popuštati na uporne molbe potrebitih siromaha i stradalnika; to će poslužiti našem spasenju i večnom blaženstvu. Kao što nas prosjaci i stradalnici nagone na sastradanje, tako ćemo se i mi uzajamno primoravati na milostinju; prinuđivaćemo se na dobro, dok ima vremena, kao što nas greh neprestano nagoni da neprestano grešimo i gnevimo Boga, i da sami za sebe umnožavamo hranu ognju paklenom koji već ovde munjevito počinje da se

razbuktava u srcima našim i koji nam unapred pokazuje večni plamen u kome je večni plač i škrgut zuba. Carstvo nebesko s naporom se osvaja, i podvižnici ga zadobijaju. (Mt. 11, 12) I u pakao neprijatelj takođe na silu želi da ugrabi i uvuče sve neoprezne, neverujuće, i nepokajane, i pristrašćene prema ovdašnjim dobrima.

* * *

Zašto se kroz svakih šest dana praznuje dan odmora? Kako bismo se neprestano opominjali da će nakon trudova ovdašnjeg života nastati dan večnog odmora; jer narodu Božijem, po apostolu, tek predstoji počinak (Jev. 4, 9). A nedelja ukazuje na dan opšteg vaskrsenja, posle koga će nastati dan odmora za sve koji su se dobro potrudili u ovdašnjem životu, u Hristu Isusu.

* * *

Sve žrtve i milostinje koje se podaju prosjacima neće zameniti ljubav prema bližnjem ako je nema u srcu; zato se pri udeljivanju milostinje uvek valja starati o tome da se ona podaje sa ljubavlju, iskrena srca, rado, a ne zlovoljno i žalosno. Sama reč milostinja pokazuje da ona treba da bude delo i žrtva srca, i da treba da se daje sa umilenjem ili žaljenjem zbog mukotrpnog stanja prosjaka, i sa umilenjem ili skrušenošću zbog svojih grehova, radi čijeg očišćenja se podaje milostinja; jer milostinja, po Svetom Pismu, očišćuje od svakog greha (Tov. 12, 9; naš prevod). Ko daje milostinju nerado i zlovoljno, škрто, taj nije poznao svoje grehove, nije poznao samoga sebe. Milostinja je činjenje dobra pre svega onome ko je daje.

* * *

Ne daj da te zlo bližnjih pobijedi, nego pobijedi zlo dobrim (Rim. 12, 21) pre svega – molitvom za one koji čine zlo. Sami sebe, jedan drugog i sav život naš, sa svim nedostacima, uzajamnim uvredama, Hristu Bogu predajmo. Sami se nikome nemojmo svetiti, ni jednom zlom pomišlju ili namerom, nego ostavimo Bogu da se za nas sveti. Moja je osveta, Ja ću vratiti (Rim. 12, 19 /5. Moj. 32, 35/), govori Bog. Treba ljubiti i neprijatelje: ta njih đavo uči i podstiče na neprijateljstvo.

* * *

Pozorište uspavljuje hrišćanski život, uništava ga, pridajući životu hrišćana karakter paganskog života. Zadrijemaše sve, i pospaše (Mt. 25, 5); uzgred budi rečeno, taj

pogibeljni san u ljudima izaziva i pozorište. I šta još? Nauke koje se predaju u paganskom duhu, prekomerne svakodnevne brige, pohlepa, častoljublje, slastoljublje. Pozorište je škola ovoga sveta i kneza ovoga sveta – đavola; a on se ponekad pretvara u anđela svetlosti (2. Kor. 11, 14) kako bi lakše zavodio nedalekovidne, ponekad, verovatno, ubaci i kakav moralni komad da bi se neprestano ponavljalo, trubilo o pozorištu kako je ono veoma moralno poučno i kako ga treba posećivati ne manje nego crkvu, a možda i više: zato što je, tobože, u crkvi sve jedno te isto, a u pozorištu postoji raznovrsnost i komada, i dekoracija, i kostima, i lica koja učestvuju u radnji.

* * *

Da bi proverio voliš li bližnjeg po Jevanđelju, obraćaj na sebe pažnju onda kada te ljudi vređaju, ruže, kada ti se podsmevaju, ili ti ne ukazuju dužno poštovanje koje uživaš u društvu, ili kada se potčinjeni ogrešuju o službu i bivaju nemarni. Ako si tada miran, ako se ne ispunjavaš duhom neprijateljstva, mržnje, nestrpljenja, ako nastavljaš da voliš te ljude isto kao i ranije, pre njihovih uvreda, nemarnosti, onda voliš bližnjeg po Jevanđelju, a ako se razdražuješ, ljutiš, uznemiravaš, onda ne voliš. Ako pozdravljate samo braću svoju, kakva vam je hvala? (Isp. Mt. 5, 47; Lk. 6, 32)

* * *

Budući da smo stranci i prolaznici i putnici ka gornjem Carstvu, ne treba da se opterećujemo brigama o svakodnevnom, da se pristrašćujemo prema zemaljskim dobrima, bogatstvu, slastima, počastima kako nas te brige i pristrašćenosti ne bi spoticale u trenutku smrti i kako je ne bi učinile sramnom. Hrišćanin još ovde, na zemlji, treba da se navikava da živi nebeskim životom: u postu, nescicanju, u molitvi, ljubavi, krotosti, nezlobivosti, trpljenju, hrabrosti, milosrđu. Kako je u trenutku smrti teško čoveku kome je u ovom životu idol bio novac ili hrana i piće, ili zemaljske počasti! Tada mu ništa od toga neće koristiti, ali u isto vreme srce je čvrsto za njih vezano i ne poseduje istinsko blago koje mu daje život, to jest vrlinu. Dakle, da bi se lakše umiralo, a svima nam valja umirati, ne treba voleti ništa u svetu. Kad imamo hranu i odjeću, budimo ovim zadovoljni. (1. Tim. 6, 8)

* * *

U crkvi sam zaista kao na zemaljskom nebu; tu vidim ikone Gospoda, Prečiste Bogorodice, svetih Anđela; tu je presto Božji, tu krst životvorni, tu jevanđelje večno, ta reč Božja kojom je sve stvoreno; tu su ikone svetih; osećam da sam u očiglednom prisustvu Božjem, Njegove Majke, nebeskih sila i svih svetih. To je pravo nebo zemaljsko: tu shvataš i osećaš da si uistinu ud tela Hristovog i Crkve Njegove, naročito

u vreme nadnebeske liturgije i pričešća Svetim Tajnama tela i krvi Hristove. O, kako treba da živim, mislim, osećam, govorim da bih dostojno prebivao na ovom zemaljskom nebu! Treba da živim dostojno tako visokog zvanja u koje sam prizvan milošću Boga, čije je dobrotvorstvo neizmerno. Kako treba da živim, u kakvoj krotosti, nezlobivosti, smirenju, čistoti, uzdržanju da bi dostojno nazvao svojom Vladičicom Presvetu Bogorodicu, svojim Vladikom Gospoda slave! Gospode, udostoj me takvog življenja! Hoću da živim dostojno zvanja hrišćanskog, ali snage za to u sebi ne nalazim; greh neprestano zavodi i napada dušu moju.

* * *

Prizivaj bez sumnje, u prostoti srca, Gospoda Boga, kao i Anđele i svete koji zbog blagodatni Božje, i zbog opštenja ili sjedinjenja sa Bogom i zbog prostote svoga bića, izuzetno brzo, poput munje, i čuju i ispunjavaju, po volji Božjoj, molitve naše.

* * *

Ljubiti Boga svim srcem znači nemati pristrasćenost ni prema čemu u svetu i dati sve srce svoje Gospodu Bogu, tvoreći u svemu volju Njegovu, a ne svoju; svom dušom prebivati, to jest sav um imati uvek u Bogu, sve srce utvrđivati u Njemu i svu volju svoju predavati volji Njegovoj u svim životnim okolnostima, radosnim i tužnim; svom snagom, to jest ljubiti tako da nikakva protivnička sila ne bi mogla da nas otrgne od ljubavi Božje, nikakve životne okolnosti: ni žalost, ni teskoba, ni gonjenje, ni visina i dubina, ni mač (Isp. Rim. 8, 35; 38; 39); svom mišlju, to jest uvek misliti o Bogu, o Njegovoj dobroti, dugotrpljenju, svetosti, premudrosti, svemoći, o Njegovim delima i na sve moguće načine se uklanjati od ispraznih misli i ružnih sećanja. Ljubiti Boga – znači ljubiti svom dušom pravdu i mrzeti bezakonje, kao što je rečeno: zavoleo si pravdu i omrznuo bezakonje (Ps. 44, 8); ljubiti Boga – znači mrzeti sebe, to jest svog starog čoveka: ako hoće ko za Mnom ići i ne mrzi život svoj, ne može biti Moj učenik (Mt. 16, 24; Lk. 14, 26). U nama, u našim mislima, u našem srcu i u našoj volji postoji zla sila, izuzetno živa i delotvorna, koja se uvek, svakodnevno, svakoga časa, upinje da nas udalji od Boga, usađujući nam isprazne misli, želje, brige, namere, poduhvate, reči, dela, podstičući strasti i nagoneći na njih silom, i to na zlobu, zavist, pohlepu, gordost i častoljublje, sujetu, lenjost, neposlušnost, tvrdoglavost, obmanjivanje, neuzdržanje. Ljubiti Boga – znači ispunjavati zapovesti Njegove. Ako Me neko ljubi, riječ Moju držaće. Ko Mene ne ljubi, riječi Moje ne drži. (Jn. 14, 23– 24)

* * *

Kakvo je u Gospoda bogatstvo svetlosti, vazduha, vode, zemlje, vatre – tih pet stihija materije, od kojih je sastavljeno naše telo, od kojih ono živi! Kako je veliko bogatstvo svega što proizrasta iz zemlje i obitava u vodama, i svim tim se pre svega koristi čovek, car tvari! Blagodarim Ti, Sazdatelju našem! Slava Tebi, Promislitelju i Iskupitelju našem, Koji si nas stvorio po liku i podobiju Svome i blagovoleo da primiš na Sebe prirodu našu!

* * *

U čemu se sastoji pravo bogatstvo čovekovo? U liku i podobiju Božjem, a ne u posedima, u novcu, u raznim zemaljskim znanjima i umetnostima, ili u svakovrsnoj imovini, u mnoštvu slugu, u gomili odeće, uopšte, zemaljskih dobara, jer je sve to propadljivo i prolazno, a duša – ikona Božja je večna i njeno bogatstvo su vrlina, svetost, smirenje, nezlobivost, uzdržavanje u svemu, vera, nada i ljubav.

* * *

Kada sa razmišljanjem i sa verom posmatram svete ikone u crkvi i sve što je u njoj, tada dospevam u čudesno sazrcanje: sav hram mi se pokazuje kao sveta istorija u slikama, kao čudesan govor dela Božjih u rodu ljudskom. Tu vidim istoriju u slikama – i našeg pada, i vaspostavljanja čudesnim domostrojem Božjim, i naše uzdizanje u ovaploćenju Božjem, naše oboženje i uzvođenje na nebesa; ovde mi se pokazuje Arhangel Gavril koji blagovesti o ovaploćenju od Djeve Sina Božjeg; onde vidim rođenje Bogomladenca, Djevu–Majku, jasje vitlejemske; tamo obrezanje, onamo krštenje, dalje Simeonovo sretnje Bogomladenca u hramu, ovde preobraženje i blistavu svetlost tavorsku, onde ulazak u Jerusolim Cara pravednog, krotkog, spasavajućeg, tamo tajnu večeru i ustanovljenje svespasonosne Svete Tajne pričešća, onamo stradanja svespasonosna Gospoda slave; kao da vidim samu Golgotu i Gospoda raspetog zbog grehova sveta; vidim silazak u pakao Pobeditelja pakla i izvođenje zarobljenika pakla, vaskrsenje Njegovo, vaznesenje na nebesa i sve to radi roda ljudskoga i mene radi. U božanskom sazrcanju prebivam u hramu, i blagodarim Gospodu Koji me je toliko zavoleo, toliko počastvovao, tolikim blaženstvima darovao! Ali kad pogledam u sebe – u srce svoje, Bože moj, šta vidim! Bezdan sagrešenja voljnih i nevoljnih, bezdan nemoći, iskušenja, žalosti, teskoba, strahova, lukavstava koja od neprijatelja dolaze, tamu neprozirnu, hiljade padova, hiljade pogibli i smrti, ponekad u sebi vidim pravi pakao.

* * *

Sva snaga i karakter i lukavstvo iskušenja đavolskih prema ljudima sastoji se u tome što je on zaveo i zavodi, što je podsticao i podstiče ljude da vole svet i ono što je u svetu: ispraznu mudrost ovoga sveta, bogatstvo, slavu, ugled, sladosti zemaljske, i da se

odvraćaju od Boga i gornjeg carstva, i blaženstva; da vole ništavne stvari zemaljske, da se staraju o što većem izumevanju i sticanju njihovom, i da preziru dušu i njene prave potrebe; da vole telo, njegovo zdravlje, boju, lepotu, ugojenost, sladostrašće tela i da nenavide dušu, to jest vrlinu, da zaboravljaju besmrtnost duše, njen prvolik – Boga, kako ona ni pomislila ne bi na besmrtnost i na put koji vodi ka besmrtnosti, na Boga i na sjedinjenje sa Njim. Blaženi su sveti ugodnici Božji koji prezreše svet i zavoleše Boga, koji prezreše telo i koji se starahu o duši besmrtnoj; kukavni smo i jadni mi koji volimo svet i njegova ništavna dobra, koji negujemo telo a dušu preziremo!

* * *

Ako veru našu pravoslavnu, Svete Tajne njene, hrišćani ponekad ne mogu da prime, to pokazuje samo da su umovi i srca ljudi nečisti i strasni, i da ne mogu podneti čistotu i svetlost njenu, kao što bolesni od očiju ne podnose sunčevu svetlost. To blago nebesko u srca svoja mogu primiti jedino ljudi koji oslobađaju um i osećanja svoja od prистраšća ovozemaljskih.

* * *

Kada bi se svi pastiri, ili sveštenoslužitelji i crkvenoslužitelji, i pastva molili Bogu iskreno i složno, jednodušno, onim molitvama koje nam naglas izgovara ili tajno savršava Crkva, da li bi bilo ičega za šta ne bismo umolili Boga? Koja dobra ne bismo imali, od kakvih grehova i strasti, od kakvih se zala, nevolja i napasti ne bismo izbacili? Takve molitve su najmudrije, najcelishodnije, najbogougodnije, najsnažnije, sposobne da Gospoda nagnaju na svako milosrđe. Neka nam svima da Gospod da Mu se molimo jednodušno, iskreno, snažno, sabrano!

* * *

Oni koji posećuju Bogoslužjenja pravoslavne Crkve i proučavaju nauku o Bogoslužjenju treba da svagda imaju na umu da je služenje ovde, na zemlji, priprema za najsveradosnije služenje Bogu na nebu; da, služeći Bogu telom, valja tim pre služiti Bogu duhom i čistim srcem; da se, dok slušamo Bogoslužjenje, valja učiti služenju Bogu onako kako su služili svetitelji, o čijim životima i delima slušamo tokom Bogoslužjenja, o njihovoj veri, nadi i ljubavi; da Bogu naročito treba služiti delom i istinom, a ne samo rečima i jezikom. Već samim životom svojim prizvani smo na služenje Bogu: uspravno držanje smo dobili da bismo neprestano gledali ka Bogu, da bismo Mu blagodarili i proslavljali Ga, radi toga nam je dat razum, srce, volja, radi toga posedujemo sva čula.

* * *

Gospode, daj mi da Ti upućujem moljenja za ceo svet i za svu punoću crkve uvek sa ljubavlju sveobuhvatnom, nelicemerno, jer sam, po blagodati Tvojoi, molitvenik za sve ljude i za vlastite grehove. Daj mi, Gospode, Bože Oče, da sazrcavam ljubav Tvoju neizrecivu prema svetui, koja nam je darovala Sina Svog ljubljenog, jedinorodnog. Daj mi, Bože, Sine Božji, da sazrcavam Tvoje samounižavanje u svetui i na krstu radi spasenja našeg; daj mi Bože, Duše Sveti, da sazrcavam blagodat Tvoju koja se preizobilno izlila i izliva na svet zaslugama Gospoda Isusa Hrista, koja tako često ispunjava i moje jadno srce; Trojice Sveta, daj mi da Te neprestano slavim srcem i ustima, a naročito delima.

* * *

Ko odbacuje postove, taj zaboravlja zbog čega se dogodio grehovni pad prvih ljudi (zbog neuzdržanja) i koje nam je oružje protiv greha i kušača pokazao Spasitelj kada je bio kušan u pustinji (posteci četrdeset dana i noći), taj ne zna ili ne želi da zna da čovek od Boga otpada najčešće upravo neuzdržavanjem, kao što beše i sa žiteljima Sodoma i Gomora i sa savremeniciima Nojevim, jer od neuzdržanja potiče svaki greh u ljudima; ko odbacuje postove, taj sebi i drugima oduzima oružje protiv mnogostrasnog tela svoga i protiv đavola, silnih u borbi protiv nas – a tome je uzrok pre svega naše neuzdržanje –, taj i nije vojnik Hristov, jer baca oružje i dobrovoljno se predaje u zarobljeništvo svog slastoljubivog i greholjubivog tela; taj je, najzad, slep i ne vidi odnos između uzroka i posledica dela.

* * *

Nikada ne smemo zaboravljati da smo pala bića, nečista, kriva pred Bogom pravde, iskvarena, i da smo dužni da se vazda duboko smirujemo pred Njim i jedan pred drugim. Na to nas navode molitve crkvene koje se svakodnevno čitaju: Bože, milostiv budi meni grešnome... Gospode Isuse Hriste, Sine Božji... Care nebeski... Sveti Bože... Presveta Trojice... Oče naš... molitve jutarnje i večernje i gotovo sve molitve. Stoga i omladina koja se obrazuje neka više od svega zna i ima na umu da je od grešnog korena potekla i da je sklona svakojakim gresima, i neka na tom znanju zasniva sva druga znanja, i neka se, mnogo znajući, ne nadima, nego više od svega stara o očišćenju tela i duha.

* * *

Ljubi ota x binu zemaljsku i Oca ota x bine: ona te je vaspitala, prosvetila, odgajila, poštovanje ti ukazala, sve ti daruje; ali posebno ljubi ota x binu nebesku, Oca budućeg veka: ta ota x bina je neuporedivo poštovanja dostojnija i dragocenija od one, jer je sveta i pravedna, nepokolebiva, beskonačna, nepropadljiva, predivna, blažena; jer ti je dala i daje neuporedivo veća preimućstva i dobra nego ona zemaljska; jer Otac te ota x bine nije čovek smrtni i sklon strastima, već Bog prevečni Koji je sve stvorio; ona ti je dala ime čeda Božjeg, naslednika Božjeg i sunaslednika Hristovog; jer će te Otac nebeski učiniti učesnikom svih dobara carstva Svoga, što oko ne vidje, i uho ne ču, i u srce čovjeku ne dođe (1. Kor. 2, 9). Te ota x bine si udostojen neprocenjivom krvlju Sina Božjeg. Ali da bi postao član te ota x bine, poštuj i ljubi zakone te ota x bine, kao što si dužan poštovati i kao što poštuješ zakone zemaljske ota x bine, jer bez toga nećeš postati građanin tako izvanredne ota x bine; ljubi tu duhovno–vaspitnu školu (crkvu) koja nas obrazuje za članove i građane te ota x bine.

* * *

Bestelesni neprijatelj nas snažno napada tokom Bogoslužjenja jer se tada vrši, našim posredstvom, blagodaću Božjom, preporod duša naših; zato, nemojmo klonuti zbog podvala neprijateljevih, nego budimo hrabri i čvrsti, srdačnim očima gledajući na Podvigo-položnika Hrista koji nevidljivo pred nama stoji i tajno vrši preporod u dušama.

* * *

Sveti ljudi Božji su cvetovi divni, neuvenljivi, miomirisni. Nemoj se usnama koje smrde od grehova doticati tog cveća, dakle, moli im se čistim srcem i čistim ustima, ne nemarno, ne rasejanih misli, već sa strahopoštovanjem, polako. Oni su slovesna nebesa; oni su na zemlji živeli nebeski, čudesno, u velikim podvizima, u velikoj ljubavi, u velikom smirenju, nezlobivosti, trpljenju, samoodricanju, zavolevši Boga više od svega.

* * *

U crkvi su sve slatke nade i očekivanja naša, mir naš, radost naša, zajedno sa očišćenjem i osvećenjem. Tu se tako često objavljuje istina budućeg vaskrsenja, pobjeda smrti. Ko, voleći život, neće zavoleti crkvu svim srcem! Sve najbolje, najuzvišenije, najdragocenije, najsvetije, najmudrije – sve se to nalazi samo u crkvi. U crkvi je ideal čovečanstva; crkva je zemaljsko nebo.

* * *

U crkvi se otrežnjujemo od svetovnog čara i opijenosti ovozemaljskim strastima i pohotama, prosvetljujemo se, osvećujemo, duše svoje očišćujemo, Bogu se približavamo, sa Bogom se sjedinjujemo (preslavnim rođenjem Tvojim Ti si Boga Logosa sa ljudima sjedinila)³. Kako treba da bude poštovan i ljubavi dostojan hram Božji, kako su ga voleli sveti ljudi Božji!

* * *

Ni zbog čega se ne treba žalostiti i razdraživati, jer se kroz to često žalošćenje i razdraživanje stvara veoma moralno i fizički štetna navika razdraživanja, dok se ravnodušnošću prema preprekama stvara dobra i korisna navika da se sve podnosi mirno, strpljivo. U ovom životu može biti mnoštvo slučajeva naših bezbrojnih nesavršenstava u uzajamnim odnosima, i ako bismo se u svakom slučaju žalostili, ne bismo živeli ni nekoliko meseci. A pritom se žalošćenjem i razdraženošću stvar ne popravlja, već se, naprotiv, još više pogoršava usled našeg neraspoloženja. I bolje je uvek biti miran, staložen, uvek pun ljubavi i poštovanja prema moralno bolesnom čovečanstvu, ili, govoreći pojedinačno, prema bližnjima, prema srodnicima svojim i nama potčinjenima. Ta čovek nije anđeo, a pritom nam je život takav da svakodnevno i gotovo nehotice grešimo, premda to i ne bismo želeli. Dobro, što hoću, ne činim, nego zlo, što neću, ono činim. (Rim. 7, 19) I Gospod nas je naučio da sa snishodljivošću gledamo na česte ljudske pogreške i padove, rekavši: oprosti nam dugove naše kao što i mi opraštamo dužnicima svojim (Mt. 6, 12). I kako hoćete da vama čine ljudi, činite tako i vi njima. (Lk. 6, 31; isp. Mt. 7, 12) A ko od nas ne želi da se prema njemu odnose blago i strpljivo u njegovim nevoljama, spoticanjima i padovima, pogreškama, propustima? Zato nas apostol i uči dugotrljenju i snishođenju. Ljubav, veli apostol Pavle, dugo trpi, blagotvorna je, ne razdražuje se, ne misli o zlu, sve snosi, sve trpi i nikad ne prestaje. (1. Kor. 13, 4–8)

* * *

Veru i Crkvu, Bogoslužjenje, Svete Tajne, obrede – sve to su, vele slobodoumnici i bezbožnici, ljudi izmislili zato da bi narod držali u strahu, potčinjenosti i da bi održavali dobar moral, a možda i da bi prihod od njega ubirali. Eto kako neznalice i slobodoumnici koji su izgubili strah Božji hule na milosrđe Božje i na Njegov čudesni domostroj našeg spasenja, na samo ovaploćenje, na stradanja i smrt radi nas Sina Božjeg. Ali zato pogledajte njihov život, kako žive i žive li dugo? Izgubivši snagu i zdravlje u razvratu i pijanstvu, oni prevremeno stare, tupave, obolevaju i umiru.

* * *

Ljubav hrišćanska više voli da trpi sve spoljašnje neprilike života, skučenost, odsustvo čistog vazduha, gubitke, nego da zbog tih spoljašnjih i sličnih neprilika dozvoli nestrpljenje, neraspoloženje, razdraženost, ozlojeđenost, roptanje na one koji nas dovode u nepriliku iz nužde ili iz obesti, ili iz želje da požive na tuđ račun, na račun tuđeg spokojstva. Ljubav sve trpi i sve podnosi sa štetom po sebe, po svoj materijalni i telesni život: jer gde je ljubav, tamo je blagodat Božja i svako dobro, tamo je spokojstvo, tamo je blagostanje. Hrišćanin podnosi sve samo da se ne liši blagodati Božje, koja je za njega najveće dobro.

* * *

Kakve duhovne bure, uragani, strašni, ognjeni, siloviti vihuri često bivaju u životu čovekovom, u životu onih ljudi koji se trude da vode život hrišćanski i da Bogu služe molitvom, zauzimajući se za sebe i za druge pred neizrecivom milošću Njegovom! Jedino se blagodareći milosti Božjoj ne razbija u paramparčad i ne strada čun u kome, ploveći morem života, stranstvuje naša duša ka večnosti koja je čeka!

* * *

Sveštenik na sve načine mora da se stara da održava u sebi smelost, hrabrost, srčanost uprkos bestelesnom neprijatelju koji neprestano u njemu seje svoju neosnovanu bojazan, svoj besmisleni strah; u protivnom on ne može biti izobličitelj poroka ljudskih, ni istinski služitelj Svetih Tajni. Smelost je veliki dar Božji i veliko blago duše. U zemaljskoj borbi ili ratu smelost ili hrabrost mnogo znači, jer čini prosto čuda; a u duhovnoj borbi tim više.

* * *

Izvor svake istinske radosti, svakog istinskog spokojstva i umirenja savesti, očišćenja, iscelenja duševnog i telesnog, izvor snage i bodrosti duševne teče u hramu, a pozorište i razna kućna svetovna veselja nikada neće moći da zamene ono što istinski hrišćanin dobija u hramu u kome Sam Bog teši duše koje veruju i upravljaju ka Njemu srca svoja, kao što majka teši dete. Od hrama dobijaju radost i utehu, očišćenje od grehova i pomilovanje i pokojni naši. Kako plameno treba voleti hram, kako ga ukrašavati! I to čine svi koji su poznali vrednost njegovu; i za njih se Crkva moli rečima: pomolimo se za one koji sa verom, pobožnošću i strahom Božjim ulaze u njega, i pomolimo se za one koji plodove donose i dobro čine u svetom i svečasnom hramu ovom, ili: osveti one koji ljube krasotu doma Tvog, Ti ih proslavi božanskom silom Tvojom.

* * *

Neizmerno je velik svet, neizmerno je mnogo bića koja ga naseljavaju, ali kakav je red u svem kretanju, u svem životu sveta (prirode)! Neizmerno je velik svet nebeskih umova, Anđela, ali kakav je red u svetu anđelskom, kakvo strogo ispunjavanje volje Božje! Veliki je svet čovečji, ali koliko je u njemu nereda, samovolje, bezobrazluka i otud nesreća – nesreća zbog bolesti, raznih smrti, ratova, gladi, poplava, požara, nesreća od bura i nevremena, nesreća od pijanstva, proždrljivosti, srebroljublja, nepravde, verolomstva, od samoubistva, ubistva! Nema im broja! Teško nama! A šta će biti onde, posle smrti, u vekovečnosti?

* * *

Čovek je čudesno, veličanstveno, premudro, umetničko delo najsavršenijeg Umetnika – Boga; ono je na početku bilo neporočno, neuprljano, netruležno i čisto, ali greh, to nakazno iščadije duha tame, ta prljava, besmislena, zla sila učinila ga je i prljavim i bolesnim, nečistim i truležnim u oba načela njegove prirode, u duši i po telu. Ali, premudri i svemogući, svedobri Umetnik nije dopustio neprijatelju Svom i našem da sasvim pogubi Njegovo umetničko delo, Njegovu predivnu i veličanstvenu tvorevinu, tako da je Sam Sebi stvorio telo poput našeg i pozajmio dušu u utrobi prečiste Djeve–Majke; Svojim ovaploćenjem, Svojim učenjem, čudima, stradanjem, smrću i vaskrsenjem, Svojim čudesnim i premudrim domostrojem opet je vaspоставio delo ruku Svojih u predašnju i čak veću krasotu i slavu, darovao mu ponovo netruležnost, svetinju, čudesnu božansku lepotu i uzveo u prvobitno blaženstvo, oboživši čovečju prirodu i posadivši je sa Sobom na presto Božanstva. Slava Ti, svedobri, premudri i svemogući Umetniče!

* * *

O, nevidljivi Dobročinitelju moj, Kojim neprestano živim! Ti, Koji me čuješ, Koji ispunjuješ dobrima želje srca moga, Koji me spasavaš od grehova mojih, od zlodela nevidljivih neprijatelja, Ti Koji blagoustrojavaš sudbinu moju, prosvećenje moje, pomoći moja, slavo moja, snago moja, utvrđenje moje, kada ću Te ugledati? Kada ću ugledati Dobročinitelja i Tvorca moga licem u lice? Ali ti, neprijatelju moj, đavole, što neprestano plaviš dušu moju grehom, podmukli, zavodljivi, zlobni, što me neprestano ubijaš, pomračuješ, iznuruješ, pokrivaš stidom i sramom lice moje, kada ću se potpuno izbaviti od tebe blagodaću, milosrđem i čovekoljubljem Gospoda moga, Isusa Hrista? Kada će ti biti oduzeta svaka mogućnost da u srce moje izlivaš otrov zlobe svoje?

* * *

Šta mi je potrebno? Ništa mi na zemlji nije potrebno do najneophodnijeg. Šta mi je potrebno? Potreban mi je Gospod, potrebna mi je blagodat Njegova, carstvo Njegovo u meni. Na zemlji, mestu mog stranstvovanja, mog privremenog učenja, nema ničeg mog sopstvenog, sve je Božje i sve je privremeno, namenjeno za moje privremeno korišćenje; što mi pretekne – svojina je bližnjih koji nemaju. Šta mi je potrebno? Potrebna mi je istinska, hrišćanska, živa, delatna ljubav, potrebno mi je srce koje voli, žali bližnje, potrebna radost zbog njihovog blagostanja i sreće, žalost zbog njihovih žalosti i bolesti, zbog njihovih grehova, slabosti, razmirica, nedostataka, nesreća, siromaštva; potrebno mi je saosećanje toplo, iskreno u svim okolnostima njihovog života, radovanje sa onima koji se raduju, plač sa onima koji plaču. Dosta je samoljublja, egoizma, nastojanja da se živi samo radi sebe i da se sve grabi samo za sebe: i bogatstvo, i slasti, i slava ovoga sveta, i umirati, a ne živeti, stradati, a ne radovati se, noseći u sebi otrov samoljublja, jer samoljublje, koje u naše srce neprestano doliva velijar, jeste otrov. O, da mi je da sa psalmopojcem uskliknem: šta mi (to) postoji na nebu, i osim Tebe šta htediti na zemlji? Iščeze srce moje i telo moje, Bože srca moga, i udeo je moj Bog do veka. (Ps. 72, 25–26) Gospode, Ti si vidilac srca moga, pokreta njegovog i ovih redova! Podaj mi to što ištem od Tebe! Meni je samome to zadobiti nemoguće, ali sve je moguće Bogu (Mk. 10, 27). Podaj mi istinski život, razvej mrak strasti, odagnaj silom Tvojom silu njihovu!

* * *

Kakav je odnos između reči i dela? Reč Božja je iz nebića u biće pozvala svet vidljivi i nevidljivi; reč u ustima Boga Logosa je bila delo. Zato reč i delo među sobom treba da budu nerazdvojni kao što su duša i telo nerazdvojni u svom postojanju. Ko poštuje i ispunjava reč Hristovu verno i neprestano, u koga je reč delo, taj i sada čini velika i divna dela, i njegovoj se reči sve pokorava: i demoni se pokoravaju, i bolesti se isceljuju, i moralnost ljudska se izgrađuje.

* * *

Krst u Hristu i Hristos na krstu: krst je simbol raspetog Hrista, Sina Božjeg, zato su i znamenje njegovo i sama senka njegova strašni za demone, kao znamenje Hristovo, kao sena Njega, Raspetog. Zato je veoma važno pogružavanje krsta u vodu i osvećenje njeno; ona usled toga biva lekovita i proganja demone.

* * *

Hrišćanin je Božji sasud, Božji hram, Božji dom. O, kako je poštovanja dostojan pravi hrišćanin, kako on revnosno treba da se udaljava od svakog greha, kako su hrišćani dužni da poštuju jedan drugog!

* * *

Premrski neprijatelj nastoji da uništi ljubav ljubavlju – ljubav prema Bogu i bližnjem – ljubavlju prema svetlu, njegovim kratkotrajnim dobrima i njegovim pokvarenim, bogoprotivnim običajima, ljubavlju telesnom, ljubavlju prema bogatstvu, počastima, zadovoljstvima, raznim igrama. Zato na sve načine gasimo u sebi ljubav prema ovome svetlu i razgorevajmo ljubav prema Bogu i bližnjem kroz samoodricanje. Svaka lepota u ovome svetlu (lepota lica) je slaba, ništavna senka nestvorene lepote, neizrecive dobrote lica Božjeg; svako zemaljsko uživanje ništavno je u poređenju sa budućim uživanjem. Molim se Gospodu da vera Hristova proдре u dubinu srca moga, da dejstvuje u celom životu mom, da jevanđelje Hristovo proдре u sve misli i osećanja, reči i dela, u sve kosti i srž moju – i ne samo u mene, nego i u sve ljude, kao svesvetska istina, premudrost i život večni. Ovo je vječni život da poznaju Tebe jednoga istinitoga Boga i Koga si poslao Isusa Hrista. (Jn. 17, 3)

* * *

Kako miomirišu kosti svetitelja! Kakvi su čudesni miomirisi mošti ugodnika Božjih! Kako je veliko dobro sticanje netruležne, miomirisne blagodati Duha Svetoga i sa njom života večnog! Što jurimo za truležnošću? Što zavolesmo smrad grehova, strasti otrovnih?

* * *

Gospode, za molitvu Tebi za nas privodimo svete, te miomire duhovne, to miro miomirisa Tvojih! Primi njihove molitve za nas koje miomirišu ljubavlju i čistotom i izbavi nas od smrada grehovnog, jer su nam srca nečista i usta pogana, i nedostojni smo najslađe besede sa Tobom. Sve je u nama zemaljsko, truležno, pogano, zlo, a oni, Tvoji sveti su miro najčistije, a osobito Tvoja Prečista Mati, Tvoja živa sjajna palata, čistija od sunčeve svetlosti, miomirisnija od svih miomirisa, jer su miomirom Njene svetosti, Njenih božanskih vrlina nebo i zemlja ispunjeni.

* * *

Sa najvećim strahopoštovanjem izgovaraj ime Božje, sećajući se da je Bog sve priveo iz nebića u biće, i da se sve što postoji održava u blagostanju jedino Njegovom dobrotom, svemogućom silom i premudrošću Njegovom. S krajnjim strahopoštovanjem izgovaraj ime Isusa Hrista, Sina Božjeg, kroz Koga je sve postalo i Koji svim upravlja; Koji do sada sve što postoji drži moćnom rečju Svojom (Jev. 1, 3); ustrojava godišnja doba i promene – leto, jesen, zimu i proleće; čini da proizrastaju svi plodovi zemaljski; naseljava zemlju ljudima, životinjama, vazduh – pticama; mora, jezera i reke – ribama; umnožava rod ljudski i snabdeva ga svim dobrima, spašava od grehova i zlih duhova i priprema stanove onima koji Ga vole u Carstvu nebeskom; Koji, gle, i do ovoga dana i časa izvodi svetila da obasjavaju zemlju ili da ublažavaju tamu noćnu, i do ovoga dana i časa razliva toliko životvorni vazduh radi disanja svih živih stvorenja; Koji je stvorio tako čudesno svojstvo vatre koja greje, pali i svetli; zemlju, kadru da se sa lakoćom vazdušnog mehura okreće oko tako ogromnog svetila kakvo je sunce, i oko sebe, kadru da, na reč Njegovu, pusti iz sebe bezbrojne vrste bilja; vodu, koja može da se pretvara u bezbrojno mnoštvo najrazličitijih sokova u neizbrojivom mnoštvu plodova, drveća, žbunja i trava. Bog naš je Bog čuda (Ps. 71, 18; 76, 15), Bog svedobri, svemoćni, premudri, Bog milosti, milosrđa i čovekoljublja. Koji je bog Veliki kao Bog naš? (Ps. 85, 10) Sa strahopoštovanjem izgovaraj i ime Prečiste Majke Gospoda Isusa Hrista, Prisnodjeve Marije, koja nam Ga je rodila za spasenje naše; Njom smo se udostojili bezbrojnih dobara od dobrote Gospodnje: oproštaja grehova, osvećenja, prosvećenja, obnovljenja, izbavljenja od večne smrti, uzvođenja na nebo, usinovljenja Bogu, oboženja i večnog života. Sa strahopoštovanjem izgovaraj imena apostola Hristovih, očevidaca i slugu Njegovih što po celom svetu proneše božansko učenje Njegovo i učvrstiše i raširiše na zemlji spasonosnu veru i Crkvu Hristovu, veru obnovljenja i spasenja; imena mučenika što se krvlju svojom rodiše za život večni; prepodobnih što iznurivanjem tela svojih iznuriše u sebi greh i strasti i dostigoše blaženo obnovljenje i život večni; besrebrenika što nesticanjem svojim stekoše besceno blago duha i večnog života, i svih svetih.

* * *

Upravo to telo koje toliko negujemo, pazimo, kome pričinjavamo zadovoljstvo, koje ukrašavamo, jeste neprijatelj duše naše, veoma podao, opasan; ono se neprestano protivi ljubavi Božjoj, volji Božjoj, zapovestima Božjim i upinje se da ispunjava svoju volju, i ispunjava je gotovo uvek, sem kada snažnu prepreku postavi Gospod Bog u dobrom i premudrom promišljanju Svom o našem spasenju. I to telo sa strastima i pohotama treba uvek raspinjati, a ne negovati; treba ga umrtvljivati postom, bdenjem, molitvom, trudovima, a dušu vežbati u čitanju reči Božje, u bogomisliju, molitvi.

* * *

Radostan sam i toplo mi je na srcu i spokojan sam kada se svecelo dušom svojom okrećem ka mislenom suncu, Suncu pravde, Hristu Bogu mome. I rastapa se led srca moga, otpada nečistota i trulež njegova, nestaje mrak, umiče smrt duhovna, zacaruje se život nebeski, ništa zemaljsko me ne zanima.

* * *

Koji imaju tajnu vjere u čistoj savjesti. (1. Tim. 3, 9) Čisto srce zahteva sveta, božanska, nadnebeska vera hrišćanska da bi blagotvorno delovala na sve biće čovekovo, a u nečistom srcu ona ne može da obitava i da vrši blagotvorne promene u njemu: ne može, ako se čovek ne ispravlja od svojih poroka. Eto zašto je i u hrišćanstvu mnogo zvanih, ali je malo izabranih. Mnogi se nazivaju hrišćanima, ali malo je onih koji su zaista takvi, malo je onih koji donose plodove Carstva Božjeg; eto zašto je i u hrišćanstvu mnogo bezbožnika, slobodoumnih, sujevernih, koristoljubivih, slastoljubivih, bludnika, pijanica, lopova i tako dalje. Nije vera kriva što su hrišćani takvi, nego su oni koji nose ime Hristovo krivi za svoju nepažnju prema veri i njenim pravilima, za svoju nečistotu i za svoju pristašćenost prema zemaljskom, zbog čega u svoje nečisto srce ne mogu da smeste najčistije nebesko blago – veru Hristovu, te propadaju kraj samog izvora spasenja. Teško nama nezahvalnima, zloćudnima, lažno umujućima, lakomislenima, slastoljubivima i lenjivima! Gospode, šta da činimo? Pobedi nas Svojom milošću, Svojom ljubavlju, Svojom premudrošću, mudrovanje tela našeg uništi, silom dobrote Tvoje zlobu našu pobedi!

* * *

Svaki čovek na zemlji boluje od grehovne groznice, od slepila grehovnog, obuzet je pomamom greha; a kako se greh najviše sastoji u zlobi i gordosti, to sa svakim čovekom, kao sa onim koji pati od bolesti greha, treba postupati s krotkom ljubavlju – to je važna istina koju često zaboravljamo; mi često, veoma često postupamo suprotno njoj: jednoj zlobi svojom ozlojeđenošću pridodajemo drugu, gordosti se odupiremo gordošću. Tako u nama zlo raste, a ne umanjuje se; ne leči se, nego se još više zaražava. Gospode, pomiluj nas, pomiluj rod ljudski!

* * *

Pošto je u raju okusilo zabranjeni plod, čovečanstvo je dobilo tešku bolest duše – pristašćenost prema ovom kratkotrajnom životu, prema ovdašnjim dobrima i uživanjima, tu svepogubnu podvojenost srca između Boga i sveta, dobra i zla; a kako zemaljska dobra ne zasićuju dušu, stvorenu za naslađivanje duhovnim, večnim, beskonačnim dobrima, i kako nisu svima ravnomerno raspodeljena, i kako zbog

pristračćenosti i slepe vezanosti za njih jedni grabe veoma mnogo, drugi ih imaju veoma malo, a neki nimalo, to otud proistiće večiti greh, neprijateljstvo i smrt zbog posedovanja; otud zavist i mržnja pojedinaca i naroda, otud krvavi ratovi, otud raskoš jednih i krajnja beda drugih, prejedanje jednih i gladovanje drugih, uporno nastojanje jednih da se domognu istaknutih, unosnih položaja i tlaćenje drugih, otud krađe, otimanja, svako zlo. Eto do čega je dovelo jedenje zabranjenog ploda: toliko je zla počinilo da ga se ne možeš rešiti. I da se Sin Božji nije ovaplotio, i postradao, i umro radi spasenja našeg, beskonačna nesreća bi zadesila ceo ljudski rod, tegobna, neopisiva nesreća, jer bi svi poginuli u grehovima i u beskonačne vekove kukali, škrgutali zubima u adu, bez ikakve nade na izbavljenje, kao što su sada nepokajani grešnici osuđeni na te iste večne muke.

* * *

Zaokupljeni ispraznošću i ispraznim zadovoljstvima, nemate ni vremena, ni želje da proniknete u duh hrišćanske vere, hrišćanskog Bogoslužjenja, i da upoznate propise crkvene, cilj praznika pravoslavne Crkve, postova, a naročito značenje svake nedelje ili istorijske uspomene sjedinjene sa svakom nedeljom. Vi ponekad napamet znate koji se komad davao u pozorištu, od koliko se činova ili pojava sastoji, kakav mu je sadržaj uopšte i u pojedinostima, a suštinu hrišćanskih Svetih Tajni ne znate, dok ove onima koji ih dostojno primaju pružaju život večni i neizreciva dobra večnoga života; vi ne znate suštinu Bogoslužjenja svete pravoslavne Crkve, majke svoje, koja vas hrani, greje, očišćuje, osvećuje i ukrepljuje na svojim svetim materinskim nedrima; vi ne znate sadržaj i značenje ni večernjeg, ni jutarnjeg Bogoslužjenja, ni liturgije i stalnih pesama, čitanja i obreda crkvenih. Pozorište opravdavaju i nazivaju korisnim i moralno poučnim ili neškodljivim, ili, u najmanju ruku, manjim zlom u poređenju sa pijanstvom i razvratom, i sa tim ciljem nastoje da svuda uvode pozorišta. Čudi me da hrišćani nisu našli bolje sredstvo za provođenje dragocenog vremena od pozorišta koje i po poreklu i po značenju svome do danas čuva karakter paganski, idolopoklonički, karakter ništavnosti, ispraznosti, koje je uopšte najpotpuniji odraz svih strasti i nakaznosti ovoga sveta, pohote tela, pohote očiju i gordosti ovozemaljske, i samo veoma, veoma retko junaštava sinova otaxbine a i tad, naravno, sinova otaxbine zemaljske, a ne nebeske. Sve nebesko, sveto, što nosi pečat hrišćanstva pozorištu je tuđe, a ako kadgod i izlazi na scenu, to kao predmet podsmeha: samo ime Božje, koga se boji sva tvorevina, tu se izgovara jedino u lakomislenosti, ponekad sa smehom, svetogrdno; sveštena zvanja, na primer, monaško – to anđelsko zvanje – ismeva se; poštovanje prema načelnicima, prema roditeljima, prema sveštenim licima podriva se kada se javno ismevaju neki postupci tih lica koji su za osudu, pred licem sveg društva, pred licem lakomislene omladine, čak i dece, za koju imena njihovih roditelja i načelnika treba da budu sveta. Ponekad je dovoljna jedna neučtiva ili nepristojna reč o starijima da se podrije dužno poštovanje prema njima. Jesu li hrišćani postali toliko lakomisleni da ne nalaze bolje sredstvo za provođenje dragocenog vremena od pozorišta i da zbog njega ostavljaju hram Božji, Bogoslužjenje, i da se dragoceno praznično vreme koje je Bog dao radi poučavanja u reči Božjoj, u spasonosnim razmišljanjima i u delima vrline, bezumno traći

na ispraznosti, na prazan smeh i glupa aplaudiranja u pozorištima? Ne, kako vam volja, ali pozorište je bogomrska ustanova. Samo proniknite u njegov duh i složićete se: to je učilište bezverja, izrugivanja, drskog ismevanja svega i – razvrat. Teško onom društvu u kome je mnogo pozorišta i koje voli da posećuje pozorišta. Istina, ponekad je pozorište, za ljude naklonjene zlu, od svih zala možda i ponajmanje. Oslušnite mišljenje naroda, mišljenje onih koji su pozorište mnogo puta posećivali: oni bez ustezanja govore da pozorište vodi razvratu. Samo slepci, u njima bog ovoga svijeta oslijepi razum nevjernika (2. Kor. 4, 4), govore da je pozorište moralno poučno. Ne, hrišćani treba obavezno da se poučavaju zakonu Božjem, da češće čitaju Jevanđelje, da se udubljuju u Bogoslužjenje, da ispunjavaju zapovesti i propise crkvene, da čitaju dela svetih otaca, duhovne časopise kako bi se ispunjavali duhom hrišćanskim i živeli hrišćanski. To su vaša pozorišta!

* * *

O, koliko su Ti bolni bili gresi moji, Hriste Spasitelju moj, Bože moj, kada su Te šamarali, udarali, pljuvali, trnjem glavu Tvoju probadali i na krst prikovali, kada si u mukama neizrecivim visio na krstu mene radi, izbavljajući me od najtežih, neizrecivih muka paklenih! Ali tog Tvog samounižavanja, tih muka Tvojih trebalo bi češće da se sećam da ne bih činio grehove i da bih usrdno ispunjavao svaku vrlinu, da bih Tebe voleo svim srcem, da bih ispunjavao zapovesti Tvoje spasonosne! A ja često zaboravljam tu strašnu žrtvu koju je za mene podneo Sin Oca nebeskoga jedinorodni, sabespočetni, savečni. Stoga mi daj, Gospode, čisto srce i stalno pokajanje za spasenje, daj mi da Ti ostalo vreme života svoga ugodim!

* * *

Jesi li Me često iskreno prizivao na molitvi, govori Bog grešniku; jesi li li često iskrena srca blagodario za moja bezbrojna dobročinstva koja svaki um prevazilaze? Jesi li Mi često prinosio iskrenu žrtvu hvale da bih opet i opet izlivao na tebe Svoje milosti? A šta Ja da činim sa tvojim izopačivanjem, sa tvojom pokvarenošću, sa tvojim izopačenim umom i srcem, sa tvojom voljom koja je svakog časa sklona zlu i poroku? Koga ljubim – onoga i korim, bijem svakoga sina koga primam (Jev. 12, 6). Dakle, nemoj klonuti, izobličavani, od Mene koreni, nego trpi. Svako karanje ne čini se da je radost, nego žalost, ali poslije daje mirni plod pravednosti. (Jev. 12, 11)

* * *

Za savršavanje Božanske liturgije potrebna je uzvišena duša ili čovek sa uzvišenom dušom, koji nije vezan nikakvim ovozemaljskim pristašćima, pohotama i slastima, čije

bi celo srce bilo obuhvaćeno ognjem Duha Svetoga, plamenom ljubavlju prema Bogu i čovečanstvu, prema svakoj duši čovečjoj, naročito duši hrišćanskoj, kako bi se uvek iskrena srca uznosio ka Bogu u molitvama. Dođoh da bacim oganj na zemlju, i kako bih želio da se već zapalio! (Lk. 12, 49) Taj oganj je nispolat na apostole u vidu ognjenih jezika. I nama je neophodan taj oganj, za naša zaleđena srca, da ih uvek zagreva, smekšava, pretapa i očišćuje, da ih prosvetljuje i obnavlja. Gde naći dostojnog jereja koji bi kao Serafim goreo duhom, ljubavlju, slavoslovljem, blagodarenjem pred Gospodom za takva čuda Njegova prema nama i u nama, dobrote i premudrosti? Ja, prvi među grešnicima, nedostojno savršavam tu nadnebesku Svetu Tajnu, jer mi je vazda srce nečisto, svezano pohotama i slastima. Gospode, Ti vidiš dubine srdaca naših; ali pokropi me isopom, i očistiću se, operi me, i biću belji od snega (Ps. 50, 9). Ako čistoga pomiluješ, to nije ništa čudnovato, i ako pravednika spaseš, to nije ništa naročito, ali na meni grešnom učini čudo milosti Svoje!4

* * *

Gospode, blagodarim Ti od sveg srca jer si me bezbroj puta spasavao od beščašća, nasilja, žestine strasti, i gasio u meni ognjene strele nečastivog, i mirom ograđivao dušu moju, i rosom blagodati Tvoje je hladio. Slava Tebi, Mnogomilostivi i Svesilni, jer sam do sada blagodaću Tvojom zdrav i čitav, i pored bezbrojnih podmuklosti prema meni nevidljivih i svezlobnih neprijatelja koji traže da me prožderu. Znam, Gospode da ćeš me i od svih lukavstava i podvala njihovih izbaviti i spasti, na samo Tebi znane načine, za Carstvo Svoje nebesko, i ne samo mene, nego i sve koji blagočastivo žive i kojima podvaljuju duhovi zlobe: jer je Tvoje da budeš milostiv i da spasavaš one koji žele a čak i one koji ne žele spasenje. Hteo ja ili ne, rečeno je, spasi me.5

* * *

Za spasenje duša naših Gospodu se pomolimo. Ko iskreno pazi na sebe, neprestano primećuje da duša propada u svakovrsnim gresima, da spava grehovnom smrću, da neprestano biva porobljavana od đavola i da nosi teške okove strasti, primećuje to i usrdno uzdiše i moli se Gospodu za spasenje duša, iskupljenih besćenom krvlju Hristovom. Tako se duše naše svakodnevno survavaju u pogibao u zlobi, zavisti, osuđivanju, pohlepi, sladokustvu, prejedanju i prepijanju, u bludu, u lenjosti i nemaru, u čamotinji i roptanju, u neznanju, govorenju sramotnih reči, praznoslovlju, lakomislenosti, slobodoumlju, nepokornosti, drskosti i svojevoljnosti i ostalim strastima. Za višnji mir: jer nema mira u kostima našim od lica grehova naših (Ps. 37, 4).

* * *

Svojim bogoslužjenjem pravoslavna Crkva nas vaspitava za žitelje nebeske, učeći nas svakoj vrlini pokazanoj životom Bogomajke i svih svetih, očišćujući, osvećujući i obožujući nas u Svetim Tajnama, darujući snage za život i pobožnost (2. Petr. 1, 3). Zato treba bez odlaganja, razumno, pobožno i rado posećivati Bogoslužjenje, naročito u praznične dane, učestvovati u Svetim Tajnama pokajanja i pričešća. A oni koji se udaljavaju od crkve i Bogoslužjenja postaju žrtve svojih strasti i propadaju.

* * *

Sa kakvom materinskom ljubavlju, ili bolje rečeno, božanskom, Crkva svakodnevno kao da nas nosi u naručju svome, uznoseći za sve nas neprestane molitve Gospodu, uveče, u ponoć, ujutro i oko podneva; poučava nas, očišćuje, osvećuje, leči i ukrepljuje Svetim Tajnama i na sve načine nas na najnežniji i najkrotkiji način rukovodi ka spasenju i večnom životu. Blaženi su oni sveštenoslužitelji i crkvenoslužitelji koji razumeju tu ljubav i tu brigu Crkve za spasenje dece njene i koji se trude da usvajaju duh njen, da žive tim duhom, da dišu tim duhom i u crkvi i van nje, i koji sa srdačnom pažnjom i sa strahopoštovanjem savršavaju molitve, pesme i sveštenodejstva crkvena, opominjući se da se svim tim spasavaju i oni sami i pastva njihova.

* * *

Uzvišeno je biće čovek, čudesno stvorenje Božje, po ikoni Njegovoj sazdano! Ako je on u stanju pada sposoban za mnoga divna dela koja je učinio i čini, kao što to neprestano vidimo i u istoriji i u nama savremenom svetu, za šta je onda tek kadar u stanju svetosti i savršenstva? Ali u njemu najviše pažnje, divljenja, strahopoštovanja, svesrdne blagodarnosti zaslužuje to što može da se upodobljava svome Sazdatelju – Bogu, što je predodređen za besmrtnost, za večno blaženstvo u Bogu i sa Bogom, što će jednoga dana zasjati kao sunce, u Carstvu Oca svog nebeskog! Proviđajući tu slavu vernih izabranika Svojih, Gospod govori: tada će se, u drugom dolasku, pravednici zasjati kao sunce u Carstvu Oca svoga (Mt. 13, 43).

* * *

Na proskomidiji se simbolično, sabrana oko Jagnjeta (Agnec) Koje uzima na Sebe grehe sveta, predstavlja cela Crkva, nebeska i zemaljska, crkva prvorodnih, na nebesima zapisanih, i crkva koja vojuje sa neprijateljima spasenja, na zemlji. Veličanstveni prizor koji ushićuje i dira dušu! Znači, i ja sam u tom društvu svetih, i ja sam iskupljenik Jagnjeta Božjeg, i ja sam sunaslednik svetih, ako ostanem do smrti veran Jagnjetu! Znači, i svi moji bližnji su članovi te nebeske, svete zajednice i sunaslednici budućeg carstva! O, kako treba da se raširi srce moje da bi smestilo u sebe svakoga, da bi sve volelo, za svakog se staralo, za spasenje svih se brinulo kao

za svoje sopstveno! Evo mudrosti i premudrosti! Budimo jednostavni, postupajmo u prostoti srca sa svima! Opominjimo se svoga visokog prizvanja i izbora i stremimo ka njegovom ispunjenju nepokolebivo, radi nagrade nebeskog prizvanja Božjeg u Hristu Isusu! Mi smo deca Božja i naslednici Božji, sunaslednici Hristovi (Rim. 8, 16–17).

* * *

Ne gledaj na tuđe grehove i ne ponašaj se neprijateljski prema onome ko greši, ni u sebi, ni spolja, nego imaj pred sobom svoje grehove i usrdno se kaj zbog njih, smatrajući sebe zaista gorim od svih; moli se sa ljubavlju za one koji greše, znajući da smo svi skloni svakom grehu.

* * *

Pravi hrišćanin u ovom životu postupa tako da on bude priprema za budući, a ne život samo radi ovdašnjeg veka; on pri delanjima svojim ne misli o tome šta će o njemu reći ovde, nego šta će reći tamo, na nebu; on sebe uvek zamišlja u prisustvu Boga, Anđela i svih svetih i opominje se da će oni jednoga dana biti svedoci njegovih pomisli, reči i dela.

* * *

Po ljubavi prema Bogu i bližnjem ja pripadam nebu, nebeski sam žitelj, a po brigama, posebno ovozemaljskim pristašćima – zemlji, zemljan sam, demonski. Gospode i Vladaru života moga, duh ljubavi daruj mi, slugi Tvome!

* * *

Ljubi; sa ljubavlju u srcu prema Bogu i bližnjem sve ćeš imati i nećeš oskudevati, jer gde je ljubav, tamo je i Bog; a Bog je sve za nas, a pre svega – život naš, mir, sladost, blaženstvo. Neobično je i žalosno videti zbog kakvih ispraznih razloga nas đavo lišava ljubavi prema Bogu i bližnjem: zbog zemnog praha, u pravom smislu reči, nemerljivog i nogama gaženog, zbog novca, zbog hrane i pića, odeće, stana, počasti, onoga što prolazi zajedno sa materom svojom – zemljom, i sa našim mnogobrižnim telima – od praha.

* * *

Opominji se Ljubavi koja je položila život svoj za ljude; i sam ne žali život svoj za brata, te nemilosrdno raskinji svog telesnog čoveka koji se odvraća od žrtvovanja za brata.

* * *

Nezasita, pohlepna tvrdice! Da li ti je novac, da li ti je hleb dao život? Nije li Bog? Nije li reč Njegova dala postojanje i život tebi i svim ostalim stvorenjima? Zar Sin Božji ne drži sve moćnom riječju Svojom (Jev. 1, 3)? Da li se samo novcem i hlebom, vodom i vinom održava život tvoj? Zar čovek ne živi o svakoj reči koja izlazi iz usta Božjih (Mt. 4, 4)? Nisu li prah novac i hleb? Nije li nam hleb najmanje potreban za održavanje života našeg? Sve je Logosom stvoreno i održava se. Logos je izvor života i čuvanje njegovo.

* * *

Oca, Sina i Svetoga Duha – Boga u Trojici proslavljaju sva stvorenja Njegova: angelski sabori koji neprestano kliču trisvetu pesmu i sveta Crkva Hristova, sveti apostoli, mučenici, arhijereji, prepodobni, pravedni i svi sveti, ceo svet vidljivi, svi istinski hrišćani koji sada žive – ceo svet. Istina trojičnosti Božanstva je poput vazduha koji nas sa svih strana okružuje, koji udišemo i kojim smo svecelo ispunjeni. Može li se posle toga sumnjati u Božanstvo Sina ili Duha Božjeg? Koliko dela vidimo koja se vrše u ime Oca i Sina i Svetoga Duha? Koliko smo sila Duha Božjeg na sebi osetili i osećamo? Duh Sveti je duhovni vazduh razumnih bića. Što je vazduh za fizička tela, to je Duh Sveti za razumna i slobodna bića. On ih ispunjuje, oživljava, osvećuje, umudruje, ukrepljuje; Sin Božji je za nas put, istina, život (Jn. 14, 6), odmor – odmoriću vas (Mt. 11, 28), radost – vidjeću vas, i radovaće se srce vaše (Jn. 16, 22). Mi smo to sami na sebi osetili i osećamo. I koga ćemo ko na suprotno nagovara posle toga slušati? Da li unutarnja našaptavanja zlog duha, tog mračnog duha koji odiše lažju, zlobom, čamotinjom, teskobom i ognjem, koji kao dim, kao prah iščezava od imena i krsta Gospodnjeg? Hoćemo li tog maštara slušati i uznemiravati se zbog njegovih lukavstava? Pouzdano znaj da je on čisto poricanje istine. Ako rečem da Ga (Oca) ne znam, biću laža kao i vi. Nego Ga Ja znam. (Jn. 8, 55) Već i samo to što on uvek ubija dušu, dokazuje da je on laž, smrt, a ne istina, ne život. Mi znamo jedinog vinovnika smrti – đavola. Amin.

* * *

Ako svetitelje budemo prizivali sa verom i ljubavlju, oni će nas odmah čuti: sjedinjujuće načelo s naše strane je vera, a sa njihove, kao i sa naše – ljubav, jer su i oni u Bogu, i mi smo u Bogu Koji je ljubav (1. Jn. 4, 16).

* * *

Zašto je potrebna dugotrajna molitva? Da bi se dugotrajnošću usrdne molitve zagrejala naša hladna, u dugotrajnoj taštini otvrdnula srca. Jer je čudno misliti, tim pre zahtevati da srce koje je okorelo u ovozemaljskoj taštini može brzo da se ispuni toplinom vere i ljubavi prema Bogu tokom molitve. Ne, za to je potreban trud i trud, vreme i vreme. Carstvo nebesko s naporom se osvaja, i podvižnici ga zadobijaju. (Mt. 11, 12) Carstvo Božje ne dolazi brzo u srce kada od njega ljudi tako usrdno beže. Sam Gospod izražava volju Svoju da se ne molimo kratko kada kao primer pokazuje udovicu koja dugo dolažala sudiji i dodijavala mu molbama svojim (Lk. 18, 2–6). A Gospod, Otac naš nebeski, pre no što zaištemo zna šta nam je potrebno (Mt. 6, 8), u čemu oskudevamo, a mi Ga pak ne poznajemo kako bi trebalo, i svetovnoj smo taštini veoma predani, a ne Ocu nebeskom; i evo, On po premudrosti i milosrđu Svom naše potrebe pretvara u izgovor za naše obraćanje Njemu. Obratite se, zabludela čeda Moja, makar sada Meni, Ocu vašem, svim srcem svojim, ako ste ranije i bili daleko od Mene, makar sada zagrejte prema Meni verom i ljubavlju srca svoja koja ranije behu hladna.

* * *

Služenje Gospodu u hramu dostojno, srdačno, blagočastivo, sa verom živom jeste izvor mira, radosti i blaženstva za dušu našu. Dakle, blagočastivi sveštenik, savršavajući službe, Svete Tajne, molitvoslovlja, u samom delu svom nalazi za sebe uživanje i blaženstvo.

* * *

Reč Gospodnja je delo, život, postojanje, od Onoga Koji jeste – ono što jeste, od Života – život, od Istine – istina. Od đavola, palog zbog maštarske gordosti, koji požele da prisvoji nemoguće i otpalog od života i istine, potiče maštanje, laž, od smrti – smrt.

* * *

Čovek je, kažu, slobodan, on se ne sme ili on sebe ne sme prinuđivati ni u veri, ni u učenju. Gospode, pomiluj! Kakva đavolska misao! Ako se čovek ne bude primoravao, šta će onda biti od ljudi? Deder, šta će biti od tebe, glasniče novoizmišljenih pravila, ako sebe ne budeš prinuđivao ni na šta dobro, nego ako budeš živeo onako kako ti nalaže da živiš tvoje poročno srce, tvoj gordi, kratkovid i slepi razum, tvoje grešno telo? Kaži,

šta će od tebe biti? Zar se ni na šta ne prinuđuješ, ako ne na dobro u pravom smislu reči, a ono makar na neophodno i korisno? Kako je moguće biti bez samoprinuđivanja? Kako je moguće i hrišćane ne pobuđivati i ne prinuđivati na ispunjavanje propisa vere i blagočašća? Nije li u Svetom Pismu rečeno da se Carstvo nebesko s naporom osvaja, da ga podvižnici zadobijaju (Mt. 11, 12). A kako ne prinuđivati naročito dečake na učenje, na molitvu? Šta će od njih biti? Zar neće biti lenjivci, obešenjaci? Zar se neće naučiti svakom zlu?

* * *

O sadašnjim dobročinstvima. Ti se potpuno naslađuješ zemaljskim dobrima, podaješ siromasima, ali sebi više ugađaš, znači činiš dobra dela bez iole samopožrtvovanja. Nisu velika dela tvojih dobročinstava. A sem toga? Kako su dobročinstva prividna! S dobrotvornim ciljem prave zabave, to jest pre svega žele svesno da posluže svom grehovnom telu, đavolu, a tek potom – bližnjem i Bogu. Ali to, gospodo, uopšte nije dobročinstvo! Samo nosi naziv dobročinstva. Nećemo činiti zlo da dođe dobro (Rim. 3, 8). Teško vama koji ste siti sada, jer ćete ogladnjeti. Teško vama koji se smijete sada, jer ćete zaridati i zaplakati. (Lk. 6, 25)

* * *

Kada se moliš Gospodu i izmoljavaš od Njega za sebe ili za druge dobra duhovna, nebeska, veštastvena, zemaljska, tada radi potpune uverenosti da ćeš dobiti ono što išteš ili uopšte dobro koje nam je po sudu premudrosti i dobrote Božje najpotrebnije, imaj u umu i u srcu sledeće reči Spasiteljeve: ištite, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se. Jer svaki koji ište, prima; i koji traži nalazi; i koji kuca, otvoriće mu se. Ili koji je među vama čovjek od koga ako sin njegov zaište hljeba, kamen da mu da? Ili ako ribe zaište, da mu da zmiju? Kada, dakle, vi, zli buduću, umijete dare dobre davati djeci svojoj, koliko će više Otac vaš nebeski dati dobra onima koji Mu ištu? (Mt. 7, 7–11)

* * *

Prilikom čitanja poznatih istina ne govori: ovo nije novo, ovo znam, ovo sam isto tako rekao. Sve to je gordost đavolska; usled takvog nastrojenja javlja se sledeće mudrovanje: ja sve znam, dobro i zlo. To gotovo da ovo znači: ja sam sveznajući. A mnogi ne čitaju propovedi i duhovne knjige zato što navodno sve znaju, zato što je tamo sve jedno te isto što oni odavno znaju, dok svetovne knjige u kojima je upravo jedna te ista najispraznija ovozemaljska taština, čitaju rado i više puta. O, nečiste muve, koje se hranite crkotinom!

* * *

Gospod nas sve poziva u zajednicu božanske prirode Svoje, a mi smo dužni da brižljivo među sobom čuvamo jedinstvo Duha svezom mira, kao udovi tela Hristovog, kao udovi jedan drugome. Jer smo udovi jedan drugome. (Ef. 4, 25)

* * *

Posle dostojnog savršavanja službe i Svete Tajne uvek od sve duše blagodari Gospodu kratkom molitvom što te je udostojio da od sveg srca sa verom i ljubavlju poslužiš Njemu, Njegovim najčovekoljubivijim namerama i delima, jer služenje naše Gospodu, Tvorcu i Iskupitelju našem, jeste najveći dar i dobročinstvo nama grešnima, veoma plodno kako za one koji preko nas primaju osvećenje i spasenje Božje, tako i za nas same, zato što umiruje, oživotvoruje i raduje. Treba uvek blagodariti Gospodu što je blagovoleo da nas, grešne i nedostojne sluge Svoje, učini svojim saradnicima kao što veli apostol: Jer mi smo Božiji saradnici (1. Kor. 3, 9), slugama Svojim i upraviteljima Tajni Svojih: tako da nas ljudi smatraju kao sluge Hristove i upravitelje tajni Božijih (1. Kor. 4, 1). A šta pak čine mnogi od nas? Službu, Svete Tajne i molitvoslovlja savršavaju nerado, mrtvo, nemarno, užurbano, sa izostavljanjima, želeći da brže završe sveto delo i pohitaju ka ovozemaljskoj taštini. Kakva strašna obmana i kakav teški greh! Nehotice se pritom sećaš strašnih reči Gospoda nemarnim izvršiteljima Njegovog dela: proklet bio ko nemarno radi djelo Gospodnje (Jer. 48. 10)! Rekoh: kakva strašna obmana! Da, strašna obmana, jer mi usled slepila svoga prenebregavamo reči Svetoga Duha, koji diše u molitvoslovljima Svetih Tajni i službi, prenebregavamo upravo ono što bi za nas pri pravom staranju i usrdju služilo kao izvor preslatkog mira, radosti u Duhu Svetome i čak kao izvor zdravlja telesnog, jer reči molitava, prilikom službi i Svetih Tajni, koje se čitaju sa verom, blagočašćem, strahom Božjim, mirno, plamtećeg duha, imaju nesumnjivo i čudesno svojstvo da ujedno sa dušom oživotvoruju, ukrepljuju i isceljuju i samo telo naše. To je poznato iz iskustva. Teški greh, kažem, zato što nemarno savršavajući Svete Tajne skrnavimo svetinju Gospodnju. A šta treba činiti da bi se Svete Tajne i službe savršavale dostojno, brižljivo, plamtećeg duha? Treba uvek imati živu veru da je Bog naš Kome se u Trojici klanjamo, Otac, Sin i Sveti Duh, uvek sa nama, da nas gleda i da je na prvu našu reč iskrene molitve za pomoć spreman da nam pomaže u svetom delu, jer nam je molitva vere, kao disanje telu našem, sasvim neophodna dok živimo na zemlji; što je disanje za telo, to je molitva vere za dušu. Opominjući se da je Svedržitelj uvek sa nama, i zaista Ga imajući u mislima svojim, odbacujući od srca svoga svakojake pomisli, sumnje ovozemaljske, brige i pristašća, uvek ćemo dostojno savršavati delo Božje.

* * *

O licemernoj molitvi. – Da li su fariseji za sebe mislili da se licemerno mole? Nisu tako mislili; smatrali su da su u pravu u samom licemerju. Ono je kod njih prešlo u naviku, postalo, tako reći, njihova priroda, i oni su mislili da Bogu prinose službu svojom molitvom. Misle li sadašnji hrišćani–licemer i da se licemerno mole i licemerno žive? Ne misle. Oni se mole svakodnevno, možda i dugo, mole se po navici, usnama, a ne srcem, bez srdačne skrušenosti, bez čvrste želje za ispravljanjem, samo da se ispuni uvedeno pravilo – i misle da Bogu službu prinose (Jn. 16, 2), dok molitvom svojom navlače na sebe samo gnev Božji. Svi mi smo manje ili više grešni zato što se licemerno molimo i za to ćemo primiti veliku osudu. Smiruj se, smatrajući sebe travom koja je ništa u poređenju sa vekovnim hrastovima, ili bodljikavim trnjem koje je ništavno, beznačajno u poređenju sa velelepnom miomirisnim i nežnim cvećem, jer ti si trava, ti si bodljikavo trnje zbog strasti svojih.

* * *

Kada podaješ onome ko traži, ko nije siromašan, ko je zdrav i po svoj prilici ne zaslužuje milostinju, zbog čega će srcu tvome biti žao udeljene mu milostinje, pokaj se zbog toga, jer i nama božanska Ljubav podaje dobra svoja iako ih i bez toga imamo dovoljno. Ljubav prema bližnjem ovako treba u tebi da zbori: iako ima, nije loše ako uvećam njegovo blagostanje (a istinu govoreći, jedna ili dve–tri kopejke neće mnogo uvećati i popraviti njegovo blagostanje). Meni Bog podaje, pa zašto da i ja ne podam onome kome je potrebno? Kažem: kome je potrebno, jer ko će pružati ruku bez potrebe? Ako bi ti samo po zaslugama dobijao od Boga darove Njegove dobrote, možda bi morao da prosjačiš. Bog prema tebi nije štedar po zaslugama, a i ti sam želiš da On bude štedar. Ta kako onda ne želiš da budeš štedar prema braći svojoj, imajući i suviše?

* * *

Na sve u svetu gledaj kao na prolaznu senku i ni za šta se srcem ne pilepljuj, ništa ne smatraj velikim, ni u šta se ne uzdaj. Pilepljuj se samo za netrulenog, nevidljivog, premudrog Boga. Nama, koji ne gledamo na ovo što se vidi, nego na ono što se ne vidi; jer je ovo što se vidi privremeno, a ono što se ne vidi, vječno. (2. Kor. 4, 18)

* * *

Lečenje duševnih bolesti (strasti) potpuno se razlikuje od lečenja telesnih bolesti. Kod telesnih bolesti treba se zadržati na bolesti, isprati bolesno mesto blagim sredstvima,

toplom vodom, toplim oblogama i drugo, a kod duševnih bolesti nije tako: ako te je snašla bolest, ne zadržavaj na njoj pažnju, ne povlađuj joj, ne grej je, nego je tuci, raspinji je; čini potpuno suprotno onome što ona traži; obuzme li te mržnja prema bližnjem, što pre je raspni i odmah zavoli bližnjeg; obuzme li te škrtost, što pre budi darežljiv; pritisne li te zavist, što pre želi dobro; zaokupi li te gordost, brzo se ponizi do zemlje; obuzme li te srebroljublje, što pre uznesi hvalu nesticanju i porevnij za njega; muči li te duh neprijateljstva, zavoli mir i ljubav; savlađuje li te stomakougađanje, što pre porevnij o uzdržanju i postu. Sva umetnost lečenja bolesti duha sastoji se u tome da se na njima nimalo ne zadržava pažnja i da im se nimalo ne povlađuje, nego da se odmah odsecaju.

* * *

Kada je reč o ispunjenju onoga što u molitvi išteš od Boga, veruj da kao što je tebi lako da izgovaraš reči, tako je Gospodu lako i neuporedivo lakše da ispuni svaku reč tvoju, i ako postoji reč, postoji i delo, jer u Gospoda nema reči bez dela, ne vraća se Njemu reč prazna, po kazivanju Njegovom (Isa. 55, 11). Na molitvi stalno se opominji da je Bog Onaj Koji jeste – od Njega je sve: i misao o čemu bilo, i reč o čemu bilo, i delo, i sve, da je premudar, svemoguć, svedobar.

* * *

Kako mnogo gube ljudi u kućnom razgovoru koji vode tek da bi o nečemu pričali, time što ne govore o Bogu! Kako bi živ, plodan i raznovrstan bio njihov razgovor! Kod verujućih bi tada iz utrobe njihove potekle reke spasonosnih reči (Jn. 7, 38). Koliko bi takvi razgovori pružili pouke, smirenja, istinske sladosti! Dok se sada, ne govoreći u kućnim krugovima o Bogu, već o svetovnoj taštini, ljudi brzo iscrpljuju u razgovoru, dosađuju i potom ubijaju dragoceno vreme u glupim igrama ili plesovima. Neprijatelj roda ljudskoga zapazio je tu slabost u ljudima da se bave ispraznim, tričavim razgovorima i uopšte da provode vreme u ispraznim zabavama; on je izvukao i izvlači za sebe iz te slabosti ogromnu korist: osnovao je pozorišta, cirkuse – pravo ovaploćenje taštine, pravo ismevanje ljudske taštine, i bezumni među ljudima, skloni taštini, lenjosti i neradu, rado posećuju ta pozorišta i cirkuse, ne nalazeći za sebe boljeg zanimanja koje bi pružilo spokojstvo i prijatnost njihovom duhu. Taština nad taštinama – sve je taština. Boga se boj, i zapovijesti Njegove drži, jer to je sve čovjeku. (Prop. 1, 2; 12, 13)

* * *

Bolestan si, i bolest tvoja je veoma mučna: klonuo si duhom, potišten si; obuzimaju te misli jedna mračnija od druge; tvoje srce i usta tvoja spremni su za roptanje, hulu na

Boga. Brate moj, primi od mene iskren savet: hrabro trpi bolest svoju i ne kloni, naprotiv, ako možeš, raduj se svojoj bolesti. Ta čemu da se raduješ, upitaćeš, kada te lomi uzduž i popreko? Raduj se tome što te je Gospod kaznio prolaznom kaznom kako bi očistio dušu tvoju od grehova, jer koga ljubi Gospod onoga i kori (Jev. 12, 6); raduj se što sada ne udovoljavaš onim strastima kojima bi udovoljavao da si zdrav; raduj se što nosiš krst bolesti i, znači, ideš uskim i tužnim putem koji vodi ka carstvu. Bolesti, po našem mišljenju, predstavljaju samo bol, neprijatnost, užas: retko ko je od nas tokom bolesti svestan koristi koju duši našoj donosi bolest; ali u premudrog i svedobrog Promislitelja – Boga ni jedna bolest ne ostaje bez koristi za dušu našu. Bolesti su u rukama Promisla isto što i gorki lekovi za dušu našu koji isceljuju njene strasti, rđave navike i sklonosti. Nijedna bolest koja nam je poslata neće ostati beskorisna. Stoga treba imati u vidu korist od bolesti da bi se lakše i spokojnije moglo stradati. Ko postrada tijelom, prestao je da griješi (1. Pt. 4, 1), rečeno je u Svetom Pismu.

* * *

Ljubav Gospodnja veća je od ljubavi majčinske. Majka me je nosila u utrobi i donela me na svet Božjim ustrojenjem, potom je počela da me doji, miluje, nosi u naručju; a kada sam počeo da hodam, prestala je da me nosi u naručju svome, a još ranije je prestala da me doji. I Gospod me uvek, tako reći, nosi u utrobi Svojoj: koji jede Moje tijelo i pije Moju krv u Meni prebiva i Ja u njemu (Jn. 6, 56), ili: pošto nisi ni studen ni vruć, izbljuvaću te iz usta Svojih (Otk. 3, 16); uvek me nosi u naručju Svome: na dlanovima sam te izrezao; zidovi su tvoji jednako preda Mnom (Isa. 49, 16); Koji drži sve moćnom riječju Svojom (); On je snaga moja, spokoj moj, sladost i radost moja, svetlost uma i srca moga; On me stalno hrani, kao što mati doji, raznovrsnim proizvodima zemlje. On je moja hrana jaka i piće neiscrpno.⁶ Roditelji nas, pošto odrastemo, ostavljaju, kao i mi njih, jer je rečeno: ostaviće čovjek oca svojega i mater, i prilijepiće se ženi svojoj – Mt. 19, 5 – (ili doslovno shvaćenoj, ili u prenesenom značenju – Hristu, Koji je najviša i najsvetija ljubav, veća od ljubavi žene koja voli). I Gospod nas od početka našeg postojanja do smrti naše ni jednog trena ne ostavlja (zidovi su tvoji jednako preda Mnom), svakog časa promišljajući o nama, kao kvočka o svojim pilićima. On je nada i u smrti našoj, On je život po smrti našoj, On – uteha naša na sudu Njegovom, On nas ni tada⁷ neće postideti, i uvešće nas u večne stanove Carstva nebeskog.

* * *

Braćo i sestre koji postite! Pobjmo se okamenjenog neosećanja grehova naših; pobjmo se gordosti svoje srdačne koja govori: meni nije potreban oproštaj grehova, ja nisam kriv, nisam grešan; ili: moji su grehovi laki, ljudski, kao da treba da budu demonski; ili: nije mi loše da živim i u grehovima mojim. To je satanska gordost, i sam satana u našem srcu uporno ponavlja te iste reči. Osetimo duboko, duboko, svim srcem bezbrojna bezakonja svoja, uzdišimo zbog njih iz dubine duše, prolijmo zbog njih suze

skrušenosti i umilostiv ćemo razgnevljenog Vladiku. Nemojmo sebe nimalo opravdavati, kao fariseji, licemer, jer se, rečeno je, neće opravdati pred Bogom niko živ (Ps. 142, 2), već samo iskrenim pokajanjem zbog grehova možemo umilostiviti Boga. Ostavimo ravnodušnost i hladnoću, plamtećim duhom služimo Gospodu; nemojmo zaboravljati da smo sada došli da za dugi period bezakonog života umilostivljujemo Vladiku života našeg i pravednog Sudiju našeg. Zar je tad vreme za hladnoću i ravnodušnost koje se ne odobravaju ni u društvu u odnosima sa ljudima; ne treba li cela duša naša da se pretvori u oganj duhovni i izlije u suzama čistosrdačnog kajanja? O, Bože naš, Bože naš, bezakonja naša se u pravom smislu umnožiše više od vlasi na glavama našim, više od peska morskog, a mi ih ne osećamo, ravnodušni smo prema njima, čak ne prestajemo da ih volimo. Šta ako Ti na sva bezakonja naša budeš gledao, Gospode?... Ko će tad opstati pred Tobom, Gospode! (Up. Ps. 129, 3) Daruj svima nama, Gospode, duh skrušen i srce smireno da bismo Ti prineli istinsko pokajanje. Amin.

* * *

Kada vera tvoja u Gospoda za života i blagostanja tvoga ili u bolesti i prilikom odlaska iz ovoga života oslabi, kada se bude gasila usled ovozemaljske taštine ili zbog bolesti i zbog užasa i tame smrti, pogledaj tada umnim očima srca na mnoštvo praotaca, patrijaraha, proroka i pravednika (na Simeona Bogoprimca, Jova, proročicu Anu i druge), apostola, arhijereja, mučenika, prepodobnih, besrebrenika, pravednih i svih svetih. Vidi kako su oni i za života neprestano upravljali pogled ka Bogu i prilikom odlaska njihovog iz ovoga života umirali u nadi u vaskrsenje i život večni, i budi im podražavalac. Ti živi primeri, tako mnogobrojni, kadri su da učvrste kolebljivu veru svakog hrišćanina u Gospoda i u budući blaženi život. Mnogo gube u pogledu blagočašća i hrišćanske nade one hrišćanske zajednice koje ne poštuju svete i ne prizivaju ih u molitvama. Oni sami sebe lišavaju velikog ukrepljenja vere primerima nama sličnih ljudi.

* * *

Kada klone duh tvoj u bolesti i sa užasavanjem počne da zamišlja smrt, umiri tad i uteši uznemireno, preplašeno i žalosno srce svoje sledećim rečima: Ti, Gospode, dubinom mudrosti čovekoljubivo sve ustrojavaš i svima što je korisno podaješ. I veruj da će nam On neizostavno sve ustrojiti na dobro: bilo da je život, bilo da je bolest, ili iskušenje, bilo da je tuga, ili smrt, tako da bolje nećeš moći ni da poželiš. Ne govori: još mi je rano za umiranje, još bih da poživim u slavu Božju, na korist srodnicima, bližnjima; još bih da vidim sveta, da se nauživam dobara zemaljskih. Budi zahvalan Bogu i za to što si se do sada koristio Njegovim dobrima, milostima, štedrostima Njegovim. Sada se pokori Njegovoj volji, Njegovom pozivu, a ipak u isto vreme ne gubi nadu i u produženje ovdašnjeg života.

* * *

U srce svoje mogu da smestim i Boga i ljude verom i ljubavlju, molitvom vere i ljubavi. Kako je duboko i prostrano srce čovekovo! Kako je velik čovek!

* * *

Pravi pastir i otac svoje pastve živeće u zahvalnom sećanju njihovom i po smrti svojoj: ona će ga proslavljati i što se on manje bude brinuo o svom proslavljenju ovde, na zemlji, uz svoje usrdne trudove za spasenje njihovo, to će više zajsati slava njegova po smrti: on će ih i mrtav terati da govore o njemu. Takva je slava onih što se trude na korist opštu!

* * *

Ti si dobrovoljno palo, grehom iskvareno biće: eto gde ti je najsnažnija pobuda za molitvu; svakodnevno dobijaš najveće milosti od Boga: eto gde ti je snažna pobuda za blagodarenje Bogu; svakodnevno sazrcavaš dela svemoći, premudrosti i dobrote Božje: eto gde je podsticaj za svakodnevno slavoslovlje.

* * *

Projavljivanje u ljudima satanske gordosti. Gordost se najčešće pokazuje u tome što onaj ko je njome zaražen čini sebi jednakima sve ili bar mnoge koji su iznad njega po uzrastu, po vlasti, po sposobnostima, i ne trpi da bude ispod njih. Ako je gord čovek potčinjeni, on ne poštuje kako dolikuje načelnika, ne želi da mu se nakloni, ne poštuje njegove naredbe, izvršava ih nerado, iz straha; on izjednačava sebe sa svim obrazovanim ljudima i u poređenju sa sobom ne daje prednost nikome ili veoma, veoma malom broju ljudi; ako je učen ili čak neuk, sin ili kći, ne ukazuje dužno poštovanje roditeljima i dobročiniteljima, naročito prostim i grubim, smatrajući ih sebi jednakima i čak nižima od sebe. Treba se izuzetno čuvati poređenja sebe sa drugima u bilo kom pogledu, i sebe smatrati nižim od svih, makar ti i zaista u nečemu bio bolji od mnogih ili ravan veoma mnogima. Sve dobro u nama je od Boga, nije naše. To nije od vas, dar je Božiji; ne od djela, da se ne bi ko hvalisao. (Ef. 2, 8–9) Sve ove darove dijeli jedan i isti Duh... (Isp. 1. Kor. 12, 4; 11) I kako se tuđim dobrom gorditi i izjednačavati sa onima koji su Samim Bogom i društvenim poverenjem postavljeni iznad mene? Dakle, ne sjedaj u začelje, da ne bude neko ugledniji od tebe. Svaki koji sebe uzvisuje poniziće se, a koji sebe ponizuje uzvisiće se. (Lk. 14, 8; 18, 14)

* * *

Kada govorimo o Bogu slave, o volji Njegovoj, zakonu Njegovom, tada treba potpuno da zaboravimo na sopstvenu slavu i da se potpuno pogruzimo u sazrcavanje slave Božje ili premudre, svedobre volje Njegove; tada ne treba da mislimo na svoje nedostatke koje đavo ubacuje u svest našu i u osećanje naše da bi nas unizio u našim sopstvenim očima, gurnuo u lažni stid, čamotinju i očajanje. Treba pamtiti da nema savršenstva na zemlji ni u čemu, pa tako ni u slavi: jer djelimično znamo, i djelimično prorokujemo (propovedamo) – 1. Kor. 13, 9. I ko se stidi i crveni zbog svog nesavršenstva, taj se stidi privida koji mu se pokazuje u njegovoj sopstvenoj uobrazilji, taj se gordi svojim umišljenim savršenstvima.

* * *

Viđao sam i slušao ljude koji s podmuklošću i zloradošću pričaju o nekim tamnim mrljama u životu i radu velikih i čak svetih ljudi, i zbog tih tamnih tobožnjih ili stvarnih mrlja osuđuju ceo život čoveka, nazivajući ga licemerom i maltene bogootstupnikom. Oni će vam pružiti i činjenice, samo što su te činjenice isto tako mutne i sumnjive, kao što je mutna, tamna i podozriva, zlobna duša koja iz tuđe mrlje, iz tuđeg greha, tuđe slabosti, želi da izvuče za sebe prividno opravdanje za svoja poročna dela. Ali oni sebe neće opravdati, nego će više osude na sebe navući zato što vide trun u oku brata svoga i osuđuju ga; a brvno (zaista brvno) u oku svome ne osjećaju (Mt. 7, 3). Ti kažeš: ovaj sveti otac ili ovaj blagočastivi čovek ima takve i takve grehove. Pa šta? On je čovek, a niko od ljudi nije bezgrešan. Ako rečemo da grijeha nemamo, sebe varamo, i istine nema u nama. (1. Jn. 1, 8) Ali zar si ti bez greha? A ako nisi, zašto se bacaš na brata kamenom osude? Ako bih počeo da pretresam tvoj život, po reči Božjoj, onda bih te tvojim vlastitim rečima osudio zbog bezbrojnih i teških grehova: i zbog gordosti, i zbog nadmenosti, i zbog bezverja, i zbog pohlepe, i zbog preljube, i zbog krivog tumačenja reči Božje i zapovesti Božjih, i zbog hladnoće prema veri svojoj... i još ko zna zbog čega. Došao bih do zaključka da je možda celo telo tvoje tamno, jer je srdačno oko tvoje kvarno. O, kako mi je odvratna ta đavolska zloradost zbog greha bližnjeg, taj pakleni napor da se dokaže njegova stvarna ili izmišljena slabost. I ljudi koji tako postupaju još se usuđuju da govore kako poštuju i kako se svim snagama trude da ispunjavaju zakon o ljubavi prema Bogu i bližnjem! Ta kakva je to ljubav prema bližnjem kada čak i u velikim i svetim ljudima svesno žele da vide i pronađu tamne mrlje, zbog jednog greha da ocrne ceo život njegov i ne žele da pokriju greh bližnjeg, ako ga zaista ima? Zaboravili su da ljubav sve snosi (1. Kor. 13, 7). Kako mnogo zla ti moralni crvi nanose sebi i drugima! Oni u mnogima podrivaju opravdano poštovanje prema izvesnoj osobi, pomračuju im njenu svetlost, odvlače ga od podražavanja njoj i smućuju duše njihove pomislima osude, a sebi nanose štetu time što od đavola primaju otrov osude

bližnjeg. Brate, ko si ti što osuđuješ tuđega slugu? Svojemu gospodaru on stoji ili pada. Ali će stajati, jer je Bog moćan da ga uspravi. (Rim. 14, 4)

* * *

Prizvavši Duha Svetoga na predložene Darove i osvetivši ih molitvom pretvaranja (za vreme liturgije) seti se da će nebo i zemlja proći, ali riječi Gospodnje neće proći (Mt. 24, 35), i da se hleb i vino neizostavno pretvaraju u telo i krv Gospodnju, voljom Samoga Gospoda i dejstvom Svetoga Duha, makar onaj ko vrši sveštenodejstva bio i nedostojan zbog kakve slabosti svoje.

* * *

O prinuđivanju sebe na svako dobro. Carstvo nebesko, rečeno je, s naporom se osvaja, i podvižnici ga zadobijaju. (Mt. 11, 12) Stoga je potrebno neprestano prinuđivati sebe na istinu i dobro; na molitvi se u svakom trenutku valja prinuđivati da se svaka reč izgovara snažno, istinski, od srca; a u slučaju nesmotrenosti, nepažnje prema svome srcu, prinuđivanja sebe na iskrenost, molitva će biti licemerna, lažna, bogomrska; treba ubedljivo za sebe samog govoriti reči molitve. Kada za tebe samog budu ubedljive molitvene reči, tada će biti ubedljive i za Boga, a bez ubeđivanja sebe nemoj misliti da ćeš ubediti Boga da ti daruje kakvo dobro. Bog daje po srcu našem (Ps. 19, 5): što je više iskrenosti, srdačnog žara u molitvi, to je štedriji dar.

* * *

Čoveče, opominji se da si moralna i fizička ništarija; moralna – zato što si sav – greh, strast, nemoć, i fizička – zato što je telo tvoje zemni prah; da bi time živo, opipljivo pokazao svoje smirenje pred Bogom, kao što su ga očigledno izražavali stari, a neki i sada, posipajući glave svoje pepelom, skidajući sa sebe sjajne haljine koje podstiču taštinu i sujetu u besmrtnom duhu čovečjem. Dakle, čoveče, i najmanje dobro u tebi je od Boga, kao što i najmanji mlaz vazduha koji se u tebi nalazi ili ga udišeš potiče iz vazduha koji te okružuje.

* * *

Slava Presvetoj, jednosuštnoj i životvornoj Trojici! Kada đavo pritisne sa svih strana zlovoljom, mržnjom prema bližem zbog nečeg ovozemaljskog, telesnog, i bude mi teško, mučno, ustajem i upravljam srdačne oči ka Trojici i govorim: Oče, Sine, Duše

Svesveti, pomiluj me, a na ime Oca i Sina i Svetoga Duha gledam kao na samo biće Presvete Trojice koja je svuda zaista prisutna, čak i u samoj reči. I gle: odmah i lakše bude i neprijatelj beži od svesilnog, uvek obožavanog Imena, iščezava kao dim. Slava Tebi, Svetoj i Jednosuštnoj, i Životvornoj, i Nerazdeljivoj Trojici!8 Presveta Trojice, nauči me da prezirem sve zemaljsko, nauči me da jedino u Tebi vidim mir, blagostanje, blaženstvo! A da se ne bih pogordio, zbog milostive pažnje Presvete Trojice prema meni i spasenja koje mi Ona podaje, sećaću se da Ona milostivo pazi na svakog crva, svakog ptica. Još ću se sećati da će neki hrišćani koji su mnoga čudesa učinili imenom Božjim, jednom od Gospoda, zbog svog nejevanđeljskog života, čuti reči: idite od Mene, ne poznajem vas (Mt. 7, 23; 25, 12). Presveta Trojice, sačuvaj me od gordosti i nauči me smirenoumlju! Ti me milostivo i brzo čuješ i spasavaš me; zbog te milosti mogu se pogorditi, Tvoju beskrajnu dobrotu i milosrđe mogu pretvoriti u izgovor za samohvalu, kao da sam bio dostojan takve pažnje kao neko ko je učinio kakvo dobro! Zakrili me, premilosrdna Trojice, Oče, Sine i Duše Sveti, okriljem krila Tvojih od svakog greha.

* * *

Kada u sebi u srcu kazuješ ili izgovaraš ime Božje, Gospoda, ili Presvete Trojice, ili Gospoda Savaota, ili Gospoda Isusa Hrista, onda u tom imenu imaš samog Gospoda: u njemu je Njegova dobrota beskrajna, premudrost bezgranična, svetlost nepristupna, svemoć, nepromenljivost. Sa strahom Božjim, sa verom i ljubavlju mislima i srcem dotiči se tog svesazdajućeg, sveodržavajućeg, sveupravljajućeg Imena. Eto zašto zapovest Božja strogo zabranjuje izgovaranje imena Božjeg uzalud: zato što ime Njegovo jeste On Sam – jedan Bog u trima Licima, jedinstveno Biće koje se u jednoj reči izražava i sadrži, i u isto vreme ne sadrži, to jest ne ograničava se njome niti ičim postojećim.

* * *

Ovaj život nije šala i nije igračka, međutim ljudi su ga pretvorili u šalu i u igračku: lakomisleno se poigravaju vremenom datim radi pripremanja za večnost, poigravaju se praznim rečima. Odu u goste, sede i praznoslove, a onda počnu da igraju razne igre; odu u pozorište, a tamo se samo zabavljaju i lica koja učestvuju u radnji i oni koji njihove radnje gledaju; drugi se zabavljaju svojim umnim darovima, ljudskim slabostima ili vrlinama, sposobnošću da dobro govore i pišu; zabavljaju se čak hranom i pićem, upotrebljavajući ih prekomerno, umesto da ih koriste samo za neophodno zasićivanje; zabavljaju se odećom svojom, zabavljaju se licima svojim; zabavljaju se decom svojom, umesto da ih vaspitavaju u veri, blagočašću i strahu Božjem. Sav život njihov je zabava. Ali teško onima koji se zabavljaju!

* * *

O, kako je strašno radi razonode upotrebljavati hranu i piće, prejedati se i opijati! Sita utroba gubi veru, strah Božji, i postaje neosetljiva za molitvu, za blagodarenje i slavoslovljenje Božje. Sito srce se odvraća od Gospoda i postaje kao kamen tvrdo i neosetljivo. Eto zašto nas Spasitelj brižno upozorava na prejedanje i pijanstvo, da dan smrti ne naiđe na nas iznenada (Lk. 21, 34), zbog gneva Gospodnjeg na nas, zbog lakomislenog i praznog provođenja vremena u hrani i piću.

* * *

Koliko čovek udovoljava svojoj čulnosti, toliko postaje telesan i udaljava od sebe Presvetog Duha Božjeg Koji ne može da boravi u ljudima koji vode telesni život: jer kakvu zajednicu ima svetlost s tamom? (2. Kor. 6, 14) U tom stanju dostojnom suza nalaze se veoma mnogi i, avaj, ne shvataju da nemaju u sebi Duha Božjeg, kao što slepi od rođenja nisu svesni da je veliki gubitak to što ne vide svetlost. Takvi ljudi nemaju vere i ljubavi u srcu i duha molitve, izbegavaju zajednicu sa Crkvom. Bože moj, koliko je za mene opasnosti u životu. Postajem najveći neprijatelj samom sebi kada prekomerno udovoljavam svom telu.

* * *

Imaj na umu da je savršavanje životvornih Tajni nepromenjivo saizvoljenje životvorne Trojice, od postanja sveta predodređeno; njega ne može da ne bude. Kada savršavaš Tajne, onda Sam Bog Otac Duhom Svojim Svetim pretvara hleb i vino u telo i krv Gospoda i Boga i Spasa našeg Isusa Hrista, ti si samo oruđe. Sam Otac, Sin i Duh Sveti tobom savršava liturgiju i osvećuje darove. Ti si Onaj Koji prinosi i Koji se prinosi, kaže se, Hriste Bože naš.⁹ I pamti nepromenjivost Božju i istinitost u svim rečima Njegovim.

* * *

Svetu Tajnu pokajanja ćeš dostojno savršavati tek onda kada budeš ne koristoljubiv, već dušeljubiv, kada budeš strpljiv, a ne razdražljiv. O, kako veliku ljubav prema bližnjem treba da imaš da bi ih dostojno, bez žurbe i plahovitosti, strpljivo ispovedao! Sveštenik koji ispoveda treba da ima na umu da biva radost na nebu zbog jednoga grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10). I kako on treba da se trudi da pobudi pokajna osećanja u onima koji se kaju, koji ne znaju za šta da se pokaju kao što treba. Sveštenik još treba da se opominje kako je apostol dan i noć poučavao svakog od novoprosvećenih hrišćana, poučavao sa suzama (Dap. 20, 31). Svako koristoljublje u Božjem delu mora biti odbačeno, nagradu treba nalaziti jedino u Bogu – Dušeljupcu.

Pitaj za grehove i poučavaj čvrsto i iskreno, a ne mlako i neiskreno; čvrsta reč će izazvati čvrsto pokajanje, brzo će prodrati u srce i istisnuti suzu umilenja i skrušenosti srdačne; ali ako sveštenik ne pita čvrsto, već mlako, ne svim srcem, onda se i duhovna deca, videći mlakost i neiskrenost oca duhovnog, neće nastrojiti na duševno, srdačno kajanje.

* * *

Zamisli, koliko ti snage dopuštaju, svemoć i veličanstvo ispostasnog Logosa Božjeg. On govori i reč Njegova odmah postaje raznovrsno i raznoliko postojanje; govori: neka bude svjetlost i biva svetlost; govori: neka bude svod, i biva svod; govori: neka se sabere voda što je pod nebom na jedno mjesto...neka budu vidjela na svodu nebeskom, neka vrve po vodi žive duše... i drugo (1. Moj. 1, 3–20), i sve biva po reči Njegovoj. Tako glas vojskovođe pokreće vojnike kako mu je volja, odjekujući u vazduhu i dopirući do njihovog sluha; postavljajući ih na različite položaje, usmerava ih na različita dejstva, postižući preko njih ispunjenje različitih namera i ciljeva svojih. Zamisli te gromade veštastva koje se stvara; zamisli kako su se izdizale iz zemlje, na reč Božju, gromade planina; kakva je bila huka voda kada su se sabirale u okeane, mora, reke i izvore; zamisli kako se razlio vazduh; zamisli kako se najednom pojavio najraznovrsniji biljni svet, na jednu reč Svetvorca – Boga; zamisli kako su se pojavila i zablistala videla i počela da vrše svoja beskonačna kruženja; kako su se najednom pojavile ribe, ptice, gmizavci, zveri i, naposljetku, čovek. I sve to (sem čoveka) od jednog te istog bezobličnog veštastva, ili, tačnije, od samo četiri bezdušne, bezoblične, beživotne stihije. Kako su veličanstvena dela Tvoja, Gospode! Sve si premudrošću stvorio! (Ps. 103, 24) Tako i sada Vladika stvara od veštastva koliko hoće: kazuje i biva (od hleba i vina – Telo i Krv evharistije).

* * *

Kao slovesno biće, imaj na umu da si nastao rečju Tvorca i Sazdatelja svega i da, sjedinjen (verom) sa tvoračkim Slovom, posredstvom vere, sam možeš biti tvorac materijalni i duhovni. Veruj da ti se, uz tvoju veru u tvoračku Reč Očevu, tvoja reč nikada neće vratiti kao uzaludna, nemoćna (kada se, na primer, moliš Bogu činitelju svakoga dobra po savetu svete Crkve ili po pouci Hrista Gospoda) nego će ti doneti potreban dar; veruj da sa verom u tvoračku Reč nećeš bez uspeha poučavati narod u hramu prilikom Bogoslužjenja, pri savršavanju Svetih Tajni u domovima; neće biti besplodna reč tvoja u školi, nego će izgraditi umove i srca onih koji te slušaju.

* * *

Znaj da se u samoj reči sadrži i mogućnost dela; samo treba imati čvrstu veru u moć reči, u njenu tvoračku sposobnost. U Gospoda je delo neodvojivo od reči; nijedna reč Mu se neće vratiti neispunjena: u Boga je sve moguće što kaže (Lk. 1, 37); tako treba da je i kod nas, jer mi smo ikone Logosa, i Logos se na isti način sjedinio sa nama, ovaploćenjem, oboživši nas, primivši nas za zajedničare Božanske prirode.

* * *

Otvarajući drugima krštenjem vrata u Carstvo nebesko, zar nećemo i sami ući? Očišćujući druge pokajanjem i razrešujući tuđe grehove, zar nećemo dobiti oproštaj svojih grehova? Sjedinjujući druge sa Hristom u Svetoj Tajni Pričešća, zar se sami nećemo isto tako sjединiti sa Njim u nezalazni dan Carstva Hristovog? Podajući u miropomazanju blagodat Duha Svetoga koja ukrepljuje i kojom uzrastamo, zar i sami nećemo dobiti kreposti i snage od Svesvetog Duha i umnožiti darove svoga duha? Zaista se čvrsto nadamo da ćemo dobiti obećana dobra blagodaću, milosrđem i čovekoljubljem Spasa našeg Boga. Daj Bože da ih i svi dobiju! Samo da se ne razlenjimo, ne klonemo, da staranje za tijelo ne pretvaramo u pohote (Rim. 13, 14), da čuvamo tajnu vjere u čistoj savjesti (1. Tim. 3, 9) i da napredujemo u ljubavi prema Bogu i bližnjem.

* * *

Kada posumnjaš u savršivost ili ispunjenje reči molitvene, seti se da je priroda reči – savršivost, delotvornost, i da Duh Sveti koji nas uči da se za nešto molimo kao što treba (Isp. Rim. 8, 26), jeste i naziva se Savršiteljem, On i savršava našu molitvu (koja se savršava Duhom). Seti se da je reč sila, u Boga je, rečeno je, sve moguće što kaže (Lk. 1, 37). Reč Gospodnja ne vraća Mu se prazna (Isa. 55, 11), nego poput kiše ili snega napaja zemlju srdaca naših i daje seme (ispunjenje) onome koji seje. I za ljude kažu: reči mu imaju neobičnu snagu. Vidiš, reč je sila, duh, život.

* * *

Kada izgovaraš odlučne, zapovedne, tvoračke reči Samoga Gospoda, tada njihovo ispunjenje smatraj tako uobičajenim i lakim delom, kao što je za tebe lako i uobičajeno disanje, kao što je lako i uobičajeno stvaranje deteta u utrobi materinoj, i čak neuporedivo lakše.

* * *

Da bi bio nepokolebivo uveren da ćeš tokom molitve od Gospoda dobijati svako duhovno dobro, veruj da, sjedinjujući se na molitvi sa Gospodom, postaješ jedan duh s Njime (1. Kor. 6, 17), a Bog je svedobar, svemoguć, svemudar; On je svesavršeno savršenstvo; znači, i ti ćeš prema mogućnosti primiti, prema svojoj veri i ljubavi postati učesnik Njegovih božanskih savršenstava. U sjedinjenju duše tvoje sa Bogom ništa ne smatraj teško ispunjivim, nemogućim, jer sve je moguće Bogu (Mk. 10, 27): ne samo ono o čemu možeš samo da pomisliš ili razmišljaš, nego i ono o čemu ni pomisliti ne možeš, ili o čemu misliš kao o nemogućem. Jer Bog je Biće beskonačno i sva Njegova savršenstva su beskonačna.

* * *

Ako sumnjaš u dobijanje od Boga dobara koja išteš, seti se makar toga kako čak i ti, budući zao i škrt, i ne budući bogat, ni svemoguć, podaješ siromasima koji od tebe traže, ili podaješ čak i pre nego što zatraže, samo znajući za njihovu bedu. Koliko će više Otac vaš nebeski, svedobri, svebogat, premudri, svemogući, dati dobra onima koji Mu ištu? (Mt. 7, 11)

* * *

Što je više ljudi za koje izmoljavaš dobra od Gospoda i što su viša ta dobra, to se đavo jače suprotstavlja svešteniku koji se moli kako zbog njegove usrdne, plamene molitve Bog ne bi dao ta dobra, jer: po vjeri vašoj, rečeno je, neka vam bude (Mt. 9, 29), i ako možeš vjerovati, sve je moguće onome koji vjeruje (Mk. 9, 23). Ali gde se umnožavaju lukavstva đavola, tamo izobiluje blagodat Božja.

* * *

Onaj ko se moli treba da zna da, ako Bog radi nas grešnih Sina Svog jedinorodnog nije poštedeo, nego Ga je za sve nas dao, kako nam onda sa Njim neće dati sve, svako dobro o kome samo pomisliti možemo, jer ako je beskonačno, veliko dobro dato, neće li onda i manja dobra biti data? U Hristu nam je Otac nebeski dao i podaje nam svako dobro. U Njemu nam je božanska sila darovala sve što je potrebno za život i pobožnost. (2. Pt. 1, 3)

* * *

Tokom molitve, prilikom jakih iskušenja od đavola, sve svoje brige položi na Gospoda, jer se On stara za tebe (1. Pt. 5, 7). Na molitvi samo veruj u Gospoda, da ti je sa desne strane, i sve će ti biti moguće.

* * *

Kada sagrešiš pedeseti i stoti put u toku dana i obuzme te krajnja đavolska čamotinja i gubljenje svake nade u Božje milosrđe, reci iz dubine duše sa Metafrastom: "Znam, Vladiko moj, da bezakonja moja nadvisiše glavu moju, ali je bezmerna veličina milosrđa Tvoga, i neiskazana milost nezlobive dobrote Tvoje, i nema greha koji pobeđuje čovekoljublje Tvoje. Stoga učini čudo, čudesni Care, nezlobivi Gospode, i na meni grešnom, pokaži silu dobrote Tvoje, i obelodani jačinu samilosnog milosrđa Svog, i primi mene grešnog koji Ti se obraćam. Primi me, kao što si primio bludnoga sina, razbojnika, bludnicu! Primi mene koji sam neizmerno zgrehio i rečju, i delom, i sramnom pohotom, i nerazumnom pomišlju, i nemoj me pravednim sudom Tvojim karati, niti pravednim gnevom Tvojim kazniti. Pomiluj me, Gospode, jer sam ne samo nemoćan, nego sam i Tvoje stvorenje. Ti si utvrdio na meni strah Tvoj, a ja pred Tobom učinih zlo. U Tebe se uzdam, Bože moj! Ako postoji nada na moje spasenje, ako čovekoljublje Tvoje nadilazi bezbrojno mnoštvo bezakonja mojih, budi mi spasitelj, i po milosrđu Svom i milosti Svojoj otpusti, ostavi mi sve što ti zgrehih, jer se duša moja ispuni mnogim gresima, i u meni nema nade na spasenje. Pomiluj me, Bože, po velikoj milosti svojoj, i nemoj mi uzvratiti po delima mojim, i nemoj me osuditi po postupcima mojim, nego obrati, zaštiti, izbavi dušu moju od zala koja rastu zajedno sa njom, i od zlih pothvata. Spasi me radi milosti Svoje: neka onde gde se umnožio greh, još većma izobiluje blagodat Tvoja i ja ću Te hvaliti i proslavljati uvek, u sve dane života svoga. Jer si ti Bog onih što se kaju, i Spasitelj onih što greše."10

* * *

Opominji se da, ako tokom molitve ne praznosloviš, nego sa osećanjem govoriš reči molitve, onda ti se reči tvoje neće vratiti prazne, bez snage (kao ljuska bez zrna), nego će ti neizostavno doneti one iste plodove koji se sadrže u reči, kao plod u omotaču. To je sasvim prirodno, kao što su u prirodi uobičajeni plod i njegov omotač. Ali ako reči bacaš uludo, bez vere, ne osećajući snagu njihovu, kao ljusku bez jezgra, onda će ti se vratiti prazne; bacaš li ljusku, ljuska će ti se i vratiti; bacaš li seme, daće ti čitav klas i što je bolje, jedrije seme, to je bogatiji klas. Tako je i sa našim molitvama: što iskrenije, srdačnije budeš izgovarao svaku reč, to će više ploda biti od molitve; svaka reč, kao zrnice, daće ti duhovni plod kao zreli klas. Ko od onih koji se mole to nije iskusio. Nije uzalud Spasitelj seme poredio sa rečju, a srce čovekovo s zemljom (Mt. 13, 5). To isto treba reći i o rečima molitve. I još: ko ne zna da kiša vlaži zemlju, bilje i da ih napaja? Tako nam se reč Božja, pa i naša reč, sa verom izrečena, neće vratiti ne napojivši našu

dušu ili duše poslušne i verujuće. To je isto tako prirodno kao što je prirodno da kiša napaja i hrani zemlju i biljke i doprinosi njihovom rastu.

* * *

Ko se srdi na drugoga zbog nečeg materijalnog, stavlja taj materijalni predmet iznad brata. A šta je više od čoveka? Na zemlji – ništa.

* * *

Kada se moliš, trudi se da se moliš više za sve, nego samo za sebe, i tokom molitve živo zamišljaj da su svi ljudi zajedno sa tobom jedno telo, a svako pojedinačno – ud tela Hristovog i tvoj sopstveni ud: udovi smo jedan drugome (Ef. 4, 25); moli se za sve kao što se moliš za sebe, sa istom iskrenošću i toplinom; njihove nemoći, bolesti smatraj svojim nemoćima i bolestima; njihovo duhovno neznanje, njihove grehove i strasti – svojim neznanjem, svojim grehovima i strastima; njihova iskušenja, napasti i razne tuge – svojim iskušenjima, napastima i tugama. Takvu molitvu sa velikim blagovoljenjem prima Otac nebeski – taj svima zajednički svedobri Otac, a On ne gleda ko je ko (Rim. 2, 11), i u Njega nema sjenke promjene (Jak. 1, 17).

* * *

Čudna stvar! Naša duša pri sukobu sa neverujućim i prema Bogu hladnim čovekom oseća prema njemu odvratnost, a đavo nastoji da tu opravdanu neblagonaklonost i negodovanje pretvori u zlobu prema njemu. Da ne bi bilo zlobe i da se ne bi služilo đavolu, treba samom sebi reći: neblagonaklon sam i hladan prema bratu zbog njegove neblagonaklonosti i hladnoće prema Bogu, a u srcu svome ne osećam mržnju i zlobu prema njemu, jer ga trpim, kao svoj bolesni ud i želim da ga lečim sa krotošću, karajući onoga koji se protivi, eda bi im (mu) kako Bog dao pokajanje za poznanje istine (2. Tim. 2, 25). Ako se on okrene Bogu, i ja ću se okrenuti njemu srdačnom ljubavlju, ako bude saosećajan prema drugima, i ne bude mislio samo na sebe, na svoje koristi i zadovoljstva, onda ću i ja sa njim saosećati. Uza sve to, trpi sa ljubavlju svakoga i više gledaj na sebe: kakav si ti sam, jesi li hladan prema Bogu i bližnjem? A ako je tako, onda nemaš zašto da bacaš kamen na brata kad treba da ga upraviš prema sebi.

* * *

Bog radi toga na zemlju siđe, da nas na nebesa uzvede.¹¹ Posle toga, po svoj prilici, i živeći na zemlji treba da živimo na nebesima, unapred se tamo preseljavajući nadom. U stvarnosti najčešće biva suprotno. Ljudi se celim bićem prilepljuju za zemlju i za sve zemaljsko. Zašto? Zato što zajednički neprijatelj, đavo, svim silama nastoji da se protivi nameri Bogočoveka Hrista. On se stalno upinje da sve čini suprotno onome što je činio i čini Hristos. Hristos hoće da uzvede ljude na nebo i za to je dao sva sredstva; đavo, budući zbog gordosti svrgnut sa neba u oblast vazdušnu, dole, hoće na sve moguće načine da priveže čoveka za zemaljsko, čulno, prolazno, i radi toga upotrebljava najsnažnija, najveća sredstva. Hristos nas je naučio istini; đavo uči laži i na sve načine se trudi da protivureči svakoj istini na različite načine je klevećući. Đavo se na sve načine trudi da ljude drži u zabludi, u obmani strasti, u pomračenju uma i srca, u gordosti, škrtosti, srebroljublju, zavisti, mržnji, zlobnom nestrpljenju i razdražljivosti, u ljutoj čamotinji, u gadostima bluda, preljube, lopovluka, lažnog svedočenja, hule, nemara, lenjosti, gotovanstva.

* * *

U srcu neprestano nosi reči: Hristos je ljubav, i trudi se da voliš sve, žrtvujući radi ljubavi ne samo imovinu, nego i sebe.

* * *

Koren svakog zla je samoljubivo srce, ili samosažaljenje, popustljivost prema sebi; od samoljublja ili prekomerne i bezakone ljubavi prema samom sebi proističu sve strasti: hladnoća, bezosećajnost i bezdušnost prema Bogu i bližnjem, zajedljivo nestrpljenje, ili razdražljivost, mržnja, zavist, škrtost, čamotinja, gordost, sumnja, maloverje i bezverje, žudnja za hranom i pićem, ili stomakougađanje, pohlepa, sujeta, lenjost, licemerje. Ne žali sebe nikada i ni zbog čega, raspni sebe – svog starog čoveka koji se gnezdi pre svega u telu, i odseći ćeš sve svoje strasti. Blagodušno trpi sve što je neprijatno za telo, ne štedi ga, idi protiv njega, i bićeš pravi sledbenik Hristov. Sva mudrost hrišćanina sastoji se u tome da u životu svome razborito ide protiv tela svoga u svemu, jer dobro ne živi u meni, to jest, u tijelu mojemu, govori apostol (Rim. 7, 18.).

* * *

Srce potpuno zdravog čoveka raslabljuje se za veru i ljubav prema Bogu i bližnjem i lako se upušta u pohote telesne: u lenjost, nemar, hladnoću, stomakougađanje, škrtost, blud, gordost; a srce bolesnog čoveka, ili srce ranjavano, pritiskano, iznuravano ukrepljuje se u veri, nadi i ljubavi i daleko je od strasti telesnih. Eto zašto nas Otac

nebeski koji se brine o našem spasenju kažnjava različitim bolestima. Teskobe i tuge bolesti ponovo nas okreću Bogu.

* * *

Voleti bližnjeg kao sebe, saosećati sa njim u radosti i žalosti, hraniti ga, odevati ga, ako mu je potrebna hrana i odeća, udisati sa njim, tako reći, isti vazduh – smatraj da je to isto tako prirodno kao hraniti i toplo odevati sebe, i o delima ljubavi prema bližnjem ne misli kao o vrlini da se zbog njih ne bi pogordio. Udovi smo jedan drugome. (Ef. 4, 25)

* * *

Divim se Božjoj svemoći i premudrosti – kako mi je od jedne te iste zemlje i vode stvorio raznolike delove tela: plot, krv, kožu, kosti, kosu, pluća, jetru, žuč, žile, oči, uši, sve, kako je samu po sebi inertnu i nepokretnu materiju pokrenuo, te se u meni neprekidno odvija skladan protok krvi, sokova, vlage, varenje hrane i drugo. Divna su dela Tvoja, Gospode! Sve si premudrošću stvorio. (Ps. 103, 24) Ako nemaš reči da iskažeš premudrost, dobrotu, svemoć Boga Tvorca i Promislitelja, traži od Reči Božje. A kakva je raznolikost tvorevine nebeske i zemaljske, žive i nežive, od četiri stihije stvorene? Čudesno je znanje Tvoje za mene, ne mogu prema njemu. (Ps. 138, 6) Od četiri stihije su sunce, mesec, zvezde, oblaci, svetlost, vazduh, voda, zemlja, razno kamenje i metali, drveće, sav biljni svet, telo svih životinja, ptica, riba i čoveka!

* * *

Ja mogu samo da pomislim, a za Boga je da pomisli i učini ili ostvari – jedno te isto, jer On je Onaj Koji jeste, jedinstveno i svemoguće Biće. Zbog same jedinstvenosti Njegove Njemu je sve moguće za jedan tren. Ako je Gospod rekao, za mene je to dovoljno da bez sumnje verujem da je izvesna stvar upravo ono što je On rekao. Sumnje neka bude nemoguća. Božanstvo ne bi bilo Božanstvo kada ne bi bilo svemoguće. Bog je naš na nebu i na zemlji, sve što zahtede, učini (Ps. 113, 11); zaželi i biva. Zaželi da iz kamena poteče voda – i teče; zaželi da iz ničega bude svet – i biva. Dela pokazuju da je On svemoguć. Dođi i vidi.

* * *

Trudi se da sav život svoj pretvoriš u služenje Bogu: čitaš li što kod kuće, otpočinji to delo kratkom srdačnom molitvom kako bi te Bog urazumio i umudrio u veri i blagočašću

i u brižljivom ispunjavanju tvojih obaveza; nikada ne čitaj iz dokolice, da ubiješ vreme; time ćeš uniziti reč koja sva treba da služi našem spasenju, a ne praznoslovlju, i kao sredstvo za uživanje i prijatno provođenje vremena; govoriš li sa bližnjim, govori razumno, promišljeno, poučno, na nazidanje; praznoslovlje kao otrov zmijski izbegavaj, pamteći da će za svaku praznu riječ koju reknu ljudi dati odgovor u dan Suda (Mt. 12, 36), to jest čuće pravednu presudu Sudije; učiš li decu svoju ili tuđu, pretvaraj delo u služenje Bogu, učeći ih sa usrdem, prethodno dobro razmislivši o sredstvima za jasno, razumljivo, potpuno (po mogućnosti) i plodno poučavanje. Imenom Gospodnjim i silom krsta pobeđuj lukavstva neprijatelja koji nastoji da te smuti, pomrači, stegne, raslabi. Čak ako jedeš, piješ ili šta drugo uobičajeno činiš, sve čini na slavu Božju (Isp. 1. Kor. 10, 31).

* * *

U svakoj reči je Bog Logos, jedinstveno Biće. I kako oprezno treba izgovarati reči, sa kakvim smirenjem, promišljenošću, da ne bismo razgnevili Boga Logosa sa Ocem i Duhom!

* * *

Vladaru moj, Gospode Isuse Hriste! Moj brzi, prebrzi Zaštitniče koji me ne postiđuješ! Blгодарim Ti od sveg srca svoga što si me čuo milostivo kada sam Te u pomračenosti, teskobi i plamenu vražjem pozvao, što si me prebrzo, snažno, milosrdno izbavio od neprijatelja mojih i darovao srcu mome prostranstvo, lakoću, svetlost! O, Vladaru, kako sam stradao od lukavstava neprijateljevih, kako si mi blagovremeno pružio pomoć i kako je očigledna bila Tvoja svemoguća pomoć! Slavim dobrotu Tvoju, Vladaru Koji si spreman da pomogneš, nado očajnih; slavim Te jer nimalo nisi posramio lice moje, nego si me milostivo od pomračenosti i beščašća paklenog izbavio. I kako da posle toga ikada gubim nadu da ćeš čuti i pomilovati mene jadnog? Prizivaću, uvek ću prizivati najslade ime Tvoje, Spasitelju moj; a Ti me, o preneizmerna Dobroto i u buduće, kao i uvek, spasavaj po beskrajnom milosrđu Tvom, jer je ime Tvoje – Čovekoljubac i Spas!

* * *

Ne veruj telu svome kada slabi i odbija da ti služi, navodno zbog nedovoljnog potkrepljivanja hranom. To je maštarija. Savladaj sebe, usrdno se pomoli, i videćeš da je slabost tela tvoga bila lažna, prividna, a ne stvarna: videćeš na delu da ne živi čovjek o samom hljebu, no o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božijih (Mt. 4, 4). Ne uzdaj se u hleb.

* * *

Hristos na zemlji, uznosite se (1. irmos na Roždestvo Hristovo), rečeno je. To znači da se onaj koji veruje u dolazak Hristov na zemlju, u ovaploćenje Njegovo i u sav Njegov čovekoljubivi promisao o našem spasenju, ne prilepljuje za zemlju, nego se neprestano mislima i srcem uznosi gore; volja njegova neprestano stremlje gore, ka Bogu, ka višnjim dobrima, i ne zanosi se zemaljskim slastima, zemaljskim sjajem, bogatstvom, počastima. Na nesreću, u nama je malo vere u Hrista i mi želimo da ljubav prema svetu spojimo sa ljubavlju prema Hristu, pristrašća ovoga života sa ljubavlju prema Bogu. A to je nespojivo! Ako hoće ko za mnom ići, neka se odrekne sebe (Mt. 16, 24), svega u svetu što voli do pristrašćenosti, i neka omrzne dušu svoju greholjubivu. (24. decembar 1869. godine)

* * *

Bože moj, kako ljubav i iskreno saosećanje bližnjeg sa nama prija srcu našem! Ko će opisati to blaženstvo srca prožetog osećanjem ljubavi drugih prema meni i moje ljubavi prema drugima? To je neopisivo! Ako nam je ovde, na zemlji, uzajamna ljubav tako slatka, kakvom ćemo se tek onda sladošću ljubavi preispuniti na nebesima, živeći zajedno sa Bogom, sa Bogomajkom, sa nebeskim Silama, sa svetim Božjim ljudima? Ko može da zamisli i opiše to blaženstvo i ima li šta prolazno, zemaljsko što nećemo žrtvovati radi dobijanja takvog neizrecivog blaženstva nebeske ljubavi? Bože, ime Ti je Ljubav, nauči me istinskoj ljubavi, jakoj kao smrt. Evo, preizobilno sam okusio sladosti njene od zajednice sa vernim slugama i sluškinjama Tvojim u duhu vere u Tebe, i preizobilno sam njome umiren i oživotvoren. Učvrsti, Bože, to što si učinio u meni! O, kada bi tako bilo u sve dane! Daruj mi da češće imam zajednicu vere i ljubavi sa vernim slugama Tvojim, sa hramovima Tvojim, sa crkvom Tvojom, sa udovima Tvojim!

* * *

Najslađi moj Spasitelju! Pošavši na služenje rodu ljudskom, Ti nisi samo u hramu propovedao reč o nebeskoj istini, nego si obilazio gradove i sela, nikoga nisi izbegavao, svima si u domove odlazio, posebno onima čije si toplo pokajanje provideo božanskim pogledom Svojim. Dakle, Ti nisi sedeo kod kuće, nego si imao zajednicu ljubavi sa svima. Daruj i nama da imamo tu zajednicu ljubavi sa ljudima Tvojim, da se ne zatvaramo mi, pastiri, od ovaca Tvojih u domove naše, kao u zamkove ili tamnice, izlazeći samo radi službe u crkvi ili radi treba u kućama, samo iz obaveze, samo naučenim molitvama. Neka se otvaraju usta naša radi slobodnog razgovora sa našim parohijanima u duhu vere i ljubavi. Neka se otkriva i ukrepljuje hrišćanska ljubav naša prema duhovnoj deci kroz živ, slobodan, očinski razgovor sa njima. O, kakvu sladost

kriješ Vladiko, Ljubavi naša bezgranična, u duhovnoj, ljubavlju prožetom razgovoru duhovnog oca sa svojom duhovnom decom, kakvo blaženstvo! I kako da se ne podvizavam na zemlji svim silama za takvo blaženstvo? A ono predstavlja tek slabe početke, tek neki slabi odraz nebeskog blaženstva ljubavi! Ljubi naročito zajednicu dobročinstva, kako materijalnog, tako i duhovnog. A dobročinstvo i zajedništvo ne zaboravljajte. (Jev. 13, 16)

* * *

Kada te đavo bude smućivao neverovanjem u Tajne, govoreći: nemoguće je da hleb i vino budu telo i krv Hristova, reci mu: da, za tebe i za mene to je nemoguće, istinu govoriš, ali ne i za Boga, jer sve je moguće Bogu (Mk. 10, 27). Sama misao u Boga je delo; reč je u Boga – delo. Reče, i postadoše (Ps. 32, 9) – govori i biva. Kratko i jasno. I svi svetovi se održavaju rečju Božjom. Koji drži sve moćnom riječju Svojom! (Jev. 1, 3) Zar mi da učimo Sazdatelja svih? Može li se sumnjati u ono u čije nas postojanje uverava sopstveno iskustvo i vidljivi i nevidljivi svet! U čemu se sastoji tajna postojanja svih stvorenja? U reči Tvorčevoj: reče, i postadoše. Sve je od reči, sva beskrajna raznolikost stvorenja je od svemoćne, premudre, svedobre reči Božje, ni od čega drugog. Dat ti je i primer u Svetom Pismu kako je sve postalo rečju Božjom moćno, brzo: vode se, na Mojsejev glas, pretvaraju u krv, zemlja – u vaši, žezal – u zmiju; ruka se gubom pokriva i odjednom se isceljuje, obnavlja; svetlost se pretvara u opipljivu tamu. Mojsej samo prostire ruku svoju, i Gospod za tren pretvara suštinu stvari; zemlja egipatska se pokriva žabama zato što je Aron, na Mojsejev glas, pružio ruku na vode; Mojsej uzima u ruku pepeo i baca ga u vazduh i ljudi i stoka se prekrivaju krastama; Mojsej samo podiže žezal svoj ka nebu i biva strašna oluja sa gradom (Vidi 2. Moj. glava 4. i 7–10). Dođi i vidi. Eto kako je Gospodu lako da sve stvara i pretvara! Ne deluje li isti taj Gospod i preko nas – sveštenika, i u nama? Tu je Sam Gospod Koji se radi nas ovaplotio i Posrednik i Savršitelj svega: On je Onaj Koji prinosi žrtvu i Koji se prinosi, Koji prima i Koji razdaje (Molitva jereja na Liturgiji pred heruvimsku pesmu). Sveštenik samo govori reči, pruža ruku – i Gospod sve pretvara.

* * *

Imaj na umu: razum je sluga srca, koje je život naš; ako on vodi srce ka istini, ka miru, ka životu – ispunjava svoje naznačenje, on je istina; ako vodi ka sumnji, ka bespokoju, mučenju, čamotinji, mraku – on odstupa od svog naznačenja i sigurno je lažan (lažno nazvanoga znanja) – 1. Tim. 6, 20. Ako srce zbog vere u nešto oseća spokojstvo, radost, lakoću – to je dovoljno; od razuma ne treba zahtevati dokaze istinitosti te stvari; ona je nesumnjivo istinita, u to srce uverava svojim životom, jer je cilj svih traganja istina i život.

* * *

Savršavajući Svetu Tajnu Pokajanja, osećaš i svoju najkukavniju kukavnost pred Bogom i svu nesreću, neznanje, grehovnost prirode ljudske. Krst je, zaista je krst ispovest! O, kakvim se dužnikom pred svojom duhovnom decom oseća sveštenik na ispovesti! Zaista večitim dužnikom, koji je kriv pred nebeskom pravdom i zaslužuje hiljade ognjeva paklenih! Vidiš i osećaš da pri dubokom neznanju ljudi, pri njihovom nepoznavanju istina vere i grehova svojih, pri njihovoj okamenjenoj neosetljivosti, duhovnik treba snažno, snažno da se moli za njih i da ih uči danonoćno, svakoga časa. O, kakvo neznanje! Ne znaju Trojicu, ne znaju ko je Hristos, ne znaju radi čega žive na zemlji! A koliko je grehovnih padova? A mi tražimo bogaćenje, mir, ne volimo poslove, ljutimo se kada ih je više nego obično! Tražimo prostran stan, bogatu odeću! Nemojmo zavoleti zemaljski pokoj, nemojmo se razlenjiti, nemojmo zanemariti duhovna dela svoja i nemojmo se lišiti večnih dobara i spokoja nebeskog, jer oni koji u izobilju okusiše svetovni spokoj ovde, kakav spokoj treba da očekuju tamo?

* * *

Presveta Trojica je najsavršenije sjedinjenje triju Lica u jednom Suštastvu, zato što među njima postoji najsavršenija jednakost.

* * *

Istinski podaje milostinju onaj ko podaje od srca i sa ljubećim srcem. Istinski je milostiv onaj ko sa svakim razgovara srcem, a ne umom ili ustima, ko svakoga iskreno, od srca poštuje, ko propoveda reč Božju i služi iskrena srca, nelicemerno, jednom rečju, ko sve obuhvata i sve ljubavlju nosi u srcu svome, prezirući sve veštastveno što postaje prepreka u ljubavi između njega i blišnjeg.

* * *

Da bi našu izopačenu prirodu odučio od zanošenja prolaznom sladošću greha, Gospod je ustrojio tako da su najprijatnija čulna zadovoljstva na koja se žudno bacamo, štetna i po samom svojstvu njihovom i po našoj žudnji i neumerenosti; takva su gotovo sva ukusna jela, svi prijatni napici, takva su zadovoljstva sladostrašća. Slava dobroti i premudrosti Oca nebeskog Koji nas na sve načine odvraća od padanja u čulnost ili u gruba uživanja čulnosti. Ko ima oči duševne da vidi i uši da čuje, neka vidi sve to i čuje. (Isp. Mt. 13, 9) Dakle, hrišćanine, sama šteta od čulnih naslađivanja, razornih za telo naše, pokazuje da nismo radi njih stvoreni i živimo na zemlji, već radi naslađivanja viših,

duhovnih, večnih! Zato se u Bogu uspokojavaj i naslađuj, dušo moja! Eto tvog savršenog, neškodljivog, istinskog, večnog naslađivanja! Osetila si ga već mnogo puta. A sve zemaljske naslade su varljive, štetne, prolazne i u samoj biti svojoj nose klice truležnosti, i trule čim ih se dotaknemo. Muke i bolesti služe kao dokaz tome.

* * *

Brate, ti osećaš u srcu ubistvenu zlobu prema bližnjem, muče te zle misli o uvredama koje ti je naneo. Evo ti sredstva da se izbaviš od unutarnje teskobe: zamisli mnoštvo svojih grehova, bezbrojno mnoštvo, i živo zamisli kako ih na tebi trpi Vladika života tvoga, kako ti, ako Ga za to iskreno moliš, svakodnevno oprašta bezbrojna sagrešenja tvoja. A ti ne želiš da oprostiš bližnjem nekoliko varnica strasti koje je u njemu izazvao đavo. Uzdahni, ako možeš, otplaci zbog svog bezumlja, osudi neizostavno samo sebe, nipošto ne bližnjeg – i evo, spremno ti je pomilovanje od Vladike: teskoba unutarnja će kao dim iščeznuti, misli će se razbistriti, srce će se umiriti i opet ćeš hoditi slobodna srca; nauči sebe na nezlobivost tako što prekore, klevete, uvrede kao da nećeš slušati ti, nego neko sasvim drugi, ili senka tvoja; ne dopuštaj podozrivost. Hodih u nezlobivosti mojoj. (Ps. 25, 1) Kad ustane grešnik naspram mene, postadoh gluvonem i ponizih se i ućutah. (Ps. 38, 2–3) A ja kao gluv ne slušah, i kao nem ne otvarah usta svoja. (Ps. 37, 14)

* * *

Hleb života je Hristos, dakle, drugu brigu o hlebu ćemo ostaviti. Gospod Koji nam za hranu i piće daje telo i krv Sina Svoga, tim pre će nam podati hleb prirodni; Koji odeva dušu našu u Hrista, tim pre će nam poslati odeću veštastvenu; Koji pristaje da Sam obitava u nama neće nas lišiti stana propadljivog.

* * *

Sumnjati u Božanstvo Duha Svetoga znači – sumnjati u život svoj, jer Duh Sveti sve oživotvorava i duhovno hrani, služi kao duhovno sunce, vazduh, hrana i piće za dušu; to znači odreći se molitve, jer se molimo Duhom Svetim; istine i svetosti, jer Duh Sveti je Duh istine i svake svetinje; svake duhovne utehe u tugama i bolestima, jer je samo Duh Sveti istinski i jedini Utešitelj sa Ocem i Sinom; vere, jer vera se daje Duhom Svetim; nade i ljubavi, jer se nadanje i ljubav srcima podaju takođe od Duha Svetoga: ljubav se Božija izlila u srca naša Duhom Svetim Koji je dat nama (Rim. 5, 5); snage duhovne i telesne, jer Duh Sveti je Duh snage i kreposti; premudrosti i razuma, straha Božjeg, disanja svoga, jer On je disanje, vazduh duše; jednom rečju, to znači osuđivati sebe na moralnu ništavnost. Ne obraćaj pažnju na sumnje u istinu, one su disanje duha zloga,

duha laži – ubice. Po plodovima njihovim poznate ih. (Mt. 7, 16) Sumnja u istinu uvek je ubistvena za dušu. Svaka istina je disanje Duha Božjeg: reč Božja, dela svetih otaca i učitelja Crkve, reči i dela svakog blagočastivog i istini privoljenog čoveka.

* * *

Ljubavi prema Bogu i bližnjem, u ovom našem pokvarenom stanju, bez samopožrtvovanja, nema i ne može biti; ko hoće da ispuni zapovesti o ljubavi prema Bogu i bližnjem, taj treba unapred da bude spreman na podvige i lišavanja radi voljenih. (Amin.) Po tome smo poznali ljubav što On (Hristos) za nas život Svoj položi. (1. Jn. 3, 16) Od ove ljubavi niko nema veće, da ko život svoj položi za prijatelje svoje. (Jn. 15, 13)

* * *

Bog je večno budan i zato Mu se uvek treba moliti budnim i trezvenim umom i srcem: budite trezveni u molitvama (1. Pt. 4, 7), rečeno je, i još treba odgoniti od sebe rasejanost i lenjost. Ne dopusti da molitva tvoja iščili i da od nje ostanu samo hladne reči, nego neka odiše toplotom duha, kao vlažni i topli hleb, tek izvađen iz peći.

* * *

Mnogi ljudi se mole licemerno i njihova licemerna molitva im je prešla u naviku; oni čak i ne primećuju i ne žele da primećuju da se mole licemerno, a ne u duhu istine, tako da bi se, ako bi im ko radi izobličavanja rekao da se mole licemerno, razgnevili na onog što se drznuo da kaže takvu, po njihovom mišljenju, glupost. Do licemerja čovek ne dolazi odjednom, već postepeno. Na početku se on možda moli od srca, ali potom, budući da neprestana molitva srcem iziskuje veliki trud na koji se treba uvek prinuđivati, jer Carstvo nebesko, kazano je, s naporom se osvaja (Mt. 11, 12), on počinje da se moli više usnama, površno, a ne iz dubine duše, jer je to daleko lakše; i naposljetku, pri pojačanoj borbi tela i đavola, moli se usnama, ne dovodeći do srca snagu molitvenih reči. Takvih ljudi je veoma mnogo. Gospod o takvima govori: približava Mi se narod ovaj ustima svojim i usnama me poštuje, a srce im je daleko od Mene (Mt. 15, 8 /Isa. 29. 13/). Što je rečeno o molitvi, to treba reći i o pričešćivanju svetim, besmrtnim i životvornim Tajnama. Često se na početku čovek pričešćuje sa živom verom, sa osećanjem ljubavi i strahopoštovanja, a potom, pri neprestanom protivljenju tela i đavola istini Božjoj, dopušta im pobeđu nad sobom i pričešćuje se licemerno, ne Telom i Krvlju, nego, po njegovim mislima srdačnim, hlebom i vinom. Suština Svetih Tajni duh i život (Jn. 6, 63), kao što kaza Spasitelj, nema mjesta u njemu (Jn. 8, 37); njega iznutra

potkrada satana. Sačuvaj Bože sve od takvog pričešćivanja, od takve hule na Gospoda! Isto je i sa Svetom Tajnom Pokajanja.

* * *

Ispovest je za sveštenika škola samoodricanja: koliko je za samoljublje sveštenikovo povoda za nestrpljenje, razdražljivost, lenjost, gledanje na spoljašnje, nemar, nepažnju – eto probnog kamena ljubavi sveštenikove prema parohijanima! Sveštenik nipošto ne sme da živi ugađajući telu i da sebe naročito neguje spavanjem i prijatnim jelima i pićima, u protivnom đavo će lako spotaći njegovo srce kakvom strašću i baciće ga u teskobu i raslabljenost. Raspeti, neizostavno raspeti svoj stomak! Ispovest je za sveštenika podvig ljubavi prema svojoj duhovnoj deci koja ne gleda ko je ko, koja dugo trpi, koja je blagotvorna, koja se ne gordi, ne nadima, ne traži svoje (svoj spokoj, korist), ne razdražuje se ili ne povlađuje nepravdi, a raduje se istini, koja sve snosi, sve trpi, koja nikada ne prestaje (1. Kor. 13, 4–8). Tu se vidi, vidi sam sveštenik, vide njegova duhovna deca, je li on pastir ili najamnik, otac ili tuđin svojoj deci, traži li svoje ili ono što je Hrista Isusa. Bože moj, kako je teško ispovedati kako treba! Koliko je prepreka neprijateljevih! Kako teško sagrešuješ pred Bogom ne ispovedajući kako treba! Kako reč siromaši! Kako se izvor reči zagrađuje u srcu! Kako izdaju jezik i razum! O, koliko se treba pripremati za ispovedanje! Koliko se treba moliti za uspešno vršenje tog podviga! A kakvo je neznanje duhovne dece! Danonoćno treba sedeti sa njima, s mirom, krotišću i dugotrpljenjem poučavati svakoga od njih. Kakav je krst za sveštenika ispovest, uz svest o neznanju onih koji se ispovedaju, o njihovoj hladnoći, svakojakoj grehovnosti, i zbog svesti o svojoj kukavnosti, svojoj nemoći, mlakosti, tromosti srca za saosećanje i za revnovanje za slavu Božju i spasenje bližnjih kao za svoje sopstveno! A koliko krstova na tebe meće đavo tokom ispovesti! Delo ljubavi, delo besede oca sa decom on pretvara u delo najamnika sa slugama koje on nerado isplaćuje!

* * *

Gospod Isus Hristos je zajedno sa Ocem i Duhom Svetim svugde. Anđeli i sveti ljudi su jedan duh sa Gospodom. Ali ako si, usled dejstva zlog duha, za neko vreme izgubio srdačnu veru u Duha Svetoga, za tebe tada nema ni Sina, ni Oca, jer se vera podaje Duhom Svetim, Duhom istine, to jest Duhom Hrista Koji za Sebe kaza: Ja sam istina (Jn. 14, 6), ili Duhom Oca: Duh Oca vašega će govoriti iz vas (Mt. 10, 20), ili Duhom Sina: posla Bog Duha Sina Svojega u srca vaša (Gal. 4, 6).

* * *

O reči. U reči je ikona Presvete Trojice, u reči je i misao i reč i duh. Moleći se zaista od srca osećaš da se moliš Duhom Svetim: reči su prožete takvom srdačnom toplinom; a

ponekad osećaš da se moliš ne Duhom Svetim, već duhom laži: usta kazuju jedno, a srce oseća drugo, često sasvim suprotno; na primer, izgovaraš reči sa sumnjom, u duhu nestrpljenja, ljutnje na nekog, ili u duhu gordosti, nadimanja, neprihvatanja sebe onakvim kakav si.

* * *

O zlobi. Ako osećaš zlobu prema bratu zbog grehova njegovih, recimo čak i sablažnjivih, seti se tada da ni sam nisi bez grehova, takođe sablažnjivih, premda, možda, druge vrste. Ti sam želiš da se tvoji sablažnjivi gresi podnose milostivom ljubavlju bližnjih koja sve (grehove) snosi; kako bi im ti bio zahvalan, sa kakvom bi ih ljubavlju zagrljio, poljubio zbog njihove ljubavi koja sve trpi; kako bi ti to snishođenje olakšalo bez toga tešku tugu tvoju zbog grehova, kako bi obodrilu i ukrepilo tvoju nemoć u borbi sa njima, ukrepilo duh tvoj nadom u milosrđe Božje! Ali ono što bi u takvim slučajevima želeo sebi, to želi, to čini i bratu; on je tvoj ud i ud Hristov, ljubi, rečeno je, bližnjega svojega kao samoga sebe (Mk. 12, 31). Opominji se uvek, prilikom osuđivanja, zbog zlobe srca tvoga prema bratu zbog grehova njegovih, da i sam nisi bez grehova. Zašto vidiš trun u oku brata svoga, a brvno u oku svome ne osjećaš? Licemjere, zaista licemere, izvadi najprije brvno iz oka svoga, pa ćeš onda vidjeti izvaditi trun iz oka brata svoga. (Mt. 7, 3; 5) Pritom brat tvoj svojem Gospodaru stoji ili pada (Rim. 14, 4), a ne tebi. A ako se o tebe ogrešio, onda neizostavno moraš da mu oprostiš uvredu koju ti je naneo, ili njegova ogrešenja o tebe. Ti sam svakodnevno imaš snažnu potrebu da ti Otac nebeski oprosti grehove i moliš se: oprosti nam dugove naše kao što i mi opraštamo dužnicima svojim (Mt. 6, 12). A ako hoćeš da ti gresi budu oprošteni, opraštaj bratu njegova sagrešenja prema tebi. Jer ako oprostite ljudima sagrešenja njihova, oprostiće i vama Otac vaš nebeski; ako li ne oprostite ljudima sagrešenja njihova, ni Otac vaš neće oprostiti vama sagrešenja vaša. (Mt. 6, 14–15)

* * *

Duša naša je jedna i jedinstvena, zato ne može u isto vreme da voli i Boga i, na primer, novac, hranu, piće, ili bližnjeg i istovremeno novac, hranu i piće; zato se i kaže: niko ne može dva gospodara služiti; jer ili će jednoga mrziti, a drugoga ljubiti; ili će se jednoga držati, a drugoga prezirati. Ne možete služiti Bogu i mamonu. (Mt. 6, 24) Zato i psalmopojac Duhom Svetim kazuje: bogatstvo ako teče, ne prilagajte (mu) srce (Ps. 61, 11). Tako svaki hrišćanin da se boji prilagati srce novcu, hrani, piću, lepoj odeći, lepo uređenom stanu, knjigama, svetovnoj muzici; nemoj voleti, nemoj maziti telo svoje ničim, ma šta to bilo: veseljima, ili lepom spoljašnjošću, jelima i napitcima, snom, neradom i lenjošću, besramnim delima, igrama, ispraznim putovanjima, ispraznim knjigama i predstavama. Jedino Boga zavoli svim srcem, svom dušom, i svom snagom, i svom mišlju, i bližnjeg, kao sebe samog, a prema svemu ostalom u svetu budi ravnodušan, ni prema čemu ne budi pristrasćen i pohlepan. I revnuj u prostoti da u

svemu Bogu, Biću jedinstvenom, mio budeš. Odstrani lukavstvo, sumnju, maloverje i dvoličnost od duše svoje.

* * *

Bog je Život: On je svemu darovao postojanje i život; On je Onaj Koji jeste i Svedržitelj, jer od Njega je sve i Njime se sve održava; i znajmo samo Njega Koji jeste. Đavo je smrt jer je dobrovoljno odstupio od Života–Boga, i kako je Bog Onaj Koji jeste, tako je on, đavo, usled otpadanja od Onoga Koji jeste, vinovnik onoga što ne postoji, vinovnik maštanja, prelasti, jer zaista ne može ništa rečju da privede u biće; on je laž, kao što je Bog istina.

* * *

Što je za životinjska tela i biljke vazduh, to je za duhovna bića, za anđele i ljude Duh Sveti; zato je Gospod i rekao: Duh diše gdje hoće, i glas (disanje) Njegov čuješ, a ne znaš otkuda dolazi i kuda ide (Jn. 3, 8). Zato veruj da duša tvoja diše Duhom Svetim, znaj svog Dobročinitelja, svoj Život i pred Njim svakodnevno imaj strahopoštovanje, i poštuj Ga ljubavlju i dobrim delima. Izbegavaj smradno đavolje disanje, grehove i strasti, osobito neprijateljstvo, nepristojnost, gordost, bezverje. Češće govori u sebi: duša moja diše Duhom Svetim, neka je zato od mene večno slava Duhu Svetome zajedno sa Ocem i Sinom.

* * *

Treba se uvek opominjati da je čovek dah usta Božjih, ikona Božja – Oca i Sina i Svetoga Duha, a da su grehovi i nemoći u njemu – stvar slučajna, spolja pridošla, prljave mrlje koje blagodat lako očistiće. Pokropi me isopom, i očistiću se; operi me, i biću belji od snega. (Ps. 50, 9) Valja se opominjati da Bog tako zavolje svijet, iako preljubotvoran i grešan, da je Sina Svojega Jednorodnoga dao, da svaki koji veruje u Njega ne pogine, nego da ima život vječni (Jn. 3, 16). I mi, ugledajući se na Boga, svakog čoveka treba da volimo kao sebe. Mi volimo sebe, iako smo veliki grešnici, treba voleti i drugog, iako je grešan: jer nema čoveka koji nije grešnik.

* * *

Lažne misli u veri odmah same sebe izobličavaju, ubijaju život srca – to je znak da potiču od lažljivca, maštara, koji ima moć smrti – đavola. Istinite misli pokazuju na delu

svoju istinitost: one oživljavaju srce – to je znak da potiču od životvornog Duha Božjeg, Života, Koji od Života–Oca ishodi i u Životu–Sinu prebiva. I tako, dakle, po plodovima njihovim poznaćete ih. (Mt. 7, 20) I nemoj se uznemiravati i ne prepuštaj se nemiru i smućenju kada se pogubne misli budu tiskale u tvojoj glavi i razdirale tvoje srce, tvoju dušu: one su lažne, one su od đavola – čovekoubice. Odgoni ih i ne pitaj odakle su došle, te nezvane gošće: začas ćeš ih po plodovima poznati. Ne nadmeći se sa njima – odvući će te u takav lavirint da nećeš moći izaći, izgubićeš se i izmučiti.

* * *

Volim da gledam ikonu vaskrslog Životodavca sa barjakom u ruci, sa tim simbolom pobeđe nad smrću i nad onim koji ima moć smrti – đavolom. Gdje ti je, smrti, žalac? Gdje ti je, pakle, pobjeda? (1. Kor. 15, 55) Kakav slavni Pobednik! Kakvog je ljutog, svezlobnog neprijatelja pobedio! Neprijatelja koji se dičio svojim pobeđama nekoliko hiljada godina! Tebi, Pobediocu smrti, kličemo: Osana na visinama, blagosloven Koji dolazi u Ime Gospodnje!¹² Veličamo Te, Žiznodavče Hriste, Koji si radi nas u ad sišao i sa Sobom sve vaskrsao.¹³ Vaskrsavši iz groba, vaskrsao si sa Sobom praoca Adama.¹⁴

* * *

Za svaku praznu riječ koju reknu ljudi će dati odgovor u dan Suda. (Mt. 12, 36) Vidiš da te čeka odgovor i kazna za svaku praznu reč, ne samo sablažnjivu. Zato što u Gospoda našeg, Tvorca svega, Logosa, nema i ne može biti prazne reči: riječ Gospodnja neće Mu se vratiti prazna (Isa. 55, 11); u Boga je sve moguće što kaže (Lk. 1, 37); a mi smo stvoreni po ikoni Božjoj, zato i naše reči takođe ne treba da se izgovaraju u prazno, uzalud, bez potrebe, već svaka reč naša treba da ima duhovnu, poučno–izgrađujuću snagu: riječ vaša da biva svagda u blagodat (Kol. 4, 6)... Zato u molitvi i u razgovorima budi krajnje oprezan da ne govoriš reči uzalud, u vetar.

* * *

Kako ćeš dostojno, sa verom i ljubavlju primiti Telo Hristovo kada prezireš udove Njegove ili nisi milosrdan prema njima? Hrišćani su udovi Hristovi, osobito siromasi. Voli Njegove udove, pokaži milost prema njima, i Vladika će pokazati Svoju bogatu milost i prema tebi. A ima li bogatije milosti od one koju nam Spasitelj naš podaje u pričešću samim prečistim Telom i samom prečistom Krvlju Njegovom?

* * *

Reči: jer je Tvoje Carstvo i sila i slava u vekove – znače sledeće: jedino Ti svuda i večno caruješ, Care svemogućí i slavni; ili: Carstvo je Otac, sila – Duh, slava – Sin; jer je rečeno: Ja Te proslavih na zemlji (Kol. 4, 6).

* * *

Ne budi mrtav zbog srca: ne dopusti da srcem ovlada lenjost, duhovni san i okamenjena neosetljivost; inače teško tebi kada sa takvim srcem budeš morao da delaš delo Božje koje zahteva trud srdačni i umni. Na sve načine iskorenjuj iz srca gordost koja se protivi Duhu Svetome, i telesnu i duhovnu; ona se neprimetno krije u srcu i jasno se ispoljava u ponašanju prema bližnjima ili tokom molitve.

* * *

Iz bića mislećeg duha rađa se reč koja mu je svojstvena, u kojoj se pojavljuje misao i koja joj je jednaka; od misli i sa mišlju ishodi duh koji prebiva u reči i koji se u reči saopštava onima koji slušaju; taj duh je potpuno jednak i misli i reči i svojstven im je. Na primer, u reči volim vidiš i voleće načelo i reč koja je iz njega rođena, i osećaš nekakav prijatan duh ljubavi.

* * *

Gospodu Bogu mome, Bogu spasenja moga uznosim blagodarenje! Pred ispovest u vreme velike (strasne) nedelje neprijatelj me je sapleo, udarivši na srce moje teskobom, nemirom i ljutom čamotinjom. Ali, evo, pomolih se od sveg srca sa verom nesumnjivom Njemu, Bogu spasavanja mojih, rekoh: Bože Oče svedobri! Ti si jednorodnim Tvojim Sinom Gospodom našim Isusom Hristom rekao: Išтите, i daće vam se... Jer svaki koji ište, prima... Ili koji je među vama čovjek od koga ako sin njegov zaište hljeba, kamen da mu da?... Koliko će više Otac vaš nebeski dati dobra onima koji Mu ištu. (Mt. 7, 7–11) Dakle, verom obuhvatajući u srcu svome ono što si rekao, prizivam Te: daj mi sada Duha Tvoga Svetoga da ukrepi srce moje za preduzimanje truda ispovesti, za razborito razrešenje ili svezivanje savesti ljudskih, za trpljenje i dobrodušnost, za ljubazno i poučno postupanje sa mojom duhovnom decom. I šta biva? O, Bože milosti! Svu ispovest sam proveo divno: mirno, ljubazno, poučno, bez ikakvog opterećenja i nemirne užurbanosti. Proslavljam milostivu desnicu svedobrog Oca nebeskog. Tako sebe i svagda valja ukrepljivati srdačnom molitvom Ocu nebeskom za svaki podvig duhovni, kao što se Gospod naš Isus Hristos molio pre nego što je počeo da propoveda rodu ljudskom, pred izbor apostola, pred Svoja stradanja.

* * *

Ne vređaj se ako kogod neiskreno govori ili postupi sa tobom: jer da li ti uvek iskreno govoriš i postupiš sa drugima? Nisi li neretko licemeran? Da li sa Bogom u molitvi uvek besediš iskreno, nelicemerno? Ne dešava li se da usta često izgovaraju istinu, dok srce laže? Da li iskreno, čistosrdačno živiš pred Bogom? Ako si neiskren pred Bogom i pred ljudima, često si lažljiv i licemeran – ne gnevi se ako su i drugi prema tebi neiskreni, licemerni. Čime čovjek griješi, time biva kažnjen (Prem. 11, 17). Budi blag prema drugima u onome u čemu si i sam grešan.

* * *

Čvrsto veruj da tvoja i zloba đavola u tebi nikada ne nadjačavaju i nikada neće nadjačati neizrecivu, beskonačnu dobrotu Gospoda. Velika je u tebi zloba đavolska – dobrota Gospoda je beskonačno veća. Zato u sumnji, maloverju, huli, zlobi, zavisti, škrtosti, srebroljublju, nehوتيčnom licemerju, sa nadom preklinji Gospoda i znaj da će se Njegova dobrota beskonačna umilostiviti prema tebi, ako se odvratiš od zlobe svoje.

* * *

Siromahu dragovoljno čini dobro, bez podozrivosti, sumnje i sitničave ljubopitljivosti, opominjući se da u liku siromaha činiš dobro Samom Hristu, po pisanome: kad učiniste jednome od ove Moje najmanje braće, meni učiniste (Mt. 25, 40). Znaj da je tvoja milostinja uvek ništavna u poređenju sa čovekom, tim čedom Božjim; znaj da je tvoja milostinja zemlja i prah; znaj da uporedo sa materijalnom milošću neizostavno treba da postoji i duhovna: nežno, bratsko postupanje sa bližnjim, sa iskrenom ljubavlju; nemoj dopustiti da primeti da mu činiš uslugu, ne pokazuj gordost. Koji daje, rečeno je, neka daje iskreno, koji čini milostinju, neka čini radosno (Rim. 12, 8). I pazi, ne oduzimaj vrednost svojoj materijalnoj milostinji nedavanjem duhovne. Znaj da će Vladika na sudu i dobra dela ispitivati. Opominji se da nebo i zemlja postoje radi čoveka, jer je za njega sačuvano nasljedstvo nepropadljivo na nebesima (1. Pt. 1, 4); radi čoveka Bog Otac Sina Svoga jedinorodnog nije poštedeo, nego je dao da za njega umre. Đavo nas na svakom koraku sapliće u dobrim delima našim, a razlog tome jeste zlo što ga u sebi nosimo.

* * *

Reči molitve nalik su kiši ili snegu, ako se izgovaraju sa verom i saosećanjem: svaka od njih sadrži svoju snagu i svoj plod. Kapi kiše koje padaju kao neprekidna nit ili pahulje koje veju, napajaju zemlju i ona rađa i daje plod; tako i reči molitve – taj dažd duševni – svaka ponaosob, napajaju dušu i ona daje plodove vrline uz sadejstvo Svetoga Duha, naročito ako postoji još i dažd suza.

* * *

Ljudska milostinja je podozriva: kao da se boji da ne da onome ko ima, ili da ne da mnogo. A milost Gospodnja nije takva: dobar je Gospod svima i svemu, i milosrđe je Njegovo na svim delima Njegovim (Ps. 144, 9); svakome koji ima, govori Gospod, daće se, i preteći će mu, a od onoga koji nema, i što ima uzeće se od njega (Mt. 25, 29).

* * *

Na molitvi ne ugađaj lenjivom telu – ne žuri: telo kome je sveto delo muka i teret, hita da što pre stigne do kraja kako bi se uspokojilo ili latilo telesnih, ovozemaljskih dela.

* * *

Prostota neka te prati svuda; osobito budi prost u veri, nadi i ljubavi, jer Bog je jedinstveno Biće, Jedinica uvek obožavana, i naša duša je jedinstvena. Prostoti naše duše smeta telo onda kada mu ugađamo, kada, na primer, slatko i uopšte sa uživanjem i mnogo jedemo i pijemo, pušimo, veselimo se, uopšte kada činimo ono što mu prija, jer tada ono ima prevagu nad duhom.

* * *

Koliko se silno u nama razlikuju, s jedne strane – duh dobri, duh mira, spokojstva, radosti, svetlosti, duh životvorni, a sa druge – duh zli, duh teskobe, mučenja, čamotinje, mraka, duh koji ubija dušu našu. Prvi je Duh Božji Kojim živimo, duhovno dišemo, krećemo se i postojimo; drugi je zao duh, satana.

* * *

Bog–Ljubav je nepromenljiv, i mi treba da budemo nepromenjivi i postojani u ljubavi: ljubav nikad ne prestaje (1. Kor. 13, 8). A neljubav, mržnja ili samo ravnodušnost i omalovažavanje – od đavola su.

* * *

Svaka reč Vladike je postojanje duhovno ili veštastveno, zato što je On – Onaj Koji jeste i Sazdatelj. Vladika Gospod Bog je svemoguć, jer On je beskonačni Duh, bezgranična Sila i Premudrost; a svaka misao Njegova jeste ili može biti, po volji Njegovoj, istog trena delo, život.

* * *

Zlosretan je onaj ko prekomerno voli udobnosti u životu i ko se okružio najrazličitijim udobnostima: on će izbegavati svaku neudobnost, razmaziće se i neće se navići na trpljenje; a život hrišćanina je sav neudobnost, put uzak i trnovit, krst koji iziskuje neprijatnosti i veliko trpljenje. Prema tome, podvižniče, ne traži stan i pokućstvo sa svim komforom, i nemoj zavoleti udobnosti ovoga sveta, no zavoli Hrista–Krstonosca. Trpi neprijatnosti, navikavaj se na neprijatnosti. Naučio sam se da budem zadovoljan onim što imam, govori apostol (Fil. 4, 11). Zlosretan je onaj ko voli ukrase i traži ukrase za telo svoje: on se neće kako treba starati o ukrašavanju duše svoje verom, ljubavlju, krotošću, smirenjem, pravdom, trpljenjem; naročito je zlosretan onaj ko traži da bude ukrašen počastima: on će od sebe napraviti sramnog idola i kao Navuhodonosor će se nadimati pred onima koji nemaju njegove počasti i zahtevaće da mu se klanjaju. (Ne u lepim ukrasima – 1. Tim. 2, 9; naš prevod; to mesto u Sinodalnom prevodu glasi: Isto tako, i žene u pristojnom odijelu, a na crkvenoslovenskom: Takožde i ženi vo ukrašeniji ljepotnom). Čak i mi, muškarci, postadosmo kao žene: uporno nastojimo da pribavimo ukrase i sami sebe ukrašavamo kao kakve idole, a o unutarnjoj lepoti malo mislimo, čak smo sasvim zapustili unutarnji dom ili skiniju duše svoje. Zlosretan je onaj ko voli da žuri: on će se mnogo puta spotaći, naići će na hiljadu neprijatnosti i unutarnjih teskoba zbog svoje žurbe i često će imati povoda za razdražljivost. Zlosretan je onaj ko je strasno vezan za hranu i piće, ko revnuje o zasićivanju i uživanju: on će na delu videti, kada počne da služi Gospodu, da su hrana i piće, ako se za njih srcem vezujemo, teret telu, tuga i žalost duhu, i da se čovek može zasititi veoma, veoma malom količinom pritom jednostavne hrane.

* * *

Duša čovečja je prosta kao duh; zato ona i u ljubavi treba da bude prosta, to jest treba da voli Boga, kao Roditelja svoga od Koga je potekla, i čoveka kao samoga sebe, slična

sličnog, a za stvari ovoga sveta nipošto se ne sme prilepljivati ni za tren, jer joj nisu srodne, i eto, zbog njihove nesrodnosti našoj duši, ona se oseća tako bolesno kada se za njih prilepljuje.

* * *

Svaka reč Svetog Pisma, svaka reč Božanstvene liturgije, jutrenja i večernja, svaka reč svetotajinskih molitava i molitvoslovlja u sebi ima njoj odgovarajuću i u njoj sadržanu snagu, slično znamenju časnog i životvornog krsta. Takva blagodat svojstvena je svakoj crkvenoj reči zbog obitavajućeg u Crkvi ipostasnog Logosa Božjeg Koji je postao čovek, Koji je Glava Crkvi. Pa i svaka istinita dobra reč ima njoj odgovarajuću snagu zbog Božje Reči koja sve ispunjava. I sa kakvom pažnjom i strahopoštovanjem treba izgovarati svaku reč, sa kakvom verom! Jer Reč je Sam Sazdatelj – Bog, i Reču je sve iz nebića privedeno u biće.

* * *

Svete Tajne se nazivaju Božanskim darovima zato što nam ih Gospod podaje sasvim badava, besplatno, nezaslužno s naše strane; umesto da nas kažnjava za bezbrojna bezakonja naša koja se čine svakoga dana, sata, trena i predaje smrti duhovnoj, Gospod nam u Svetim Tajnama podaje oproštaj i očišćenje od grehova, osvećenje, mir duševnih sila, iscelenje i zdravlje duše i tela i svako dobro, samo po veri našoj. A ako nam Vladika svakodnevno badava za hranu podaje Sebe Samog, Svoje Božanske Tajne, nismo li dužni da neodložno dajemo badava, besplatno propadljiva dobra: novac, hranu, piće, odeću – onima koji ih od nas traže? I kako možemo da se ljutimo na one koji badava jedu hleb naš, kada i sami badava jedemo neprocenjivu i besmrtnu hranu – Telo i Krv Gospodnju? Koji tvoje uzme, ne ići. (Lk. 6, 30)

* * *

Živiš u domu Božjem – u ovom predivnom svetu – badava i svim darovima dobrote i milosti Božjih koji se kroz prirodu podaju koristiš se takođe badava; živiš u domu Božjem – u Crkvi ili u zajednici onih koji se spasavaju – i svim blagodatnim darovima za tvoje spasenje koristiš se badava; i ne oklevaj da braći badava činiš dobro, koliko možeš; budi dobar čak i prema nezahvalnima i zlima, da budeš sin Oca nebeskog (Isp. Lk. 6, 35). Sve rado primaj u dom svoj, znajući da ti sam badava živiš u domu Božjem – u ovoj vaseljeni i u duhovnom domu Božjem – Crkvi koja te priprema za život večni; svima sa radošću i badava daj da jedu od tvoje trpeze, sećajući se da svakodnevno badava jedeš od trpeze Vladike – samo prečisto telo Njegovo i krv Njegovu. (16. april 1862. godine)

* * *

Govoriš: šta da činim sa srcem svojim? Ono protivreči svemu istinitom i svetom; raslabljuje se neverjem tamo gde je potrebna čvrsta vera, izdaje tamo gde je potrebna vernost do smrti; ne boji se i čak je spremno da se smeje tamo gde se treba bojati i plašiti. Šta da činim, šta da činim, veliš, sa srcem svojim? Prihvati čvrsto, jednom za svagda, kao nepromenjivu istinu, da je srce tvoje laž i stub laži – svaki je čovek laž (Ps. 115, 2); a sve što je u Crkvi, počev od reči Božje do same kratke molitve, jeste istina, da Crkva Božja jeste stub i tvrđava istine (1. Tim. 3, 15), budući da je osnovana na krajeugaonom kamenu – Hristu Koji je Istina, i vavek oživljavana i rukovođena Duhom Svetim Koji je Duh istine.

* * *

Crkva je pouzdan put ka večnom životu: idi njime pravo, drži ga se, i doći ćeš do nebeskog Carstva; ako skreneš na raspuća svojeumlja i bezverja, sam si kriv: zalutaćeš i poginućeš. Ja sam put i istina i život. (Jn. 14, 6)

* * *

Nesumnjivo je da je đavo u srcima veoma velikog broja ljudi prisutan u vidu srdačne tromosti, raslabljenosti i lenjosti za svako dobro i korisno delo, naročito za delo vere i blagočašća koje zahteva pažnju srca i trezvenost, uopšte duhovni trud. Tako on tokom molitve srce pogađa tromašću, a um tupošću; tako on pogađa srce hladnoćom i pasivnošću srdačnom onda kada treba činiti dobro, na primer: sastradavati sa stradalnikom, pomoći onome ko je u nevolji, utešiti žalosnog, naučiti onoga ko ne zna, upraviti na put istine zabludelog i poročnog. Treba neprestano osluškivati svoje srce, progoniti iz njega maglu lenjosti i okamenjene neosetljivosti, paziti da ono vazda gori verom i ljubavlju prema Bogu i bližnjem i da bude spremno na sve trudove i samopožrtvovanja radi slave Božje i radi spasenja bližnjeg. U revnosti ne budite lijeni; budite duhom vatreni; Gospodu služite. (Rim. 12, 11) Đavo je prisutan u našim srcima još i u vidu neobično snažne razdražljivosti; mi ponekad tako bolujemo od samoljublja da ne trpimo ni najmanje protivrećenje, prepreku materijalnu ili duhovnu, ne trpimo nijednu oštru, grubu reč. Alu trpeti treba upravo onda kada vode zlobe i nestrpljenja dopiru do duše naše. Trpljenjem svojim spasavajte duše svoje. (Lk. 21, 19) Dođoše vode, i dunuše vjetrovi i udariše na kuću onu. (Mt. 7, 27) Šta će biti sa njom, šta će biti sa čovekom kada đavo na njega pusti reku svojih iskušenja i dune na njega vetrom svojih lukavstava? Ako hrišćanin čvrsto stoji na kamenu – Hristu, neće pasti, a ako stoji na pesku svog mudrovanja i strasti, strašan će biti pad njegov (Isp. Mt. 7, 24–27).

* * *

Nisam li Ja sve za tebe, crve Moj, likom Mojim ukrašeni? A za šta se ti prilepljuješ? U šta se još uzdaš? Ne ostavljaj Mene, Izvora vode žive (života), Ja sam – sam Život. Život naš – Gospod – jedan je i jedinstven. Ako Ga ima u srcu, to je dovoljno. Samo On će održati život naš. Zato je i rečeno: ne živi čovjek o samom hljebu, no o svakoj riječi koja izlazi iz usta Božijih (Mt. 4, 4).

* * *

Ako ne budeš lenj za usrdnu molitvu za druge, na molbu njihovu ili sam i zajedno sa njima, dobićeš milost od Boga – blagodat Božju u srcu koja ti pričinjava zadovoljstvo i ukrepljuje te u veri i ljubavi prema Bogu i bližnjem. To su reči istine, zasnovane na iskustvu. Mi se obično ne tako rado, više prinudno ili po navici molimo za druge, bez potpunog učešća srca; treba da prinuđujemo sebe da se molimo iz sveg srca, sa velikom verom, sa velikom smelošću, kako bismo dobili veliku i bogatu milost od štedrog i dobročinstvima neizmerno sklonog Boga. Ali neka ište, rečeno je, s vjerom, ne sumnjajući ništa; jer koji sumnja on je kao morski val što ga vjetar podiže i vitla (Jak. 1, 6). Gospodu, tom svima zajedničkom Ocu, milo je kada se rado, sa verom i ljubavlju jedni za druge molimo, jer On je Ljubav, spremna da pokazuje milost prema svima zbog uzajamne ljubavi. Sveti Duh je rekao: molite se Bogu jedni za druge, da ozdravite (Jak. 5, 16). Vidiš kako je Bogu ugodna i delotvorna molitva jednih za druge.

* * *

Kada se moliš Bogu, blizinu Njegovu ne zamišljaj drugačije do tako da Njime svakog trena dišeš, da se krećeš, prosvećuješ, osvećuješ, uspokojavaš, tešiš i ukrepljuješ – jednom rečju, da Njime živiš, po Pismu: jer u Njemu živimo, i krećemo se, i jesmo. Koji daje svima život i dihanje i sve (Dap. 17, 28; 25). Blizu ti je Bog (riječ), u ustima tvojima i u srcu tvome... Jer ako ispovijedaš ustima svojim da je Isus Gospod, i vjeruješ u Njega u srcu svojemu, bićeš spasen. (Rim. 10, 8; 9)

* * *

Hrišćanin treba da se moli za sve hrišćane kao za sebe da im Bog daruje napredak u životu i veri i razumu duhovnom, i oslobođenje od grehova i strasti. Zašto? Zbog hrišćanske ljubavi koja u svim hrišćanima vidi svoje udove i udove Hrista Boga, svima

zajedničkog Spasitelja, želi im isto što i sebi, a isto tako na sve načine nastoji da im čini isto što i sebi.

* * *

Ikone držimo u svojim domovima i poklanjamo im se, između ostalog, da bismo pokazali da su oči Gospoda Boga i svih nebeskih žitelja neprestano upravljene na nas i da vide ne samo sva dela naša, nego i reči i pomisli, i želje.

* * *

Blгодарim majci–Crkvi što mi je u jektenijama pokazala za šta da se molim, jer ne znamo šta ćemo se moliti kao što treba, nego sam Duh se moli za nas, u jektenijama, uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26). Slava blagodatni Svetog Utešitelja Duha! Verujem da On, po obećanju Spasiteljevom, uvek prebiva sa nama i poučava nas svakoj istini i ne dopušta da zablude oni koji usrdno i smireno traže istinu Božju. Zašto svoje molitve otpočinjemo molitvom Caru nebeskom – Duhu istine? Zato što je On Učitelj molitve i Davalac molitve, On Koji uvek prebiva sa nama i dejstvuje u svetu. Blгодарim Ti, Gospode Isuse, jer Tebe radi i Duh Sveti u svet uđe!

* * *

Hristos – nada naša, očišćenje i osvećenje, vaskrsenje, život i mir – jedino je što je potrebno svima nama, i zato nam sveta Crkva neprestano naglas izgovara te reči prilikom opela ili parastosa i u drugim službama crkvenim, jer mi smo skloni da zaboravimo jedino što je potrebno; telesne strasti odvlače za sobom i um naš, i pamćenje, i uobrazilju, i srce, i volju. Sve će se od nas oduzeti smrću, sva zemaljska dobra: bogatstvo, počasti, lepota tela, lepota odeće, prostranstvo stana, sve sladosti hrane i pića (a vrlina duše će večno ostati sa nama, ta netruležna odeća); a Hristos – naše večno bogatstvo, naš život i naša istinska lepota, istinska slava i čast, naša odeća netruležna – večno će ostati sa nama.

* * *

Da bi hrišćanin živio hrišćanskim životom i da se u njemu ne bi potpuno gasio život duha, neophodna mu je kućna i zajednička molitva, neophodno je da sa verom, razumevanjem, usrdem posećuje Bogosluženje u hramu, kao što je neophodno dolivati ulje u kandilo da bi gorelo i da se ne bi gasilo; a kako iskrena, plamena molitva biva pri

uzdržanju, to su radi održavanja hrišćanskog života u sebi, ili plamene vere, nade i ljubavi, potrebni uzdržanje i post. Ništa u nama tako brzo ne gasi duh vere, kao neuzdržanje, sladokustvo i prejedanje, i rasejan, razuzdan život. Ja se gasim, duhovno umirem kada cele nedelje ne služim u hramu, i razbuktavam se, oživljam dušom i srcem kada služim, prinuđujući sebe na molitvu – ne formalnu, već pravu, duhovnu, iskrenu, plamenu. Ali koliko mi tada neprijatelja bestelesnih valja pobediti! Koliko lukavstava i podvala njihovih savladati! Pozorište takođe gasi veru i hrišćanski život, učeći rasejanosti, prepredenosti (ili veštini življenja u svetu), ispraznom smehu; ono vaspitava zle sinove ovoga veka, ali ne sinove svetlosti. Pozorište je protivnik hrišćanskog života; ono je porod duha ovoga sveta, a ne Duha Božjeg. Istinska čeda Crkve ga ne posećuju.

* * *

Na svetu nema ničeg važnijeg od spasenja duša ljudskih, i nema predmeta dostojnijeg neprestanog i svagdašnjeg pamćenja od Hristovog iskupljenja sveta od greha, prokletstva i večne smrti. Sveta Crkva je za sva vremena, za svu vekovečnost neizbrisivim slovima, ikonama i obredima u svom Bogoslužjenju prikazala sav domostroj našega spasenja da bi ljudi, toliko skloni zaboravljanju Boga i spasenja duša svojih i svega onoga što je Bog učinio radi našeg spasenja, večne radosti i blaženstva, neprestano imali, tako reći, pred očima i pri ruci sva velika, premudra i dobra dela Božja prema nama, da bi neprestano podsticali sebe na pokajanje, ispravljanje i spasenje i izbegavali taštinu sveta, truležnog i kratkotrajnog. Svijet prolazi i pohota njegova; a onaj koji tvori volju Božiju ostaje vavijek. (1. Jn. 2, 17)

* * *

Neprestano pazi da ne presahne u tebi duhovni život, duhovno umovanje. Razmišljaj češće o svemu onome što čitaš i poješ ili slušaš u crkvi ili ponekad kod kuće. Živi životom svetih, molitvom, umom njihovim, vrlinama njihovim: krotošću, smirenoumljem, nezlobivošću, nepošteđivanjem sebe i odricanjem od sebe, od svog spokoja, blagostanja i uživanja radi ljubavi prema Bogu i bližnjem, trpljenjem, hrabrošću, borbom, njihovom verom, nadom, ljubavlju. Neka budu bedra tvoja opasana i svjetiljka zapaljena. A ti sličan čovjeku koji čeka gospodara svojega kada će se vratiti sa svadbe. (Isp. Lk. 12, 35–36)

* * *

Ako čitaš svetovne časopise i novine da bi iz njih izvukao ono što je korisno za tebe kao građanina i hrišćanina i porodičnog čoveka, onda najviše i najčešće čitaj Jevanđelje i

dela Svetih Otaca, jer je za hrišćanina greh čitati svetovna dela a ne čitati dela bogonadahnutu. Pratiš događaje u spoljnom svetu: ne ispuštaj iz vida ni svoj unutarnji svet, svoju dušu: ona ti je bliža i dragocenija. Čitati samo novine i časopise znači živeti samo jednom stranom duše, a ne svom dušom, ili živeti samo po telu, a ne po duhu. Sve svetsko sa svetom će se i okončati. I svijet prolazi i pohota njegova, svi pothvati njegovi; a onaj koji tvori volju Božiju ostaje vavijek (1. Jn. 2, 17).

* * *

Pristrašćenost prema stvarima neizostavno povlači za sobom zahladnelost prema Bogu i prema delu svog spasenja, zahladnelost prema bližnjem, ili mržnju i zavist prema njemu, ako od njega zavisi da li će nam neke stvari biti date, a on ih ne daje, ili ukoliko smo primorani da mu mi pružamo neke stvari. Zato je dobro biti potpuno ravnodušan prema stvarima kako ne bi bilo ni najmanjeg povoda za neprijateljstvo prema bližnjem koje je veliki greh. Budi iznad pristrašća ovog truležnog, taštog i kratkotrajnog sveta; srcem živi na nebesima i voli tamošnja nepropadljiva dobra, pripremljena za one koji vole Boga i bližnjeg.

* * *

Sveštenik, kao anđeo Gospoda Svedržitelja, treba da bude iznad svih strasti i uzbuđenja duha, svih svetovnih pristrašćenosti ili neosnovanih strahova koji dolaze od demona; on treba sav da bude u Bogu, samo Njega da voli i samo Njega da se boji. Ljudski strah znači da se on nije svecelo prilepio za Boga.

* * *

Ne zagledaj se u lice telesno, već pomnije unutarnjim okom posmatraj lice duše svoje, kakvo je: nisu li ga nagrdile strasti; odagnavaj tu gnusobu molitvom i suznim pokajanjem. Ne zagledaj se u lepu odeću, ona je trulež, već u netruležnu odeću duše svoje, kakva je: nije li prljava ili nečista zbog čestih grehovnih padova tajnih i javnih, i stiči odeću duši u netruležnoj lepoti krotosti, smirenja, celomudrenosti i čistote, milosrđa, pravde.

* * *

Verujem u jednu svetu, sabornu i apostolsku Crkvu. Veruješ li da su svi pravoslavni hrišćani udovi jednog te istog tela, i da smo zato svi mi dužni da čuvamo jedinstvo Duha

svezom mira (Ef. 4, 3), dužni da čuvamo jedni druge, da se brinemo jedni o drugima, da jedni drugima pomažemo? Veruješ li da su sveti ugodnici takođe udovi jednog tela Hristovog, odnosno Crkve, i naša braća, koja se zauzimaju pred Bogom za nas na nebu? Poštuješ li svakog hrišćanina kao ud Hristov, kao brata Njegovog po ljudskoj prirodi? Voliš li svakoga kao samoga sebe, kao svoje telo i krv? Opraštaš li velikodušno uvrede? Pomažeš li siromasima, ako sam imaš u izobilju? Poučavaš li onoga ko ne zna, obraćaš li grešnika od zablude puta njegovoga? Tešiš li žalosnog? Sve to te podstiče, obavezuje da činiš vera u Crkvu svetu, sabornu i apostolsku i za sve to ti je obećana velika nagrada od Glave Crkve – Gospoda Isusa Hrista.

* * *

Zanoseći se prистраšćenošću prema truležnim stvarima, pomislama, brigama o njima, gubimo stvari od najveće važnosti, stvari istinski srodne našoj duši koji čine njen istinski i večni element: kopamo sebi studence, koji ne mogu da drže vode, i ostavljamo izvor žive vode (Jer. 2, 13); ne pretvaramo u život svoj, u sokove i krv pomisli duhovne, svete, nebeske, životvorne, i nastavljamo da živimo pomislama i težnjama ovoga života, zemaljskim, strasnim, koje nas samo more, muče, ubijaju. O, kada bismo uvek umovali onako kako umuje sveta Crkva u svom Bogoslužjenju, u molitvama, pri savršavanju Svetih Tajni i raznih molitvoslovlja, kako umuju Sveti Oci u delima svojim! Tada bismo svi mi još na zemlji bili nebeski građani, slovesna nebesa.

* * *

Sвета liturgija je zaista nebeska služba na zemlji, tokom koje je Sam Bog na poseban, najbliskiji, najprisniji način prisutan i prebiva sa ljudima, Sam budući nevidljivi Sveštenosavršitelj Koji prinosi i Koji se prinosi. Nema na zemlji ničeg svetijeg, višeg, veličanstvenijeg, radosnijeg, životvornijeg od liturgije! Hram, naročito tada, biva zemaljsko nebo, sveštenoslužitelji predstavljaju Samoga Hrista, Anđele, Heruvime, Serafime i apostole. Liturgija je neprestano ponavljanje trijumfa ljubavi Božje prema rodu ljudskom i svesilno posredovanje za spasenje celog sveta i svakog člana ponaosob. Svadba Jagnjetova je svadba carskog sina, na kojoj je nevesta Sina Božjeg – svaka verna duša, Obručnik je Duh Sveti. Sa kakvom pripremljenom, čistom, uzvišenom dušom treba uvek prisustvovati liturgiji da se ne bismo našli među onim ljudima što im, budući da ne behu u svadbenom ruhu, već u uprljanoj odeći strasti, svezaše ruke i noge te ih izbaciše iz svadbene dvorane u tamu najkrajnju. A sada, na nesreću, mnogi smatraju da nije potrebno odlaziti na liturgiju; drugi idu samo po navici, i kakvi dolaze, takvi i odlaze, bez uzvišenih misli, bez skrušena srca, nepokajane duše, bez rešenosti da se isprave. Treći stoje bez strahopoštovanja, rasejano, bez iole usredsređenosti, nimalo se kod kuće ne pripremivši razmišljanjem i uzdržanjem, jer mnogi stignu da se pre liturgije napiju, a ponekad i najedu. Kada je Gospod silazio na Sinaj, jevrejskom narodu je pre toga bilo zapovedeno da se pripremi i očisti; ovo nije

manje od sinajskog silaska Božjeg, nego veće: tamo su samo leđa Božja (2. Moj. 33, 23), a ovde samo lice Boga Zakonodavca. Kada se na Horivu Gospod javio Mojseju u kupini, bilo mu je zapovedeno da izuje obuću s nogu; a ovo je veće od horivskog Bogojavljenja; tamo je prasluka, ovde Sam Prvolik. O, kako smo strasno vezani za zemaljsko! Ne želimo čak ni jedan tren da posvetimo samo Bogu na način kako to Njemu dolikuje! Čak i za vreme svete, nadnebeske liturgije dopuštamo sebi da maštamo o zemaljskom i ispunjavamo dušu slikama i željama za zemaljskim stvarima, ponekad, avaj, čak i nečistim slikama; a kako bi trebalo da se molimo plameno, da razmišljamo usrdno o ovoj velikoj tajni, da se kajemo zbog grehova svojih, da želimo i ištemo očišćenje, osvećenje, prosvvećenje, obnovođenje i utvrđenje u hrišćanskom životu, u ispunjavanju zapovesti Hristovih, da se molimo za žive i umrle; jer liturgija je žrtva umilostivljujuća, blagodarna, hvalebna i molbena. Velika je liturgija! Na njoj se sećamo celog života ne kakvog velikog čoveka, već Boga Koji se ovaplotio, postradao i umro za nas, Koji je vaskrsao i vazneo se i Koji će opet doći da sudi celom svetu!

* * *

Šta je lažna blagodarnost Bogu? Lažna blagodarnost je kada, dobijajući od Boga štedre, nezaslužene darove duhovne i materijalne, ljudi jezikom za njih blagodare Bogu i upotrebljavaju ih samo u svoju korist, ne deleći ih sa bližnjima; dobijaju ih i sakrivaju u svoje riznice, škrinje, biblioteke, lišavajući tako mnogu braću svoju duhovnog prosvvećivanja, izgrađivanja, utehe ili hrane, pića, odeće, stana, lečenja u bolesti ili premeštanja s jednog radnog mesta na drugo radi zarađivanja sredstava za hranu. Takva blagodarnost je lažna i bogoprotivna. To znači: jezikom blagodariti, a na delu pokazivati krajnju neblagodarnost i zlu narav. A kako je mnogo takvih blagodarnih ili, tačnije, neblagodarnih!

* * *

Naša iskvarena priroda sklona je brzom zaboravljanju svega svetog i spasonosnog, jer gresi i strasti neprestano zamagljuju, pomračuju naše glave i srca, zaposedaju ih i gospodare u njima, potiskujući sećanja, misli i osećanja o svetim događajima i velikim Božjim dobročinstvima prema nama. Zato je sveta Crkva, verna čuvarica zapovesti Gospoda svoga, sveg učenja i svih dela Njegovih, večno zahvalna za Njegova neizreciva dobročinstva, odredila da se u znak sećanja u svakodnevnim, kao i u nedeljnim i prazničnim bogosluženjima svečano, sa živopisnom, očiglednom, simboličnom obrednošću, savršavaju svi spasonosni događaji iz života i dela Gospoda našeg Isusa Hrista, sav domostroj Njegovog spasenja, kako u Starom, tako i u Novom Zavetu, kao i samo Njegovo stvaranje sveta vidljivog i nevidljivog, i ne samo događaji iz Njegovog spasonosnog, čudotvornog života, već i iz života Prečiste Majke Njegove Koja je tako slavno poslužila tajni ovaploćenja Sina Božjeg, iz života Njegovog Preteče, apostola, proroka Njegovih, jeraraha, mučenika, prepodobnih, besrebrenika, pravednih i

svih svetih koji su na razne načine Bogu poslužili i ugodili, tih bezbrojnih svedoka Gospoda, istine i spasonosnosti Njegove božanske vere i sveg Njegovog božanskog učenja, koji su nasledili, po obećanju Njegovom, život večni. To je korisno i potrebno radi utvrđivanja naše vere, nade i ljubavi, radi duhovnog vaspitanja hrišćanskog čovečanstva, radi njegovog neprestanog poučavanja dogmatima vere, raznim vrlinama: vernosti, hrabrosti, trpljenju, krotosti, nezlobivosti, smirenju, nesticanju, uzdržanju, čistoti i celomudrenosti i drugim vrlinama, jer život Gospoda i Prečiste Majke Njegove, kao i svetih, predstavlja primere svih vrлина, ostvarujući koje čovek lako može ugoditi Bogu i spasti i svoju dušu i duše braće svoje.

* * *

Nauka nad naukama je pobeđivanje greha koji živi u nama, ili strasti koja deluje u nama; na primer: velika je mudrost ni na koga i ni zbog čega se ne ljutiti, ni o kome zlo ne misliti, ako nam je ko i pričinio zlo, nego mu na sve načine praštati; mudrost je preziranje pohlepe, slasti, a ljubav prema nesticanju i jednostavnosti u hrani i piću uz stalnu umerenost; mudrost je nikome ne laskati, nego svakome neustrašivo govoriti istinu; mudrost je ne zanositi se lepotom lica, nego u svakom lepom i ružnom čoveku poštovati lepotu ikone Božje koja je ista u svih; mudrost je voleti neprijatelje i ne svetiti im se ni rečju, ni mišlju, ni delom; mudrost je ne gomilati bogatstva, već podavati milostinju siromasima, da steknemo sebi riznicu na nebesima koja se neće isprazniti (Lk. 12, 33). Avaj, mi skoro svaku nauku izučismo, a nauku udaljavanja od greha nikako ne učismo i često se ispostavlja da smo potpune neznalice u toj moralnoj nauci. I znači da su istinski mudri, istinski učenici bili sveti, istinski učenici istinskog Učitelja–Hrista, a svi mi, takozvani učenici – neznalice smo, i što smo učeniji, to smo veće neznalice, zato što ne znamo i ne činimo jedino što je potrebno, nego služimo samoljublju, slavaljublju, slastoljublju i pohlepi.

* * *

Koliko sveštenik treba da je nepristrasćen prema zemaljskim stvarima da bi savršavajući takve službe i tako uzvišene nadnebeske Svete Tajne bio neulovljiv od neprijatelja i da bi vazda plamteo čistom ljubavlju prema Bogu i prema braći i sestrama koji ginu zbog grehova i spasavaju se blagodaću Hristovom u Svetome Duhu! Ali kako je velika naša naviknutost na greh! Kako su jake naše pristrasćenosti zemaljske! I savršavajući Svete Tajne, mi ponekad ne ostavljamo sasvim životne brige i pristrasća jer smo na njih navikli, i zato neprijatelj smućuje, pomračuje i preokreće naš um, svezuje srce i baca nas u svoje teško ropstvo. I tako nam i treba! Ne predaj se maštarijama. Sveštenik treba da bude anđeo po uzvišenosti misli, po čistoti duševnoj i telesnoj, po revnosti prema Bogu Tvorcu svega i Spasitelju i prema ljudima, braći svojoj.

* * *

Ljubiti Boga svim srcem znači ljubiti svom dušom krotost, smirenje, čistotu i celomudrenost, mudrost, pravdu, milosrđe, poslušnost Boga radi, i nikada ne činiti suprotno tim vrlinama, to jest ne gorditi se, ne razdraživati se, ne ljutiti se ni na koga, ne činiti preljube čak ni u srcu, ni pogledom, ni rečju, ni mišlju, ni pokretom tela ne narušavati celomudrenost, uklanjati se od svake nepromišljene izlišne reči i dela, izbegavati svaku nepravdu, nenavideti škrtost i pohlepu, bežati od samovolje i nepokornosti.

* * *

Strasti nas gone kao nemilosrdni goniči, svakodnevno nas prinuđujući, zbog naše strasnosti prema zemaljskim stvarima, da činimo ono što je protivno Gospodu i našem istinskom dobru a ugodno lažljivom satani.

* * *

Blгодарim Ti, Radosti mojoj, Gospodu slave, jer si ovaploćenjem od Prečiste Djeve primio lik moj, i uzvisio i obožio čovečanstvo; blгодарim Ti, jer me iz truležnosti opet ka netruležnosti uzводиš, nečistote moje očišćuješ, nemoći i bolesti izlečuješ, tuge u radost preobraćaš, teskobe grehovne pretvaraš u pučinu opravdanja Tvoga zbog vere i pokajanja srdačnog, mračne strasti progoniš i svetlost Tvoju duhovnu daruješ, nemire oduzimaš i mir sviše nispošilješ, malodušnost oduzimaš i hrabrost i smelost daruješ. Slava milosrđu Tvome!

* * *

Gledam ikone u hramu: ikonu Tvoju – Gospoda moga, Prečiste Majke Tvoje, Svetih Anđela i Arhanđela i ikone svetih, ukrašene, sjajne od zlata i srebra, i mislim u sebi: kako si počastvovao i ukrasio našu prirodu, Tvorče i Promislitelju svega! Tvojom svetlošću sijaju sveti Tvoji, Tvojom blagodaću su sveti, pošto su pobedili grehovnost i sprali grehovne nečistote tela i duha; Tvojom slavom su slavni, Tvojom netruležnošću netruležni. Slava Tebi, Koji si toliko počastvovao, prosvetio i uzvisio prirodu našu! Evo Tvojih apostola i jeraraha, živih ikona Tebe Koji si prošao nebesa, Poslanika Očevog, Prvosveštenika i Arhipastira; Tvoja dobrotu, Tvoja premudrost, Tvoja sila, krasota duhovna, vlast, veličina, svetinja sija u njima. Evo mučenika Tvojih, koji silom Tvojom odoleše užasnim iskušenjima, koji pretrpeše strašna mučenja, u Tvojoj krvi ubeliše rize duša svojih. Evo prepodobnih Tvojih koji postom, bdenjem, molitvom dobiše čudesne

darove Tvoje, darove iscelenja, prozorljivosti; Tvoja sila ih je ukrepila da se izdignu iznad greha i svih demonskih lukavstava; Tvoje podobije u njima sija kao sunce.

* * *

U hramu, njegovom izgledu i delovima, na ikonama, u Bogoslužnju sa čitanjem Svetog Pisma, pojanjem, obredima, predstavljena je slikovito, kao na mapi, u opštim crtama, kroz galeriju likova, sva starozavetna, novozavetna i crkvena istorija, sav božanski domostroj ljudskog spasenja. Veličanstven je prizor Bogoslužjenja naše pravoslavne Crkve za one koji ga razumeju, koji se udubljuju u njegovu suštinu, duh, značenje, smisao!

* * *

Slastoljupče, šta ćeš ljubiti po smrti svojoj, kada u tebe više ne bude slasti i njihovo mesto zauzme gorčina potpunog lišavanja? Čime će se hraniti netruležna duša tvoja? Slasti su sa njom nespojive. Sreboljupče, šta ćeš ljubiti srcem svojim kada sa smrću prestane posedovanje tvoga novca i uživanje u njemu? Duši, duhovnom biću, ta blaga tada neće biti potrebna, biće joj mrska kao otrov, kao moljac i rđa koji su je za života kvarili i udaljili od Boga, lišili netruležnog blaga – Boga. Nadmeni častoljupče koji si iskao odlikovanja i počasti i ljubio ih više od svega na svetu, šta ćeš ljubiti kada smrt svuče sa tebe sva odlikovanja i pokaže te u svoj nagoti i nakaznosti? Šta će tad biti hrana i život netruležnog duha koji se udaljio od Boga radi ništavnih počasti ovoga sveta, koji je bogotvorio sebe poput idolopoklonika? Tako je lakomislen čovek podvrgnut strastima, ne zna šta čini, kakav gubitak sebi sprema, kakvu muku zbog svojih bezumnih strasti, zato što se, pošto beše počastvovan ikonom Božjom, nazivanjem čedom Božjim, prijateljem Božjim, naslednikom nebeskog Carstva, sunaslednikom Hristovim, izjednači sa stokom nerazumnom, sa svoje nerazumnosti, i postade joj sličan (Ps. 48, 13) u gramzivosti, u slastoljubivoj pomami, u zlobi, u zavisti! Zato se boj prilepljivanja dušom za bilo šta zemaljsko.

* * *

Ikoničnost ili simbolika je potreba ljudske prirode u ovom našem duhovno–čulnom stanju: ona nam očigledno objašnjava veoma mnogo toga iz duhovnog sveta što bez slika i simbola ne bismo mogli znati. Zato je Božanstveni Učitelj, Ipostasna Premudrost Koja je sve stvorila, Sin Božji Gospod naš Isus Hristos ljude često poučavao pomoću slika ili priča; zato je i u hramu našem pravoslavnom uobičajeno da se mnogo toga pogledu hrišćana predstavlja slikom, na primer, Sam Gospod na ikoni, Prečista Bogorodica, Anđeli i svi sveti, da bismo saobražavali život svoj, saobražavali sve misli,

reči i dela mislima, rečima i delima Gospoda i svetih Njegovih; otud često osenjivanje krsnim znamenjem, kađenje tamjanom, paljenje sveća i kandila, ulasci i izlasci iz oltara; radi toga su pokloni, priklanjanja glave, padanje ničice (mi smo duboko pali grehom). Sve to nas podseća na razne duhovne predmete i stanja. Ikoničnost mnogo utiče na dušu čovekovu, na njenu stvaralačku ili delatnu sposobnost. Tako, kažu, ako majka noseći dete u utrobi često gleda lice ili sliku voljenog muža, dete će veoma ličiti na oca, ili ako gleda portret lepog deteta, rodiće lepu bebu; tako ako hrišćanin često, sa ljubavlju i strahopoštovanjem gleda ikonu Gospoda Isusa Hrista ili Prečiste Majke Njegove i svetih Njegovih, onda i njegova duša prima duhovne crte lica koje sa ljubavlju posmatra (krotosti, smirenja, milosrđa, uzdržanja). O, kad bismo češće pogledali na ikone i osobito na život Gospoda i svetih Njegovih, kako bismo se menjali, uzrastali iz sile u silu! Tako nas miomir kadionice u crkvi ili kod kuće, po analogiji podseća na mimomir vrline, a po suprotnosti – na zaudaranje grehova, i pažljivog prema unutarnjeg čulu uči da izbegava smrad strasti, neuzdržanje, blud, zlobu, zavist, gordost, očajanje i druge strasti i da se ukrašava svim hrišćanskim vrlinama; kadionica nas podseća na reči apostola: miomir smo Bogu među onima koji se spasavaju i među onima koji propadaju; jednima miris smrti za smrt, a drugima miris života za život (2. Kor. 2, 15–16), na sličan način nas sveća ili kandilo podsećaju na svetlost i oganj duhovni, na primer, na reči Gospoda: Ja u svijet dođoh kao svetlost, da svako ko veruje u Mene ne ostane u tami (Jn. 12, 46), ili: dođoh da bacim oganj na zemlju, i kako bih želio da se već zapalio (Lk. 12, 49), ili: neka budu bedra vaša opasana i svjetiljke zapaljene, a vi slični ljudima koji čekaju gospodara svojega, kada će se vratiti sa svadbe da mu, čim dođe i kucne, odmah otvore (Lk. 12, 35–36), ili: tako da se svijetli svetlost vaša pred ljudima, da vide vaša dobra djela i proslave Oca vašega Koji je na nebesima (Mt. 5, 16) – i samom stvari, samom suštinom svojom uče nas duhovnim stvarima ili predmetima koji odgovaraju svetlosti i ognju duhovnom, na primer, da srca naša uvek gore ljubavlju prema Bogu i bližnjem, da ne dopuštamo da u nama planu strasti ili pakleni oganj, da primerom vrlinskog života svetlimo drugima, kao što nama sveća svetli u svakodnevnim poslovima.

* * *

Prirodna je stvar imati ikone Hrista, Prečiste Bogorodice, Anđela i svetih; kao prvo, to zahteva naša priroda: mi uvek želimo da pred sobom imamo sliku voljenog, sliku Dobročinitelja, kako bismo se, gledajući Ga, češće sećali Njega i dobročinstava Njegovih (poklanjali se Njemu), kao što obično postupamo i sa živim ljudima, posebno sa onima koje poštujemo i volimo; drugo, mi smo stvoreni po liku i podobiju Božjem: prirodno je što želimo da uvek pred očima imamo svoj Prvolik, svoje Prvonačelo, Gospoda Boga na onim ikonama na kojima je On Sam blagovoleo da se pokaže ljudima, kako bismo se češće sećali Njega, Njegovog svagdašnjeg saprisustva sa nama, Njegovog promišljanja, kako bismo u vidljivim znacima ili obredima izražavali naše strahopoštovanje prema Njemu, blagodarenje, ljubav, jer smo telesni i sa svoje telesnosti imamo potrebu za veštastvenim slikama, materijalnim obredima (zato se, naravno, Sam Gospod javljao ugodnicima Svojim u vidu, na primer, tri putnika kod

hrasta Mamvrijskog Avramu; Isaiji – u vidu velikog Cara Koji sedi na prestolu visokom i izdignutom; proroku Danilu – u vidu Staroga danima i u vidu Sina Čovečjeg Njemu dovedenog). Da nije potreban vidljivi lik nevidljivog Boga, On se, naravno, ne bi ni pojavljivao vidljivo, ne bi se pojavio na zemlji u telu našem, ne bi uzeo obličje sluge; i David veli: tražite lice Njegovo svagda (Ps. 104, 4). Upravo zato mi izrađujemo, imamo kod sebe i poštujemo ikone Prečiste Bogorodice, Anđela i svetih, to jest zato što su oni živi likovi i podobija Božja, i mi se, gledajući ih, življe prisećamo njihovih podviga, vrlina, dobročinstava prema nama, njihove plamene ljubavi prema Bogu, i sami bivamo pobuđeni da im podražavamo, da bdimo nad sobom, da se očišćujemo od svake nečistote tela i duha, da proslavljamo njihove podvige, čineći ih tako zaštitnicima i zastupnicima našim pred Bogom, jer Bog blagovoli da prima posredovanje prijatelja Svojih i vernih slugu Svojih za ljude za koje se oni pred Njim zauzimaju. Budući da nismo bestelesni duhovi, već bića obložena telom koja imaju veštastvene obrise, lik veštastveni, prirodno je da tražimo lik bića nevidljivih i, naravno, snishodeći našoj slabosti, Gospod je i Anđelima dao moć da uzimaju na sebe naš lik i da nam se javljaju (kada On blagovoli) u našem obličju, kao što se, na primer, Arhangel javio Isusu Navinu, Davidu, Manoj i Ani, Zahariji, Presvetoj Djevi Mariji i drugima u Starom i Novom Zavetu. Ne dokazujemo li i mi sami u svakodnevnom životu potrebu naše prirode, njenu težnju da poseduje slike lica koja volimo kada izražavamo želju da kod sebe imamo njihove portrete, i kada sami sebi pravimo slike i vešamo ih na zid ili stavljamo u album kako bismo ih često gledali i uživali u posmatranju lica koja poštujemo i volimo? I to toliko prirodno, dolično i bogougodno delo – poštovanje svetih ikona, mnogi luterani i anglikanci smatraju za nešto neprirodno, Bogu protivno, za idolopoklonstvo i jeres, i ne samo u domovima svojim, nego ni u hramovima svojim nemaju ikona i grehom smatraju njihovo posedovanje i poklanjanje njima, čime izuzetno mnogo gube u pogledu vere i blagočašća, jer su, prekinuvši vidljivu vezu sa svetima, prekinuli i vezu nevidljivu, dok je Crkva nebeska i zemaljska – jedno telo; na taj način oni su prekinuli vezu i sa umrlima jer se ne mole za njih i ne prinose žrtve za duše njihove – žrtve kojima se ugađa milosrdnom Bogu, i time pokazuju svoje neverovanje u snagu molitava Crkve za umrle. I kakva je to onda crkva – crkva koja je nerazumno i smelo prekinula vezu sa nebeskom crkvom, prekinula opštenje sa umrlima u molitvama i prekinula opštenje sa crkvom koja ispoveda veru Hristovu u prvobitnoj čistoti?! Je li to živo i sveto telo crkve? Može li se organizovanim i živim telom nazvati samo trup bez glave, i bez ruku, i bez nogu, bez očiju i bez ušiju? I takva zajednica još proglašava svoju veru očišćenom, istinskom verom i izbegava obrede naše vere svete, neporočne. Je li očišćena ona vera koja je odbacila sveštenstvo i ostale Svete Tajne, sem krštenja i pričešća koje, međutim, nije pravo, koja je odbacila poštovanje svetih, njihovih moštiju i ikona, postove, monaštvo, molitve za umrle? Je li to vera jevanđeljska? Je li to Crkva Hristova i apostolska? Ne, to je crkva na svoju ruku, koja je sačinjena po samovolji ljudskoj, pod uticajem ljudskih strasti i koja ugađa ljudskim strastima; to je istina u nepravdi (Rim. 1, 18), to je iskrivljeno jevanđelje Hristovo; to je izopačivanje ili odvrćanje ljudi Hristovih na drugo jevanđelje, o kome je apostol rekao: ako vam mi ili anđeo s neba propovijeda jevanđelje drukčije nego što vam propovijedasmo, anatema da bude (Gal. 1, 6; 8)! To nije crkva, već dušepogubno rasecanje tela Hristovog. Dakle, poštovanje ikona je i prirodno, i opravdano, i bogougodno, i korisno.

* * *

Sveti Anđeli i sveti Božji ljudi su najbolja, najdobrotnija, verna naša braća i prijatelji koji nam tako često pomažu u raznim prilikama u kojima niko od ljudi ne može pomoći. Budući da su ta braća, koja večno žive i čine nam dobro, nevidljiva, a mi – sa svoje telesnosti – želimo da ih imamo pred svojim očima, kao da su uvek sa nama, pravimo njihove ikone i kad gledamo njihove ikone, čini nam se da su sa nama, i prizivamo ih u molitvama svojim, znajući da oni imaju veliku smelost pred Bogom i da nam pomažu u raznim prilikama. Prema tome, poštovanje ikona je za nas veoma blagotvorno, u skladu je sa našom prirodom, sa zdravim razumom, pa i sa samim Svetim Pismom, jer ikone Heruvima behu i na starozavetnoj skiniji Mojsejevoj. Ikone nam služe kao stalno podsećanje na to da je Gospod uvek sa nama: sa vama sam u sve dane do svršetka vijeka (Mt. 28, 20); da nam je Presveta Bogorodica uvek blizu kao Čelovođa duhovne obnove crkvene, kao Majka po blagodati svih istinskih hrišćana, i svi istinski hrišćani u svojim domovima imaju ikonu Majke Božje i svoje po blagodati Carice i Majke, i izobilno, dostojno i pravedno je ukrašavaju srebrom, zlatom, dragim kamenjem, jer za njih posle Boga nema nikog dražeg i poštovanijeg od Prečiste Majke Njegove. I Sami Gospod i Prečista Majka Njegova neprestano nam svedoče i iznutra i spolja posredstvom čuda da Mu je naše istinsko poštovanje svetih Njegovih i Majke Njegove, i svetih Njegovih ikona ugodno, a za nas u najvećoj meri korisno.

* * *

Rođenje Hristovo. Na zemlju je došao Onaj Koji nas je u početku stvorio od zemlje i udahnuo u nas Svoj božanski dah; došao je Onaj Koji daje svima život i dihanje i sve (Dap. 17, 25); došao je Onaj Koji je jednom rečju pozvao iz nebića u biće sve vidljivo i nevidljivo, Koji je rečju zapovedio da nastanu ptice, ribe, četvoronoge životinje, insekti, svako stvorenje koje postoji pod Njegovim svemogućim promislom i zaštitom; došao je Onaj Kome neprestano sa strahom i radošću služe bezbrojne vojske Anđela. I u kakvoj uniženosti! Rađa se od siromašne Djeve, u pećini, prepovija se ubogim pelenama, polaže u jaslje! Bogatstvo, ugled, slavo ovoga sveta, padni, pripadni sa smirenjem, suznom skrušenošću i dubokom blagodarnošću ka Spasitelju ljudi i deli bogatstvo svoje sa siromasima i ubogima, ne gordi se svojim prividnim, brzo prolaznim ugledom: pravi ugled uživa samo vrlina. Slavo ovoga sveta, poznaj tu, kraj jaslja, svoju ispraznost. Dakle sve neka se smiri, sve neka padne na zemlju pred neizmernim smirenjem i samouniženjem Vladike svih, Boga Koji je došao da izleči bolesti naše, da nas spase od gordosti, taštine, od propadljivosti, od svake nečistote grehovne.

* * *

Greh je sam po sebi oganj, zato govorimo da taj i taj plamti od gneva ili od telesne ljubavi, ili od zavisti. Dakle, greh sam po sebi nosi ognjenu osudu. I kakav će biti taj oganj u grešnicima kada ih zbog nepokajivosti dobrota Božja bude sasvim ostavila? Kakav će biti taj oganj van grešnika? Jer bez sumnje će biti i jezero ognjeno i peć ognjena, ili pakao ognjeni, ili dolina ognjena! Sve je to stvarno, istinito. A mi neosetljivi, ne plašimo se, ne bojimo, proćerdavamo život u uživanjima, hladni smo prema crkvi, obaveze hrišćanske ne ispunjavamo, u gresima utapamo! Teško nama!

* * *

Dužnost nas sveštenoslužitelja i crkvenoslužitelja je da ponavljamo jedne te iste molitve, premda i veoma raznovrsne, počev od molitve "Oče naš", kao što je i dužnost svih uopšte da ispunjavaju jedne te iste zapovesti moralnog zakona, jer duša se ne utvrđuje različitošću molitava, već njihovim ponavljanjem i sprovođenjem u misli naše, u srce naše i u volju našu, ili u delo, u sav život naš.

* * *

Na sve načine izbegavaj prilike, povode, reči kojima se izražava neprijateljstvo i svaku priliku, povod koristi za iskazivanje ljubavi iskrene i svete: u prvom slučaju se postepeno iskorenjuje neprijateljsko raspoloženje duše, u drugom slučaju se podstiče i učvršćuje ljubav. Neka ti srce ni za tren ne bude zlo, uvek prema svima budi ljubazan, pobeđujući svoje zlo raspoloženje ljubavlju koja sve trpi i sve pobeđuje, izbegavaj tvrdoglavost, samovolju i protivljenje bližnjima, ne staraj se da ostvariš svoj zli hir kako bi kome namerno naudilo.

* * *

Jedna određena zapovest beše data ljudima, Evi i Adamu, da bi ispunjavanjem te jedne zapovesti, pritom lake, ljudi mogli da steknu naviku da ispunjavaju volju Božju, u čijem se ispunjavanju sastoji sve blagostanje stvorenja, i da bi mogli da se utvrde u ljubavi prema Bogu. obraćajući pažnju na suprotno – na neispunjavanje volje Tvorca i ispunjavanje sopstvene volje protivne Tvorcu, primećujemo da se čovek postepeno navikava na zlo i izopačava svoju uzvišenu, po obrazu i po podobiju Božjem sazdanu prirodu, da postaje neprijatelj Božji. Tako je važno ispunjavanje zapovesti Božjih i tako pogubno neispunjavanje! Dajući određenu zapovest prvim ljudima da ne jedu plodova od drveta poznanja dobra i zla, Gospod Bog se Sam pokazao kao odgojitelj novostvorene razumne tvori, Svoje dece po usinovljenju. Ko je kriv što to odgajanje beše odbačeno, i što čovek radije zažele da sam sa sobom izlazi na kraj! Evo i do sada, uza sve uspehe u naukama i umetnostima, uza sve riznice mudrosti ljudske, stari i novi

čovjek nije kadar sam sebe da vaspita zato što je još u početku odbacio vaspitavanje Božje, jer recite ko je drugi, ako ne Bog, trebalo da bude odgojitelj naš? I sada i u prošlosti uspešno su se umno i moralno vaspitali samo oni ljudi koji su sebe poverili Bogu, koji su živeli po zapovestima Njegovim, koji sada žive po Jevanđelju i učenju Crkve, potčinjavajući se njenom rukovodstvu. Eto vam korisne opomene, svi vi savremeni pedagozi! Nauka je u nas mnogo, a dela po svoj prilici malo, u glavama mladića naših je mnogo čega, a u srcu malo, malo, a često, avaj, nema ničega! Život ne odgovara obrazovanju i nauci. Ali ako znam sve tajne i sve znanje, a ljubavi nemam, ništa mi ne koristi (1. Kor. 13, 2–3).

* * *

Crkva hramom i Bogoslužnjem deluje na celog čoveka, svecelo ga vaspitava: deluje na njegov vid, sluh, na čulo mirisa, dodira, ukusa, na uobrazilju, na osećanja, na um i volju velelepnošću ikona i sveg hrama, zvukom zvona, pojanjem pojaca, tamjanom miomirisnim, celivanjem Jevanđelja, krsta i svetih ikona, prosforama, pojanjem i milozvučnim čitanjem Svetog Pisma.

* * *

Molitva naša treba da bude duboka, iskrena, razumna, plodotvorna, treba da menja naše srce, da upravlja volju ka dobru, da odvraća od zla. Površna molitva je licemerje, svetogrđe, uzaludna molitva. Približava Mi se narod ovaj ustima svojim i usnama Me poštuje, a srce im je daleko od Mene. (Mt. 15, 8)

* * *

Moleći se Bogorodici, Anđelima i svetima, smatramo ih jednim mističkim telom Crkve kome pripadamo i mi, premda smo grešni, i verujemo da se oni zbog ljubavi svoje mole Bogu za naše spasenje; moleći se srdačno za razne staleže i pojedince iz zemaljske ota x bine i za ceo svet, smatramo da i sami zajedno sa svima takođe činimo jedno veliko telo, zbog duha ljubavi i zbog toga što svima želimo dobra isto koliko i sebi; naposljetku, moleći se za pokoj duše usnulih (na nebesima, na zemlji i pod zemljom), mi i njih smatramo jednim telom sa nama, duhovnim telom i želimo im mir i pokoj u zemlji besmrtnosti, ispovedajući da su njihove duše žive, i da ćemo i mi možda veoma brzo otići njima. Evo ploda vere Hristove: sveza ljubavi sa svima – na nebesima, na zemlji i pod zemljom! Kako je uzvišen duh Crkve! O, kada bismo se uzdigli do tog duha! Pogružavajte se u duh hrišćanskog Bogoslužjenja, u duh jektenija, molitava, Svetih Tajni, obreda i njime se prožimajte. Teško onima koji se udaljavaju od Crkve: njih će sasvim obuzeti duh sveta, duh zlobe.

* * *

Samo verne sluge Hristove uviđaju pravu vrednost ovaploćenja Sina Božjeg i promisla Boga Oca i sve Svete Trojice o spasenju roda ljudskog; samo oni zaista cene prečisto telo i krv Hristovu, a ljudi ovoga veka žive kao nerazumne životinje, u ovozemaljskim brigama i u čulnim zadovoljstvima, ne ceneći ni ovaploćenje Sina Božjeg, ni Njegove prečiste Tajne. I budući da izabranici Božji cene kao što dolikuje dela Božja i beskonačnu ljubav Božju prema svetlu preljubotvornom i grešnom, i Bog ceni njih, i čudesna dela preko njih čini; u njima obitava Duh Sveti, zajedno sa Ocem i Sinom, i iz utrobe njihove teku reke vode žive; a oni koji znaju Boga idu ka njima da piju, kao ka izvorima slatkim. Budimo svi sluge Hristove.

* * *

Sunce sija. Duhovno Sunce – Bog neprestano sija u dušama izabраниh.

* * *

Bog u svetima prebiva i u samom imenu njihovom, u samoj ikoni njihovoj, samo treba sa verom koristiti njihove ikone, i oni će činiti čuda.

* * *

Daj mi Vladičice, čistotu srdačnu, prostotu srdačnu, sinovsko poverenje, odanost i ljubav prema Tebi vazda, sada i uvek i u vekove vekova. Amin.

* * *

Liturgija je očigledno, ikoničko prikazivanje različitih stvari, reči i dejstava, rođenja, života, učenja, zapovesti, čuda i proroštava, stradanja, raspeća na krstu, smrti, vaskrsenja i vaznesenja na nebo Ustanovitelja vere naše, Gospoda Isusa Hrista Sina Božjeg jedinorodnog. Tokom liturgije On Sam je nevidljivo prisutan, Sam dejstvuje i sve savršava preko sveštenika i đakona koji su samo oruđa Njegova.

* * *

Verniku je lako da privlači u sebe Duha Svetoga kao što mu je lako da udiše vazduh; poput vazduha, On sve ispunjava i sve prožima. Koji si svuda i sve ispunjavaš. Ko se usrdno moli, privlači u sebe Duha Svetoga i moli se Duhom Svetim.

* * *

Molitva je disanje duše, kao što je vazduh disanje prirodnog tela. Dišemo Duhom Svetim. Ni jednu reč molitve ne možeš reći od sveg srca bez Duha Svetoga. Moleći se, oči u oči sa Gospodom besediš, i ako su ti verom i ljubavlju otvorena srdačna usta, tada kao da Duhom Svetim iz Njega udišeš tražena duhovna dobra.

* * *

Šta je život naš? Plamen sveće: dovoljno je da dune Onaj Ko ju je dao – i ona se gasi. Šta je život naš? Hod putnikov: došao je do izvesne granice, otvaraju mu se vrata, on ostavlja putničku odeću svoju (telo) i štap i ulazi u dom svoj. Šta je život naš? Dugotrajan, krvav rat za ovladavanje istinskom otadžbinom i za istinsku slobodu. Rat je završen, vi ste pobednik ili pobeđeni, pozivaju vas sa mesta borbe na mesto plate po zaslugama, i vi dobijate od Onoga Koji nagrađuje ili nagradu večnu, slavu večnu, ili kaznu večnu, sramotu večnu.

* * *

Čovek je čudesno, prekrasno, veličanstveno stvorenje Božje, osobito sveti čovek; to je zvezda Božja; to je cvet prekrasan, sav divan, čist, neuprljan, to je kedar miomirisni; to je biser skupoceni; to kamen dragi kome nema cene; to je prelepo plodno drvo raja Božjeg! Čudesno je stvorenje Božje – čovek! Slava Tvorcu i Promislitelju njegovom! Slava Spasitelju roda ljudskog koji izvlači rod naš iz kala, iz truležnosti i smrti i uvodi nas u život večni.

* * *

Blгодарim Gospodu i svetoj majci svojoj, Crkvi, neporočnoj i netrležnoj nevesti Hristovoj što mi je pokazala, poravnala, ugotovila pravi put ka spasenju, odsekavši na saborima vasiljenskim i pomesnim sve jeresi i raskole koji su mogli biti izuzetno veliko

spoticanje i prepreka ka spasenju u Bogu, blagodarim što se hrabro, sa pobjedničkom slavom izborila sa svim progoniteljima vere i odbranila mi carski put svete istine koji uvodi u život večni; blagodarim što je sačuvala sve Gospodom ustanovljene Svete Tajne koje me pravim putem vode ka spasenju; blagodarim što je radi mene uspostavila i uvela bogodolično Bogoslužjenje – to anđelsko služjenje na zemlji; što svake godine praznuje sve najvažnije događaje iz zemaljskog života Gospoda moga i Prečiste Bogorodice, radi dužnog i blagodarnog sećanja na neizreciva Božja dobročinstva prema nama, objavljena u našem iskupljenju Sinom Božjim od greha, prokletstva i smrti, i što svakodnevno u božanskoj liturgiji predstavlja mojoj bogobojažljivoj pažnji sav zemaljski život Gospoda moga; blagodarim što u svakodnevnom Bogoslužjenju proslavlja podvige svetih ugodnika Božjih i pokazuje mi u njima žive primere vere, nade i ljubavi prema Bogu i različite puteve ka večnom životu; blagodarim njoj, svetoj majci mojoj, za dela svetih otaca i učitelja crkve, za njihove slatke i dušespasonosne reči ostavljene nam u nasleđe kao neprocenjivo duhovno blago; blagodarim za bogoustanovljeno sveštenstvo koje u Hristu i Hristom sveštenodejstvuje moje spasenje, koje me izmiruje sa Bogom, osvećuje, teši, ukrepljuje, napasa i uvodi u tor nebeski.

* * *

Nemoj klonuti prilikom snažnih iskušenja, žalosti ili bolesti ili spoticanja zbog vražjeg smućivanja: sve to je izobličavanje i pravedna kazna od Gospoda Koji ispituje srca i bubrege, radi očišćenja, buđenja i ispravljenja tvoga, radi spaljivanja trnja telesnih strasti, i zato nemoj žaliti ako ponekad bude jako bolno. Nemoj gledati na bol, nego na dobre posledice te kazne i na zdravlje duše. Šta sve ne činiš radi zdravlja tela? Utoliko pre sve valja podnositi radi zdravlja i spasenja duše, koja ima život besmrtni.

* * *

Nemoj se u hrpe novca uzdati, već u Boga koji se neprestano stara o svima, a pre svega o razumnim i slovesnim stvorenjima Svojim, osobito o onima koji žive blagočastivo. Veruj da neće osiromašiti ruka Njegova posebno za one koji čine milostinju, jer čovek ne može biti štedriji od Boga. Kao dokaz tome služi tvoj sopstveni život i život svih negdašnjih ljudi što davahu milostinju. Neka samo Bog bude blago srca tvoga; Njemu se prilepljuj svecelo, kao stvorenje sazdano po obrazu i podobiju Njegovu, i beži od rđe zemaljske koja neprestano kvari duše i tela naša. Hitaj ka životu neprolaznom, ka životu koji traje u beskonačne vekove; vuci onamo i sve ostale, koliko ti snage dopuštaju.

* * *

Gospode, nauči me da podajem milostinju drage volje, srdačno, sa radošću, i da verujem da podajući je ne gubim, već dobijam beskonačno više nego što podajem. Odvrati oči moje od ljudi tvrda srca koji ne saosećaju sa siromašnima, koji se ravnodušno susreću sa bedom, osuđuju je, kore, žigošu sramnim imenima i raslabljuju srce moje kako ne bih činio dobro, kako bi i mene učinili nemilosrdnim prema siromasima. O, Gospode moj, kako je mnogo takvih ljudi! Gospode, ispravi delo milostinje! Gospode, neka svaka moja milostinja bude na korist, a ne na štetu! Gospode Sam primi milostinju u licu ubogih ljudi Tvojih! Gospode, blagovoli da se podigne dom za siromahe u gradu ovom kao što Te više puta molih, svedobrog, svemogućeg, premudrog, čudesnog! (I bi podignut).

* * *

Gledajući ikonu Hrista Spasitelja, Prečiste Majke Njegove, svetih ugodnika Božjih, zamisli u kakvu slavu je odenuta priroda naša Božjim milosrđem, Božjom premudrošću i silom, i kakvo blaženstvo čeka sve Gospodu verne sluge Njegove; ostavi beslovesne težnje i pristašća ovozemaljska, trulež i prah zemaljski; uzljubi Gospoda i sveti zakon Njegovog Jevanđelja svim srcem, svom dušom i stremljenjem ka nagradi nebeskog prizvanja Božjeg, ka životu večnom, beskonačnom.

* * *

O, kada bismo obraćali pažnju na posledice grehova ili dobrih dela naših! Kako bismo tada bili oprezni, izbegavajući greh, i kako bismo bili revnosni za dobro; jer tada bismo jasno videli da svaki greh koji nije na vreme istrgnut, koji se navikom učvrstio, pušta duboko svoje korene u srce čovekovo i ponekad ga krajnje uznemirava, ranjava i muči, budeći se, tako reći, i oživljavajući u njemu u svakoj prilici koja podseća na nekad učinjeni greh, i poganeći tako njegovu misao, osećanje, savest. Potrebne su reke suza da bi se sprala zapuštena prljavština greha: toliko je lepljiva i razjedajuća! Nasuprot tome, svako dobro delo, učinjeno kadgod iskreno, nesebično, ili koje je ponavljanjem prešlo u naviku, raduje naše srce, čini radosnim naš život uz svest o tome da nismo sasvim uzalud proživeli naš život, pun grehova, da smo nalik na ljude, a ne na zveri, da smo i mi po slici Božjoj stvoreni, i da u nama postoji iskra božanske svetlosti i ljubavi, da će makar neka dobra dela biti protivteža rđavim delima našim na vagi nepotkupljive pravde Božje.

* * *

Mene dira duh svete ljubavi prema vascelom čovečanstvu, prisutan u svim molitvama, moljenjima, molbama, blagodarenjima, pesmopojima i čitanjima (čtenijima) prilikom

Bogoslužjenja naše pravoslavne Crkve! O, kakav treba da bude sveštenik, oruđe te božanske, nebeske majke na zemlji koja se sa takvom ljubavlju neprestano stara o svim čedima svojim, počev od cara do seljaka, od svetog sabora do najnižeg klira crkvenog, i ne samo o svojim istinskim čedima, nego i o celom svetu. Kakvom ljubavlju prema svima treba da je preispunjen pastir – to čedo Crkve koga je ona odenula blagodaću sveštenstva i tako približila prestolu Božjem kao svoga rođenoga, kao prijatelja Božjeg koga je počastvovala, darovala velikim duhovnim darovima i preimućtvima, ovenčala slavom i čašću kao ženika crkvenog, kao slugu Cara–Hrista, Boga–Spasitelja, i pastira duša! Kako daleko od njega treba da su sve strasti: pristrasnost, samoljublje, čulna, telesna ljubav, gordost, neprijateljstvo, pohlepa, lenjost, čamotinja, roptanje i druge strasti! On treba sav da bude prožet i preispunjen božanskom ljubavlju prema svima i glavna briga treba da mu bude da bez greha stoji pred prestolom Božjim i uzdiže prepodobne ruke za sve ljude, i da spasava pre ili kasnije mu poverene duše, isкупljene neprocenjivom krvlju Hristovom. A za ovo ko je sposoban? (2. Kor. 2, 16). Neka nam to da Sam Gospod po mnoštvu dobrote Svoje, jer mi smo hladni, samoljubivi, svadljivi, srebroljubivi, klonuli, ropćući i lenjivi.

* * *

Šta znači Gospodi pomiluj koje se često poje u crkvi? To je vapaj krivca i osuđenog na pogubljenje koji traži pomilovanje od izazvanog pravosuđa. Svi mi zaslužujemo večno prokletstvo i večni oganj zbog svojih bezbrojnih grehova, i samo blagodat Gospoda Isusa Hrista Koji se za nas zauzima pred Ocem nebeskim, spasava nas od večne kazne. To je vapaj onoga koji se kaje i izražava čvrstu nameru da se ispravi i otpočne novi život kakav dolikuje hrišćaninu. To je vapaj grešnika koji se kaje, koji je i sam spreman da bude milostiv prema drugima, kao onaj koga je Bog, Sudija dela njegovih, bezmerno pomilovao i miluje ga.

* * *

Strast je vrela, nemirna, nepromišljena, zla, nagla, i zato čovek u strasti, u gnevu, na primer, govori mnogo nepromišljenog, neistinitog, izmišljenog, zlog što ne bi rekao u mirnom stanju. Stoga, poznajući iz iskustva takvo svojstvo strasti, kao prvo, ni sam ne govori kada si obuzet nemirom, zlobom, i opraštaj naprasitim i razdražljivim ljudima kada sipaju pogrde i prekore nepravedne ili pravedne.

* * *

Kao što su svetlost i toplota neodvojive od sunca, tako od ličnosti jereja treba da su neodvojive: svetost, poučavanje, ljubav, milosrđe prema svima; jer čiji čin on nosi?

Hristov. Kime se on tako često pričešćuje? Samim Hristom Bogom, Njegovim telom i krvlju. Zato sveštenik u duhovnom svetu, u krugu svoje pastve, treba da bude isto što i sunce u prirodi – treba da bude svetlost svima, oživljujuća toplota, duša svih.

* * *

Spasitelj je blagovoleo da se ovaploti ne samo da bi nas spasavao onda kada nas gresi, strasti savladaju, kada smo njima već svezani, nego i da bi nas spasavao, po molitvi našoj, onda kada greh i strast tek nastoje da prodru u nas, kada nas napadaju. Ne treba spavati i malodušno klonuti kada na nas ustaju strasti, nego upravo tada treba biti na oprezu, bdeti i moliti se Hristu da ne dopusti da sagrašimo. Kuća se od požara ne spasava onda kada se plamen svud u njoj već proširio, nego čim počne da gori. Tako je i sa dušom. Duša je kuća, strasti su plamen. Ne dajite mesta đavolu (Ef. 4, 27).

* * *

Ne boj se borbe i ne izbegavaj je: gde nema borbe, nema ni vrline, gde nema iskušavanja vernosti i ljubavi, ne zna se ima li vernosti i ljubavi prema Gospodu. Vera, nada i ljubav naša poznaju se u teškoćama, to jest u teškim i tegobnim okolnostima spoljnim i unutarnjim: u bolestima, u nevoljama, u oskudici.

* * *

Milostinja je seme; ako želiš da ona donese dobar i stotruk plod, učini dobrim to seme, podajući iskreno i od dobra, milostiva i sastradalna srca, i budi uveren da ne gubiš mnogo, ili, bolje rečeno, nimalo ne gubiš, već dobijaš beskonačno više putem propadljive milostinje, ako podaješ od dobra srca, sa verom u Onoga Koji nagrađuje, a ne iz koristoljubivih ili samoljubivih namera. Meni, Gospodu vašem, učiniste, kad učiniste milost jednome od ove Moje najmanje braće (Mt. 25, 40).

* * *

Misli čovekove imaju izuzetno jak uticaj na stanje i nastrojenje njegovog srca i delanja; stoga, da bi srce bilo čisto, dobro, spokojno, a nastrojenje volje dobro i blagočastivo, treba čistiti svoje misli molitvom, čitanjem Svetog Pisma i dela Svetih Otaca, razmišljanjem o propadljivosti, kratkotrajnosti i prolaznosti zemaljskih zadovoljstava.

* * *

Sebi ili kome drugom, ili svima želiš kakvo duhovno dobro, a Gospod mnogo, mnogo pre tebe to želi tebi i drugima, i spreman je da daruje, dovoljno je da postoji spremnost za primanje božanskog dara, dovoljno je da su toga iole dostojni oni koji treba da prime, jer Bog je beskonačna dobrotu, beskonačno dobro i uvek je spreman da daruje svako dobro, i često pre nego što se zaište podaje i, u svakom slučaju, može neuporedivo više učiniti od onoga što mi ištemo ili mislimo (Ef. 3, 20). Zato sa nadom i smelošću uvek od Gospoda ištem dobra duhovna, čak i veštastvena, kada su ta poslednja neophodna, i Gospod podaje po nelažnom obećanju Svome: ištite, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se. Jer svaki koji ište, prima; i koji traži, nalazi; i koji kuca, otvoriće mu se (Mt. 7, 7–8).

* * *

Tela naša će po vaskrsenju biti duhovna, a ne zemna: sve zemno ostaće na zemlji. Pa hrišćani, imajući na umu takav budući život svoj, počnimo da se postepeno oslobađamo od svega zemaljskog. O vaskrsenju mrtvih ljudi će biti kao anđeli na nebu (Mt. 22, 30) – tako duhovni! Upravo zato tamo neće biti ni hrane, ni pića, ni odeće, ni vazduha, ni toplote koji hrane, greju i održavaju naša tela, nego pravednost i mir i radost u Duhu Svetome (Rim. 14, 17). Sada se zemaljska tela naša zemljom održavaju, to jest, zemaljskim stihijama, ali tada će se sve stihije užarene raspasti i zemlja i djela što su na njoj izgorjeće (2. Pt. 3, 10). Dakle, imajući u vidu te buduće preokrete u sudbini našoj, u telima našim i u životu našem, i videći kako se Bog na neobičan način učovečio, uklonimo se od sujetnog sveta i upravimo um na božanske stvari: jer Bog radi toga na zemlju siđe, da nas na nebesa uzvede.¹⁵ Telo duhovno je sasvim drugačije od veštastvenog, stihijnog (onoga čiji sastav čine stihije materijalnog sveta). Biće Bog sve u svemu (1. Kor. 15, 28).

* * *

Budući da nas je Gospod saznao od dvaju načela – duhovnog i veštastvenog, od razumne duše i veštastvenog tela koje ima potrebu za veštastvenom potporom, to se đavo, u inat Bogu i nama, na sve načine upinje da iz samog tog dvojstva naše prirode izvuče za sebe korist, nagovarajući nas da se ne uzdamo u Boga, nego u telesne stvari, i mameći preko tela na svaki greh: na stomakougađanje, blud i svaku nečistotu, na srebroljublje, pohlepu, zavist, lenjost, lopovluk, škrtost, mržnju, ubistvo. Tako nas on, na primer, nagovara, prinuđuje da se ne uzdamo u Boga, nego u novac, u hranu i piće, u ljudske veze, u činove, odličja i privilegije, u plemenitost roda, u um, u obrazovanje, u knjige, nagovara nas da tražimo uživanja u hrani, piću, odeći, u svetovnim koncertima, u pozorištima, u ispraznom smehu, u praznoslovlju, u igri reči. Ali istinski sluga Božji se

uvek i u svemu oslanja na Gospoda svoga koji čini sve u svima, svima zajedničkog Oca i Promislitelja, slušajući onoga koji govori: sve svoje brige položite na Njega, jer se On stara za vas (1. Pt. 5, 7). Po nemiru i nasilju koji nastaju u duši prepoznaj Velijara i odmah mu suprotstavljaj kamen – Hrista; razbiće o Njega zube svoje Velijar, a do tebe neće doći. Ali, pazi, voli svakog kao sebe samog.

* * *

Vladičica Bogorodica, sveti Anđeli i svi sveti, kada ih čistim, svecelim srcem prizivam, blizu su mi kao što mi je blizu moja duša, i čuju me isto tako kao što ja čujem sebe: jer sve je jedno telo, jedan duh, jedna Crkva Anđela i ljudi. U kakvom su odnosu jedan prema drugom udovi tela, u takvom su odnosu jedan prema drugom udovi Crkve: jedan drugom služe, jedan drugom pomažu, oslonac su jedan drugome, jedan drugog spasavaju. (A kod protestanata?)

* * *

U kakvom visokom, svetom društvu hrišćanin vidi sebe u hramu, okružen ikonama svetih Anđela i svetih ugodnika! On je ud Crkve, one iste kojoj pripadaju i ti sveti. Kakav podstrek za moralnu promenu i težnju ka onom istom životu beskonačnom kome su i oni težili, i dostigli ga.

* * *

Đavo porobljava i pobeđuje čoveka u ovom svetu tako što prekomerno pobuđuje prirodne duševne i telesne potrebe čoveka, kakve su: potreba za hranom i pićem (a budući da se sve dobija za novac, i za novcem), potreba za odećom, potreba za zadovoljstvom, potreba za čašću ili slavom, ugledom. Sve te i slične ljudske potrebe koje je Bog stavio u samu prirodu čovekovu, đavo neprestano izvitoperuje, dovodeći ih do krajnjih granica, čak i onda kada nema nikakve potrebe (na primer, za hranom i pićem), i time pogubljuje i dušu i telo, odvaja dušu od Boga njenim prilepljivanjem za čulno, ili njenim padanjem u čulnost i u strasti zlobe, gordosti, zavisti, čamotinje, lenjosti, stomakougađanja, bluda, pijanstva, lakomosti, častoljublja i dr. Zato su potrebni: post, devstvenost, nesticanje, krotost, smirenje, nezlobivost, vera, nada i ljubav, molitva, bogomislije.

* * *

Na sve moguće načine čuvaj srce svoje ili iskrenost srdačnu, sposobnost saosećanja sa bližnjima u njihovim radostima i tugama, i kao od otrova smrtonosnog beži od hladnoće i ravnodušnosti prema raznim nevoljama, iskušenjima, bolestima, potrebama ljudskim: jer se saosećanjem, osobito delatnim, izražava ljubav i dobrota hrišćanina, a ljubavlju – sav zakon, i obrnuto, bezosećajnošću se izražava naše samoljublje, naša zloba, nedobronamernost i zavist. Dakle, moli se za sve za koje Crkva nalaže da se molimo ili za koje se sam dobrovoljno moliš, kao za sebe, i ne posustaj u iskrenosti, ne gubi unutarnje poštovanje prema licu ili prema licima za koje se moliš; ne dopuštaj da se ugasi sveti oganj ljubavi, da se pomrači svetlost tvoja; nemoj klonuti zbog lukavstava neprijatelja koji podriva srce tvoje i nastoji da u srcu pobudi gađenje prema svima, da iz usta tvojih otme molitvu za sve ljude koja je najbolji dokaz jevanđelske ljubavi prema bližnjima.

* * *

Gospode, daruj da hram Tvoj svima koji u njega dolaze sa verom, pobožnošću i strahom Božjim, daruje prosvećenje duša, očišćenje od grehova, osvećenje, mir, zdravlje, spokojstvo duševno, da ukrepljuje veru, nadu i ljubav, da doprinosi ispravljanju života, uspesima u svim dobrim pothvatima i delima, uzajamnoj ljubavi, čistom hrišćanskom životu, smekšavanju srdaca i prestanku samoljublja, bezdušnosti, pohlepe (koristoljublja), lakomosti, zavisti, zlobe, stomakougađanja, pijanstva, razvrata – tih poroka koji su toliko štetni u društvenom životu i podrivaju osnove njegove. Daruj to, daruj, Gospode, svima koji vole da posećuju hram Tvoj, pa i one koji ga ne vole nastroj da ga vole i da ispravljaju srca i dela svoja: jer vreme je blizu i sud je pred vratima za sve ljude svakog zvanja i staleža, svakog pola i uzrasta, i svima predstoji delo od beskonačno velike važnosti – davanje odgovora na strašnom sudu Hristovom.

* * *

Kako i kad da se brinemo o netruležnoj odeći duše: krotosti, pravdi, celomudrenosti, trpljenju, milosrđu, kad su sve naše brige, staranja i sredstva upravljani na truležnu odeću i ukrašavanje tela? Nemoguće je služiti dvama gospodarima: jer duša je prosta i jedna. Kako i kad da se brinemo o duševnom bogatstvu dobrih dela kada žudimo samo za propadljivim bogatstvom i gomilamo ga svim snagama, sredstvima, kada se srce priljubilo za novac, za svet, a ne za Boga? Kako i kad da se brinemo o hrani netruležnoj, duhovnoj, o piću blagodatnom – o molitvi, čitanju reči Božje i žitija Svetih Otaca, o pričešću telom i krvlju Gospodnjim, kada iz usta svojih ne ispuštamo hranu i piće i taj omamljujući zapaljeni duvan i dim koji je za mnoge tako sladak? Kako da se duša razigra Duhom Svetim kada smo neprestano zaokupljeni igrama i zabavama zemaljskim, ispraznim? O, pogubnog li služenje truležnosti koje nas odvodi od života netruležnog, istinskog, večnog!

* * *

Kada se molimo, u mislima se na čudan način komešaju najsvetiji, uzvišeni predmeti naporedo sa predmetima zemaljskim, svakodnevnim, ništavnim: na primer, i Bog, i kakav omiljen predmet, na primer, novac, kakva stvar, odeća, šešir, ili kakav sladak zalogaj, sladak napitak, ili kakvo spoljno odlikovanje, krst, orden, lenta i dr. Tako smo lakomisleni, pristrašćeni, rasejani! To je svojstveno možda samo neznabošcima koji ne znaju istinitog Boga i Sina Njegovog Isusa Hrista i Duha Svetoga, a ne hrišćanima čije blago nije na zemlji, već na nebesima. I gde je živa voda u našem srcu koja kao oživljujuće vrelo bije u srcima svecelo predanim Bogu? Nje nema upravo zato što je istisnuta iz njega ovozemaljskim taštinama i drugim strastima. Ne možete služiti Bogu i mamonu (Mt. 6, 24), govori Istina.

* * *

Postoji tesna veza između obraza i Prvoobraza – čoveka blagočastivog i Boga; između udova i glave, pastira i ovaca, između čokota i loze (grana). Kada bismo uvek verovali u tu istinu i pamtili je, o, u kakvoj bismo slozi, u kakvoj ljubavi i čistoti bismo živeli, kako bismo jedan prema drugom milosrdni bili, kako bismo jedan drugom snishodili, opraštali, znajući da je pre svega nama samima potrebno snishođenje i milosrđe Božansko i ljudsko, kao krajnje nemoćnima duhom i telom.

* * *

Misao o blagodati. Šta je blagodat? Blagodat je sila Božja koja se daruje čoveku koji veruje i kršten je u ime Isusa Hrista ili Svete Trojice, sila koja očičuje, osvečuje, prosvetljuje, pomaže u činjenju dobra i udaljavanju od zla, koja teši i bodri u napastima, tugama i bolestima, posreduje u dobijanju večnih dobara koje je Bog pripremio na nebesima izabranima Svojim. Ako je kogod bio gord, samoljubiv, zao, zavidljiv, pa postao krotak i smiren, samopožrtvovan, radi slave Božje i dobra blišnjeg, prema svakom dobronameran, blag, popustljiv bez povlađivanja – takav je postao silom blagodati. Ako je kogod bio nevernik, pa postao vernik i usrdni izvršitelj onoga što propisuje vera – takvim je postao silom blagodati. Ako je ko bio srebroljubiv, pohlepan i nepravedan, nemilosrdan prema siromasima, pa je, promenivši se u dubini duše, prestao da žudi za sticanjem, postao pravedan, štedar, saosećajan (sažaljav) – to duguje sili blagodati Hristove. Ako je ko ugađao stomaku, mnogo jeo i mnogo pio, pa postao uzdržan, isposnik, ne zbog bolesti ili zbog svesti o štetnosti neuzdržanja za telo, već zbog svesti o moralnom, višem cilju – takvim je postao zbog sile blagodati. Ako je ko bio nenačajan (zlobnik, zloban) i zlopamativ, osvetoljubiv, pa najednom postao čovekoljubiv, počeo da voli i same neprijatelje, zlonamernike i kuditelje svoje, prestao

da pamti bilo kakve uvrede – takav je postao zbog preporučujuće, preobražavajuće i obnavljajuće sile blagodati. Ako je ko bio hladan prema Bogu, prema hramu, prema Bogoslužanju, prema molitvi, uopšte prema Svetim Tajnama vere koje očišćuju, ukrepljuju naše duše i tela, i najednom, promenivši se u duši, postao gorljiv prema Bogu, prema Bogoslužanju, prema molitvi, pun strahopoštovanja prema Svetim Tajnama – takav je postao dejstvom spasavajuće blagodati Božje. Iz ovoga se vidi da mnogi žive bez blagodati, ne shvatajući njenu važnost i neophodnost za sebe i ne tražeći je, po reči Gospodnjoj: ištite najprije Carstvo Božije i pravdu Njegovu (Mt. 6, 33). Mnogi žive u svakom izobilju i blagostanju, uživaju u zdravlju, sa zadovoljstvom jedu, piju, banče, zabavljaju se, stvaraju, rade u raznim oblastima ili granama ljudske delatnosti, ali blagodat Božju u srcima svojim nemaju, to neprocenjivo blago hrišćansko, bez koga hrišćanin ne može biti istinski hrišćanin i naslednik Carstva nebeskog.

* * *

Kod hrišćana su i nauke i književnost gotovo sve postale samo ovozemaljske – Jevanđelje i zakon Božji se omalovažavaju, žitija svetih ismevaju; uopšte, svi su zaokupljeni nekom grozničavom, ovozemaljskom delatnošću – o ugađanju Bogu i o spasenju duše gotovo niko ne misli. Žalosno!

* * *

Evo našeg savremenog idolopoklonstva u hrišćanstvu: samoljublje, častoljublje, zemaljsko uživanje, stomakougađanje i pohlepa, blud; upravo ono je sasvim odvratilo oči naše i srca naša od Boga i nebeskog otačastva i prikovalo za zemlju; upravo ono je iskorenilo ljubav prema bližnjem i podiglo jedne protiv drugih. Teško, teško nama!

* * *

Kako primamo najvišu tajnu Božanske ljubavi prema nama – tajnu hrišćanske vere? Umom, srcem i životom, ili slobodnom voljom našom. Jesu li sve tri sile naše duše prožete svetom verom, kao duše svetih?... Carstvo nebesko slično je kvascu koji uze jedna žena i stavi u tri kopanje brašna (tri sile duše), dok ne uskise sve (Up. Lk. 13, 21). Mi svim silama duše i tela primamo svetovno, prolazno, grehovno (slastoljublje, koristoljublje, častoljublje), a ne nebesko i večno.

* * *

Gospod Bog je, tako reći, podelio Svoj beskonačni život sa nama: svi mi smo oboženi Njegovim prečistim telom i krvlju koji su sjedinjeni sa Božanstvom. Ja rekoh: Bogovi ste i sinovi Višnjega svi (Ps. 81, 6). (Oče naš Koji si na nebesima). Ne treba li i mi da delimo, po volji Njegovoj, ono što služi za održavanje naše duše i tela: svoj um, svoja znanja, svoju veštastvenu imovinu sa bližnjima našim, budući da nam je upravo On Sam obećao ne siromašenje, već umnožavanje talanata koji su nam povereni i koje uvećavamo? Kakvom mjerom mjerite, onakvom će vam se mjeriti (Mt. 7, 2). Ako nas je Bog primio u zajednicu Božanstva, u zajednicu Svoga tela i krvi, onda i sve što imamo treba da bude zajedničko, bez povlađivanja neradu i gotovanstvu, to jest, bogati treba da pomažu siromašnima, da prema svojim mogućnostima udeleju milostinju, da primaju strance, posećuju bolesne, teše žalosne, da poučavaju neuke, urazumljuju zabludele, da opraštaju uvrede, sećajući se da smo svi mi Hristovi. I za svakoga i za sve Hristos će nagraditi. Ogladnjih, i dadoste Mi da jedem... (Mt. 25, 35).

* * *

Krst i krsno znamenje je sila Božja, zato je u njima Gospod uvek prisutan. Isto tako ikone Gospoda, Bogomajke, svetih Anđela i svetih ljudi za verujuće ljude takođe mogu biti sila Božja i na njima činiti čuda. Zašto? Zato što su u njima po blagodati Božjoj prisutni Gospod, Vladičica, Anđeli ili sveti, to jest, oni su nam uvek tako blizu i čak bliže nego ove ikone. Zaista. Iskustvo to veoma često potvrđuje.

* * *

Šta unose pozorišta u srca ljudska? Duh ovoga veka – duh ispraznosti (lenjosti, besposlice, zaludnosti), praznoslovlja, brbljanja, izazivanja smeha (smehotvorstva), lukavstva i zlobe, duh gordosti, nadmenosti i nikome ne daju ništa dobro i čestito. Pisci komada i glumci predaju narodu ono što sami u sebi imaju, svoj duh, ni manje, ni više. A misle li glumci o moralnosti narodnoj? Imaju li nameru da isprave narodne običaje? Ne i ne.

* * *

Uvek velikom srećom smatraj besediti u molitvi sa Gospodom ili sa Prečistom Gospođom Bogorodicom, ili sa Anđelima, ili sa svetim ljudima, i uvek Im se moli sa radošću, pa i sa trepetom strahopoštovanja, pamteći sa Kim besediš ti, nečisti i ništavni crv.

* * *

Zašto naša iskrena molitva jednih za druge ima veliko dejstvo? Zato što, prilepljujući se tokom molitve za Boga, ja postajem jedan duh sa Njim, a one za koje se molim sjedinjujem sa sobom verom i ljubavlju, jer Duh Božji koji deluje u meni, deluje u isto vreme i u njima, budući da sve ispunjava. Jedno smo tijelo mnogi (1. Kor. 10, 17). Jedno tijelo, jedan Duh...(Ef. 4, 4).

* * *

Duševno spokojstvo i sladošć koje ponekad osećamo u hramu Božjem, prilikom skladnog pojanja pojaca i razgovetnog čitanja čteca i sveštenoslužitelja, zalog su nam one beskonačne sladošći koju će osećati u sebi oni koji večno sazercavaju neizrecivu dobroću lica Božjeg. Treba revnovati o skladnom pojanju i razgovetnom čitanju. Nazivajući u molitvi po imenima svete Božje, pokrećemo ih na molitvu za nas.

* * *

Dolazeći u hram Božji radi molitve, treba da znamo i pamćimo da smo deca Oca nebeskog i da smo došli u dom Njegov; treba da stojimo sa sinovskim osećanjima iskrene ljubavi, blagodarnosti, sa plamenom molitvom. Naš duh treba da viče: Ava Oče! (Up. Rim. 8, 15).

* * *

Koliko si dobar, Gospode moj, i koliko si nam blizu – toliko da se s Tobom uvek može besediti i Tobom tešiti, Tobom disati, Tobom se prosvetivati, u Tebi mir imati, u Tebi prostranstvo srdačno nalaziti. Gospode, nauči me iskrenoj ljubavi prema Tebi i prema mom blišnjem, da uvek budem s Tobom, da uvek imam mir u Tebi. Gospode, ne daj da ijednog trena činim preljubu sa premrskim i svezlobnim neprijateljem – đavolom ni zlobom, ni gordošću, ni zavišću, ni škrošću, ni lakomstvom, ni stomakougađanjem, ni bludnim pomislama, ni hulom, ni čamotinjom, ni lažju, ničim grehovnim. Da uvek budem sav Tvoj!

* * *

Sladošći moja beskonačna, Gospode Isuse Hriste, kakve mi sve sladošći nisi dao da okusim u životu mom prolaznom! Blagodarim Ti, Milosti moja, Sladošći moja! Ali ako su

zemaljske sladosti tako mnogobrojne, raznovrsne, prijatne, kakve su onda sladosti nebeske, duhovne: one su zaista beskonačne, bezbrojne, nezamislivo prijatne. Stoga me ne liši, mnogomilostivi, preštedri Gospode, ni nebeskih Tvojih sladosti koje si pripremio onima koji Te vole! Ne liši njih ni ostale ljude Tvoje! Gospode, daj im svima da poznaju Tebe, Sladost našu! Pa Ti, ta Sladost naša, svud si na zemlji, to jest, svaka sladost je Tvoje delo. Ali daj mi, Gospode, da dobrodušno podnosim i tuge životne: one su potrebne radi mog mnogostrasnog tela, radi mog starog čoveka. Čovekoljupče, nauči i ostale ljude Tvoje da ih dobrodušno podnose i daj im da poznaju njihovu neophodnost. U nevolji trpeljivi (Rim. 12, 12). U svijetu ćete imati žalost (Jn. 16, 33).

* * *

Išteš za druge život i veru i razum duhovni – išteš li iskreno, ili licemerno, samo jezikom? Želiš li im taj napredak od sveg srca? Da li i sam napreduješ? Ne prebivaš li u strastima? Pazi, Vladika sve vidi Svojim najsajnijim očima: treba Ga moliti umešno, iskrena srca, plamena duha.

* * *

Kada se zbog raznih nečistota nakupljenih u želucu i crevima, ne osećaš dobro i nisi raspoložen, i kada je u tom stanju molitva tvoja hladna, tegobna, puna čamotinje i nekog očajanja – ne očajavaj i ne kloni tada, jer Gospod zna tvoje bolesno, mučno stanje. Bori se sa svojom nemoći, moli se iz sve snage, i Gospod neće prezreti (potceniti) nemoći tela i duha tvoga.

* * *

Osećaš se kao grešnik bezbožni, prljavi, lukavi, hulni i zato ne želiš da pristupiš Vladičici i da Joj se moliš – ali upravo zato što si svestan da si takav grešnik usrdno se pomoli, nemoj ležati u kalu grehovnom, priđi Vladičici, stani pred ikonu Njenu u nadi da je tu Ona Sama, pokaži Joj bez stida svoje rane grehovne, oseti prema njima gađenje i moli Je da te očisti od te duhovne gube – i nećeš biti postiđen. Svedobra te neće prezreti, Prečista i Svesilna će te očistiti kao što je Gospod očistio deset gubavaca.

* * *

Gde da nađem pravog hrišćanina koji bi samim delima svojim učio preziranju tela, kao kratkotrajnog, i staranju o besmrtnoj duši? Gde da nađem takvog muža uzvišena duha?

Na zemlji, među živima, teško ga je naći, premda takvih ljudi, naravno, ima, ali u Crkvi prvorodnih, zapisanih na nebesima (Jev. 12, 23), u nebeskoj Crkvi – veliko je mnoštvo takvih ljudi, kao zvezda na nebu. Odrekavši se sebe, kao starog, pokvarenog, pogibeljnog čoveka, kao razbijenog suda u kome se ne može držati voda, oni su uzeli krst svoj i pošli za Hristom i sav svoj život Mu predali, prezrevši telo i svet kratkotrajni. Oni su čuli onoga što govori: kakva je korist čovjeku ako sav svijet zadobije a duši svojoj naudi? (Mt. 16, 26). I znali su da će telo i svet proći i da ih neće biti, da je duša naša, uzgred budi rečeno, neprocenjiva upravo zato što je, budući ikonom Božjom, besmrtna, i da zato ceo svet ne znači ništa u poređenju sa dušom, da je prolazan, jer nebo i zemlja će proći (Mk. 13, 31), po reči Spasiteljevoj. Pa i na svakom koraku, sopstvenim očima se uveravamo u prolaznost sveta, jer sve na svetu se kreće i kruži, i sve stihije su u pokretu; godišnja doba kruže kao u kolu; ljudi, jedni se rađaju, drugi umiru; jedni se žene, drugi ostaju bez žena; jedni se kuće, drugi ostaju bez svog stana i imovine; jedni gradovi se izgrađuju i velelepno ukrašavaju, drugi nestaju u plamenu i u pepeo se pretvaraju. Sve na zemlji prolazi, znači da će jednom i sama zemlja proći. Ako se u kući sve zapali, onda će i sama kuća izgoreti. Nebesa i zemlja za oganj se čuvaju. Prvi svijet, vodom potopljen, propade. A sadašnja nebesa i zemlja za oganj se čuvaju za Dan suda i pogibli bezbožnih ljudi (2. Pt. 3, 6–7). I gde da nađem prave hrišćane koji bi prezirali sve zemno, kao prolazno, i svim silama revnovali o ugađanju Bogu, svom besmrtnom Caru, o spasenju duša svojih! Gde da nađem takvog uzvišenog muža koji bi kao car ili kakav bog prezirao zemlju i sve zemno radi Boga (a ne iz nadmenosti) i hrabro svom umu ili zakonu Božjem pokoravao sve strasti i pristašća ovoga života, koji bi revnovao revnošću Božjom o spasenju duša braće svoje, saljudi, i brinuo se o njihovom prosvetljenju, očišćenju, ukrepljenju u veri i vrlini? Gospode, Ti podigni takve svetilnike na svećnjaku ovoga sveta, na svećnjaku Crkve Tvoje, da propovedaju slavu Tvoju, da revnuju za slavu Tvoju i za spasenje ljudi Tvojih! Gospode, Tebi je sve moguće! Gospode, dokle će nas kovitlati taština ovoga sveta? Dokle ćemo se odvrćati od Tebe, Stvoritelja i Spasitelja našeg? Gospode, kako umeš i kako znaš, ispravi to.

* * *

Kada te tuđi, gordi, zli duh bude smućivao pred čitanje i tokom čitanja molitava Gospodu Bogu ili Majci Božjoj, zamisli tad živo da su svi koji stoje pred tobom deca Oca nebeskog, svemogućeg, bespočetnog, beskonačnog, svedobrog i da je Gospod Otac njihov, i smelo, mirno, radosno, slobodno Mu se moli, u ime svih, ne bojeći se ni podsmeha, ni prezira, ni zlobe ljudi ovoga sveta. Ne budi dvoličan, stideći se lica ljudskih; ne oklevaj da se iskreno pomoliš Ocu nebeskom, naročito molitvu Gospodnju čitaj sa strahopoštovanjem, mirno, bez žurbe; uopšte, sve molitve čitaj spokojno, odmereno, sa strahopoštovanjem, znajući pred Kim ih izgovaraš.

* * *

Koliko je hrišćana koji govore: verujem u Boga, a zapravo ne veruju? Koliko je usta koja neme kada u društvu treba zaštititi slavu Božju i svete Njegove na koje hule sinovi ovoga veka – i neme pred njima? Drugi čute kada treba podržati razgovor o Bogu ili kada treba zaustaviti kakvu nepristojnost, drskost. Mnogi govore: verujem u Boga, a ako se desi da naiđe nevolja, napast, iskušenje, postaju malodušni, klonu, ponekad ropću, i gde se dela sva vera? Tu bi trebalo pokazati predanost volji Božjoj, reći: kako Gospod izvole, tako i bi: neka je blagosloveno ime Gospodnje.¹⁶ Inače, po svoj prilici, u Boga veruju samo u sreći, a u nesreći Ga odbacuju.

* * *

Tešku i bolnu operaciju ćeš podneti, ali zato ćeš zdrav biti (reč je o ispovesti). To znači da na ispovesti duhovniku treba bez prikrivanja otkriti sva svoja sramna dela, iako je bolno, iako nas je stid, sramota, iako je ponižavajuće. U protivnom rana ostaje neizlečena i boleće, i brideće, i podrivaće duševno zdravlje, biće kao kvasac za druge duševne bolesti ili grehovne navike i strasti. Sveštenik je duhovni lekar; pokaži mu rane ne stideći se, iskreno, otvoreno, sa sinovskim poverenjem: ta duhovnik je tvoj otac duhovni koji treba da te voli više od tvog rođenog oca i majke, jer Hristova je ljubav iznad telesne, prirodne ljubavi – on za tebe treba da da odgovor Bogu. Zašto je naš život postao tako nečist, ispunjen strastima i grehovnim navikama? Duhovne rane ili gnojnice bole, i nadražuju se, i na njih se nikakav lek ne može staviti upravo zato što ih veoma mnogi skrivaju.

* * *

Nebo i zemljo, koje je Gospod stvorio i koji Njime postojite, delujete i krećete se, urazumite mene koji bivam jedan duh sa Gospodom! Zbog čega da se brinem kad bivam i uvek mogu biti jedan duh sa Gospodom? Svu brigu svoju položicu na Njega. Nebo i zemlja nekoliko hiljada godina postoje Gospodom, Njegovom silom i zakonima, dok su sami bez duše, tromo, nedejstvjuće, nemoćno veštastvo. A trava, a cveće poljsko, a drveće, a ptičice, ribe i drugo? Kako nas sve to uči da se potpuno pouzdavamo u promisao Božji!

* * *

Ne preziri nijednog čoveka, nijednog nesretnika, nego se sa punim uvažavanjem i blagonaklonošću odnosi prema svakom dobronamernom čoveku, posebno prema siromašnima, kao sažaljenja dostojnim udovima našim, ili više od toga– udovima Hristovim, u protivnom, žestoko ćeš raniti dušu svoju. O, kako je, reklo bi se, lako živeti

iskreno ljubeći, i kako je teško našem pokvarenom srcu da živi u ljubavi! Na svakom koraku izgovor za neprijateljstvo prema bližnjem.

* * *

Gospode, evo, Tvoj sam sasud: napuni me darovima Duha Tvoga Svetoga, bez tebe sam prazan, bez ikakvog dobra, ili bolje – pun svakog greha. Gospode, evo, lađa sam Tvoja: napuni me teretom dobrih dela. Gospode, evo, kovčeg sam Tvoj: napuni me ne obmanom srebroljublja i slasti, već ljubavlju prema Tebi i živoj ikoni Tvojjoj – čoveku.

* * *

Čoveče, kud je vazneta priroda tvoja u licu Isusa Hrista – Bogočoveka? Na presto Božanstva. Kud je vazneta priroda tvoja u licu Bogomajke? Iznad Heruvima i Serafima. Radi koga? Radi tebe, da bi te, oslobodivši te od truleži pohota, načinio pričasnikom Božanske prirode. Kako ti odgovaraš na te namere, na ta dela Božanstva, na to svedobro promišljanje Vladike? Date su ti sve božanske sile za život i blagočašće – kako ih koristiš? Ne zanemaruješ li ih? Nisi li se sav kao puž prilepio za zemlju?

* * *

Naša duša je prosto biće, budući da je obraz i podobije Božje; zato, kada je blagoustrojena i živi u skladu sa voljom Božjom, tada je i mirna, i laka, i radosna; a kada pristane na greh, ili učini kakav greh, ili je neprijatelj prinuđuje na greh, tada je nespokojna, mračna, teška. Dakle, neprestano tvori volju Božju, i bićeš prost, miran; ali ako budeš grešio, mira nećeš imati. Nemoj se predavati neprijatelju; on u dušu unosi mučenje, teskobu, mrak, oganj. Uklonite zloću djela svojih. (Isa. 1, 16).

* * *

Disanje Duhom Svetim Koji je disanje duše naše treba da bude prirodno, lako i slatko, kao što je prirodno, slatko i lako udisanje vazduha. Ljubav prema svakom čoveku treba da bude prirodna, prijatna i laka, kao što je prirodno, lako i prijatno voleti samoga sebe; jer svi smo mi jedno isto, jednog smo Boga stvorenja, jednog smo Boga slike i prilike, imamo isti duh, istu dušu, isti lik.

* * *

Sve tuge, mučenja, lišavanja, bolesti Bog dopušta da bi izagnao zavodljivi greh i u srca usadio istinsku vrlinu, da bi dao iskustveno znanje o lažnosti, bezobzirnosti, bezumlju, tiraniji i smrtonosnosti greha i pobudio gađenje prema njemu, i da bi dao iskustveno znanje o istini, krotosti, mudrosti, krotkoj vlasti nad srcima ljudskim, i životvornosti vrline. Zato ću sve žalosti podnositi hrabro, sa blagodarnošću Gospodu, Lekar duša naših, Spasitelju našem najčovekoljubivijem.

* * *

Svuda je i u svemu Gospod, i sve Gospod nosi i čuva i zato se zove Svedržitelj. Moram biti bezbrižan. Svi mi smo iz ništavila pozvani u biće Božjom svemoću i, budući da smo sami po sebi ništavni, ništa ne možemo svojom snagom, bez Boga učiniti ili sebe u životu održavati, zato nam je Bog sve: i život, i sila naša, i svetlost naša, i vazduh naš, i hrana i piće duhovno, i odeća, i sve. Ta On je i za veštastveno telo naše sve stvorio i podaje: i svetlost, i vazduh, i toplotu, i hranu, i piće, i odeću, i stan. Blaženi siromašni duhom koji su vazda svesni svoje ništavnosti – i svetvoraštva i svedržiteljstva Božjeg; blaženi bezbrižni u životu ovom; blaženi prostosrdačni; blaženi oni koji se u svemu predaju Gospodu. Sami sebe i jedni druge i sav život svoj Hristu Bogu predajmo. Samo uvek budi sa Bogom, i sve će ti se dati, dodati: ištite najprije Carstvo Božije (u sebi i u drugima), i ovo će vam se sve dodati (Mt. 6, 33). Neka samo Bog bude u vašim srcima, budite sa Njim uvek nerazdvojno sjedinjeni, i sve ovozemaljsko će vam se dodati. Samo se ne vezujte srcem ni za šta ovozemaljsko: jer udeo vaš je Bog, Bog srca vašeg. Bog je neiscrpno bogatstvo, izvor nepresušni; gde je Bog, tamo je svako dobro. Bogoljubivog prate sva dobra, kao što senka prati telo.

* * *

Kako da budem hladan prema bližnjem kada mi je Gospod zapovedio da ga volim kao sebe, ili kao što je On Sam zavoleo nas? A hladni prema bližnjima postajemo zato što smo pristrašćeni prema slastima i samoljubivi. Dakle, odbacimo slasti i neuzdržanje da Vladiki svome ugodimo.

* * *

Da nema Gospoda i Vladičice, i Anđela—čuvara, i svetitelja – đavo i njegovi pomagači bi nam svima zatvorili usta i ne bi nam dali da slavoslovimo ime Gospodnje; to bi zaista bilo, jer oni to sada nastoje da čine i u tome ponekad makar donekle uspevaju! Ko sapliće sveštenike tokom službe? Đavo.

* * *

Nikada ne treba zaboravljati da smo svi mi jedno telo i da jedni druge treba da podstičemo na ljubav i na dobra dela; a posebno mi, pastiri, to treba da pamtimo i činimo. Da, mi treba da pamtimo da ako smo dušom svetli, ako čvrsto stojimo u veri i blagočašću, onda će i pastva naša biti čvršća, svetlijeg i čistijeg života; ako je glava svetla, svetli su i udovi, a ako smo potamneli dušom od strasti raznolikih, tamnije će biti i telo Crkve, pastva naša, jer postoji tesna veza između glave i udova, između pastira i pastve. Zato je Gospod i rekao: tako da se svijetli svjetlost vaša pred ljudima, da vide vaša dobra djela i proslave Oca vašega Koji je na nebesima (Mt. 5, 16). Ako je svjetlost koja je u tebi tama, kolika je tek tama (Mt. 6, 23). Dakle, misliš li da se tvoje stomakougađanje, tvoja pohlepa ne odražava na pastvi tvojoj, pre svega, zbog tvog nestaranja o dušama, jer kakvo je staranje o dušama u onoga ko se stara o rubljama? Nikakvo. Da, ako se svetlost u pastiru pomračuje, ona se neizostavno pomračuje i u pastvi: zbog tesne, duhovne veze njegove sa njom, glave sa udovima. Ako si čvrst u duševnim vrlinama – i oni su čvrsti; ako stojiš na molitvi i usrdno se moliš za njih – oni to osećaju; ako se ti duhovno ukrepljuješ – ukrepljuju se i oni; ako se ti raslabljuješ – raslabljuju se i oni. Gospode, pomiluj me!

* * *

Telo naše sastoji se od stihija zemaljskih: svetlosti, toplote, vazduha, vode i zemlje – na te stihije će se i raspasti po smrti svojoj. Svetlost i toplota će se sjediniti sa svetlošću i toplotom, vazduh će se sjediniti sa vazduhom, voda sa vodom, zemlja sa zemljom. Sastavljamo se i opet se razlažemo. Slava tvoraštvu Tvome, Gospode! Znajmo i pamtimo da smo od praha zemaljskog, da smo kratkovremeni, i imajmo strahopoštovanje pred Tvorcem. Svi mi smo dela ruku Njegovih, ovce paše Njegove (Ps. 99, 3).

* * *

Naš život je neprekidni tok neizrecivih milosti Božjih: zato on treba da bude neprestano blagodarenje i slavoslov Bogu Tvorcu i Dobročinitelju, a naročito neprestana ljubav prema Bogu i bližnjem – ikoni Njegovoj i sa-udu našem. Voleći bližnjeg, mi volimo Boga; poštujući svakog čoveka, mi poštujemo ikonu Božju, Samoga Boga i sami sebe: jer bližnji – drugi, peti, deseti, stoti, hiljaditi, milioniti i tako dalje – to sam ja. Mnogo je lišća na drvetu, a sve je na istom drvetu, istim životom živi, isto poreklo ima, isti izgled, isti početak, isti i kraj.

* * *

Ako posumnjaš da li je osvećena ikona Božje Majke pred kojom se moliš, znaj da je već hiljadu devet stotina godina sveta Sama prvolika Vladičica, preosvećena još u utrobi roditelja Njenih – Joakima i Ane, potom osvećena po rođenju u hramu Jerusalimskom, i naposljetku, neizrecivim ovaploćenjem od Nje Boga Logosa; Ona je uvek sveta i presveta večno, nepokolebivo, nepromenjivo, i Ona na svakom mestu jeste, svakoj ikoni Svojoj je prisutna i samim slikanjem Njenog lika i imena, i lika Spasovog i imena Njegovog, osveštava veštastvo samim likom Svojim i pisanjem imena. Prosta srca gledaj svaku ikonu, a sumnja je od đavola, kako bi odvuкао od srdačne molitve. Govori mu: sva zemlja je sveta; na svakom mestu vladavine Gospoda moga i Prečiste Majke Njegove – Vladičice svezg sveta; ne poklanjam se dasci, nego Nju, Prečistu, srdačnim očima gledam: slika je načinjena samo radi pomoći nemoći mojoj.

* * *

Čudotvorne ikone Božje Majke i drugih svetih uče nas da na svaku ikonu gledamo kao na tog samog svetog ili svetu kojima se molimo, kao na lica koja su živa i sa nama besede, jer su nam isto tako blizu, i još bliže nego ikone, samo ako im se sa verom i srdačnom naklonošću molimo. Tako isto treba govoriti i o krstu životvornom. Gde je krst ili krsno znamenje, tamo je Hristos i sila Njegova, i spasenje Njegovo, samo ga sa verom čini ili mu se poklanjaj.

* * *

Kada se moliš Bogu poznatim molitvama na koje se navikavaš, govori u srcu: Gospode, Ti si uvek jedan te isti. Srce moje se menja i hladi prema rečima molitve, dok je sila njihova jedna te ista, kao što si i Ti večno Jedan te isti.

* * *

Moleći se Bogu, besediš sa Njim licem u lice; i besedi sa Njim kao sa Carem – oči u oči, sa Majkom Caricom nebeskom besedi kao sa živom, sa Anđelima i svetima isto tako, kao oči u oči, i neka se za to vreme srce tvoje nipošto ničim sporednim ne zanima i ni za šta ne prilepljuje, jer reci: bi li se ti, razgovarajući sa carem ili sa caricom, bavio nečim sporednim ili nevažnim, na primer, gledanjem kroz prozor na putnike ili razgledanjem stvari koje se nalaze u odajama i dr. I zar to ne bi bilo krajnje uvredljivo za carsko veličanstvo? A kako mi, besedeći sa Gospodom, činimo tome slično i daleko gore od toga!

* * *

Žalosti (nevolje) su veliki učitelj; žalosti nam pokazuju naše slabosti, strasti, neophodnost pokajanja; žalosti očišćuju dušu, otrežnjuju je, kao od pijanstva, nizvode blagodat u dušu, smekšavaju srce, pobuđuju gađenje prema grehu, utvrđuju u veri, nadi i vrlini.

* * *

Materija, kada se za nju srcem prilepljujemo, strasno je želimo ili nam je žao da je damo drugima, ubija dušu udaljavanjem od Boga, Izvora života. Srce treba uvek da bude u Bogu Koji je nepresušni Izvor života duhovnog i materijalnog: jer ko je uzrok postojanja svih stvorenja i života organskog, biljnog i životinjskog, postojanja poretka i života svih svetova velikih i malih? Gospod–Bog. Sve materijalno treba smatrati za trice, kao nevažno, ništavno, prolazno, raspadljivo, truležno, iščezavajuće, a pažnju treba obraćati na dušu nevidljivu, prostu, besmrtnu, koja se ne može raspasti: ne brinuti, dakle, za telo propadljivo, starati se pak za život besmrtni (Tropar prepodobnima). Delom to dokaži: posti, srdačno udeljuj siromasima, rado ugošćuj goste, ne žali ništa za ukućane, čitaj usrdno reč Božju, moli se, kaj se, oplakuj svoje grehove, svim snagama stremi ka svetosti, krotosti, smirenju, trpljenju, poslušnosti.

* * *

Kako mi održavamo vezu sa svetom duhovnim, sa crkvom nebeskom? Prizivanjem njihovim u molitvama, praznicima u njihovu čast i službama crkvenim: jer Crkva je jedna, pod jednom Glavom – Hristom. Kako održavamo vezu sa pokojnima? Molitvama za njih, naročito onim koje su sjedinjene sa prinošenjem beskrvne žrtve. Kako održavamo vezu sa živim hrišćanima i svim ljudima? Opet molitvama za sve njih u hramu Božjem i čak kod kuće. Tako mi održavamo vezu sa pokoljenjima na nebesima, na zemlji i pod zemljom. Velika je vera hrišćanska!

* * *

U stvarnom svetu se s jedne strane pojavljuje beskonačnost materijalnih stvari – žive i nežive veštastvene stvari; sa druge strane – beskonačnost unutarnjeg sveta misli i osećanja, ili bezdan besmislenosti i okamenjenosti grehovne, ili beskraj misli i osećanja

grehovnog, strasnog. Ali sva materijalnost je ništa, jedna blagodatna misao čovekova, jedno osećanje svete ljubavi beskonačno je dragocenije od sve materijalnosti.

* * *

Reče Gospodu grehove sa skrušenošću srca – i nestadoše; uzdahnu, zažali zbog grehova – i nema ih. Govori bezakonja svoja da se opravdaš. Kako dolaze, tako i odlaze. Mašta je mašta. Shvatio je da su ona mašta, ludost, bezumlje, rešio je da se ubuduće ponaša ispravno – i Bog ga je od njih očistio preko Svog služitelja i Svetih Tajni.

* * *

Hristos, kao Životodavac, kao Bog svesavršeni, kao Tvorac, kao Promislitelj, Staratelj i Spasitelj moj sasvim je dovoljan za mene, za punoću života moga, i nikakve stvari nisu potrebne mom neveštastvenom srcu: one su potrebne samo telu truležnom i prolaznom, ali telo sve što mu je neophodno ima svakodnevno i uobičajeno po dobroti Božjoj i milostima Njegovim. Pohote i prohtevi tela, ili starog čoveka su bezbrojni, ali oni su mašta, taština, privid, ništa; one su pomračenje, smućenje i muka duhu. Jedino je u Bogu mir moj i život moj.

* * *

Kako je tesna veza između Crkve nebeske i zemaljske, kolika je ljubav Crkve! Vidite: ona se neprestano seća, priziva u molitvama i proslavlja zbog podviga na zemlji činjenih radi Boga – Crkvu nebesku; moli se neprestano za Crkvu zemaljsku i posreduje za umrle u nadi na vaskrsenje, život večni i zajednicu sa Bogom i sa svetima. Neizmerna ljubav, veličanstvena, božanska ljubav! Proničimo u duh te ljubavi materinske – Crkve naše pravoslavne i prožimajmo se duhom te ljubavi. Sve bližnje smatrajmo udovima svojim, sebe i njih udovima jednog tela Crkve i delatno ih volimo, kao sebe – tada ćemo i sami biti živi udovi Crkve nebeske, a ona će biti delatna i brzoposlušna pomoćnica naša i molitvenica za duše naše.

* * *

Sve dok vodimo telesni život i Bogu ne pristupamo iskreno, demoni se taje u nama, skrivajući se iza raznih strasti: iza žudnje za hranom i pićem, bludnog raspaljivanja, gordosti i gordog slobodoumlja o veri, o Crkvi, o dogmatima vere, iza zlobe, zavisti,

škrтости, srebroljublja, tako da živimo po njihovoj volji; ali kada počnemo iskreno da služimo Gospodu i u bolno mesto dirnemo demone naših strasti koji se gnezde u nama, tad oni ustaju na nas svom svojom paklenom zlobom, svim svojim ognjenim zastrašivanjima i svakojakim silnim, gorkim pristrašćima prema zemaljskim dobrima, dok ih sve iz sebe ne izagnamo usrdnom molitvom ili pričešćem Svetim Tajnama. Tako su besomučni mirni sve dok ih ne privedu svetinji, a čim ih privedu – odnekud se javlja neobična snaga, odvrćanje od svetinje, hula, vređanje svetinje, prodoran krik. Eto vam objašnjenja ili razrešenja vašeg nerazumevanja zbog čega besomučni, ili takozvane klikuše, viču u crkvi tokom liturgije ili kada ih privode svetim moštima; to je zato što se demoni susreću sa dobrom silom koja im je mrska i jača od njih, koja ih sažije, izgoni, poražava ih po pravdi Božijoj, udaljava ih iz njima dragog staništa.

* * *

Svaki hrišćanski dom predstavlja beskonačno veliki dom – vaseljenu, nebo i zemlju u kojima obitava Gospod. Zato u svakom hrišćanskom domu vidiš ikone Spasitelja i Majke Božje, Koji budno paze na molitve onih što žive u domu i obraćaju Im se za pomoć.

* * *

Čoveče, poznaj svoju duševnu nevolju i snažno, neprestano se moli Spasitelju ljudi da te od nje spase. Ne govori u sebi: nisam u opasnosti, nisam u nevolji, nije mi potrebno da se često i mnogo molim za izbavljenje od nevolje koju ne shvatam i ne znam. Nevolja i jeste u tome što, budući u najvećoj nevolji, ne znaš nevolju svoju; ta nevolja su gresi tvoji.

* * *

Ako moraš da podnosiš snažna iskušenja, tuge i bolesti, nemoj biti malodušan, ne kloni i ne ropći, ne želi sebi smrt, ne govori drske reči pred svevidećim Bogom, na primer, ovakve: o, kakva teška tuga, o, kakvo iskušenje koje prevazilazi snage moje, bolje bi mi bilo da umrem, ili: bolje bi bilo da se ubijem! Neka te sačuva Bog od takve malodušnosti, roptanja i smelosti! Nego sve to trpi hrabro, kao poslano ti od Boga zbog grehova tvojih, i sa razbojnikom blagorazumnim ponavljaj: primam po svojim djelima kao što sam zaslužio (Up. Lk. 23, 41), i duhovnim očima gledaj Spasitelja Koji strada na krstu.

* * *

Pazi da te reke unutarnjih tugu i nevolja ne otrgnu od Gospoda Isusa Hrista, jer neprijatelj nastoji da nas na sve načine odvuče od Gospoda: i zavođenjem zadovoljstvima, i težinom nevolja, kao Jova, a posebno unutarnjim teskobama i tugama. Trpi sve, blagodareći Bogu, jer onima koji ljube Boga sve pomaže na dobro (Rim. 8, 28). Seti se da svakodnevno u molitvi Bogu ispovedaš da zbog grehova svojih kojima svagda prognevljuješ Boga i Prečistu Majku Njegovu, i sve nebeske Sile, i svetog Anđela—čuvara, nisi dostojan Njegovog čovekoljublja, nego si dostojan svake osude i muke, i evo Gospod na tebi pokazuje pravdu Svoju i ujedno ljubav Svoju, posećuje te žalostima i teskobama i poniženjem i sramoćenjem da bi očistio srce tvoje, smekšao ga, istančao, smirio i učinio ga dostojnim hramom Svojim. Koga ljubi Gospod onoga i kara; i nije svakoga sina kojega prima. Jer svako karanje ne čini se da je radost, nego žalost, ali poslije daje mirni plod pravednosti onima koji su kroz njega izvježbani (Jev. 12, 6; 11).

* * *

Onaj greh na koji ne daješ saglasnost, ne uračunava ti se; na primer, nehотиčno spoticanje na molitvi, pomisli nečiste i hulne, nehотиčna zloba sa kojom se usrdno borimo, škrtost od koje se odvrćamo – sve to su napadaji zlog duha. Naše je da trpimo, da se molimo, smirujemo i volimo.

* * *

O, ime najslađe, ime najsvetije, ime svemoguće, ime Gospoda našeg Isusa Hrista! Pobedo moja, Gospode, slava Tebi! Gospode, mi smo udovi Tvoji, mi smo jedno telo, Ti si Glava naša. Gospode, neka beže od nas sve strasti, neka beže od nas demoni! Gospode, daj nam blagodat ljubavi koja nikad ne prestaje! Gospode, da poštujemo i volimo jedni druge kao Tebe Samog, kao Tobom oboženi.

* * *

Kako će dobro biti s Tobom izabranima Tvojim na nebesima, Gospode! Kako su sve obmane zemaljske mučne za srce! Kako je pogubno za srce ma i trenutno pristašće prema nečemu zemaljskom! A kakav je u Tebi mir, kakva sloboda, kakvo prostranstvo, kakva svetlost, kakva radost!

* * *

Slava, Gospode, sili krsta Tvoga koja nikad ne slabi! Kada me neprijatelj pritiska grehovnim pomislom i osećanjem i ja, nemajući slobode u srcu, nekoliko puta sa verom učinim krsno znamenje, to najednom i greh moj otpada od mene, i teskoba nestaje, i ja izlazim na slobodu. Slava Tebi, Gospode! Gospode, neka me od Tebe ništa ne otkida, ništa telesno, veštastveno, da uvek budem sa Tobom! Kako je dobro biti s Tobom!

* * *

Gospode, ne liši me nebeskih dobara Tvojih, jer si Ti Gospod i možeš to učiniti ako zaželiš; Gospode, izbavi me večnih muka, jer si Ti Gospod i to možeš takođe lako učiniti ako zaželiš; Gospode, umom li ili pomišlju, rečju ili delom sagreših – oprosti mi, videći nemoć duše moje! Dakle, Ti si Gospod i sve možeš učiniti za mene koji se kajem i ištem dobara Tvojih. A Ti, Vladičice svih Anđela i ljudi, svedobra i svesilna, kao strašna zapovednica, progoniteljka i plamen svih protivničkih sila, kao Ona Koja lako, brzinom munje, može da osujeti sva mnogovrsna lukavstva zlih duhova, izbavi nas od svakog greha i ukrepi nas silom Tvojom za svaku vrlinu; načini nas saobraznima Sinu Tvome i Bogu našem i Tebi, Presvetoj Djevi, Majci Gospoda našeg, jer mi se nazivamo imenom Hrista, Sina Tvoga, budući da smo udovi Njegovi. Da ne bude naše ime hrišćanin samo prazan zvuk, bez snage, nego da svi mi budemo podražavaoci Hrista, Načelnika naše vere (Jev. 12, 2), i Tebe, Čelovođe duhovne obnove (Akatist Presvetoj Bogorodici, 10. ikos; prevod oca Justina Popovića). Da svi mi budemo kao živo kamenje koje se zida u dom duhovni, sveštenstvo sveto, da bismo prinosili žrtve blagoprijatne Bogu (Up. 1. Pt. 2, 5). O, Vladičice, Vladičice, da Te ne bismo uzalud i badava nazivali Vladičicom: pokaži i pokazuj vazda Tvoju svetu, živu, delotvornu vlast nad nama. Pokaži, jer Ti je sve što je na dobro moguće, kao svedobroj Majci svedobrog Cara; razgoni mrak srdaca naših, odbijaj strele zlih duhova koje se na nas podmuklo lete. Mir Sina Tvoga, mir Tvoj neka caruje u srcima našim da bismo svi vazda radosno klicali: ko je posle Gospoda kao Vladičica naša, svedobra, svesilna i prebrza Zaštitnica naša? Zato si Ti proslavljena, Vladičice, zato Ti je neiskazano obilje božanske blagodati dato, zato Ti je data neizreciva smelost i sila kraj prestola Božjeg i dar svemoguće molitve, zato si neizrecivom svetošću i čistotom blagoukrašena, zato Ti je moć neuporediva od Gospoda data – da bi čuvala, štitila, branila, čistila i spasavala nas, nasleđe Sina Tvoga i Boga, i Tvoje. I spasavaj nas, o, Prečista, svedobra, premudra i svesilna! Jer si ti Mati Spasa našeg Koji je od svih imena najviše blagovoleo da se nazove Spasiteljem, jer je i samo ime Njegovo Isus, ili Spasitelj. Nama koji stranstvujemo u ovom životu, svojstveno je da padamo, jer smo obloženi telom mnogostrasnim, okruženi duhovima zlobe podnebesnim koji zavode u greh, živimo u svetu preljubotvornom i grešnom koji mami na greh; a Ti si iznad svakog greha, Ti si Sunce presvetlo, Ti si Prečista, predobra i svesilna, Tebi je svojstveno da očišćuješ nas, gresima uprljane, kao što majka čisti decu svoju, ako Te smireno pozovemo u pomoć; Tebi je svojstveno da podižeš nas koji neprestano padamo, da štitiš, čuvaš i spasavaš nas kojima duhovi zlobe čine lukavstva, i da nas poučavaš da hodimo svakim putem spasonosnim.

* * *

Ja sam čokot, govori Gospod, a vi loze (Jn. 15, 5), to jest, Crkva je jedna, sveta, saborna i apostolska. I zato, kao što je svet Gospod, tako je sveta i Crkva; kao što je Gospod put, istina i život (Jn. 14, 6), tako je i Crkva, jer Crkva je isto što i Gospod, ona je tijelo Njegovo, od mesa Njegova, i od kostiju Njegovih (Ef. 5, 30), ili loze Njegove, usađene u Njega – čokot živi, koje se hrane od Njega i rastu u Njemu. Crkvu nikada ne zamišljaj odvojeno od Gospoda Isusa Hrista, od Oca i Svetoga Duha.

* * *

Kada neprijatelj udari na srce sumnjom u kakvu reč Spasiteljevu i rani te, reci mu u sebi: svaka reč Boga mog Isusa Hrista je za mene život, i otrov sumnje će biti izbačen iz srca i biće mirno i lako na duši. A kada udari sumnja u kakvu reč ili poruku crkvenu, u činodejstvo, u obred, opet mu u sebi reci reč Spasiteljevu o Crkvi: kada dođe On, Duh Istine, uvešće vas (odnosno Crkvu koju su apostoli učvrstili, učinivši da se rasprostre po svoj zemlji, a osobito pastire i učitelje) u svu istinu (Jn. 16, 13; up. 14, 26), i čvrsto veruj da, po obećanju Spasiteljevom, u Crkvi vavek prebiva Duh Sveti i uvodi je u svu istinu; znači, u njoj je sve istinito i spasonosno, zbog čega se ona naziva stubom i tvrđavom istine (1. Tim. 3, 15). U crkvenim knjigama, u izrekama Svetih Otaca i učitelja Crkve, svuda diše Duh Hristov, Duh istine, ljubavi, spasenja.

* * *

Molitva je neprestano osećanje svoje duhovne bede i nemoći, sazrcavanje u sebi, u ljudima i u prirodi dela premudrosti, dobrote i svemogućće sile Božje, molitva je neprestano blagodarno raspoloženje.

* * *

Molitvom često nazivaju ono što nikako nije molitva; ode do crkve, postoji, pogleda ikone ili ljude, njihova lica i odela, veli: pomolio se Bogu; postoji kod kuće pred ikonom, nekoliko puta klimne glavom, izgovori naučene reči bez razumevanja i saosećanja, veli: pomolio se Bogu, premda se mislima i srcem uopšte nije molio, nego je bio negde na drugom mestu, sa drugim ljudima i stvarima, a ne sa Bogom.

* * *

Molitva je uznošenje uma i srca ka Bogu, sazrcavanje Boga, smela beseda stvorenja sa Tvorcem, stajanje duše pred Njim sa strahopoštovanjem, kao pred Carem i Samoživotom Koji svima daje život; zaboravljanje radi Njega svega što nas okružuje, hrana za dušu, vazduh i svetlost, životvorna toplota njena, očišćenje grehova, blagi jaram Hristov, lako breme Njegovo. Molitva je neprestano osećanje (shvatanje) svoje nemoći ili bede duhovne, osvećenje duše, predukus budućeg blaženstva, blaženstvo anđelsko, nebeski dažd koji osvežava, napaja i plodnom čini zemlju duše, snaga i krepost duše i tela, osveženje i očišćenje duhovnog vazduha, prosvetljenje lica, veselje duha, zlatna nit koja tvar spaja sa Tvorcem, bodrost i mužastvo u svim tugama i iskušenjima životnim, svetiljka života, uspeh u delima, ravnoanđelsko dostojanstvo, utvrđivanje vere, nade i ljubavi. Molitva je zajednica sa Anđelima i svetima koji Bogu od iskona ugođiše. Molitva je ispravljanje života, majka srdačne skrušenosti i suza; snažna pobuda na dela milosrđa; bezbednost života; uništenje straha smrtnog; preziranje zemaljskih blaga, žeđ za nebeskim dobrima, očekivanje sveopšteg Sudije, opšteg vaskrsenja i života budućeg veka; pojačano staranje o izbavljenju od večnih muka; neprestano traženje milosti (pomilovanja) od Vladike; življenje pred očima Božjim; blaženo nestajanje pred Tvorcem koji je sve stvorio i sve izvršava; živa voda duše; molitva je smeštanje u srce svih ljudi ljubavlju; svođenje neba u dušu; smeštanje u srce Presvete Trojice, po rečenom: njemu ćemo doći i u njemu ćemo se nastaniti (Jn. 14, 23).

* * *

Kao što ti je blizu misao tvoja, kao što je vera blizu srcu tvome, tako ti je blizu Bog, i što je življa i čvršća misao o Bogu, što je življa vera i poznanje sopstvene nemoći i ništavnosti, i osećanje potrebe za Bogom, to je On bliže. Ili, kao što je vazduh blizu tela, tako je Bog blizu duše. Jer Bog je, tako reći, duhovni vazduh kojim dišu svi Anđeli, duše svetih i duše ljudi koji žive, osobito blagočastivih. Ti ni trena ne možeš živeti bez Boga, i zaista svakog trena živiš Njime: jer u Njemu živimo, i krećemo se, i jesmo (Dap. 17, 28).

* * *

Tvoja sumnja u prisustvo Božje na bilo kom mestu i u bilo koje vreme i mučenje duše koje otud proističe dokazuju da mi ni trena i ni na jednom mestu ne možemo biti bez Boga, i da svakoga časa i na svakom mestu samo Njime živimo; znači, sumnja na negativan način samo potvrđuje istinu prisustva Božjeg na svakom mestu i nemogućnost našu, kao i svake tvari, da igde budemo bez Boga. I zaista, ma gde da si, ako posumnjaš u prisustvo Božje, i bude ti teskoba i oganj na srcu, ne podleži sumnji, shvati je kao opsenu, maštanje đavolsko, i odmah će ti biti lako. Svagda treba pamtiti da je Bog, kao i duša naša, misleno, duhovno biće: i mislima i srcima našim mi se ili

približavamo Bogu, bivamo jedan duh sa Njim, ili se od Njega udaljavamo i postajemo jedan duh sa đavolom i silom koja mu pomaže.

* * *

Neka svaki hrišćanin pozna obmanu đavolsku koja počiva na svemu svetovnom i truležnom, koja nas pod raznim pristojnim izgovorima odvraća od ljubavi prema bližnjem kao prema sebi samom.

* * *

Naša priroda traži ikone. Može li priroda naša biti bez slike? Da li je moguće setiti se onoga što je odsutno, ne zamislivši ga u slici? Nije li nam Sam Bog dao sposobnost uobrazije? Ikone su odgovor Crkve na vapaju potrebu naše prirode.

* * *

Čoveče koji se moliš, ime Gospoda, ili Bogomajke, ili Anđela, ili svetog, neka ti bude namesto Samoga Gospoda, Bogomajke, Anđela ili svetog; blizina reči tvoje srcu tvome neka bude zalog i svedočanstvo blizine srcu tvome Samoga Gospoda, Prečiste Djeve, Anđela ili svetog. Ime Gospoda je Sam Gospod – Duh koji je svuda i sve ispunjava; ime Bogomajke je Sama Bogomajka, ime Anđela je Anđeo, svetog – sveti. Kako to? Ne razumeš? Evo kako: zoveš se, recimo, Ivan Iljič. Ako te oslove tim imenima, ti ćeš prepoznati celoga sebe u njima, i odazvaćeš se na njih, znači, složićeš se sa tim da je ime tvoje – ti sam sa dušom i telom; tako je i sa svetima: ako prizoveš ime njihovo, prizvao si njih same. Ali oni, reći ćeš, nemaju telo. Kakve to veze ima? Telo je samo veštastveni omotač duše, dom njen, a sam čovek, suština čovekova, ili unutarnji čovek njegov je duša. Pa i tebe kad zovu po imenu, ne odaziva se telo tvoje, nego duša tvoja, pomoću telesnog organa. Dakle, ime Boga i svetog je Sam Bog i sveti Njegov. Ali kako je Bog Duh preprosti i svudaprisutni, a svi sveti u Bogu prebivaju, to je opštenje molitvom vere sa svima svetima najlakši posao, lakši od opštenja sa ljudima koji sa nama žive, jer pri odnosu sa ljudima ponekad ne možeš da govoriš, ili se ustručavaš i razmišljaš kako da nešto kažeš da oni ne bi osudili tvoje reči, dok tamo čuju i jednostavan prirodan glas srca verujućeg i ljubećeg, tamo i ćutanje razumeju; tamo bez govora našeg vide dušu i njeno stanje, njene želje.

* * *

Ikone u crkvi i u domovima neophodne su, između ostalog, i zato što nas podsećaju na besmrtnost svetih, na to da su oni živi (Lk. 20, 38), kao što govori Gospod, da nas u Bogu vide, čuju i pomažu.

* * *

Kako je ime Bogu našem? Ljubav, Dobrota, Čovekoljublje, Milosrđe. Kada se moliš, vidi očima srca da pred tobom stoji Ljubav i Dobrota, da te sluša Čovekoljubac.

* * *

Kada se moliš nebeskim Silama, ne zamišljaj ih kao veoma strašne, nepristupačne, nemilostive: ne, to su bića prekrotka, smirena, blagočastiva, ljubeća, pristupačna i druželjubiva, spremna da pomognu, bliska onima koji ih sa iskrenom verom i ljubavlju prizivaju u svojim molitvama. Njihovo je svojstvo –težnja ka jedinstvu sa svim hrišćanima kroz molitvu vere. Još, kada se moliš nebeskim Silama – preziri sve zemaljsko, kao truležno, i svim srcem voli život nebeski, duhovni i ka njemu teži. Njima je veoma drago da vide naše istinsko podvižništvo, našu želju da postanemo njihovi sugrađani, na šta smo i prizvani po blagodatima Isusa Hrista u Prebožanstvenoj Trojici.

* * *

Hoću li Te zaboraviti, Gospode, nevidljivi, nedokučivi Gospode Koji uvek ispunjavaš srce moje životom, svetlošću, mirom, radošću, snagom, trpljenjem, Tebe Koji si za mene svako dobro u životu mome i jedini činiš život moj? O, ne daj mi da Te zaboravim!

* * *

Gospode, ime Ti je Ljubav: ne odbaci mene, čoveka zabludelog! Ime Ti je sila: potkrepi mene koji gubim snagu i padam! Ime Ti je Svetlost: prosveti moju dušu pomračenu životnim strastima! Ime Ti je Mir: umiri nemirnu dušu moju! Ime Ti je Milost: ne prestaj da me milostima darivaš!

* * *

Ponekad se u crkvi za ljude Božje ovako molim: evo, mnogi od onih koji stoje predomnom u hramu Tvome stoje praznih duša, kao prazni sasudi, i ne znaju šta će se moliti kao što treba; Ti ispuni srca njihova sada, u ovo za njih pogodno vreme, u ovaj dan spasenja, blagodaću Svesvetog Duha Tvoga, i daruj ih meni, molitvi mojoj, ljubavi mojoj, ispunjene poznanjem dobrote Tvoje i skrušenosti i umilenja srdačnog, kao napunjene sasude; daruj im Tvog Duha Svetoga Koji se moli u njima uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26). Ja sam, pastir, grešan sam i nečist više od svakog čoveka, ali ne gledaj na grehe moje, Vladiko, nego ih previdi po velikoj milosti Tvojoi, i molitvu moju, radi blagodatit sveštenstva koja na meni počiva i u meni prebiva, usliši u čas ovaj; neka ne bude u meni, Gospode, uzaludna blagodat sveštenstva, nego neka gori u meni svagda verom, nadom, ljubavlju i sinovskom smelošću molitve za ljude Tvoje.

* * *

Vladiko, suznu molitvu moju za duhovna čeda moja i za sve pravoslavne hrišćane koji Ti ugađaju, primi kao staranje moje o njihovom spasenju, kao brigu moju pastirsku! Budi im, po molitvi mojoj, Ti Sam i glas, i truba koja budi iz sna grehovnog, i oko koje nadgleda srca njihova, i ruka koja ih potkrepljuje na putu ka gornjem otačastvu i podiže one što padaju zbog maloverja, malodušnosti i klonulosti, i ljubav materinska, u kojoj ja oskudevam, koja se nežno stara o njihovom istinskom dobru; budi im sve, da kako god neke spaseš (1. Kor. 9, 22). Jer samo si Ti zaista Pastir Koji same duše ljudske nevidivo i skriveno napasa, samo si Ti istinski i premudri Učitelj Koji govori u sama srca ljudi Tvojih; samo si Ti istinski Ljubitelj Svojih stvorenja i dece po blagodatit; u Tebe je i premudrosti i svemoći – bezdan. Samo si Ti uvek budan i bdiš i u samom snu nas poučavaš putevima Tvojim. Budi onda Ti, Vladiko, namesto mene Pastir i Učitelj ovčama Tvojim koje si mi poverio; Sam ih vodi na pašnjake travnate; Sam ih čuvaj od duhovnih i telesnih vukova; Sam upravi noge njihove na put istine, pravde i mira. Budi im namesto mene i svetlost, i oko, i usta, i ruka, i premudrost, a pre svega ljubav, u kojoj oskudevam ja mnogogrešni.

* * *

Bog je bezdan svakog dobra, sveznanja, premudrosti, svemoći, blagodatit i milosrđa, pravde, postojanosti u dobru, ali ko se sjedini sa Gospodom molitvom vere i delima ljubavi – jedan je duh s Njime (1. Kor. 6, 17), zato se i sam, po meri svoje vere i ljubavi, ispunjava mudrošću, snagom duhovnom, dobija od Njega, kao od istinske Dobrote, sve što je na spasenje, i sam je dobar i saosećajan prema drugima, ispunjava se razumom duhovnim, čvrstinom i postojanošću u veri i vrlini. Kako je Bog nepresušni izvor, treba samo verom živom i ljubavlju neličernom da budemo sjedinjeni sa Njim da bismo se ispunili od Njega raznim dobrima duhovnim. To sjedinjenje je moguće uvek i na svakom mestu, samo je potrebno da srce naše uvek bude sa Njim, a ne sa đavolom i ne sa taštinom ovoga sveta. Upravo zato među pravednicima vidimo prozorljivce i proroke koji

čine čuda svemoći božanske, ljubavi i milosrđa, čvrste, istrajne u vrlini do polaganja života svoga za veru, radi ljubavi prema Bogu, ispunjene duhovnom mudrošću svetih, jer je Svet Gospod Bog naš (Ps. 98, 9).

* * *

Ako su srce i misli tvoje u skladu sa vaseljenskim verovanjem i sa zapovestima Božjim, onda si neizostavno u tesnoj vezi sa Bogom i u srodstvu sa Njim, zato što je Bog duhovno, misleno, lično Suštastvo; ali ako srce tvoje i pomisli tvoje u bilo čemu svesno izneveravaju vaseljensku veru i zapovesti Božje, ili reči Jevanđelja koje određuju pravila hrišćanskog života, onda se tvoja sjedinjenost sa Bogom raskida i tvoje srce stupa u pogibeljnu vezu sa neprijateljem istine i života – đavolom. Kao što sobni vazduh koji ne dolazi u dodir sa spoljašnjim vazduhom, postaje ustajao, ispunjava se mnoštvom stranih, po život štetnih elemenata, i gubi svoje životne elemente, tako i duša koja se odvaja od Boga hotimičnom sumnjom, bezverjem i bezakonjima, gubi svoj životni element i živi samo fizičkim, nižim životom. Kao što radi osvežavanja vazduha, radi njegovog ispunjavanja životnim elementima, u sobu treba puštati spoljašnji vazduh, tako i u dušu, kao u vazduh koji se nalazi u domu tela našeg, treba puštati, verom i ljubavlju, životvorno disanje ili strujanje Božanskog Duha; i tada će ona svaki put oživljavati, dobijaće nove snage za veru i ljubav. Svetim Duhom se svaka duša oživljava (Antifon 4. glasa), poje sveta Crkva. Jer šta je čovek, ako ne bočica ispunjena disanjem Božjim, ili dušom po obrazu i podobiju Božjem? I treba menjati vazduh u toj bočici, tim pre što je on u nama od rođenja pokvaren, od samih prvih vinovnika greha, i kvari se našim sopstvenim strastima i pohotama, i često se zaražava otrovnim đavolskim disanjem. Kao što je sobni vazduh istovetan spoljašnjem i od njega potiče, kao što on nužno pretpostavlja spoljašnji vazduh koji se svuda rasprostire, tako i duša naša – disanje Duha Božjeg – pretpostavlja postojanje Duha Božjeg Koji je svuda prisutan i sve ispunjava. Paralela između domova veštastvenih i duhovnih.

* * *

Jednom za svagda znaj da u Crkvi, u svim njenim službama, Svetim Tajnama i molitvoslovljima sve odiše duhom svetinje, duhom mira, duhom života i spasenja, a to je svojstveno samo Duhu Svetome. Svete pomisli ili reči života i istine lako je razlikovati od pomisli ili reči laži i smrti; prve u dušu unose mir i život, poslednje – mučenje, nespokoj, smrt duhovnu. Tjelesno mudrovanje je smrt, a duhovno mudrovanje život i mir (Rim. 8, 6).

* * *

Budući da je Bog duhovno Suštastvo, moguće Ga je veoma brzo izgubiti iz srca; kao što Ga srce isto tako brzo može steći odlučnim pokajanjem zbog grehova.

* * *

Čudna stvar! Kada je srce posredstvom žive vere sjedinjeno sa životnim načelom – Duhom Svetim, tada je mirno, prostrano, i misao je tada slobodna i jasna, jezik tečan i odmeren; ali čim čoveku u mislima bude žao brata svoga zbog nečeg veštastvenog, na primer, hrane, novca, pošto se seti nekog brata koji ište njegovu hranu, njegovo srce istog trena biva pogođeno duhovnim udarom, biva svezano, utučeno; misao takođe biva svezana jer je pogođeno srce – izvor misli – i postaje nejasna, kao i jezik, krv ubrzano teče i navire ka glavi, čitav čovek je u teskobnom, nenormalnom stanju. Tako se po zasluži kažnjava naše neuvažavanje (potcenjivanje, omalovažavanje) duhovnosti kod našeg brata; tako se po zasluži kažnjava naša privezanost za veštastvenost! Slava pravdi Tvoj, Gospode!

* * *

Svemoguća sila Božja koja postoji i dejstvuje u celom svetu, usredsređuje se, kao što se sunčevi zraci sabiraju u fokusu ili u staklu, u svetim ikonama. Sabiranje sile Božje biva naročito u razumnoj ikoni Božanstva – u čoveku, upravo u srcu njegovom ispunjenom verom, nadom i ljubavlju, kao u fokusu; upravo u njemu se odražava svetlošću Svojom Sunce pravde, triipostasni Bog naš, sa obiljem darova Svojih, prema veri svakoga, grejući i obasjavajući svačiju dušu.

* * *

Jeste li kadgod videli kako se ljudski lik u slomljenom ogledalu odražava u mnoštvu likova u onolikom broju koliko je odvojenih, razbijenih komada ogledala, ili kako se u svakom vodenom mehuriću, ili u svakoj kapi rose i u svakoj zenici oka odražava lik ljudski? Ako je to tako moguće i uobičajeno u prirodi, zašto onda mi, hrišćani, da ne dopustimo mogućnost mnogobrojnih prikazivanja jednog te istog lica, recimo, Gospoda, ili Prečiste Majke Njegove, ili svetog, i zašto da u svakoj ikoni ne vidimo Samoga Gospoda, ili Prečistu Majku Njegovu, ili svetog, kao što u ogledalu ili na crtežima vidimo mnogobrojne odraze jednog te istog lica, i da ih ne poštujemo kao što im priliči? Ne uči li nas na neki način i sama priroda da od nje prihvatamo ono što služi našem blagočašću?

* * *

Kada se molimo Bogu, Prečistoj Bogorodici, Anđelima i svetim ljudima, mi pretpostavljamo da oni stoje pred nama i da nas slušaju kao što to obično biva prilikom razgovora dvojice ili nekolicine ljudi licem okrenutih jednih prema drugima. I to je zaista tako. Lice Gospodnje je svagda pred nama; isto tako je i Vladičica sa Anđelima i svetima u Gospodu Bogu svagda licem u lice s nama, samo treba srca naša da budu okrenuta ka njima. Vladičica, svi Anđeli i sveti ljudi su kao u jednom domu, jedna porodica – Vladičica, kao Majka svih, sveti Anđeli i ljudi, kao starija i mlađa braća naša. Kao što su u porodici dobrog oca sva deca uvek sa njim, sva se međusobno vole i jedna o drugima brinu, tako su i kod Oca nebeskog Anđeli i ljudi uvek pred Njegovim licem, međusobno se vole i jedni o drugima brinu, jaki o slabima, savršeni o nesavršenima.

* * *

Ako se od srca moliš Gospodu ili Vladičici, ili Anđelima, ili svetome, onda govoriš samom srcu Gospoda, Vladičice, Anđela ili svetog: jer svi mi smo u istom srcu Božjem – u Duhu Svetome, svi sveti su u Božjem srcu. U Meni prebiva i Ja u njemu (Jn. 6, 56).

* * *

Kada se moliš, čvrsto veruj da je Gospod prisutan pri svakoj reči molitve i za šta god da zamoliš, On je ispunjenje svake molbe tvoje upućene i za tebe samog, i za svakoga drugog.

* * *

Neprijatelj svakodnevno snažno proganja moju veru, nadu i ljubav. Progone te, vero moja! Progone te, nado moja! Progone te, ljubavi moja! Trpi vero, trpi nado, trpi ljubavi! Hrabro vero, hrabro nado, hrabro ljubavi! Bog je vaš pobornik! Ne kloni vero, ne kloni nado, ne kloni ljubavi!

Na sve načine poštuj likove živih ljudi da bi poštovao kako dolikuje lik Božji. Jer lik Gospoda Isusa Hrista je lik čovečji. Ko ne poštuje lik čovečji neće poštovati ni lik Božji!

* * *

Nisam li Ja sve za tebe, Ja Otac, i Sin, i Sveti Duh – Bog tvoj, život tvoj, spokoj tvoj, radost i blaženstvo tvoje, tvoje bogatstvo, tvoja hrana i piće, tvoja odeća i sve tvoje? A

za šta se ti prilepljuješ? Zar za prah? Čega ti je žao za Mene u licu bližnjeg? Zar praha? Zar za Mene Koji sam sve stvorio, za Mene Koji mogu zemlju i kamenje u hlebove da pretvorim, vodu iz kamena da pustim? Budi uvek sa Mnom i u Meni, i uvek ćeš biti spokojan i veseo. Da li je ikad bilo iznevereno tvoje pouzdanje u Mene? Nisam li te vazda uspokojavao i oživotvoravao?

* * *

Ako sve tvoje imanje bude zajedničko imanje tvoje i bližnjeg, onda će sve Božje biti i tvoje. Što god hoćete ištite i biće vam. Sve Moje Tvoje je i Tvoje Moje (Jn. 15, 7; 17, 10).

* * *

Kada zaprećuješ đavolu imenom Gospoda našeg Isusa Hrista, onda to isto ime, za nas najslade a strašno i bolno za demone, samo tvori čuda, kao mač dvosekli. Isto tako, ako šta išteš od Oca nebeskog ili činiš štogod u ime Gospoda našeg Isusa Hrista, onda ti Otac nebeski, u ime Svog ljubljenog Sina sve podaje u Duhu Svetome, ako tvoriš zapovesti Njegove, a u Svetim Tajnama, nimalo ne gledajući na tvoju nedostojnost. Gde se sa verom upotrebljava ime Božje, tamo ono čini čuda: jer samo ime Božje je sila.

* * *

Neki vele: zašto pominjati imena pokojnih ili živih pri molitvi za njih? Bog, kao sveznajući, i Sam zna ta imena, zna i potrebe svakoga. Ali oni koji tako govore zaboravljaju ili ne znaju važnost molitve, ne znaju koliko je važna od srca izgovorena reč, zaboravljaju da se pravosuđe Božje i milost Božja mogu umoliti našom srdačnom molitvom koju Gospod, po dobroti Svojoj, kao da ubraja u zasluge samih pokojnika ili živih, kao udova jednog tela Crkve. Takvi ne znaju da se i Crkva prvorodnih, zapisanih na nebesima (Jev. 12, 23), po ljubavi svojoj, neprestano moli za nas Bogu, i upravo pominje pred Bogom naročito imena onih ljudi koji im se mole, uzvraćajući istom merom. Mi smo pominjali njih, oni – nas. A ko sa ljubavlju svojom ne pominje bližnje svoje u molitvi, taj i sam neće biti pomenut i neće se udostojiti pominjanja. Mnogo znači na molitvi jedna reč vere i ljubavi. Mnogo je moćna molitva pravednika (Jak. 5, 16).

* * *

Moleći se za žive i pokojne i nazivajući ih po imenima, treba od sveg srca, sa ljubavlju izgovarati ta imena, kao da u duši nosiš ta lica čija imena pominješ, kao dojlja kada nosi i neguje svoju djecu (1. Sol. 2, 7), pamteći da su oni udovi naši i udovi Hristovog tela (Up. Ef. 4, 25; 5, 30); nije dobro pred licem Božjim samo prebirati jezikom imena njihova, bez saosećanja i ljubavi srca. Treba pomisliti na to da Bog gleda na srce, da i lica za koja se molimo takođe traže od nas, po dužnosti ljubavi hrišćanske, bratsko saosećanje i ljubav. Velika je razlika između bezosećajnog nabiranja spiska imena i njihovog srdačnog pominjanja: jedno je od drugog daleko kao nebo od zemlje. Ali ime Samog Gospoda, Prečiste Majke Njegove, svetih Anđela i svetih ljudi Božjih pre svega uvek treba prizivati čista srca, sa verom i plamenom ljubavlju; uopšte, reči molitve ne treba samo prebirati jezikom, kao da prstom okrećete listove u knjizi, ili kao da prebrojavate sitan novac; potrebno je da reči izlaze kao što živa voda izbija iz vrela svoga, da budu iskreni glas srca, da ne budu, dakle, kao tuđa, pozajmljena odeća, kao tuđe ruke.

* * *

Prema svakoj reči imaj pažnju i poštovanje kao prema živom čoveku, i čvrsto veruj da je riječ Božija živa i djelotvorna, kao živo biće, kao Anđeo, i da zbog svoje duhovne tananosti, prodire do razdiobe duše i duha, zglobova i srži, i sudi namjere i pomisli srca (Jev. 4, 12). Reč Božja je Sam Bog. Dakle, kada govoriš, veruj da imaš posla sa živim, a ne sa mrtvim bićima, sa delotvornim, a ne sa tromim i slabim. Znaj da treba da govoriš s verom i uverenošću svaku reč. Reči su živi biseri. Ne bacajte bisera svojih pred svinje (Mt. 7, 6).

* * *

Kao dokaz da je čovek potekao od Reči Božje služi sama reč čovek, a potom ime koje mu je dato na krštenju ili znamenju. Dokle god je čovek živ, svi ga zovu tim imenom i on se odaziva na njega pokazujući time da je to zaista on; on je sav sadržan u svom imenu. Naposletku, kada umre i njegove truležne ostatke polože u zemlju, u sećanju ostaje samo njegovo ime, kao svedočanstvo njegovog porekla od Reči Božje – taj neveštastveni, kao duša večni posed njegov i naš.

* * *

U molitvi se traži, kao prvo, da predmet molitve bude jasno izrečen, ili bar da u srcu postoji jasna svest o njemu i želja za njim; drugo, da ta želja bude izrečena sa osećanjem i živom nadom u milost Vladike ili Majke Božje; treće, potrebna je čvrsta

rešenost da se ubuduće ne greši i da se u svemu čini volja Božja: eto postao si zdrav, više ne griješi, da ti se što gore ne dogodi (Jn. 5, 14).

* * *

Kada se za štogod moliš Gospodu, ili Presvetoj Bogorodici, ili Anđelima i svetima – moleći za njihovo posredovanje pred Bogom za tebe ili za druge ljude, tada reči koje izražavaju tvoju molbu, tvoje potrebe, smatraj samim stvarima, samim delom koje išteš od Gospoda, i veruj da već imaš siguran zalog da ćeš dobiti predmet moljenja tvojih u samim rečima kojima se taj predmet označava. Na primer, moliš za zdravlje svoje ili čije bilo: reč – zdravlje – smatraj samim delom; veruj da ga već imaš po milosti i svemoći Boga, jer sama reč, naziv, u Gospoda za tren može postati delo, i zbog svoje nepokolebive vere neizostavno ćeš dobiti traženo. Ištite, i daće vam se (Mt. 7, 7). Što ištete u svojoj molitvi, vjerujte da ćete primiti; i biće vam (Mk. 11, 24).

* * *

Ne obraćaj pažnju na pomračenja, oganj i teskobu vražju tokom molitve, i srcem se čvrsto osloni na same reči molitve, sa uverenosti da su u njima sakrivena blaga Duha Svetoga: istina, svetlost, životvorni oganj, oprostaj grehova, prostranstvo, spokoj i radost srca, život i blaženstvo.

* * *

Velika imena – Presveta Trojica, ili Otac, Sin i Sveti Duh, ili Otac, Slovo i Sveti Duh, prizvana sa živom, iskrenom verom i strahopoštovanjem, ili zamišljena u duši, jesu Sam Bog i u dušu našu nizvode Samoga Boga u trima Licima. Ali od Boga i kroz Boga i radi Boga je sve (Up. Rim. 11, 36). Zato, ako si živom verom i vrlinom, osobito krotošću, smirenjem i milosrđem sjedinjen sa Bogom triipostasnim, išti od Njega ono što želiš, ono što će te naučiti da išteš sam Duh Sveti, i biće ti: ili brzo, za tren, istoga časa, ili kroz neko vreme, po nahođenju Premudrosti Božje. Traži od Mene i daću ti (Ps. 2, 8) – sve, šta god da zatražiš, manje je, bez ikakve sumnje, beskonačno je manje od Samog Davaoca, budući da to od Njega potiče. A kako Sam Davalac – Samo to beskonačno, prosto Suštastvo na neki način može biti obuhvaćeno jednom mišlju našom, jednom rečju, to veruj da jedna tvoja reč, jedna molba tvoja za ispunjenje čega bilo, odmah, po zapovesti Gospoda može da se ostvari i odelotvori. Reći će, i postaće; zapovediće, i sazdaće se (Ps. 32, 9). Seti se Mojsejevih čuda, seti se kako je taj čovek Božiji bio bog za Faraona, i kako se istog trena na njegovu reč, ili pokret ruke ili žezla njegovog, sve pretvaralo ili pojavljivalo. O, Bože veliki, Bože preproslavljeni, Bože čudesa, Bože

milosti, dobročinstava i čovekoljublja neizrecivog, slava Tebi svagda, sada i uvek i u vekove vekova! Amin.

* * *

Gordost u veri pojavljuje se tako što se gord čovek usuđuje da postavlja sebe za sudiju vere i Crkve i govori: ja u to ne verujem i to ne priznajem; to smatram suvišnim, ono nepotrebnim, a, evo, ovo čudnim ili smešnim. Gordost čovekova u veri ispoljava se još i u hvalisanju tobožnjim poznavanjem svega, premda zna veoma malo ili su mu duševne oči sasvim slepe. Ovo ne вреди čitati, veli: ovo je poznato; ove propovedi ne вреди čitati: u njima je sve jedno te isto što mi je već poznato. Visok stepen ljudske gordosti se ispoljava onda kada se obični smrtnik usuđuje da sebe poredi sa svetiteljima Božjim i ne vidi njihova velika i čudesna savršenstva koje su oni sopstvenim podvizima stekli, uz sadejstvo blagodati Božje, savršenstva koja je Sam Bog ovenčao i proslavio u njima. On govori: zašto da ih poštujem, pogotovo da im se molim? Oni su takođe ljudi, ja se molim samo Bogu, a ne zna da nam upravo Sam Bog zapoveda da ištemo za sebe molitve pravednika. Doista ću pogledati na nj (Jov, 42, 8).

* * *

Gordost u veri se ispoljava još i u neosećanju grehova svojih, u farisejskom opravdavanju i samohvali, u neosećanju milosti Božjih, u neblagodarnosti Bogu za sve dobro – u neosećanju potrebe da se slavoslovi veličina Božja. Svi oni koji se ne mole Gospodu Svedržitelju, Bogu duhova i svakoga tela, Životu svome, ne mole se zbog tajne gordosti.

* * *

Kada tokom molitve Majci Božjoj ne nađeš u srcu svome dolično strahopoštovanje prema Njoj, i osetiš zle i hulne pomisli, usklikni tad sledeće pohvalne reči koje joj po dostojanstvu priliče: "sva Ti si, Vladičice, svetlost, sva si svetinja, sva dobrota, sva premudrost, sve možeš kao Majka svemogućeg, svagda si jedna te ista svesavršena kao Majka svesavršenog Cara slave!"

* * *

Neverovanje samo sebe izobličava time što je lažljivo i što nema ništa zajedničko sa istinom; neverujuće srce je nespokojno, smeteno, slabo, lakomisleno; vera je, naprotiv, spokojna, blažena, veličanstvena, čvrsta.

* * *

Moleći se Gospodu, ili Vladičici, ili Anđelima, ili svetima, ne misli da je Gospodu, Vladičici, Anđelima i svetima imalo teško da ispune tvoju molbu ili molbu verujućih, nego veruj da kao što je tebi lako da o kakvom dobru misliš, tako je Gospodu lako i jednostavno da ga daruje ljudima Svojim, kao i molitvama Prečiste Svoje Majke, Anđela i svetih. Sem toga, kako je Bog preizobilna, beskonačna Dobrota, to On i želi i vazda nastoji da pokaže Svoju dobrotu stvorenjima svojim, samo je potrebno da Mu se sa verom, nadom i ljubavlju obraćamo, kao deca Ocu, svesni svoje grehovnosti, siromaštva, bede, slepote, nemoći bez Njega.

* * *

Kada se moliš Ocu i Sinu i Svetome Duhu – u Trojici jednom Bogu – ne traži Ga izvan sebe, nego Ga sazrcavaj u sebi, kao Onoga Ko u tebi živi, potpuno te prožima i poznaje. Ne znate li da ste hram Božiji (Boga u Trojici) i da Duh Božiji obitava u vama? (1. Kor. 3, 16). Useliću se u njih, i živjeću u njima, i biću im Otac (3. Moj. 26, 12; Up. 2. Kor. 6, 16; 18). Gospode, prožimaš me i poznaješ (Up. Ps. 138, 1), govori David.

* * *

Kada tokom molitve posumnjaš u mogućnost ispunjenja kakve molbe tvoje, seti se da je Bogu sve moguće da ti daruje, izuzev zla koje je svojstveno samo đavolu, da ti je sama reč ili sama molba tvoja za šta bilo već sigurno jemstvo da je njeno ispunjenje moguće: jer ako ja mogu samo da pomislim da li je nešto za mene moguće ili nemoguće, onda je to "nešto" neizostavno moguće Gospodu, za Koga je sama misao već delo, ako blagovoli da je ostvari; pa i za tebe u reči to dobro već postoji, i samo ne postoji na delu; ali za ispunjenje molbe On ima Sina Tvorca i Savršitelja Duha Svetoga. Mogućnosti da sve ostvaruje dodaj Njegovu beskonačnu dobrotu po kojoj je On Izvor nepresušni kako života, tako i svih darova života, On je Bog darova, Bog milosti i dobročinstava. Ištite, i daće vam se; tražite, i naći ćete; kucajte, i otvoriće vam se (Mt. 7, 7). Tome dodaj premudrost Božju koja darujući ume da nam izabere najbolje dobro koje najviše odgovara našem duhovnom i telesnom stanju. Od tebe se traži čvrsta, nesumnjiva uverenost u mogućnost da Gospod ispuni molbu tvoju, i još to da molba tvoja neizostavno bude dobra, za dobro, a ne za štogod loše. Daće, rečeno je, dobra onima koji Mu ištu (Mt. 7, 11).

* * *

Moleći se Bogu, treba sticati takvu čvrstu, nepokolebivu veru da bude teško posumnjati u bilo šta, čak nemoguće, a radi toga u srcu treba da budu napisane reči sve je moguće Bogu (Mk. 10, 27); treba još imati živu uverenost u to da Gospod sve ispunjava, da je biće Njegovo ljubav i dobrota; da je delo Njegovo i bit Njegova da stvara, daje, da bude milostiv, da preizobilno nagrađuje, da ispunjava molbe naše. I sve što ištete u molitvi, vjerujte da ćete primiti; i biće vam. (Mt. 21, 22; up. Mk. 11, 24). Još treba pomno osluškivati srce svoje kako ne bi lagalo, kako bi svaka reč izlazila iz dubine njegove, kao što je rečeno: iz dubine vičem Tebi, Gospode! (Ps. 129, 1). To jest, treba se izuzetno brinuti o istinitosti molitve, o onoj iskrenosti koja našima čini sve reči molitve koje je drugi sastavio, koja istinitom smatra svaku reč molitve.

* * *

Revnuj o ljubavi: sve će proći, a ljubav će ostati večno, kao Sam Bog Koji je Ljubav.

* * *

Život je velika iskustvena nauka. Nema ničeg težeg od učenja te nauke, idenja tesnim putem i na uska vrata. I ko se uz majku ili u školi nije navikao na veru i strah Božji i život blagočastivi, tome će naročito teško ići učenje u školi života. On kao đak može biti pametan, može mnogo znati i uživati veliki ugled zbog svojih sposobnosti, ali u školi života je neznalica, sem toga, ponekad se dešava da nije ni za šta, ni za porodični život, zbog svog neprilagodljivog karaktera ili zbog svog neobuzdanog srca, niti za društvenu delatnost. On se zlopati i često doživljava krah u životu kao brod na moru natovaren mnoštvom robe, pušten za vreme bure bez kormila, bez užadi i jedara.

* * *

Slovesno biće, pamti da je sve stvoreno Slovom i da Njime sve postoji, i imaj nesumnjivu veru u to da je tvorenje ili pretvaranje rečju usta tvojih, vlašću Božjom, najobičnija stvar; upravo zato imaj najveće poštovanje prema reči i nemoj je zalud trošiti, tim pre je nemoj upotrebljavati kao oruđe laži – osudiće Gospod one koji laž govore. O, Bože moj, svet duhova i svet veštastveni sazđani su i postoje Božjim Slovom Koje je sa Ocem i Duhom prosto Suštastvo, Duh, Jedinica koja se obožava u Trojici Ipostasnoj.

* * *

Tražeći od Boga različita dobra, veruj da je Bog sve za svakoga: tražiš li od Njega zdravlje, veruj da je On zdravlje tvoje; tražiš li veru, On je vera tvoja; ljubav, On je ljubav tvoja; mir i radost, On je mir i radost tvoja; pomoć protiv neprijatelja vidljivih i nevidljivih, On je pomoć tvoja svesilna; kakvo god dobro od Njega da zatražiš, On je upravo to dobro, kao i svako drugo, i ako smatra da je potrebno da ti to dobro daruje, onda će On i biti za tebe to dobro. Biće Bog sve u svemu (1. Kor. 15, 28).

* * *

Reč u ustima jednih je duh i život, a u ustima drugih – mrtvo slovo (na primer, za vreme molitve i propovedi). Riječi koje vam Ja govorim duh su i život su (Jn. 6, 63). Takve treba da budu u stvari i naše reči, jer mi smo ikone Boga Slova.

* * *

Kao što telo živi od vazduha, tako duša živi od milosti Božjih. Kao što otac i majka smatraju običnim, prirodnim, neophodnim da deci svakodnevno daju hleb ili ribu – najobičniju hranu našu, i ne daju nam umesto hleba kamen, umesto ribe zmiju, premda su od rođenja zli i lukavi, koliko će onda više, neće li beskonačno više biti darežljiv Otac nebeski, sušta Dobrota, i koliko li će više On dati dobra onima koji Mu ištu? (Mt. 7, 11). Kao što je na zemlji preizobilno mnoštvo voda, i svi ih piju, dolaze i badava ih zahvataju, tako je Gospod kao duboki, duhovni okean živih voda: dođi i zahvataj svakojaka dobra duhovna vedrom istinske, čvrste i nepostidne vere. Samo pruži to srdačno vedro i neizostavno ćeš izobilno zahvatiti vodu života, oproštaj grehova i mir savesti. Ali se boj sumnje: ona te lišava sredstva za zahvatanje svake milosti Božje.

* * *

Ako nemaš čvrstu, nepostidnu veru u Boga kao Svedobrog i Svemoćnog, ne žuri se da Ga moliš za darovanje kakvog dobra: inače će te đavo potući i raniti te maloverjem ili neverovanjem u mogućnost ispunjenja tvoje molitve, i otići ćeš od lica Božjeg posramljen, potišten i turoban. Ne budi lakomislen, nego najpre, sedi, proračunaj, po reči Gospodnjoj, svoje izdatke duševne, ili izvagaj veru svoju – da li možeš dovršiti. Ako li ne možeš, demoni će, videći tvoju nedovitljivost, početi da ti se podsmevaju govoreći: ovaj čovjek počeo zidati, pa ne može da dovrši (Lk. 14, 28–30). Dakle, pre molitve

proceni stepen svoje vere i našavši da je dovoljna, živa, čvrsta, nepostidna, pristupaj smjelo prijestolu blagodat, da primiš milost i nađeš blagodat za blagovremenu pomoć (Jev. 4, 16).

* * *

Kao što nam u veštastvenom svetu Gospod čini dobro preko sunca, obasjavajući i grejući nas i zemlju i sve što je na njoj, preko vazduha, vode, biljaka, životinja, tako nam Gospod i u duhovnom svetu, čineći nam dobro neposredno – prosvećujući umove i srca naša, štiteći, spasavajući, milosti podajući i čuvajući Svojom blagodaću (premda i tu preko sveštenoslužitelja) – čini dobro više pomoću Svojih slugu, Anđela koji se nazivaju duhovima za služenje, pomoću svetih Svojih i osobito pomoću One Koja je viša od svakog stvorenja, Prečiste Majke Svoje, preko patrijaraha, proroka, apostola, arhijereja, mučenika, prepodobnih, pravednih i svih svetih. Ta sveta bića su slugе Božje radi našeg spasenja. Nisu li svi oni duhovi za služenje, koji se šalju da služe onima koji će naslijediti spasenje? (Jev. 1, 14). Oni su svetozarne, umne luče večnog Sunca pravde – Boga. I kako da ne prizivamo u pomoć i posredovanje za nas ta dobra bića koja su od Samog Gospoda dobila blagodat da služe našem spasenju? Kako ne osećati dužno strahopoštovanje i zahvalnost prema njima? Je li to u skladu sa zakonima čak i ljudskog društva i pristojnosti?

* * *

Luterani govore: "zašto da molimo svete da se mole za nas? Mi molimo Samoga Boga", i sami sebe pobijaju: jer zašto mole pastora da se moli za njih? Što se ne mole bez pastora ako je Bog svakom jednako dostupan i ako nema potrebe za svetim molitvenicima za nas. Kakvo slepilo! Vele: moleći se svetima činimo idolopoklonstvo. Neistina. Mi nijednog svetog ne smatramo bogom, nijednom svetom se ne molimo kao Bogu, već samo molimo za njegove molitve za nas; ima li tu i trunke idolopoklonstva? Kao što molimo žive sveštenoslužitelje i molitvenike naše pred Bogom da se pomole za nas, tako molimo i nebeske molitvenike koji zbog ljubavi svoje prema Bogu imaju veliku smelost pred Njim; pritom su veoma mnogi od njih i ovde na zemlji bili molitvenici i posrednici pred Bogom za svet; tamo – na nebesima ta njihova delatnost se samo nastavlja, ima veće razmere i izuzetno je snažna, jer je ne ometa teško i tromo telo. Iako je njihov zemaljski život okončan, svi sveti su živi: Bog nije Bog mrtvih nego živih; jer su Njemu svi živi (Lk. 20, 38).

* * *

Raduj se, blagodatna, Gospod je s tobom! (Lk. 1, 28) Tako se obraća sveta Crkva Presvetoj Djevi Bogorodici. Ali Gospod je i sa svakom blagočastivom dušom koja veruje u Njega. Saprebivanje Gospoda sa Djevom Marijom, do Njenog začeća Spasitelja, nije osobenost svojstvena samo Prečistoj Djevi: Gospod je sa svakom verujućom dušom. Gospod je s tobom, može se reći svakom čoveku koji drži zapovesti Gospodnje. I svima je Gospod blizu: samo su ljudi srcima svojim daleko od Njega, zbog misli svojih, zbog namera i raspoloženja srdačnih, zbog reči i dela svojih koji se protive zakonu Božjem. Sa vama sam, govori Gospod naš rođen od Presvete Djeve, do svršetka vijeka (Mt. 28, 20), to jest sa svakim od nas je u svako vreme, u svim naraštajima, u svim vremenima, na svem zemaljskom prostranstvu, do svršetka sveta.

* * *

Ja sam u Bogu, sa Bogom, pred Bogom, pod Bogom. On je život moj. Radi telesnog života On je razlio vazduh, vodu, pušta iz zemlje biljke za hranu, a radi duše moje – Sam je svuda i sve ispunjava, Sam je i vazduh, i hrana, i piće. Neprestano se nalazim, i hodam, i sedim, i spavam, i jedem, i gde god da sam – uvek i na svakom mestu se nalazim u Bogu. Prvo je slika drugog. Za disanje treba da su otvorena usta i čulo mirisa, za život po duhu je potrebna molitva. Da bi molitva bila iskrena, da bi svecelo obuhvatila dušu, da bi bila usredsređena, potrebna je pažnja prema svome srcu, sabranost ili upravljenost uma i srca samo ka Bogu, odbacivanje od srca svake laži, dvoličnosti i privezanosti za zemaljsko.

* * *

Najveća, stalna zabluda našeg srca sa kojom treba da se borimo neprestano, celoga života, jeste tajna pomisao njegova da možemo biti bez Boga i izvan Boga bilo gde, bilo kada, makar jednog trena. Treba ga neprekidno utvrđivati u Bogu od Koga se ono neprestano u mislima odvraća i veliki je uspeh u hrišćanskom životu stekao onaj ko sa Anom, majkom Samuilovom, može iskreno da usklikne: razveseli se srce moje u Gospodu; podiže se rog moj u Gospodu; otvoriše se usta moja na neprijatelje moje, jer sam radosna radi spasenja Tvojega (1. Sam. 2, 1).

* * *

Treba pamtiti da je Bog – Bog živi i svakog oživljujući, da je i Bogorodica živa, da su Anđeli i sveti živi, i da nas čuju u Bogu.

* * *

Moleći se u Duhu Svetome. (Jd. 1, 20) Duh Sveti je za dušu vazduh; Isus Hristos je hrana životvorna, što je, međutim, nerazdeljivo: i Duh i Sin; kao što su vazduh i hrana podjednako neophodni i jedno od drugog nerazdvojivi, tako su Duh Sveti i Sin nerazdeljivi među Sobom i u dejstvima Svojim u nama; a Bog Otac, preko Sina i Svetoga Duha dejstvuje načelstveno i blagovoleće, kao Njihovo Načelo i Uzrok.

* * *

Oni koji su se doticali odeće Spasiteljeve, isceljivali su se. Zašto se oni koji sada sa verom upotrebljavaju svetu vodu isceljuju? Krst koji se pogružava u vodu sa molitvom vere je kao Sam Gospod životvorni. Kao što je odeća Spasiteljeva bila prožeta Njegovim životom, tako se i voda u koju se pogružava životvorni krst prožima životom: zato i jeste isceljujuća.

* * *

Nema nam ničeg bližeg od Boga. On je Bog srdaca, samih srdaca, a srce nam je, sa svoje strane, bliže od svega. To je ceo čovek, skriveni čovek srca (1. Pt. 3, 4), po Apostolu.

* * *

Išao sam na jutrenje. Sunce je bilo na istoku i odražavalo se na fenjeru koji je visio na stubu. Odraz je bio tako pun i sjajan da ga je bilo nemoguće gledati, kao da je samo sunce. Pomislio sam: ako se veštastveno, stvoreno sunce sa takvom punoćom sijanja odražava u providnom staklu, ne odražava li se onda duhovno nestvoreno Sunce–Bog u čistom od greha (kao tamnog načela) srcu čovekovom, ne odražava li se On blistavo u svetima Svojim koji su se radi sjedinjenja njihovog sa Njim, radi njihove ljubavi prema Njemu očistili ili se ovde očišćuju od svake nečistote tijela i duha, tvoreći svetinju u strahu Božijemu (2. Kor. 7, 1)? Da, On se velelepno odražava u dušama izabranih Svojih; te čiste duše, te ikone Božje, kao staklo providne, sijaju kao zlato na suncu, kao najčistiji dijamanti, ali sijaju radi Boga i Anđela, ne pokazujući svoj sjaj ljudima, ali po Božjem ustrojenju sijajući radi njih svetlošću svoje vere, svojih vrlina, neminovno, poput sveće metnute na svijećnjak u sobi koja obasjava sobu sa svima onima koji se u njoj nalaze (Up. Mt. 5, 15). I još: ako se stvoreno sunce odražava na fenjeru, ne odražava li se onda ono nestvoreno duhovno Sunce celo – i pritom suštinski – u prečistom telu i krvi Svojoj na oltaru Gospodnjem dejstvom Duha životvornog? Da, odražava se celo i

sa svom svetlošću Svojom i sa svom ljubavlju Svojom, tako da koji jede moje Tijelo i pije Moju krv u Bogu prebiva i Bog u njemu (Jn. 6, 56): telo i krv jesu sveceli Hristos.

* * *

Molba u molitvi je protiv gordog tela našeg koje sve pripisuje sebi; blagodarenje – protiv neosetljivosti tela našeg prema bezbrojnim dobročinstvima Božjim; slavoslovlje – protiv telesnog čoveka koji traži slavu samo za sebe.

* * *

Molitva je dokaz moje razumne ličnosti, moje bogolikosti, zalog mog budućeg oboženja i blaženstva. Ja sam stvoren ni iz čega, ja sam ništa pred Bogom, kao onaj koji nema ničeg svog; ali sam, po milosti Njegovoj, ličnost, imam razum, srce, slobodnu volju, i uz svoj razum i slobodu srdačnim obraćanjem Njemu mogu postepeno da povećavam u sebi Njegovo beskonačno Carstvo, postepeno, sve više i više da umnožavam u sebi Njegove darove, da crpem iz Njega kao iz nepresušnog, neiscrpnog Izvora, svako dobro duhovno i telesno, naročito duhovno. Molitva me uverava da sam ikona Božja, da pri smirenom i blagodarnom raspoloženju svoje duše pred Bogom, uz svoju slobodnu volju, umnožavajući duhovne darove Božje, mogu, na taj način, beskrajno da se usavršavam i do u beskraj da povećavam svoje bogopodobije, svoje nebesko blaženstvo, za koje sam predodređen. O, molitva je znak mog velikog dostojanstva kojim me je počastvovao Sazdatelj. Ali ona me u isto vreme podseća na moju ništavnost (ni iz čega sam, i ničeg svog nemam – zato i molim Boga za sve), kao i na moje najviše dostojanstvo (ja sam ikona Božja, ja sam obožen, ja se mogu prijateljem Božjim nazvati, kao Avram, otac verujućih, samo treba nesumnjivo da verujem u postojanje, dobrotu i svemoć Boga moga i da Mu se upodobljavam u ovom životu delima ljubavi i milosrđa).

* * *

Neprestana topla molitva dovodi nas do najiskrenije i čvrste ubeđenosti u besmrtnost naše duše i u blaženstvo onog neveštastvenog veka: jer sve naslade molitve čovek crpi od Boga–Duha; svu snagu uzima od Njega, kao i, po Njegovoj blagodati, od Majke Božje (Ona izbavlja od nevolja duše naše, uspokojava, raduje, oživljava), od Anđela i svetih.

* * *

Ne znate li da ste hram Božiji i da Duh Božiji obitava u vama? (1. Kor. 3, 16). Onaj Koji je podigao Hrista iz mrtvih oživjeće i vaša smrtna tjelesa Duhom Svojim Koji živi u vama. (Rim. 8, 11) Budite pažljivi i imajte strahopoštovanja, braćo, prema Duhu Svetome koji uvek živi u vama i pamtite da će se tajna i čudo vaskrsenja vašeg iz mrtvih savršiti tim istim Duhom Koji sada živi u vama, po blagodati i daru Hrista, zbog krštenja vodom i Duhom, zbog pokajanja i naročito pričešća životvornim Tajnama Njegovim.

* * *

Bog je Istina: i molitva moja treba da bude istinita, kao i život; Bog je Svetlost: i molitva moja treba da se prinosi u svetlosti uma i srca; Bog je Oganj: i moja molitva, kao i život, treba da bude plamena; Bog je sveslobodan: i moja molitva treba da bude slobodni izliv srca. Kakvo je bogatstvo duha čovečjeg: dovoljno je da iskreno pomisli o Bogu, da iskreno poželi sjedinjenje sa Bogom, i On je istoga časa s tobom: i ni zidovi kuće, nikakvi tamnički katanci, ni gore, ni ponori neće sprečiti to sjedinjenje. Bog je odmah s tobom; tako i Anđeli, i sveti: sa Bogom su svi oni pred tvojim očima, kraj tvoga srca, kao najbliskiji prijatelji, kao tvoji domaći. O, bogatstva duha čovečjeg!

* * *

Duh je tako prost da prolazi kroz svako biće duhovno i veštastveno, kroz sve razumne duhove i kroz sve nerazumne duše, nebeska tela, zemlju i sva njena organska i neorganska tela, nimalo se njima ne ograničavajući, uvek budući iznad njih i oživljavajući ih, kao Duh Božji, ili prolazi lako kroz svako veštastvo, ne oživljavajući ga, prodire kroz gore, kamenje, zidove zgrada, tako kao da uopšte i nema nikakvog veštastva. Bog postoji kao da uopšte nema nikakvog ni duhovnog, ni materijalnog bića: i upravo zato u svakome trenu mogu reći da sam uvek s Bogom, ili da postoji samo Bog i ja. Sa mnom si (Ps. 22, 4), govori Psalmopojac. Ja sam sa tobom (Dap. 18, 10), govori Gospod apostolu Pavlu.

* * *

Kada stojimo i usrdno se molimo na molitvi, ili sedimo, ležimo, ili hodamo, i kada nas odjednom poseti Duh Božji i čujemo glas Njegov, primećujemo da On u dušu ne prodire kroz usta, ni kroz nos, niti kroz uši (premda je upravo rečju i dahom Spasitelj podavao Duha, i premda vjera biva od propovijedi /Rim. 10, 17/), već pravo kroz telo – u srce, kao što je Gospod prošao kroz zidove kuće do apostola nakon vaskrsenja, i dejstvuje odjednom, kao struja i brže od svake električne struje: i tada ti postaje neobično lako, zato što se odjednom razrešuje tvoje breme grehovno, posećuje te duh skrušenosti

zbog grehova, umilenja, mira, radosti. Vidi kako se Anđeo pojavljuje u zaključanoj tamnici noću radi oslobađanja Petrovog: vrata su zaključana, stražari stoje kraj vrata; ali, evo, Anđeo se odjednom pojavio i istoga časa je svetlost zasjala u tamnici (Dap. 5, 19). Tako Duh Božji začas posećuje dom duše naše – telo, i svetlost zasijava u njemu.

* * *

Kako nas sveti čuju? Čuju budući da su jedno sa nama u Svetom Duhu – da i oni u nama jedno budu (Jn. 17, 21), budući da su udovi jedne Crkve Božje na čijem je čelu jedan Hristos i koju oživljava jedan Duh Božji. Sveti nas vide i čuju u Duhu Svetome tako kao što mi telesnim očima i ušima vidimo i čujemo pomoću svetlosti i vazduha; ali naš telesni vid i sluh ni najmanje nisu savršeni u poređenju sa vidom i sluhom duhovnim: na velikom rastojanju mi ne vidimo veoma mnogo predmeta, ne čujemo veoma mnogo zvukova. Duhovni vid i duhovni sluh su savršeni: njima ne promiče nijedan pokret srca, nijedna misao, nijedna reč, namera, želja, zato što je Duh Božji – u Kome sveti prebivaju, vide nas i čuju – svesavršen, sveznajući, sve vidi i čuje jer je svudaprisutan.

* * *

Molitva ima snagu, na primer, da otvara i zatvara nebo, da pretvara vatru u rosu. Čija molitva je naročito snažna? Molitva Majke Božje (Svojim svetim i svemoćnim molbama) i svetih na nebu; na zemlji – molitve sveštenika, kao onih koje je Sam Bog postavio kraj samog prestola Njegovog – radi molitve za sebe i ljude (za naše grijehe i za narodne grijehe iz neznanja – Jev. 9, 7), molitve prepodobnih, otšelnika (doista ću pogledati na nj – Jov 42, 8). Zbog lenjosti hrišćana za molitvu biva siromaštvo vere, nade i ljubavi, grehovi i bezakonja, nevolje duševne i telesne.

* * *

Jereju Božji, veruj od sveg srca, veruj svagda u blagodat koja ti je data od Boga da se moliš za ljude Božje: da ne bude uzalud u tebi taj veliki dar Božji kojim možeš da spaseš mnoge duše; brzo čuje Vladika tvoju iskrenu molitvu za ljude i lako se privoleva na milost prema ljudima, kao na molitvu Mojseja, Arona, Samuila, apostola. Koristi svaku molitvenu priliku – u crkvi, kada vršiš Bogosluž enje ili Svetu Tajnu, u domovima pri vršenju Svetih Tajni, molitvoslovlja i molebana, svuda i u svako vreme sećaj se spasenja ljudi Božjih i steći ćeš veliku blagodat Božju.

* * *

Da svakog trena živiš životvornom Trojicom – u to budi uvek ubeđen kao u to da te obasjava čuvstvena svetlost, da se hraniš hranom i pićem, i da udišeš vazduh – to troje se radi tebe u jedno sjedinjuje.

* * *

Veštastvo sveta je kao ništa (Up. Ps. 38, 6); svuda i u svemu je Duh Božji, životvorni, Koji je sve prevashodi. Kada se moliš Bogu, zamisli da veštastvo ne postoji, i da nema nijednog stvorenja, i da samo Bog svuda postoji i da je On Jedini Koji je nesmetiv, Koji sve Sobom ispunjava, obuhvata, stvara i čuva. Ako budeš nepristrasćen prema veštastvenom i ako budeš upražnjavao post i molitvu, onda i u tebi duh kao da će progutati telo, i bićeš duhovan, i svuda u prirodi ćeš sazrcavati Duha–Boga; dok naprotiv, oni koji su pristrasćeni prema zemaljskom, naročito prema hrani, piću, novcu, čulni su i Duha nemaju (Jd. 1, 19), i u svemu vide samo telo, ne sazrcavajući duh, i čak odbacujući duhovnu stranu predmeta.

* * *

Gde je veštastvo koje se gradi tamo neizostavno treba pretpostaviti i Graditelja njegovog, jer veštastvo koje samo po sebi nema nikakav razum i snagu, ne može samo da se organizuje, raste i daje plodove: očigledno, svakog trena u životu njime upravlja beskonačni Um, svesilna Ruka.

* * *

Kao što se sunce veštastveno celim svojim krugom i sijanjem odražava u bezbrojnim providnim predmetima na zemlji, tako je Sunce duhovno – Bog blagovoleo da Se odrazi u bezbrojnim bićima na nebu i na zemlji – tamo u Anđelima, a ovde u ljudima; i kao što svetlost, čak i veštastvenog sunca, ne biva ometana čvrstim, premda providnim telima, nego nesmetano kroz njih prolazeći sija i u sobama kuće koje su sa svih strana zatvorene od spoljašnjeg vazduha, ili u providnim predmetima koji su ka njoj okrenuti, tako se svetlost duhovnog Sunca za duhovna bića ne sprečava nikakvim veštastvenim pregradama, ni zidovima kuće, ni mračnim zidinama i svodovima tamnica, ni planinskim masivima u čijim se pešterama skrivaju sluge Božje, ni ponorima zemaljskim; On svuda dopire i svugde sija, u svakoj duši koja je sposobna da u sebe primi sijanje nebeske istine. (Pavle i Sila se mole u tamnici pojući Bogu, i Gospod čuje njihovu molitvu – Dap. 16, 25–26).

* * *

Kada se molimo, Gospod pomno sluša molitvu našu, On nam je tada kao i uvek blizu kao ikona pred kojom stojimo, čak mnogo bliže: On je kraj samog srca našeg. Prisustvo Njegovo kraj nas je tako jasno kao vidljiva ikona, i zato ikona zaista na očigledan način prikazuje kako nam je Gospod blizu, kako nas vidi i čuje. A sveti Božji su nam u Duhu Svetome tako blizu, kao što nam je blizu Duh Sveti Koji je svuda i sve ispunjava, Njegov smo hram (Up. 1. Kor. 6, 19), i oni nas u Duhu Svetome vide i čuju tako kao što mi vidimo i čujemo ljude koji sa nama govore. Ta Duh Sveti posreduje i u običnom gledanju i slušanju.

* * *

Videli ste da se na ikonama svetih u gornjem delu slika Gospod Isus Hristos sa carskom jabukom u ruci i sa blagosiljajućom rukom. To je uzeto iz same stvarnosti. Gospod uvek gleda sa nebesa na one koji se radi Njega podvizavaju na zemlji, delatno im, kao svemoćni Car, pomaže u borbi sa neprijateljima spasenja, blagosilja podvižnike Svoje mirom i radošću u Duhu Svetome (Rim. 14, 17), i daruje im, po svršavanju zemaljskih podviga, venac života. Dakle, hrišćani, svi se ukrepljujte u veri i nadi, gledajući na Isusa, Načelnika i Savršitelja vjere (Jev. 12, 2), Koji svagda gleda na vas, na sva vaša dela sa visine nebeske, kao što je gledao na prvomučenika Stefana otvorivši mu nebo i otkrivši mu slavu Svoju (Dap. 7, 55–56), kao što je gledao na Savla, potom Pavla, i takođe mu Se pokazao na nebesima, obasjavši ga svetlošću Svojom i oslovivši ga Svojim glasom (Dap. 9, 3–4).

* * *

Cilj našeg života je sjedinjenje sa Bogom: u ovom životu – u veri, nadi i ljubavi, a u budućem – u ljubavi svesavršenoj. Ali pogledajte kako neprijatelj i mi sami kvarimo ovde taj cilj. Mi se srcem sjedinjujemo sa raznim predmetima, prema našim različitim strasnim sklonostima. Ponekad se, o, užasa, naša ljubav okreće ka srebru, hrani, piću, odeći, kući, pokućstvu, nama sličnim ljudima – do zaboravljanja Boga. Ponekad se gordimo, zavidimo, nenavidimo (mrzimo), lažemo – i tada se sjedinjujemo upravo sa samim đavolom koji je oličenje zlobe, laži, gordosti, zavisti, i kako vređamo svoga Vladiku Koji nas je stvorio po obrazu Svome i po podobiju, kako sve ne unakažavamo tu bogoslikanu i prema Samom Bogu slikanu ikonu! Ali mi suviše malo o tome mislimo, suviše malo znamo ono što se tiče za nas suštinskog dela – sjedinjenja sa Bogom!

* * *

Ko poznaje istrajnost i zlobu neprijatelja besteslesnih prema sebi, taj neće mnogo padati duhom, iako oni na sve načine srce njegovo bacaju u čamotinju; taj se neće ni razdraživati zbog svega, znajući da oni (neprijatelji) na sve načine podstiču na razdražljivost, da na sve načine podstiču na zlobu, zavist, prilepljivanje za novac i materijalna sticanja. Samo, što je i neophodan uslov, treba biti pažljiv prema sebi, jer se neprijatelj često prikriva našim samoljubljem, i navodno se bori za našu dobrobit, a sam nas zaista pogubljuje. Nado hrišćanska! Kako je mnogo onih koji su te lišeni zbog lukavstava nevidljivih neprijatelja! Kako je mnogo onih koji padaju u očajanje i oduzimaju sebi život! Setimo se ljudi koji su se dobrovoljno obesili, udavili i onih koji na drugi način podižu na sebe ruku, potom pijanaca i drugih.

* * *

Gospod je rekao reč obećanja i ispuniće se reč Njegova: reći će i neće li tako i ostati? Gospod ukazuje na zakone prirode, na njihovu postojanost i čvrstinu, kao na dokaz istinitosti Svojih obećanja.

* * *

Osetili ste u srcu svom za vreme molitve, ili prilikom čitanja reči Božje i drugih knjiga svetog sadržaja (a ponekad i svetovnih – dobronamernog sadržaja gde se, na primer, opisuje kakav događaj koji predstavlja delovanje Promisla Božjeg nad ljudima), ili u blagočastivim razgovorima – glas tih i tanak, kao da vam je telom prošla struja. To vas Gospod posećuje. Glas tih i tanak – i tamo je Gospod.¹⁷

* * *

Kada se moliš Vladičici ili kakvom svetom, čvrsto zamisli da si ud Crkve u kojoj je Vladičica glavni kamen zdanja, Čelovođa duhovne obnove¹⁸, i znaj da si unutarne tesno povezan sa svim nebeskim žiteljima, kao kamen zdanja, premda i mek, i ne tvrd. Tako shvatajući sebe, shvatićeš zašto molitve tako lako dolaze do svetih: jer svi mi smo pod jednom Glavom – Hristom (Up. Ef. 1, 22), i svi smo oživljeni jednim Duhom Božjim.

* * *

Gospod je uzrok i stalna podrška (snaga) mog organskog telesnog života, kroz rad pluća, želuca, srca, žila, mišića, i duhovno–organskog života duha – kroz um i mišljenje, kroz obasjavanje srca svetlošću Njegovom.

* * *

Nastoj da sve činiš suprotno onome što želi neprijatelj bestelesni. On te podstiče na gordost, na samohvalu i osuđivanje brata – ti se ponizi do zemlje i pepela i osuđuj što strožije možeš sebe samog, a brata pohvali u srcu. Ako brat tvoj, usled delovanja neprijatelja, postupava gordo i zlobno, ti se prema njemu ponašaj smireno i sa ljubavlju. Ako te neprijatelj podstiče na škrtost, budi darežljiv. Tako postupaj u svim sličnim slučajevima, i zaslužićeš veliku blagodat Božju i sam ćeš je sopstvenim očima videti. Ako nemaš unutarnju snagu da tako postupаш, neprijatelj je snažan, veliš, onda u molitvi moli Svesilnog u svako doba i svakoga časa, i On će ti pomoći.

* * *

Kako počinješ u duhu i istini da se moliš pred svetom ikonom, na primer, Spasitelja, tako se ka ikoni privlači duh onoga ko je na ikoni prikazan, tako da ako je tvoja vera u prisustvo lica naslikanog na ikoni postala tolika da to lice vidiš kao živo, onda je ono zaista blagodaću svojom tu. Primer su čudotvorne ikone koje govore, puštaju suze, krv i drugo; upravo zato sve one gledaju neobično živo i izražajno. Šta je nemoguće Bogu Koji može kamen da oživi i da od njega načini čoveka? On to jednako čudesno može da učini i sa naslikanom ikonom. Sve je moguće onome koji vjeruje (Mk. 9, 23), i verujućemu čudesno silazi Višnji. I On se sjedinjuje sa znamenjem krsta životvornog i čini čuda.

* * *

Šta je čovek, ako ne ikona Božja, vešto otisnuta u zemlju, jer je telo čovekovo zemlja? I nemoj se čuditi što se Bog pojavljuje u veštastvenim ikonama i čak govori ustima ikone, jer sve je moguće Bogu (Mk. 10, 27). Kada je trebalo, On je je kroz magaricu progovorio ljudskim glasom (4. Moj. 22, 28).

* * *

Tako je živopisan i veran – govore ponekad o kakvom portretu – da samo što ne progovori; ako čovek tako može umetnošću svojom da oživljava platno, ili dasku, ili

hartiju, šta je onda nemoguće za Boga? Zašto da ne udahne život u ikonu, zašto da joj ne da sposobnost da progovori, ako Mu je tako ugodno? Samo što ne progovori; umetniče, ti si sve učinio, daj Gospodu da dovrši, i On će naterati ikonu da govori.

* * *

Postoji svet duhovni; postoji zajedničenje duša, međusobno udaljenih i umrlih ljudi, one nas vide i čuju, i evo očiglednog dokaza: jedna žena, čiji je muž bolovao i ležao u sobi šezdeset vrsta daleko od nje, i koji je potom umro, jedne večeri je videla ko ga je posetio, šta je radio: čula je reči koje je govorio. Ne vide li nas tako svetitelji? Ne čuju li tako molitve naše?

* * *

Gledajući lica drugih, gledam svoje lice, jer svi smo mi isti, Bogom stvoreni, od istog čoveka, od iste krvi, i svi jednako po ikoni Božjoj, i zato na sve ljude treba gledati čisto, ne neprijateljski, ne lukavo, ne koristoljubivo, već sa čistom ljubavlju Božjom. Isto tako, gledajući na ikonama likove svetih ljudi, lik Božje Majke i Samog Bogočoveka Gospoda Isusa Hrista, ja vidim u njima sebe, jer oni su ljudi, a Isus Hristos Bog naš se u celoga mene obukao ovaploćenjem i očovečenjem, počastvovavši čovečanstvo neizmernom čašću, izagnavši smrad grehovni iz onih koji veruju i koji su se u Njega krstili i omiromirisavši ih svetinjom Duha Svetoga Koji se useljava u njih verom i krštenjem i pričešćem Njegovim božanstvenim Telom i Krvlju. Dakle, vidi u drugima sebe, da i drugi u tebi sebe vide, voli sve kao sebe; isto tako vidi u Hristu, u Njegovoj Prečistoj Majci, i u likovima svetih sebe i čovečanstvo, i oroduj se sa Bogom i svetima podražavajući njihovu svetinju, da i oni u tebi vide sebe, ukoliko se upodobiš Bogu i njima, po vrlini, i da u tebi prepoznaju svoj ud kada staneš pred Sud svesvetski, i uzmu te sebi kao svog.

* * *

Treba da se radujem što mi pada u deo da veoma često u umu i u srcu nosim i ustima izgovaram ime Božje, ime Vladičice Bogorodice, svetih Anđela i svetih ugodnika Božjih, kako svih po imenu tokom godine, tako i naročitih koji se pominju svakodnevno u molitvama crkvenim, ili pri osveštanju vode. Jer ime Božje, kada ga se sećamo iskreno, od srca, osvećuje nas, oživljava i teši, kao i ime Majke Božje, svesilne Posrednice; i sveti, naši posrednici pred Bogom, mole se za nas kada ih prizivamo u molitvi, i različito nam svetle svojim vrlinama. Dobro je imati savez sa Bogom i nebeskim žiteljima.

* * *

Molitvom mi izmoljavamo opraštaj grijehova svojih. Sav dug onaj oprostio sam ti, jer si Me molio (Mt. 18, 32). Iskustvo govori isto.

* * *

Koji jede Moje tijelo i pije Moju krv u Meni prebiva i Ja u njemu (Jn. 6, 56). To je osetno i iskustvo to potvrđuje. Preblažen je, preispunjen je životom onaj čovek koji se sa verom pričešćuje Svetim Tajnama, sa iskrenim kajanjem zbog grijehova. Ta istina je osetna, jasna još iz suprotnog. Kada bez iskrenog kajanja zbog grijehova i sa sumnjom pristupaš Svetoj Čaši, tada u tebe ulazi satana i prebiva u tebi, ubijajući tvoju dušu, i to je izuzetno osetno.

* * *

"Bogu je", kaže ruska poslovice, "sve blizu". Zaista je sve blizu: sva stvorenja duhovna i čuvstvena, Anđeli, duše umrlih, svi živi ljudi, sve životinje, svi svetovi veštastveni. Duh Božji kroz sve prolazi, Duh razumni, čisti, najtananiji, i živi u svakoj verujućoj, blagočastivoj duši. Krasota poljska preda Mnom je (Ps. 49, 11), govori On. Ja sam sa vama u sve dane do svršetka vijeka (Mt. 28, 20). Budući da je Bog beskonačni Duh, za Njega nema ničeg udaljenog, nego je sve pred Njim, kao na dlanu. Sav On je svugde i sve je u Njemu. Sve Njime živi i postoji.

* * *

Bog i stvoreni duhovi i duše umrlih ljudi, kao i živih jesu mislena bića, a misao je brza i na neki način svuda prisutna. Pomisli od sveg srca na njih, i oni će biti kraj tebe – Bog uvek i neminovno, a drugi – po daru i vlasti Božjoj. Setih se Boga, i obradovah se (Ps. 76, 4). Zašto? Zato što je On s tobom i u tebi.

* * *

Kada se srce naše pokriva mrakom satanskim, mrakom strasti, tada ono poriče Boga, iako bi moralo, kao što i treba, da poriče svetlost samoga srca; ono se pomračilo, zato je sklopilo duhovne oči svoje, ne vidi Boga, a nije da Boga nema. Reče bezumnik u srcu svome: Nema Boga. (Ps. 13, 1) Zaista bezumnik.

* * *

Sa imenom Isusa Hrista, ili sa iskrenom mišlju o Isusu Hristu sjedinjena je velika sila koja progoni strasti i umiruje srce. Prenesi to i na imena svetih Anđela i svetih ljudi Božjih, počev od Majke Božje, do svetih i pravednih i Hrista radi jurodivih. Samo iskreno prizovi njihova imena i oni će ti pomoći, po blagodati Božjoj.

* * *

Ikone Spasitelja u svakom domu pravoslavnom prikazuju Njegovo svudaprisustvo, Njegovu vladavinu na svakom mestu, a ikone svetih – saprisustvo ili blizinu svetih nama, po blagodati Božjoj, kao udova jednog tela Crkve, sjedinjenih pod jednom Glavom, Hristom.

* * *

Kao Ti, Oče, što si u Meni i Ja u Tebi, da i oni u Nama jedno budu. (Jn. 17, 21) Evo zašto se treba moliti svetima: oni su u Bogu, i Bog je u njima (Up. 1. Jn. 3, 24), i eto zašto nas oni čuju, to jest zato što su oni u svudaprisutnom Bogu. Svet si, Bože, i u Svetima obitavaš! (Vozglas)

* * *

Zbog same vere naše pomeraju se gore srdačne, to jest visine i težine greha. Kada hrišćani u pokajanju skinu breme grehova, ponekad govore: "slava Bogu, pala mi je gora s pleća!"

* * *

U molitvi je neophodno iskreno traženje ispravljenja.

* * *

Kao što preko električnog telegrafa brzo uspostavljamo vezu sa licima koja su daleko od nas, tako kroz živu veru, kao preko kakvog telegrafa, brzo uspostavljamo vezu sa Bogom, sa Anđelima i svetima. Kao što se potpuno pouzdavamo u brzinu električne struje i njeno dopiranje do prijemnika, tako treba da se potpuno pouzdavamo u brzinu i dopiranje molitve vere do Gospoda. Pošalji telegrafom vere molbu svoju Bogu ili svetima i odmah ćeš dobiti odgovor. Prost je odgovor dobijen putem telegrafa, ali iskusni ga čitaju; prosta su i dejstva na srce Boga duhova i svakoga tela i svetih, ali ih iskusan razume.

* * *

O, čudesnog li dokaza svudaprisutnosti Božje! Na primer, ranilo te je, recimo, srebro: pilepio si se za njega srcem ma i na tren, i boli srce; ali čim Bogu od sveg srca kažeš: Ti si moje jedino Blago, Ti si moje srebro i zlato, i hrana i odeća – odmah će ti biti lako.

* * *

Među onima koji se mole ima mnogo onih čije je poštovanje Boga uzaludno. Ima i takvih nemarnih i neiskrenih bogomoljaca koji, osetivši u srcu i u glavi svojoj plimu nečistih i zlih misli, odmah ostavljaju molitvu i beže iz crkve, ili od kućne ikone.

* * *

Ako hoćeš da se moliš životvornom molitvom, utvrdi najpre srce svoje u Gospodu, podigni rog svoj u Bogu svome (Irmos 8. glasa, 3. pesma; up. 1. Sam. 2, 1; naš prevod).

* * *

Otkad je prvi čovek sagrašio, ljudi su toliko pomračeni grehom u samom središtu svoga bića (u srcu) da veoma često nemaju svest i osećanje svudaprisutnosti Božje i misle da ih četiri zida i tavanica skrivaju od Onoga Koji sve ispunjava, Koji vidi i onoga ko se krije na skrovitom mestu. Može li se ko sakriti na tajno mesto da ga Ja ne vidim? Ne ispunjam li Ja nebo i zemlju? (Jer. 23, 24) Go sam, te se sakrih! (1. Moj. 3, 10) Ali se ne može sakriti!

* * *

Duša moja je u Bogu, kao riba u vodi ili ptica u vazduhu, sa svih strana, svakoga časa Njime okružena; Njime živi, Njime se kreće, u Njemu je spokojna, u Njemu ima prostranstvo svoje.

* * *

Misao moja, svetla ili mračna; pomisli koje osuđuju ili opravdavaju (Up. Rim. 2, 15); srce moje, spokojno i radosno, ili žalosno i stegnuto; organizacija tela moga, organizacija svetova i zemlje koju nastanjujemo, sa svim što je na njoj i oko nje, neućutno govore o neprestanom prisustvu u meni i sa mnom i svuda Tvorca mog i vašeg. Neka uvek daleko od mene beži mračna i glupa misao da me je ostavio Bog moj, da nije uvek sa mnom.

* * *

Neka duša moja uvek pamti da Bog–Slovo zajedno sa Ocem i Duhom, svakog trena, drži sve svetove moćnom riječju Svojom (Jev. 1, 3), uključujući i moj mali svet – dušu i telo, i da svakog trena zna ne samo broj vlasni mojih, nego i broj i kakvoću mojih misli i pokreta srdačnih, jer sve pred Njegovim najjasnijim očima jeste i biva.

* * *

Neka zna duša moja da budući da je sve od Boga poteklo i u Bogu postoji, Gospod Bog najsavršenije, svakoga trena, zna za postojanje i kakvoću svakoga bića, i da svakoga trena zakonima prirode, koji su upravo od Njega dati, održava postojanje njegovo. Ako mi, napisavši kakvu knjigu, znamo čitav njen raspored i sastav, sve misli koje su u njoj sadržane, i kada nam drugi iskazuju misli, naročito plan naše knjige, mi govorimo da je to naš plan, da su to naše misli, ta kako onda da se Gospodu ne prizna sveznanje svih svetova, svih stvorenja, svih stvari u svetu sa njihovom kakvoćom i stanjem? Nisu li oni knjiga Božja? Dakle, dušo moja, imaj strahopoštovanja prema Tvorcu svome svakoga trena u svom životu i znaj da On svakoga trena zna tebe celog, da te On održava, i oživljuje, i podaje ti sve što je neophodno za život i blagostanje tvoje! A kako bi nešto i opstalo, da to Ti nijesi htio? (Prem. 11, 25)

* * *

Ljudi se stide da priznaju da ne veruju u visoko dostojanstvo i prednaznačenje svoje, u to da su neprocenjiva ikona Božja, premila Bogu, kojoj je pripremljeno i obećano beskrajno veliko blaženstvo na nebesima – u sjedinjenju sa Bogom. Kao što siromah ne veruje da može postati bogat i veoma ugledan čovek, tako mnogi hrišćani ne veruju da će posedovati bogatstvo budućih dobara i da će biti posađeni na nebesima u Hristu badava (Ef. 2, 6). Mi se čudimo kako nas bez naročitih zasluga s naše strane, očekuje takva visoka čast i slava, takvo bogatstvo. Mi smo samoljubivi, koristoljubivi, škrti i ne shvatamo kako može postojati takva beskonačna Ljubav, takav premudri i nesebični Otac; mi još uvek kao da ne verujemo da Bog tako zavolje svijet da je Sina Svojega Jedinorodnoga dao, da svaki koji vjeruje u Njega ne pogine, nego da ima život vječni (Jn. 3, 16).

* * *

Ljudi ne razumeju i, istini za volju, mnogi ne veruju u onu čast koja je obećana pravednicima u budućem životu, zato što je satana unizio čovečanstvo u njegovim sopstvenim očima. Ali takva počast će zaista biti i treba joj se nadati: čovek je ikona Božja, Sin Božji se i ovaplotio upravo zato da bi vaspоставio Svoju ikonu. U Svetom Pismu je razvijena ta misao.

* * *

Ako kadgod posumnjaš u Boga ili u dogmat Presvete Trojice, seti se kratkog crkvenog slavoslovlja: slava Ocu i Sinu i Svetome Duhu, svagda, sada i uvek i u vekove vekova, i pomisli šta si ti u poređenju sa ljudima svih vekova, od kojih nebrojeno mnoštvo čine veliki i bogosvetli umovi koji su svi iskreno, jednodušno uznosili slavu trijedinome Bogu.

* * *

Budući da je Tvorac i Bog naš jedan, On sve zbližava i objedinjuje, i za verujuću dušu nema ničeg dalekog što On verom ne bi mogao da približi. Želiš li da besediš, ne mislim sa Bogom Koji je svugde, već sa višnjim nebeskim Silama, Načelima, Arhanđelima i Anđelima? Možeš. Oni će te, po molitvi tvojoj, poučavati, prosvećivati, ukrepljivati u veri. Ili sa svetima koji su se predstavili? Možeš. Oni su sa tobom na tvoj prvi svesrdačni priziv, osobito Presveta Djeva Bogorodica, brza Zaštitnica naša. Tebe, Hriste, Koji si neizrecivo zemne sa nebesnima sjedinio, i jednu Crkvu za Anđele i ljude sazdao, neprestano veličamo. (Kanon Arhanđelima, pesma 9 trop.; naš prevod) Hristos je Glava i Anđelima i ljudima. I šta nam nije blizu sa takvom Glavom? I kako nam je blizu Sama Glava da bi nas čula! I iskustvo nas uverava u to da nas čuje, kao što nas i sveti čuju.

* * *

Gospod ima puno poštovanje prema prirodi koju je stvorio i njenim zakonima, kao delu Svoje beskonačne, najsavršenije premudrosti; zato i volju Svoju vrši obično posredstvom prirode i njenih zakona, na primer, kada ljude kažnjava ili blagosilja. Zato ne traži od Njega čuda bez krajnje nužde.

* * *

Gospod ima veliko poštovanje naročito prema delima ruku Svojih, obdarenim razumom i slobodnom voljom, to jest prema Anđelima i svetima, i pomoću njih deluje na naše osvećenje i spasenje. Zato ne govori: ja se uvek obraćam neposredno samome Bogu sa svojim potrebama, sa svojom molitvom. Ponekad treba da se obratiš i svetima, Njegovim oruđima ili sredstvima. Sam Gospod ne želi da u delu našeg spasenja ostanu bez udela svetitelji, hramovi Njegove blagodati, Njegovog Božanstvenog Duha.

* * *

Kao što su pilići pod krilom kokoši, tako je čitav svet pod krilom Gospoda, svi Anđelski sabori, svi ljudi, sve nerazumne životinje, svi veštastveni svetovi: svakoga i sve On prosvetljuje – jedne umnom, druge veštastvenom svetlošću; svakoga greje – jedne duhovno, druge veštastvenom toplotom, i kao što kokoš čuje pijukanje i uzdahe pilića koji se pod njom nalaze – tako i Gospod čuje i naše tajne uzdahe, naše molitve, naša slavoslovlja, vidi sve potrebe naše. Pokrij nas pokrovom krila Tvojih. (Ps. 60, 5)

* * *

Dobro je da se molim za ljude kada se pričestim dostojno, to jest svesno: tada je Otac i Sin i Sveti Duh, Bog moj u meni, i ja imam veliku smelost pred Njim. Car je tada u meni, kao u obitalištu: išti šta god hoćeš. Njemu ćemo doći i u njemu ćemo se nastaniti. Što god hoćete ištite i biće vam. (Jn. 14, 23; 15, 7)

* * *

Za vreme molitve treba imati takvo nastrojenje vere da ni jednog trena u srcu ne bude potajne sumnje ili potajne misli kako nas Bog ne sluša, nego da tokom cele molitve duša zamišlja Boga pred sobom i besedi sa Njim kao sa Carem.

* * *

Ako mi grešni molimo i umoljavamo Gospoda za sebe i za druge; ako se, živeći na zemlji, sveti mole za druge i izmoljavaju im od Boga ono što im je potrebno, koliko li će pre onda kada se presele u večnost i budu licem u lice sa Bogom. Zbog velike posredničke žrtve Sina Božjeg, snagu posredovanja po blagodati Gospoda Isusa Hrista, imaju i molitve svetih, osobito Prečiste Majke Njegove. To je svetima nagrada od Gospoda za njihove zasluge.

* * *

Osnov molitve je težnja obraza ka Prvoobrazu, kao sličnog ka sličnom.

* * *

Tokom molitve imaj misao da si ti (to jest sveštenik) čuvar najdragocenijeg molitvenog nasleđa Crkve, pritom čuvar nečisti, nedostojni, da je tvoje delo da, sa strahopoštovanjem otvorivši srce, napajaš dušu svoju tim čistim strujama molitvene reči, ali ne da mudruješ o njima po svome.

* * *

Čudno – danas se u meni javila sumnja, svakako na podstrek lukavog, u vezi sa jednim izrazom u jednoj molitvi, naime: jedini imaš vlast otpuštati grehe, molitvama Prečiste Tvoje Majke i svih Svetih (3. molitva u prvi dan pošto žena rodi dete), i posramih se u svom mudrovanju: neprijatelj me je savladao, sapleo, smutivši me na zajedničkoj molitvi. A u čemu je bila lažna misao moja? Mislio sam: kako Bog ima vlast da oprašta grehove molitvama Svoje Prečiste Majke, i svetih, a ne Sam nezavisno? I bez molitava drugih ima vlast, naravno, jedini ima vlast; ali da bi ukazao poštovanje uzvišenim vrlinama svetih, osobito Svoje Prečiste Majke, koji su Njegovi prijatelji što su Mu do poslednjih snaga ugađali u zemaljskom životu, On prima njihova molitvena zauzimanja za nas nedostojne, za nas koji u mnogim trenucima treba da zgradimo usta svoja zbog velikih i čestih grehovnih padova svojih. Setite se Mojseja, koji se zauzimao za narod jevrejski i koji mu je izmolio život od rasrđenog Gospoda. Ko neće reći da bi Bog i bez

Mojseja mogao poštediti narod Svoj darujući mu produženje života njegovog, ali tada bi Gospod bio, tako reći, nepravedan, darovavši život njima koji su života nedostojni, dok je upravo On Sam odlučio da ih usmrti; a kada je počeo da posreduje Mojsej – čovek pravedan, krotak i smiren, tada je pravedni Gospod pogledao na pravednika, na njegovu ljubav prema Bogu i narodu svome, i zbog njegovih zasluga, Gospod je pomilovao nedostojne, zbog pravednika – nepravedne. Tako je On i sada, molitvama Svoje Prečiste Majke, milostiv prema nama koji sami po sebi, zbog velikih i čestih grehova i bezakonja, ne bismo bili dostojni Njegove milosti. Da stane Mojsije i Samuilo preda Me, ne bi se duša Moja obratila k tome narodu (Jer. 15, 1), govori Gospod Jeremiji o Judejima. Iz toga se vidi da Gospod prima posredovanje svetih za zle ljude kada grehovi ovih poslednjih ne premašuju meru dugotrpljenja Božjeg.

* * *

Gospod, znajući nemoć naše grehom pomračene i obremenjene prirode, koja se teško uznosi ka Bogu verom, blagovoleo je da siđe do nas (ponizi se do nas), do uzimanja obličja sluge (Up. Fil. 2, 7), tela čovečjeg: takva je ljubav. Ali budući da On nije mogao večno da ostane u ljudskom telu na zemlji, nego je trebalo, po planovima domostroja, da se vaznese sa njim na nebo, zbog nemoći svih budućih naraštaja ljudskih, i radi podsećanja na Svoju večnu ljubav prema njima, na Svoja stradanja i smrt, On pretvara Duhom Svetim običan hleb u telo Svoje i obično vino u krv Svoju, i u to telo i u tu krv sav se useljava Duhom Svojim, tako da se u vidu hleba i vina svecelo nalazi Sam Životodavac Hristos–Gospod. O, ljubavi neizreciva, doista Božanska! Svoju beskrajnu premudrost, Svoju beskonačnu moć Gospod je upotrebio svecelo za naše spasenje! Naša nemoć ne samo da verom vidi Gospoda, nego Ga i oseća jezikom, naročito srcem i svom dušom. Slava Gospodu koji nas je toliko zavoleo!

* * *

Daj Bože da ni posle smrti ne prestaje naša bratska veza sa umrlim srodnicima i poznanicima, da se ljubav ni posle smrti ne gasi, nego da gori jarkim plamenom, i da svagdašnje iskreno sećanje na pokojnog uvek bude u nama do smrti naše. Kakvom mjerom mjerimo onakvom će nam se mjeriti. (Mk. 4, 24; Mt. 7, 2)

* * *

Primajući Svete Tajne, budite isto tako nesumnjivo uvereni da primete telo i krv Hristovu, kao što nimalo ne sumnjate u to da svakog trena udišete vazduh. Govorite u sebi: kao što je nesumnjivo da neprestano udišem vazduh, tako je nesumnjivo da sada zajedno sa vazduhom primam u sebe Gospoda moga Isusa Hrista, disanje moje, život

moj, radovanje moje, spasenje moje. On je pre vazduha, u svakom trenutku života moga, disanje moje; pre reči – reč moja; pre misli – misao moja; pre svake svetlosti – svetlost moja; pre svake hrane – hrana moja; pre svakog pića – piće moje; pre svake odeće – odeća moja; pre svakog miomirisa – miomiris moj; pre svake sladosti – sladost moja; pre oca – Otac moj; pre majke – Majka moja; pre zemlje – čvrsta, vavek nepokolebiva zemlja koja me nosi. Budući da mi, zemni, zaboravljamo da svakoga časa Njime dišemo, živimo, krećemo se i postojimo, te iskopasmo sebi studence, studence isprovaljivane (Jer. 2, 13), On je otkrio u Svojim Tajnama – u Svojoj krvi – izvor žive vode koji teče u život večni, i Sam nam daje Sebe kao hranu i piće da živimo Njime (1. Jn. 4, 9).

* * *

Kao što su nam zli dusi uvek blizu i veoma brzo i lako deluju u nama, tako su nam blizu i neuporedivo bliže: Gospod Bog, Prečista Bogorodica, Sveti Anđeli i sveti ljudi Božji, i još brže i lakše mogu delovati u nama; jer zli dusi samo dopuštenjem Božjim deluju u nama, a Gospod Bog samostalno, sa najvećom slobodom i kao Onaj Koji je svugde i sve ispunjava; a Prečista Bogorodica, Sveti Anđeli i ljudi, budući da su sa Njim jedno – po blagodati Njegovoj.

* * *

Dao si nasleđe onima koji Te se boje, Gospode. (Ps. 60, 6.) Sebe je dao Bog u nasleđe, kao posed onima koji Ga se boje. Kakav dar!

* * *

Molitva se zasniva na veri: verujem da postoji Bog pred Kojim pletem molitvu svoju; da postoji Svedržitelj koji rukom drži svu tvar i Koji je stvorenjima dao razne vrste glasova radi unutarnjeg opštenja njihovog među sobom, dok Njemu Samom nikakav glas nije potreban; nadam se da molitva moja dopire do Njega, ili, tačnije rečeno, da pravo iz srca prelazi u uši Njegove. Tako se i prepiska sina sa ocem ili majkom, sa braćom i sestrama, oca sa decom, prijatelja sa prijateljima, koji su međusobno udaljeni, zasniva takođe na veri. Kada pišu pisma, oni su uvereni da postoje i da su živa ona lica kojima pišu; nadaju se da će pismena beseda doći do njih, da će u duši njihovoj izazvati predstave, misli, osećanja u skladu sa pismom, i da će odgovoriti na pismo shodno onome što je u njemu napisano. Tako se mi i u životu u mnogo čemu rukovodimo verom i nadom: tim pre u pogledu duhovnog sveta treba da hodimo, do nekog vremena, vjerom a ne gledanjem (2. Kor. 5, 7).

* * *

Kada na kakvom mestu – u kući, ili na brodu na moru, ili pod otvorenim nebom, posumnjaš u prisustvo Božje, pruži tada srcu svome sledeći dokaz nesumnjivog prisustva Božjeg na tom mestu: Bog sve drži Svojom silom, uključujući i mene sa dušom i telom, i svako veštastvo tvrdo, i svako veštastvo tečno i providno; tako On drži i vazduh u kome se ja nalazim i koji udišem, drži svaku njegovu česticu – zato se On i zove "Svedržitelj", budući da svu tvar, i najmanju, drži rukom Svojom. Pa kako On može da ne bude bilo gde, na bilo kom mestu? Kako može ma gde da ne bude "Istina stvari", uzrok njihovog postojanja? Kada sebi u mislima kažeš takve reči, srce, pogođeno sumnjom, odmah će oživeti i uspokojiti se, što takođe predstavlja najčvršći dokaz svudaprisutnosti Božje, naročito u našim dušama. Slava Tebi, svesilni Care što me ne ostavljaš u tami đavolskoj, nego svagda šalješ svetlost Tvoju u tamu moju! Ti si Svetiljka moja, Gospode, i prosvetljuješ tamu moju. (Ps. 17, 29)

* * *

Moliš li se, sediš li, hodaš li, ležiš li, misliš li, govoriš li, raduješ li se, tuguješ li, jesi li zdrav ili bolestan, kod kuće ili u gostima, na kopnu ili na vodi – neprestano budi potpuno uveren da te Bog jasno, prejasno vidi, potpuno, sa svim tvojim mislima, željama, delima, u svim tvojim stanjima, u svakom trenutku tvoga života, da čuje bolje od svakog oštrog sluha sve tvoje unutarne pokrete, sve tvoje reči, premda Sam i nema oko i sluh, te odvojene i složene, i zato nesavršene organe saznavanja (iako su oni za nas savršeni), Sam budući u suštini Svojoj sav vid, zbog čega su Ga Grci i nazvali ????? , i sav sluh, ili, tačnije, sav svetlost i gledanje.

* * *

Neprestano pamti da je svetlost duše tvoje, misli tvojih, srca tvoga od Isusa Hrista: On je Svetlost očiju srca našeg, ne kao ona svetlost što od sunca potiče, koja se pojavljuje i nestaje, koja ne prodire kroz neprovidno veštastvo i mnogo toga ostavlja u tami, koja ne može da obasja ni jednu dušu u tami grehovnoj. On je Svjetlost koja obasjava svakoga čovjeka (to jest glavni deo njegovog bića – dušu) koji dolazi na svijet (Jn. 1, 9). Da, svetlost Hristova prosvećuje sve, čak i neznabošce: Svjetlost, da prosvjećuje neznabošce (Lk. 2, 32). On svetli i u tami grehovnoj; ali grehovna tama ljudska, ili ljudi što u tami greha žive, ne shvataju Ga – ne obuže – (Jn. 1, 5), ne slute da je svetlost koja biva u njihovim dušama – od Hrista, i misle da je ona njihova prirodna svetlost, da su oni prirodnim umom svojim, svojom oštroumnosti, razboritošću, došli do izvesne istine, ili izvršili izvesno delo; ne misle o tome da samo u svetlosti Hristovoj vide svaku svetlost (Up. Ps. 35, 10) – svetlost svake plemenite nauke, plemenite umetnosti i svakog dela.

* * *

Unutar nas postoji duhovno oko kojim vidimo milion puta više nego telesnim vidom koji je samo oruđe našeg duševnog oka, provodnik pomoću koga duša ili misli, ili spoznaje sve vidljive predmete. Šta su predmeti sazrcavanja tog duhovnog oka? Pojave duhovnog sveta. Osim vidljivog sveta postoji Bog, beskonačni Duh, beskonačni Um Koji je sve stvorio i stvara u svetu veštastvenom koji je ostvarenje Njegovih misli (ideja), i postoji svet duhovni, anđelski, bezbrojni, koji živi u neprestanom sazrcavanju Božanstva i svih dela Njegove svemoći i premudrosti. Naše duhovno oko se najviše odnosi na Gospoda, i u tom slučaju njegova radnja se naziva sazrcavanjem i bogomislijem; to sazrcavanje i bogomislije može da se prostire u beskraj, kao što je beskrajan Sam Bog, i ima svojstvo da očišćuje dušu od greha, da usavršava i sve više i više približava Bogu, Izvoru naše svetlosti, ili naše misli i našeg života. Zatim sazrcavamo anđelske činove, po meri otkrivenja Božjeg, i njihovu duhovnu svetlonosnu prirodu, njihovu dobrotu duhovnu, njihovu ljubav prema Bogu i među sobom i prema našem rodu, njihova zaštitnička dejstva u pogledu naše zemlje, njenih stihija, ljudskih društava, svetih i drugih mesta, i naročito svakog hrišćanina. Duhovno oko je okrenuto još i unutar samog čoveka, i tada se njegova delatnost naziva samoispitivanjem, samopoznanjem, samoudubljanjem, svetim bdenjem nad svojim pomislima i željama.

* * *

Kao što Duh Božji živi u mnoštvu hrišćana, i u svima je sav sa Ocem i Sinom Njegovim Isusom Hristom, i u isto vreme je sav svugde – na nebesima i na zemlji, tako je i Gospod Isus Hristos u svakoj čestici tela i krvi Svoje, sav svecelo u svim hrišćanskim crkvama i u isto vreme je sav svugde na nebu i na zemlji; budući da je Bog, On je sav svugde i nema mesta gde On ne bi bio sav. Uzimam jednu česticu pričešća: On je sav tu; uzimam drugu – On je sav tu, treću i tako dalje, ali u svima je jedan te isti Hristos.

* * *

Misljeno poricanje bilo koje od triju bespočetnih Svetlosti je u podjednako meri smrt za dušu; na taj način nam Bog i na delu pokazuje da je svako od triju Lica Božanstva Život naš – Život i Životi (Veliki kanon Andreja Kritskog, pesma 7, Trojičan). Neprijatelj se lako prepoznaje po poricanju Lica Božjih, po tome što peče njegova laž u našem srcu, po mraku i teskobi koji zbog toga nastaju u našoj duši.

* * *

Kao što pri sunčevoj svetlosti vidimo i vazduh, i zemlju, i vodu, i sve što je u vazduhu i na zemlji, tako pri svetlosti duhovnog Sunca u našem srcu mi vidimo svet duhova, Anđela i svetih Božjih, Majke Božje, patrijaraha, proroka, apostola, arhijereja, mučenika, prepodobnih i svih svetih. Mi ih takođe vidimo očima srca (verom), kao što čuvstvenim vidom vidimo predmete čuvstvenog sveta. Tako prosto i čisto srce Božju Majku, na primer, unutarnjim očima vidi isto kao što prirodno oko vidi Njenu ikonu ili kakav drugi predmet.

* * *

Znak milosti Gospoda ili Prečiste Majke Njegove prema nama, posle ili tokom molitve, je mir srdačni, osobito nakon delovanja kakve strasti čije je svojstvo – odsustvo duševnog mira. Po srdačnom miru i nekoj svetoj milini srdačnoj lako možemo saznati da je molitva naša uslišena i da je tražena blagodat data. Uspeh molitve se poznaje još i po snazi duhovnoj koju unutar sebe primamo za vršenje dela našeg zvanja, i po unutarnjoj svetlosti koja očigledno dolazi u dušu.

* * *

Ceo svet je paučina u poređenju sa dušom čoveka–hrišćanina; ništa u njemu nije postojano i pouzdano; ni na šta se pouzdano ne možeš osloniti – sve se kida. Ni za šta se ne treba privezivati srcem, osim za Boga jedinoga Koji je razapeo tu paučinu, Koji je održava i oživljava. Za šta god, sem za Boga, da se vežeš, sve to ranjava i stešnjuje srce; životvorna je potpuna privezanost samo za Njega.

* * *

U čemu se sastoji život hrišćanina? U tome da nema ništa i da ima Hrista u srcu, ili da se, imajući zemaljska dobra, nimalo za njih ne privezuje, nego da se svim srcem prilepljuje za Hrista.

* * *

Iako Bog zna naše potrebe, molitva je potrebna radi očišćenja i prosvećenja naše duše. Dobro je stajati na suncu: i toplo je, i svetlo – tako je i na molitvama pred Bogom – našim duhovnim Suncem, i greješ se i prosvetljuješ se.

* * *

Treba se prati od prljavštine, a molitva je pranje od duhovne prljavštine, to jest od grehova, osobito – suzna.

* * *

Ne dobijaš od Boga ono što tražiš zato što ne ostavljaš gadost idolopoklonstva – služenje stomaku. Boga istinitog moliš, a bogu–stomaku služiš. Ne može čovek dva gospodara služiti. (Mt. 6, 24) Prestani da služiš idolu–stomaku i tada se nadaj da ćeš dobiti ono što tražiš od Boga. Istinitog Boga moliš, a lažnom bogu služiš. Od njega i traži, ako može da da. Ili služiš demonu lakomstva, i zato istiniti Bog Koga si zanemario i Koga ostavljaš, ne ispunjava molitve tvoje. Ili pak služiš idolu gordosti i sujete, i taj idol vlada srcem tvojim, kao oni idoli: i evo Gospod se ne umilostivljuje na molbe idolopokloničkog srca. Ostavio si Izvor žive vode i iskopao sebi studence, studence isprovaljivane (Up. Jer. 2, 13); pa sad pij iz tih studenaca – vodu mrtvu, tamnu, kao što je tamna voda u oblacima vazдушnim (Ps. 17, 12).

* * *

Umesto drveta života – hleb života; umesto plodova drveta poznanja dobra i zla – taj isti životvorni hleb života. Onda bi rečeno: ne dotičite ga se, da ne umrete (1. Moj. 3, 3), sada je rečeno: okusite i živjećete (Up. Jn. 6, 51; 58). Onda poverovaše Eva i Adam obmanitelju i umreše; sada, naprotiv, mi verujemo rečima Gospoda života: ovo je tijelo Moje, ovo je krv Moja (Mt. 26, 26; 28) – i oživotvorujemo se: čime smo pali, time smo i ustali; pali smo neverovanjem Bogu, neposlušnošću, ustali smo poslušnošću vere. Tamo smo se saglasili sa đavolom protiv Boga i sjedinili se sa njim – lažljivcem – sebi na smrt; sada se svim srcem saglašavamo sa Samom Istinom – Bogom–Spasiteljem, i istinita srca se sa Njim sjedinjujemo – sebi na život, na mir i radost. O strašnog tajanstva! O milosrđa Božjeg! Kako se ja blato pričešćujem božanskog tela i krvi, i postajem neprolazan!¹⁹

* * *

Ti misliš da se moliš, a odavno si ostavio molitvu: ono što zoveš molitvom samo su prazni zvuci, bez značenja za tvoje srce. Reči govoriš, a srcem ih ne osećaš;

obmanjuješ i Boga i sebe. Moleći se, neizostavno treba paziti na svoje srce i na reči molitava, osećati njihovu istinu i snagu.

* * *

Sada stojimo i padamo (u veri i vrlini), ali se nadamo takvom vremenu i takvom stanju u kome više nećemo moći da padnemo, u kome ćemo doći u stanje potpune bezbednosti od pada, kao Anđeli koji su sada nepopustljivi prema zlu, i zauvek se utvrditi u svetosti. Bori se sa grehom i nadaj se da će najzad doći vreme potpune pobede nad grehom i nad smrću, porodom njegovim. Posljednji neprijatelj ukinuće se – smrt. (1. Kor. 15, 26)

* * *

Sada se i pravednik jedva spasava – sedam puta pada (Prič. 24, 16; up. 1. Pt. 4, 18), i padajući uzdiše i govori: Jadni ja čovjek! Ko će me izbaviti od tijela smrti ove? Ja sam umom služim zakonu Božijemu, a tijelom zakonu grijeha. Ali doći će vreme kada će se zakon grijeha koji je u udimi našim uništiti (Rim. 7, 23–25; up. 6, 6) i nastaće samo zakon Božji.

* * *

Sada tražimo trajno blaženstvo i ne nalazimo ga; zadovoljstva koja iznalazimo nisu trajna, lažna su, isprazna, kratkovremena; ali ako se hrišćanin bude vladao dostojno svoga zvanja (Ef. 4, 1), dobiće u nasleđe takvo blaženstvo koje je istinsko i trajno, jer je večno, i potpuno će zadovoljiti potrebe njegove duše.

* * *

Kada čujemo rđavo mišljenje o kakvom čoveku, poredeći ga u mislima sa sobom, govorimo u srcu svome: ja nisam takav, ja sam u poređenju sa njim savršenstvo, i tako maštajući o sebi i osuđujući u sebi druge, naslađujemo se svojim vrsnošću u odnosu na druge. To je satanska gordost, to je smrad telesnog, grehovnog čoveka. Neka beže dalje iz duše takve pomisli! Mislimo o sebi da smo najgori od ljudi! Kada se o nekom rđavo izraze, uzdahnimo i recimo u sebi: mi smo gori, grešniji od tog čoveka sto puta, i od srca se pomolimo za osuđivanog brata.

* * *

Kakva je čast ukazana prirodi mojoj: ja u svom malom domu koji predstavlja moj stan, ili u srcu mome, mogu besediti sa Onim Koji u desnici Svojoj drži nebo i zemlju, Kome sa strahom služe Sile nebeske, sa Onim Koji je beskrajna Ljubav!

* * *

Zbog naše telesnosti Gospod vezuje, tako reći, Svoje prisustvo i Sebe Samog za veštastvenost, za kakav vidljivi simbol, na primer, u Svetoj Tajni Pričešća On Sam se sav useljava u telo i krv; u pokajanju – djeluje preko vidljive ličnosti sveštenika; u krštenju – preko vode; u miropomazanju – preko mira; u sveštenstvu – preko arhijereja; u braku – preko sveštenika Sam vencima venčava; u jeleosvećenju – preko jeleja; vezuje Svoje prisustvo za hram, za ikone, za krst, za krsno znamenje, za ime Svoje koje se sastoji od razgovetnih glasova, za svetu vodu, za osvećene hlebove, pšenicu, vino. Ali doći će vreme kada nam telo i krv Njegovi, kao i svi drugi vidljivi znaci, neće biti potrebni, i mi ćemo se prisnije pričestivati Njime u nezalazni dan Carstva Njegovog²⁰; a sada – sve preko telesnog i preko simbola i znakova.

* * *

Ako se molim Bogu mome, sa iskrenom, živom, savršenom verom, tada sam blizu ne samo Njemu, kao sin Ocu koji sa njim živi u istom domu, nego i svim gornjim Silama nebeskim, svim svetima koji caruju na nebesima: i oni od mene nisu ništa dalje od ikona mojih pred kojima se molim. Zato je divan naš običaj da držimo u svojim domovima ikone Gospoda, Prečiste Majke Njegove, Arhanđela i Anđela–čuvara i svetih, i da se molimo pred njima: blizina njihova našem pogledu telesnom označava još veću blizinu njihovu pogledu duševnom, naoružanom verom nesumnjivom. Blizina: biva radost na nebu zbog jednoga grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10), kao što se u domu roditeljskom braća raduju kada se brat koji se ogrešio o oca kaje zbog uvrede koju je naneo roditelju rđavim ponašanjem.

* * *

Samo je Bogu, večnom, svemoćnom, Koji ima život iz Sebe i u Samom Sebi, svojstveno da nema nadu, a nama, bićima jednodnevnim koji smo život i sve darove sa životom od Boga dobili, nama, bićima prestupnim pred Načelnikom života, koja nismo držali i ne držimo zapovesti života, nama, bićima koja se bune protiv svoga Tvorca i Gospoda, ostavljena je u nasleđe nada, samo u milost Samoga Gospoda Koji je zamislio sredstvo da vrati u život nas koji smo pali iz života večnog u večnu smrt. Svi mi znamo da u srcu

nosimo smrt duhovnu koja postepeno unapred priprema smrt telesnu. A srce naše, stvoreno za večni život, iako je okusilo smrt, budući da njome nije potpuno poraženo, teži ka životu i blaženstvu. Upravo to izgubljeno blaženstvo nam je i vratio Sin Božji Isus Hristos, i ono je spremno da se u poslednja vremena otkrije onima koji veruju u Njega. Evo, nada u to da ćemo dobiti u ime Hrista obećano blaženstvo, i jeste hrišćanska nada. Tokom čitavog našeg zemaljskog života Bog se, radi Sina Svoga Koji je radi nas postao čovek i uzeo na Sebe grehove sveta, stara o našem spasenju, kao da nas za ruku vodi ka njemu Duhom Svojim Svetim Koji je залог nasleđa budućih dobara – putem Bogoslužjenja, propovedi, reči Božje i Svetih Tajni Crkve, putem savesti i ispitivanja svega što je u nama (naše unutrašnjosti, našeg srca)– i naposljetku će nas uvesti u nasleđe obećanih dobara.

* * *

Nadati se u Boga znači poveriti Mu svoj život, svoju sudbinu, svu svoju budućnost i sa uverenosti čekati ispunjenje Njegovih obećanja. Nada proizilazi iz vere, kao biljka iz semena, kao potok iz izvora. Mi verujemo da je Gospod dobar i milosrdan, da nas ljubi kao Otac: prema tome, On nam želi svako dobro i istinsku sreću. On je premudar i sveznajući: zato On bolje od nas samih zna šta je za nas potrebno i korisno. On je svemoguć: dakle, On uvek može da nam daruje ono što zaželi, da ispuni ono što je obećao. On je svet i pravedan: i zato su sve reči Njegove istina, obećanja Njegova su čvrsta. Najveći dokaz ljubavi Boga prema čoveku vidimo u tome što On radi nas nije poštedeo Sina Svoga jedinorodnog, nego Ga je predao na stradanja i smrt. Ukrepivši dušu svoju misli o bezgraničnoj dobroti, premudrosti, svemoći i svetosti Tvorca i Promislitelja našeg, možemo živeti svoj zemaljski život – bez straha i nemira, kao dete u majčinom naručju, kao lađa sa pouzdanim sidrom. I zato, blažen je čovek koji se uzda u Gospoda i kome je Gospod uzdanica (Jer. 17, 7; Up. Ps. 2, 12 i Prič. 16, 20). Gospod je Pomoćnik moj i Zastupnik moj. (Ps. 17, 3) Neću se uplašiti od mnoštva naroda (Ps. 3, 7)... Ali i pored nade ne smemo biti bezbrižni i dokoni. Hrišćanska nada je, u svojoj suštini, živa, delatna i neprestana težnja ka najvišem Dobru i Izvoru svih dobara – Bogu, nezasita želja da Mu se približimo i dobijemo od Njega i u Njemu Carstvo Nebesko, pripremljeno pre postanja sveta. Kao što čezne jelen za izvorima voda, tako čezne duša moja Tebi, Bože. Žedna je duša moja za Bogom Živim; kad ću doći i javiti se licu Božijem? (Ps. 41, 2–3)

* * *

Pozvani smo u zajednicu Heruvima, Serafima, Prestola, Gospodstava, Anđela i Arhanđela – umesto duhova koji su otpali, pogordili se. Ti se pogordiše i rekoše u sebi Bogu: "kako ćeš to nadoknaditi naše nedostajanje koje je za Tebe nepodnošljivo i osetno, budući da si Premudar i da ne podnosiš nikakav nedostatak i disharmoniju u svetu Svome?" A Gospod je, kao odgovor i posramljenje đavola, izvoleo da od praha

zemaljskog stvori čoveka i da bićima od zemaljskog praha nadoknadi nedostajanje anđelskih svetova, nastao usled otpadanja gordih duhova; i to beskonačno posramljenje je beskonačno velika kazna gordeljivcima; upravo zato oni sve sile paklene koriste za pogubljenje ljudi. Radi većeg pokazivanja ljubavi Svoje i radi većeg posramljenja đavola, Sam Gospod se obukao u zemljano telo čovekovo kako bi ga istrгнуo od vlasti đavolove.

* * *

Kada si veoma mlad, ili živiš život grešnog sveta, tada i Hrista Spasitelja, i neprijatelja Božjeg i čovečjeg, satanu svezlobnog, znaš samo po imenu, i misliš da je Hristos daleko od tebe – na nebu, a da đavo negde postoji, samo nikako ne blizu, ne kraj tebe, i premda čuješ da je zao, ipak misliš da se njegova zloba tebe ne dotiče; ali kada budeš u zrelim godinama i započneš podvižnički život, kada budeš služio Bogu čistom savešću, tada ćeš iskusiti na srcu i blag jaram Spasiteljev, i težak nesnosan jaram satane koji nas bespoštedno ugnjetava.

* * *

Đavo uzima ogromno učešće u grehovima ljudi: zato se u molitvama pred ispovest grešni ljudi sa snishođenjem osuđuju zbog grehova pred Gospodom kao "prelašćeni đavolom". Zato neka niko ne smatra sebe odbačenim, makar bio i veliki grešnik: za tvoje grehove veliku krivicu snosi đavo. Odmah se seti Isusa Hrista i smesta od Njega zatraži oprostaj grehova svojih. On je Jagnje Božije koje uzima na Se grijehe svijeta (Jn. 1, 29): On i jeste Jagnje Božije zato da bi uzimao na sebe grehove naše i čistio nas od njih.

* * *

Između mene i Boga, između mene i bližnjeg često se isprečuje tamna, zla sila. Znam to iz iskustva, pouzdano, logički.

* * *

Đavo ništavnim sredstvima postiže važne posledice. Hrišćanine, budi hrabar i veruj svim srcem u Hrista; siguran si plen đavola ako si rasejan i lenj. Taj poslednji sve snage koristi za to da srcem ne veruješ u Hrista. A teško tebi kad izgubiš veru!

* * *

Čija se mudrost pojavila u ustrojstvu tvoga tela i neprestano ga održava u životu i delovanju? Ko je odredio zakone tvoje misli, te ih se ona do danas pridržava kod svih ljudi? Ko je napisao na srcima svih ljudi zakon savesti, te ona do danas kod svih ljudi nagrađuje dobro, a zlo kažnjava? Bože svemogući, premudri i svedobri! Ruka Tvoja je neprestano na meni grešnom, i nema časa u kome bi me dobrota Tvoja napuštala. Ta daruj mi da svagda živom verom celivam desnicu Tvoju! Zašto da idem daleko da bih našao tragove Tvoje dobrote, Tvoje premudrosti i Tvoje svemoći? Ah, ti su tragovi tako jasno vidljivi u meni. Ja sam čudo Božje dobrote, premudrosti i svemoći. Ja sam ceo svet u malom, moja duša je predstavica sveta nevidljivog; moje telo – predstavnik sveta vidljivog.

* * *

Nastoj da dostigneš detinju prostotu u postupanju sa ljudima i u molitvi Bogu. Prostota je najveće dobro i vrednost čoveka. Bog je savršeno prost, zato što je savršeno duhovan, savršeno dobar. Neka se ni tvoja duša ne dvoji na dobro i zlo.

* * *

Ljubav Božanskog Spasitelja našeg Isusa Hrista, Boga Oca i Duha Svetog prema nama je tako velika, bezmerna, da spram nje postaje beznačajna, ili kao da iščezava svaka neljubav, neprijateljstvo, mržnja ljudska prema nama. Upravo zbog te bezmernosti ljubavi Božje prema nama i ništavnosti ljudskog neprijateljstva, Spasitelj nam je svima zapovedio da ljubimo neprijatelje svoje, da blagosiljamo one koji nas kunu, da činimo dobro onima koji nas mrze i da se molimo za one koji nas vrijeđaju (Mt. 5, 44). Bog nas voli; zar je velika stvar što nam ljudi ne žele dobro? Šta nam oni mogu učiniti kad nas je Bog tako zavoleo?

* * *

U hramu Božjem dobre, prostodušne, verujuće duše su kao u domu Oca nebeskog: tu se osećaju tako slobodno i lako, lako. Tu istinski hrišćani predokušavaju buduće Carstvo koje im je pripremljeno od postanja svijeta (Mt. 25, 34), buduću slobodu od svakog greha i smrti, budući mir i blaženstvo. A kada predokušavaju? Kad se iskreno dušom obraćaju Bogu, usrdno se Bogu mole, odlučno rešavaju da Bogu posvete život svoj, i van hrama zaista čine vrlinska dela.

* * *

Hrišćanska nada je naša nada u život u Hristu. Mi smo bili stvoreni za život, ali smo otpali od života i pali u smrt duhovnu i telesnu, i da nije Gospoda, večno bismo ginuli, ali nikako ne bismo mogli biti uništeni. Bog je veran Sam Sebi. Stvorivši bogopodobne, večne duhove, On je veran Svojoj večnosti u njima, a uništiti ih znači odreći se Svoje večnosti, a da primi u zajednicu sa Sobom pale, grešne, neočišćene ne može, inače bi morao da se odrekne Svoje svetosti i Svoje nepromenljivosti. Upravo zato neka je u vekove vekova preproslavljena pouzdana ljubav prema nama Boga Oca, Koji radi iskupljenja i očišćenja nas grešnih od grehova nije poštedeo jednorodnog Sina Svoga Koji je Sebe predao na smrt za nas, ne samo da bi nas očistio od svake nečistote, nego i da bi nas osvetio i stavio nas preda Se, slavnu Crkvu, koja nema mrlje ni bore, ili što tome slično, nego da bude sveta i neporočna (Ef. 5, 27). Ja živim – i vi ćete živjeti. (Jn. 14, 19) Evo u Kome je i evo na čemu se zasniva sva naša nada. Ja živim – govori Gospod, i vi ćete živeti, prećićete iz smrti u život. Sve Jevanđenje potvrđuje našu nadu u život. (Lazarevo vaskrsenje, razgovor sa Martom i Marijom, reči Spasiteljeve povodom ustanovljenja pričešća – u Jevanđelju od Jovana).

* * *

Isus Hristos je vaskrsao i izašao iz groba, ne oštetivši pečat vrata koja behu zatvorena. Tako se On rodio i od Presvete Djeve, ne povredivši Njenu devičansku utrobu pri Svom rođenju.²¹ Tako On ulazi u duše verujućih kroz tela njihova, prolazeći kroz njih nevidljivo, uvek slobodno. Tako On ulazi u domove svih, i nikakvi zidovi i zasuni ne mogu zadržati Njega Bezgraničnog, ničim ograničavanog.

* * *

U budućem veku blaženstvo naše će porasti zbog divljenja što vidimo svete i prekrasne Anđele Gospodnje, njihove bezbrojne mirijade, njihove skladne činove, njihov hijerarhijski poredak, zbog divljenja što vidimo sve svete, dobre, prostosrdačne ljude Božje iz svih vekova: proroke, apostole i sve druge, a pre svega – zbog sazrcavanja Boga u svetlosti nepristupnoj, od sopstvenog unutarnjeg prosvetljenja i blaženstva najsavršenijeg, nepomračenog nikakvim grehom, nikakvim strahom, nikakvom brigom i tugom.

* * *

Hrišćanska nada je naša nada u sjedinjenje sa Bogom u budućem veku. U našem sadašnjem hrišćanskom stanju sve odgovara i upravljeno je ka tom sjedinjenju, i veštastvena dobra, i duhovna: blagodat Božja u Crkvi, Bogoslužjenje, Svete Tajne, savest, unutarnje Božje ispitivanje i očišćenje, molitve, plodovi molitava, tuge koje očišćuju srce, bolesti (uzeće krst svoj – Mt. 16, 24; Mk. 8, 34). Za nebesko sjedinjenje priprema sadašnje sjedinjenje usrdnom molitvom, Svetom Tajnom Pričešća: u to uverava zalog Duha Svetoga u srcima hrišćana. Upravo iz tog razloga svako drugo sjedinjenje srca, osim sa Bogom i ne radi Boga, strogo nam je zabranjeno. Upravo iz tog razloga se moramo čuvati telesnih pohota (1. Pt. 2, 11), svakog greha.

* * *

Poštujući Anđele, mi se navikavamo na ono za život životvorno ubeđenje da postoji drugi svet razumnih bića, potpuno čistih, prostih, bestelesnih, i da je, prema tome, postojanje duše naše posle smrti – stvar ne samo moguća, nego i stvarna, postojeća. A poštujući svete, opet se navikavamo na misao da za nas postoji život posle smrti; da se vrlina i svetost posle smrti nagrađuju – znači, ako i mi budemo živeli vrlinski, takođe ćemo biti nagrađeni; da se zlo kažnjava, kao što je to pokazano u jevanđeljskoj priči o bogatašu i Lazaru – znači, i mi ćemo biti kažnjeni za zlo koje ovde učinimo. Uopšte, poštovanje Anđela i svetih nije nikakvo mnogoboštvo, potpuno je u našoj prirodi i vodi ka suštinskoj duševnoj koristi.

* * *

I sam razum zahteva da u delu promišljanja Božjeg o ljudima postoje posrednici između ljudi i Boga iz sveta duhovnog (budući da su ljudi na sredini između sveta duhovnog i materijalnog), koji nas i rukovode ka gornjem Carstvu, naime: Anđeli. U Gospoda je u svim delima izvanredna postepenost i poredak; kod Njega svuda viši rukovode nižima: eto neophodnosti Anđela – čuvara za hrišćane iskupljene krvlju Gospoda. Sem toga, sami Anđeli su puni ljubavi prema nama i raduju se obraćenju ma i jednog grešnika; a ljubav je delatna i upravo toj njihovoj plemenitosti i korisnoj delatnosti Gospod je i dao svu slobodu, kao što vidimo iz reči Božje. Anđeli čuvari su ljudima neophodni zbog podmuklosti zlih duhova prema ljudima: ljudi ih sami ne vide. Ljudi su krajnje nemoćni za duhovni život. Sem blagodati Božje, potrebno je još i lice ispunjeno tom blagodaću, mudro, krepko po prirodi svojoj: a takvi su Anđeli. Sem toga, nakon odlaska iz života treba da postoje svedoci dela ljudskih protiv demona.

* * *

Iz sopstvenog iskustva žive, srdačne molitve možemo znati da su sveti primljeni u najprisniju zajednicu sa Bogom. A iz sopstvenog iskustva znamo i to da se u opštenju sa Bogom molitvom vere naš um neobično prosvetljuje i dobija najšire razmere delovanja: tada on vidi ono što u svom uobičajenom stanju ne vidi. Iz toga sledi da sveti, budući u zajednici sa Bogom, pritom čisti, oslobođeni od tela, imaju najsvetliji, dalekovidni um, i da naše iskrene molitve čuju, i ako su Bogu ugodne i za nas korisne, neizostavno ih ispunjavaju.

* * *

Prisustvo Anđela—čuvara uz svakog istinskog hrišćanina neophodno je zato što su tela hrišćana, po svedočanstvu reči Božje, hramovi Duha Svetoga, a sami hrišćani su udovi tela Hristovog, osvećeni Njegovim krsnim stradanjima i smrću, zapečaćeni Njegovim Svetim Tajnama u kojima nam se predaje blagodat Duha Svetoga; a osobito zato što se pričešćujemo samim telom i krvlju Hristovim u Svetoj Tajni Pričešća. Vrednost čoveka—hrišćanina, kao uda tela Hristovog i hrama Duha Svetoga neizostavno zahteva da se uz njega nalazi Anđeo—čuvar, kao stariji sabrat naš i prijatelj koji nas rukovodi ka svima zajedničkom Vladiki u Carstvo svetlosti i blaženstva. Ako biva radost na nebu pred Anđelima Božijim zbog jednoga grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10), onda po tome treba suditi kakvo snažno učešće u našem spasenju uzimaju Anđeli Božji.

* * *

Opominji se da nam je tokom molitve Gospod potpuno blizak, kao naš Prvolik, i da na svaku reč našu, na svaki pokret srca odgovara.

* * *

Poklanjajući se ikonama, u njima, kao prvo, poštujem Boga Koji je bespočetno rodio Sina – Ikonu Svoju živu koja je beskonačnoj misli Boga Oca dala veštastveno postojanje, stvorivši svetove i sva stvorenja koja behu u misli Božjoj, i čoveka, stvorenog po obrazu i po podobiju Božjem; drugo, poštujem ikonu Boga ovaploćenog; treće, poštujem sam sebe, svoju ikonu besmrtnog bogopodobnog čoveka, pozvanog da bude pričasnik božanske prirode, jedno sa Gospodom, hram Duha Svetoga. Još sam nehotice podstaknut da poštujem ikone i zato što vidim silu Božju koja se kroz njih projavljuje, spasonosnu za verne i kažnjavajuću za neverne, kao što vidim i osećam tu istu silu u liku krsta Gospodnjeg koji se zbog svoje čudotvorne sile naziva životvornim. Zbog svega toga ikone za mene zamenjuju sama lica čija imena nose. Likovi svetih na našim ikonama predstavljaju nam bliskost po duhu svetih Božjih koji su u Bogu svi živi i u Svetom Duhu su nam uvek blizu zbog naše iskrene vere i molitve njima. Jer šta može

biti daleko za Duha Božjeg Koji je svuda prisutan i sve ispunjava i sve duhove prožima umne (razumom obdarene), čiste, sve tanane (Prem. 7, 23)? Biva radost pred Anđelima Božijim zbog jednoga grješnika koji se kaje. (Lk. 15, 7; 10) Znači, nisu samo Bogu, nego su i Anđelima otkrivena raspoloženja naše duše. Stojim pred Tobom, i pred strašnim i svetim Anđelima Tvojim, prinosim moja zla i bezakona dela, objavljujući ih i izobličavajući.²²

* * *

Vi koji se molite, malo li vam je što zadajete truda ljudima, nego ga zadajete i Bogu mojemu?²³ Zar vam je malo što vidite nemoć u ljudima; nego hoćete da vidite nemoć i u Samom Bogu i tajno pomišljate da Bog neće ispuniti vašu molbu? Neka je za ljude mnogo toga teško, veoma mnogo toga nemoguće, ali kako smatrate da je išta teško za Boga? Ima li za Njega išta teško i nemoguće? Za Njega je sve moguće i lako. Sve je moguće Bogu. (Mk. 10, 27) Dakle, moleći se budite čvrsto uvereni da je Gospodu sve lako, On sve može za tren da učini. Svoju sopstvenu nemoć da nešto učinite, da u nečemu pomognete sebi ili bližnjem, ne pripisujte Bogu. Za vas, kao slaba, ništavna stvorenja, gotovo sve je teško: sami ste to na sebi i na drugima iskusili hiljadu puta; ali malo li vam je što zadajete (pripisujete) truda ljudima, nego ga zadajete i Bogu – Gospodu Koji je sve stvorio mišlju i rečju? Njemu, pamtite, ništa nije teško: sve smelo tražite; za sve se nadajte da ćete dobiti. Sve što uzištete u molitvi vjerujući, dobićete. (Mt. 21, 22)

* * *

Sveti Anđeli i ostale nebeske Sile preizobilno su ispunjeni celosnim, svetim životom, nenarušivim mirom, neuništivom bodrošću, večnom hrabrošću i snagom, neizrecivom lepotom, svetlošću, visokim umom, najčistijom ljubavlju prema Bogu i ljudima, prijateljstvom među sobom, ozarenjem i prosvećenjem. Takvi su i naši sveti Anđeli – čuvari. Čudesna je priroda anđelska! Ali hrišćani koji se udostoje da dostignu budući vek i vaskrsenje iz mrtvih, biće kao Anđeli, po reči Samoga Gospoda. I usrdno ćemo stremiti ka tom veku koji nema kraja, nepokolebivom, spokojnom.

* * *

Hrišćanine, ti ćeš se pridružiti Anđelima, Arhanđelima, svim nebeskim Silama: podražavaj Anđelima, preziri zemaljsko, zavoli nebesko, večno, duhovno, izbegavaj pristašća ovoga života, ne robuj stomaku, demonu srebroljublja, budi nezlobiv, krotak, tih kao anđeo, čist kao anđeo, prost, svet kao on.

* * *

U čoveku gledaj božansko načelo – dušu koja je po obrazu i podobiju Božjem, i radi tog načela uvek pošuj i voli čoveka čista srca, nelicemerno.

* * *

Ovaploćenje reči je najobičnija stvar. Mi govorimo razgovetnim glasovima: šta je to ako ne ovaploćenje reči? Pišemo reči na hartiji: šta je to ako ne ovaploćenje reči?

* * *

Šta je vera? Uverenost u duhovnu istinu, u Onoga Koji jeste ili u Boga, u postojanje sveta duhovnog sa njegovim svojstvima, kao što smo uvereni u postojanje sveta veštastvenog i njegovih odlika. Biti uveren u stvarnost duhovnog Svenačela i sveta duhovnog sa svim njegovim svojstvima i odlikama, kao što smo uvereni u postojanje sveta veštastvenog sa njegovim predmetima i svojstvima njihovim – znači verovati. Na primer, ja sam nesumnjivo uveren da je Bog večan, svedobar, premudar i svemoguć, i neću pomisliti da On nije večan, da nije svedobar, da nije premudar, da nije svemoguć; to znači da verujem čvrsto i nesumnjivo; verujem da će Bog, kao Dobrota, dati sve što god od Njega zatražiš, i neću sumnjati u to; znači, ja verujem.

* * *

Ime Božje je Sam Bog. Zato se kaže: ne uzimaj uzalud imena Gospoda Boga svojega (2. Moj. 20, 7; up. 5. Moj. 5, 11). Ili – zaštitice te Ime Boga Jakovljevog (Ps. 19, 2); ili: izvedi iz tamnice dušu moju, da se ispovedam Imenu Tvome (Ps. 141, 8). Budući da je Gospod najprostije Suštastvo, najprostiji Duh, On je u jednoj reči, u jednoj misli – sav svecelo i u isto vreme svuda – u svoj tvari. Zato prizovi samo ime Gospodnje: i prizvaćeš Gospoda – Spasitelja verujućih, i spašćeš se. Spašće se svaki koji prizove ime Gospodnje. (Dap. 2, 21) Prizovi Me – ime Moje – u dan žalosti, i izbaviću te, i proslavićeš Me. (Ps. 49, 15)

* * *

Sav čovek koji se sastoji od duše i tela naziva se jednom rečju, na primer Jovan, kako bi se označilo to da je čovek priveden u biće Rečju Gospodnjom, koja je prosta. Ime označava i to da je naša duša takođe prosto biće. Iza jednog imena skriva se takvo bogatstvo i dubina duha čovečjeg, takvo mnoštvo deljivih delova veštastva. To je uistinu obraz i podobije Božje i ujedno mali svet.

* * *

U imenu čovekovom je duša čovekova, na primer u imenu "Ivan" je duša Ivanova. Tako, na taj poziv duša moja prepoznaje sebe u tom imenu i odaziva se na njega. Dakle, u imenu Isus Hristos je sav Hristos, duša i telo Njegovo, sjedinjeni sa Božanstvom.

* * *

Bog je Duh beskonačni. U čemu se sastoji ta beskonačnost? U beskonačnosti postojanja, života i premudrosti, dobrote i ljubavi, svemoći, pravednosti i svetosti, u Njegovoj svudaprisutnosti u svoj mislenoj, duhovnoj i beslovesnoj tvari, kao i u veštastvenoj. Svuda i u svemu je Bog Koji je iznad svega, Koga ne može držati nikakva tvar, i nijedna misao, ma kako brza i smela bila, ne može Ga preteći, uvek kružeći samo u Njemu.

* * *

Jevreji su jeli meso žrtvenih životinja; to je bila praobraz naše duhovne hrane: mi sada ne jedemo tela žrtvenih životinja, nego samo prečisto telo i krv Gospoda po svoj zemlji. Stoga ko se često pričešćuje Svetim Tajnama tela i krvi Hristove, taj ne treba da jede meso životinja. Šta će mi telo životinje kada jedem prečisto Telo i prečistu Krv – te životvorne Tajne Boga mog? Zar mi je malo od njih života, mira, radosti, kreposti duševne i telesne? Zar se ne mogu zadovoljiti biljnom ili ribnom hranom koja je za mene daleko lakša?

* * *

Šta ima neobično u tome što ti Gospod za hranu i piće nudi telo i krv Svoju? Onaj Koji ti je za hranu dao telo životinja koje je stvorio, Taj ti je, naposljetku, dao za hranu i piće i Samoga Sebe; Onaj Koji te je hranio majčinim mlekom, Taj se, naposljetku, Sam prihvatio da te hrani Svojim telom i krvlju kako bi, kao što si sa majčinim mlekom usisao u sebe izvesna svojstva majke, duh njen, tako i sa telom i krvlju Hrista Spasitelja usisao

u sebe Njegov duh i život. Ili, kao što te je ranije u detinjstvu hranila majka, te si živeo od nje, od njenog mleka, tako se sada, odrastavši i postavši grehovni čovek, hraniš krvlju svoga Životodavca, da bi bio živ i da bi uzrastao duhovno u čoveka Božjeg, svetog; ukratko: da bi sada, kao što si onda bio majčin sin, bio čedo Božje, odgojeno, othranjeno Njegovim telom i krvlju, a osobito Duhom Njegovim – jer telo i krv Njegovi duh su i život su (Jn. 6, 63), i postao naslednik Carstva Nebeskog, radi koga si i stvoren, radi koga i živiš.

* * *

Deco, pamтите da vas Isus Hristos toliko voli da vas svake godine nekoliko puta saziva na svoju božansku i životvornu trpezu na kojoj vam daje za hranu Svoje božansko, prečisto Telo, a za piće – Svoju božansku, prečistu, životvornu Krv – kako biste bili živi ne samo ovde, privremeno, nego i na nebu, večno, bez kraja, i veoma, veoma blagodarite Svom Tvorcu i Spasitelju za takvu bezmernu ljubav Njegovu prema vama, i vašim roditeljima, i vašoj braći i sestrama, i prema svim ljudima.

* * *

Hrišćanska nada je naša nada u Hrista i u večno blaženstvo koje nam je Hristos obećao. On je kraj želje naše: On će spasti narod Svoj od grijeha njihovih (Mt. 1, 21). "Rado bih u raj, ali mi gresi ne daju", govore mnogi hrišćani koji nemaju predstavu o hrišćanskoj nadi, kao da je greh neki nerazrušiv zid. Ne: ja ću reći da je upravo njega Spasitelj naš Isus Hristos krstom i smrću razrušio i otvorio raj Božji onima koji se kaju. Na tome ćemo zadržati našu pažnju da bismo se poučili kako nam se valja uzdati u Hrista, jer nije svaka nada hrišćanska istinita, spasonosna. Pokazaćemo svojstva hrišćanske nade: temeljnost, čvrstinu i punoću njenu, i ona obeležja po kojima se može poznati ima li u nama hrišćanske nade; pokazaćemo da hrišćanska nada živi od molitve kao od vazduha, da se održava i ukrepljuje životvornim Tajnama, čitanjem i slušanjem reči Božje i dela Svetih Otaca, sopstvenim dobrim delima svakoga. Ovde ćemo otkriti da, budući da je hrišćanin slobodno i razumno biće, stvoreno po obrazu i podobiju Božjem, ali pritom palo (svojom voljom) ili udaljeno od Boga bezakonjima, to mora sam, verom, nadom i ljubavlju da se približava svom Prvoliku. Posavetovaćemo svakom hrišćaninu da brižljivo razmotri: šta u njemu predstavlja bogopodobnog i besmrtnog čoveka u pravom smislu reči, zamolićemo ga da obrati pažnju na svoje srce, da osluškuje njegove potrebe koje se veoma često otkrivaju pred svešću čovekovom i da ih bez odlaganja zadovoljava. Naše srce traži veru u Boga i sjedinjenje sa Njim u Kome nalazi mir i blaženstvo, ali se ono i prelašćuje, zbog delovanja mračnog duha i zbog urođene pokvarenosti svim zemaljskim dobrima koja ne čine njegov mir, život i blaženstvo, nego samo žalost i tugu. Sjedinjenje tog srca verom i nadom sa Hristom – eto poslednje naše želje u besedama sa vama o nadi; prekidanje vaše nade u zemaljska dobra – u ljude, u počasti, u bogatstvo, u zadovoljstva čulnosti, eto naše

jedine želje. Mi se davimo u grijehovima i često padamo duhom, očajavamo, ginemo od njihovog mnoštva; da upravimo poglede svih na Nadu našu – Hrista Spasitelja – u svim grijehovima, u svim tugama, u svim nestalnostima života, sreće i nesreće, da pokažemo da je On Bog onih koji se kaju i Spas onih koji greše – eto naše želje. Da pokažemo da je u Hristu – naš život, naše blaženstvo, naša svetlost, naše bogatstvo, hrana, piće, sve i sav život, da naučimo sve da streme ka Njemu kao kraju svih naših želja, eto šta želimo više od svega. Isus je uvek živi Izvor. Želeo bih da vas dovedem do toga da svako od vas od srca Isusa naziva svojim Isusom, svojim Spasiteljem. Ne dao Bog da moramo uzvikivati: Gospode, ko vjerova propovjedi našoj? I ruka Gospodnja kome se otkri? (Jn. 12, 38. /Isa. 53, 1/).

* * *

Gospod je Istina: sve što je On rekao je čista istina i ne dopušta ni trunku sumnje. Dakle, postoji nada da će Bog opet doći da sudi živima i mrtvima, da će biti život budućega veka, blaženstvo pravednih i muka grešnih.

* * *

Hrišćanska nada se ovako može okarakterisati: moli se i nadaj, podvizavaj se i nadaj; borite se da uđete na uska vrata (Lk. 13, 24). U molitvi budite istrajni; bdite u njoj sa zahvaljivanjem. (Kol. 4, 2)

* * *

Ko prilazi Svetoj Čaši sa kakvom strašću u srcu, taj je Juda i prilazi da lažno celiva Sina čovečjeg.

* * *

Molitva se nada da će sve dobiti. Trisjajna Ljubavi, pomiluj me!

* * *

Ne znam kako razborit čovek može da se koleba u pogledu kakve bogootkrivene istine koju je otkrio Isus Hristos, koju su posvedočili apostoli, koja je dokazana krvlju

bezbrogno sabora mučenika, koju su propovedali arhijereji, prepodobni i svi sveti, koja je životvorna za srce. Međutim, ima nesrećnika koji se kolebaju, koji se zaista kolebaju, potresani kakvim kao kamen teškim, unutarnjim nagovorima koji ujedaju kao guja otrovnica, ubijaju kao đavo, zavođeni nekim nepoznatim, nevidljivim prelastiteljem, ubicom bespoštednim. Sa čim je to u vezi? Zašto sam tada tako tup, glup, nakazan i povrh svega toga mračan i potišten? O, ja znam zašto. Po plodovima njihovim poznajte ih. (Up. Mt. 7, 16) Po takvim strašnim posledicama u duši mojoj zaključujem o uzroku, po tragovima ubistva pronalazim ubicu. To čini neprijatelj moj – đavo. Ubica! Upravo on ubija dušu moju sumnjom i bezverjem, muči me. Ali i ja sam nerazuman kad dozvoljavam sebi da se pokoravam nagovorima lažljivca, ubice, protivnika Boga i ljudi. Kada primetiš u sebi kakvo misaono protivljenje Bogu, sumnju u trojičnost Lica Božanstva i Njegovih odnosa, i slično, veruj da je u tebi neprijatelj Božji i ljudski. Ti odavno veruješ u Svetu jednosuštnu, životvornu i nerazdeljivu Trojicu, odavno se koristiš Njenim milostima, Njenim životom, Njenim mirom i svim dobrima, i bori se za Nju do smrti protiv zajedničkog neprijatelja.

* * *

Vera uspokojava i pričinjava zadovoljstvo, bezverje onespokojava i ranjava.

Kada se molite, sve činite razumno. Kada dolivate ulje u kandilo, zamišljajte kako Životodavac svakoga dana i sata, svakoga trena vašeg života održava vaš život Duhom Svojim, i kao da svakodnevno preko sna u telesnom, a preko molitve i reči Božje u duhovnom pogledu, uliva u vas jelejš života pomoću koga gori vaša duša i telo. Kada palite sveću pred ikonom, setite se da je život vaš kao goreća sveća: dogoreće i ugasiće se; ili da je neki teraju da gori brže nego što treba, strastima, nezasitošću, vinom i drugim zadovoljstvima.

* * *

Budući da je naš prvi učitelj molitve Crkva koju je Sam Duh Sveti naučio da se tako divno moli, budući da mi sami ne znamo šta ćemo se moliti kao što treba (Rim. 8, 26), obaveza svakog hrišćanina je da zna jezik majke svoje – Crkve. Sramno je ne znati ga dovoljno; sramno naročito za one koji, premda su naučili tolike strane jezike, nisu zaželeli i ne žele da uče jezik Majke–spasiteljke. Uopšte, svi treba da razumeju i uče jezik slovenski.

* * *

Sredstva koja učvršćuju hrišćansku nadu su: molitva, naročito često, iskreno ispovedanje grehova svojih, često čitanje reči Božje, a osobito često pričešćivanje Svetim životvornim Tajnama tela i krvi Hristove.

* * *

Naši rukovoditelji u nadi hrišćanskoj su: Sam Gospod, Njegova Prečista Majka, svi sveti, proroci, apostoli, mučenici, arhijereji, prepodobni – svi su oni pohitali ka Bogu sa nadom u spasenje i niko se nije postideo, svi su se spasli. Nada ne postiđuje (Rim. 5, 5), govori Sveto Pismo, i nije postidela.

* * *

Izraz hrišćanske nade u pogledu zemaljskog života je oproštaj grehova u kojima živimo celoga života: ako neko sagraješi, imamo Zastupnika kod Oca... a On je žrtva pomirenja za grijehe naše (1. Jn. 2, 1–2). U pogledu budućeg života: vidjećemo Ga kao što jeste (1. Jn. 3, 2)... Zasjaće se kao sunce (Mt. 13, 43)... Gdje sam Ja, ondje će i sluga Moj biti... Idem da vam pripremim mjesto (Jn. 12, 26; 14, 2)... Naše življenje je na nebesima, otkuda očekujemo i Spasitelja Gospoda Isusa Hrista, Koji će preobraziti naše poniženo tijelo (Fil. 3, 20–21)...

* * *

Još o nadi: evo, srcu prilaze strasti; snažna je bujica njihova, teško je uzdržati se, ne podleći im; ali imaj nadu u Hrista i pobeđićeš ih. Govori: napadaju me stradanja, Vladiko, ali me Ti sam zaštititi i spasi, Spasitelju moj. Od mladosti moje kuša me đavo, raspaljuje me strastima, a ja, uzdajući se na Tebe, Gospode, pobeđiću ga. (Prvi antifoni 4. i 8. glasa).

* * *

Nevolje hrišćana nastaju otud što nemaju hrišćansku nadu. Evo, u čoveka je teskoba grehovna na srcu, tuga, čama grešna; ako u njegovom srcu nema hrišćanske nade, šta on onda čini? Pribegava svakojakim veštačkim sredstvima kako bi prognao teskobu i čamu, pribegava rasonodama, a ne Hristu Čiji je jaram blag srcu našem i breme lako (Mt. 11, 30), ne molitvi, ne kajanju zbog grehova, ne reči Božjoj, koja je korisna za učenje, za karanje, za utehu (2. Tim. 3, 16; up. Rim. 15, 4). Obično tako biva. Otuda su svetovnim ljudima neophodna pozorišta i mnoštvo drugih zabava. Takvi čak dižu ruku

na sebe. Utvrđivanju nade u srcu onoga ko se moli mnogo doprinose iskustva dobijanja traženog. A ta iskustva čovek koji pazi na sebe lako će primetiti.

* * *

Onaj ko se moli treba da se nada da će umoliti Gospoda za sve grehove: sav dug tvoj oprostio sam ti, jer si Me molio (Mt. 18, 32); nema greha koji pobeđuje čovekoljublje Tvoje.²⁴ Krv Sina Božjeg, očišćava nas od svakoga grijeha (1. Jn. 1, 7). (Marija Egipćanka). Ako neko sagriješi, imamo Zastupnika kod Oca, Isusa Hrista Pravednika. (1. Jn. 2, 1)

* * *

Nada pretpostavlja očekivanje nekog dobra koje nemamo. Nadajući se onome što ne vidimo, čekamo sa strpljenjem. (Rim. 8, 25) Ali kako je naše najveće dobro bezgrešnost, a mi to dobro nemamo i svakodnevno stradamo zbog grehova koji nas mogu večno pogubiti, to nada hrišćanska treba da bude upravljena ka Hristu kao Izbavitelju od grehova i Spasitelju našem.

* * *

Kao što sve što je neophodno za fizički život dobijamo iz zemlje, vazduha, vatre i vode, tako i sve što je neophodno za duhovni život – sve svetle, dobre i spasonosne misli i raspoloženja srca dobijamo od Boga, iako to ne primećujemo zbog nevidljivosti misli i pokreta srca. Duh diše gdje hoće, i glas Njegov čuješ. (Jn. 3, 8) Nismo sposobni sami od sebe što pomisliti, nego je naša sposobnost od Boga. (2. Kor. 3, 5)

* * *

Kada primaš životvorne Tajne, zamisli čvrsto da je u vidu hleba i vina Sam Hristos; načini na njima misleni natpis: Isus Hristos, i sa tim mislenim natpisom (a čuvstveni postoji) sprovedi umno do dubine srca, i tamo misleno smesti životvornog Gosta. Ako tako, sa takvom verom primiš Svete Tajne, videćeš šta će one u tebi izazvati: najdublji mir duševnih sila, sve će ti biti neobično lako. Prema veri našoj Gospod nam čini dobro; prema spremnosti srca Telo i Krv bivaju životvorni ugalj u srcu verujućeg. Crkva je nebo; oltar je presto života sa koga silazi Bog kako bi hranio i oživljavao one koji veruju u Svete prečiste Tajne. Čudesna su djela tvoja, Gospode! (Otk. 15, 3) Ti nas unapred

pripremaš za sazrcavanje prestola i Onoga Koji na njemu sedi, gledanjem zemaljskog prestola u crkvi i sazrcavanjem očima vere Onoga Koji na njemu sedi.

* * *

Kada budeš od Boga tražio duhovne darove, na primer – premudrosti, vere, nade i ljubavi, krotosti i smirenja, seti se tada da si lik i podobije Božje, da je tvoja duša svojevrsan odraz Božanstva, i da je sve bogatstvo duše sadržano u Bogu, kao u riznici (Riznice dobara) iz koje možemo da crpimo svako duhovno dobro molitvom vere i trpljenjem i očišćenjem sebe od svake nečistote. Govori Gospodu: moj ograničeni duh je potekao od Tvog bezgraničnog svesavršenog Duha; evo oskudevam, Vladiko moj, u premudrosti i razumu, ili u veri, nadi i ljubavi, krotosti i smirenju; pogledaj na želju srca moga i daruj mi Tvoju premudrost, veru nepostidnu, nadu pouzdanu, ljubav nelicemernu (8. molitva jereja na jutrenju).

* * *

Pokoravanje Crkvi čeda njenih treba da otpočinje potpunim poverenjem u njene molitve, Svete Tajne i obrede, i da se svršava ispunjavanjem na delu svega što nam ona zapoveda.

* * *

Očima srca jasno vidiš kako te Gospod uvek drži u Svojoj potčinjenosti zakonima savesti.

* * *

Oni koji idu na Bogoslužjenje pošto pojedju, dobrovoljno na sebe meću nepotreban i štetan teret i unapred guše srce svoje za molitvu, zagrađujući pristup njemu svetih pomisli i svetih osećanja. Treba se izuzetno čuvati uzimanja hrane pred Bogoslužjenje. Treba pamtit i da Carstvo Božije nije jelo ni piće (Rim. 14, 17), to jest, Bog ne može carovati u onom srcu koje je opterećeno prejedanjem i pićem.

* * *

Gospod je tako blizu svakoga, osobito onoga ko sveto živi, hrišćanina, da je srce njegovo i telo hram Duha Svetoga. Ili ne znate da je tijelo vaše hram Svetoga Duha Koji je u vama? (1. Kor. 6, 19) Kakva pogodnost za molitvu na svakom mestu! Blizu ti je riječ molitve, ili Bog Kome se moliš, u ustima tvojima i u srcu tvome (Rim. 10, 8).

* * *

Greh zatvara oči srca: lopov misli da Bog ne vidi; bludnik, odajući se razvratu, misli da ga Bog ne vidi; srebroljubac, proždrljivac, pijanica misle da se sakrivaju sa svojim prистраšćima. Ali Bog vidi i sudi. Go sam, te se sakrih. (1. Moj. 3, 10) Tako govori svojim delima svaki grešnik koji se skriva od svudaprisutnog Boga.

* * *

Kao očigledan dokaz toga da Gospod sve vidi i da je uvek sa nama služe Njegove božanske i životvorne Tajne: tu nam On daje da Ga opipamo, da metnemo ruke srca našeg u rebra Njegova i da metnemo prste naše u rane Njegove od klinova (Up. Jn. 20, 25).

* * *

Koliko god puta da sam se molio sa verom, Bog me je uvek slušao i ispunjavao molitve moje.

* * *

Mi uglavnom živimo u sumnjama, u maloverju, bezverju, imajući oči i ne videći, uši imajući i ne čujući, okamenjeno srce imajući (Up. Mk. 8, 17–18). Treba se čuvati ogrubelosti srca.

* * *

Čovek, ikona Božja – živa je ikona živoga Boga; u duši čoveka, osobito verujućeg i vrlinskog, odražava se sijanje Božanstva, Njegovog savršenstva. Budite sveti, jer sam Ja svet, Gospod Bog vaš. (1. Pt. 1, 16. /3. Moj. 19, 2/)

* * *

Duša prvog čoveka je od Boga, od Njega su i sve duše potonjih ljudi; sve su duše disanje Njegovog božanskog Duha, sve one treba da budu čeda Njegova, sve bez izuzetka. Kao Ti, Oče, što si u Meni i Ja u Tebi, moljaše se Spasitelj Ocu nebeskom, da i oni u nama jedno budu (Jn. 17, 21). Eto kako je visoko poreklo i naznačenje naše! Preko Isusa Hrista mi treba da budemo jedno sa Bogom, i gde je On, tamo treba da smo i mi: gdje sam Ja, ondje će i sluga Moj biti (Jn. 12, 26). Budući da su duše naše od Boga, On nam je, svakako, uvek blizu, kao što su roditelji blizu svoje dece. Kao što roditelji poznaju svoju decu, tako tim pre Gospod poznaje ljude, čeda Svoja blagodatna u Hristu. Poznajem Svoje. (Jn. 10, 14)

* * *

U uobičajenim ljudskim znanjima – jednom si stekao dobro znanje o kakvom predmetu, i često ga celoga života znaš dobro, nepomućeno (jasno). A u veri nije tako; jednom si poznao, osetio, opipao, misliš: uvek će tako jasan, opipljiv, voljen biti predmet vere za dušu moju; ali ne: hiljadu puta će se pomračivati za tebe, udaljavati od tebe i kao da će iščezavati za tebe, i prema onome što si nekoć voleo, čime si živio i disao, ponekad ćeš osećati potpunu ravnodušnost; i ponekad treba uzdisajima i suzama da čistiš sebi put kako bi ga video, razumeo i srcem obuhvatio. To je zbog greha.

* * *

Reč u našim ustima je već stvaralačka, budući da obrazuje razgovetne glasove; sa rečju izlazi živi duh čovekov koji se ne odvaja od misli i reči. Vidite, reč je, po prirodi svojoj, čak i u nama tvoračka. Pa zašto smo maloverni i nepoverljivi prema stvaralačkoj snazi reči, na primer, u molitvi, da će nam ona – to slovesno služenje – neizostavno nizvesti milost Vladike? Tako reč neprestano tvori sebi telo: razgovetni glasovi i pismena, ili knjige naše, nisu li telo u koje se zaodeva reč? A mi smo na to tako navikli da nam se čini kako to uopšte ne zaslužuje naročitu pažnju. Nije samo priroda Božanstva, nego je, po daru Njegovom, i priroda stvorenih živih bića – stvaralačka pod Božjim rukovodstvom: rađajte se i množite se (1. Moj. 1, 28). Duše živih bića (pauk, pčela, crv), uz rukovođenje Božje, čine da se tela njihova množe. Tako se ljudi silom koja im je od Boga data do danas rađaju i množe na zemlji; tako ljudi i životinje stvaraju sebi sve što je neophodno za život, osobito čovek – to najstvaralačkije biće koje zadivljuje svojim beskonačnim stvaralaštvom u svim vrstama umetnosti. Budući da je Slovo – Tvorac svudaprisutni, to se i Njegove tvorevine svuda, premda ne u beskraj, rasprostiru, i svuda On stvara, i ako je potrebno, menja.

* * *

Bog je tako prosto Suštastvo, da brže od munje, brže od misli, neprimetno posećuje našu dušu. Zato Gospod i kazuje: Carstvo Božije ne dolazi na vidljiv način: jer Carstvo Božije unutra je u vama (Lk. 17, 20–21). U vama je, to jest, ne može se odrediti čak ni trenutak dolaska Carstva Božjeg u našu dušu: odbacio si greh od srca, i ono je u srcu, i nećeš primetiti kako i kada; momenat potpunog odbacivanja greha od srca je trenutak potpunog Božjeg zacarenja u nama: jer kako se očišćujemo od grehova, tako se u nama zacaruje Bog; a životvorne Tajne, po veri, za tren očišćuju, osvećuju i blagoukrašavaju dom duše. Tako i đavo i duhovi zlobe, kao prosta bića, premda ni najmanje nisu savršeni u svojoj prostoti i premda su jako ograničeni, deluju na dušu brzo, za tren, kao brza munja, kao brza misao. Dovoljno je trenutno osećanje privezanosti za zemaljsko, ili trenutno pristajanje srca na greh, ili trenutna sumnja u istinu – i on je prodro u srce; upravo on za tren izaziva kakvu bilo strast u srcu, i potom, prema tome koliko sa njom saosećamo, ovladava nama i vuče nas kamo želi, kao sužnje vezanih ruku i nogu. A ako mu se protivimo, on se onda trudi da snažnim pomračenjem uma i srca uništi naše napore ka iskrenoj veri i blagočastivim pomislima i osećanjima. Da bi ga pobedio i prognao od sebe iz srca, treba da pobudiš u srcu potpunu veru u Gospoda Isusa Hrista i da pamtiš da u tebi deluje neprijatelj, da su tvoje misli ili raspoloženja srca i volje – grehovni, bogoprotivni. Zatim odlučno odbaci te misli svim srcem, trgni se, tako reći, srcem iz sve snage iz grehovnih uza, kao Samson, obavijen tetivama, i pokidaćeš paklene sveze kao konac, silom Isusa Hrista i blagodaću Svetoga Duha.

* * *

Na molitvi treba da pamtimo da smo jedan drugom udovi i da treba da se molimo za sve, kao što i molitva Oče naš pokazuje. Primer za to su apostoli i svi sveti. Ako to budeš pamti i molio se za druge, onda će se i Anđeli sveti moliti za nas, kao udovi jednog carstva Hristovog, jedne Crkve, jednog tela. Kakvom mjerom mjerite, onakvom će vam se mjeriti. (Mt. 7, 2)

* * *

Gospod je život moj, disanje, snaga moja, svetlost moja, mir, radovanje, hrana i piće moje; šta ću prineti takvom Dobročinitelju, ili čime ću Mu uzvratiti? Uzvatiću, uz Njegovo sadejstvo, poslušnošću volji Njegovoj, ispunjavanjem zapovesti Njegovih. Ako Me ljubite, Sam On kazuje, zapovijesti Moje držite (Jn. 14, 15). Postaraću se da Mu ugodim iskanjem Carstva Božjeg i pravde Njegove, i smatranjem za ništa dobra zemaljskih u poređenju sa nebeskim; neću se pilepljivati srcem ni za šta zemaljsko. O,

Gospode, Ti mi Sam daruj snagu da to ispunim. Ukrepi me Sam desnicom Tvojom: Snago moja, ne ostavljaj me! Daruj mi da se uzdam samo u Tebe, mog Hranitelja, u Tebe Koji me nikada nisi ostavljao.

* * *

Život je sila životvorna. Zato je Bog – prvi izvorni život – beskonačna Sila Koja svakog oživotvoruje; zato se i Anđeli nazivaju takođe silama nebeskim, ljudska duša je takođe sila. Anđeli i ljudi su sile koje oživotvoruje prvi Život, koje nosi, rukovodi i potkrepljuje prva Sila u umnom i slobodnom služenju prvom Životu. Smrt je sila koja usmrćuje. Prva takva sila u carstvu živog Boga Koji je sve stvorio radi života pojavila se u licu đavola, i od njega je prešla na ljude i na ostala stvorenja zemaljska, jer sama tvar se pokori robovanju propadljivosti zbog čoveka koji je pokori (Rim. 8, 20), koji se potčini prvoj usmrćujućoj sili – đavolu. Budući da je đavo umna sila, on silom paklenog uma deluje na naš um koji je prvobitno pokvario svojim dahom, i razdvaja nas od Života–Boga sumnjom, nepoverljivošću prema Bogu – Sili svemoćnoj i nepromenjivoj u svojim svojstvima; od Boga–Ljubavi razdvaja duhom neprijateljstva, zlobe, zavisti; od Boga–Duha razdvaja snažnom privezanošću našeg srca za dobra zemaljska. Mi primećujemo da u grehovnim, neprirodnim privezanostima našeg srca deluje sila koja usmrćuje našu dušu, kao i u zlobi, sumnji i u svim grehovima, u čamotinji, očaju i protivljenju Božjim zapovestima. Gospod Bog je takođe sila u našoj duši, pre svega ljubavi: ljubav je jaka kao smrt (Pesma nad pesmama 8, 6), sila svih vrлина koja savlađuje sve prepreke koje duši suprotstavljaju sile pakla.

* * *

Molitvi, pred ikonama ili bez njih, uvek treba pristupati sa potpunom nadom u dobijanje traženog, na primer, izbavljenja od tuge, duševnog bola i grehova, zato što je i ranije hiljadu puta bila dobijana očigledna milost od Gospoda ili Vladičice, i ne nadati se dobijanju traženog ili sumnjati u to da Gospod, Presveta Bogorodica, anđeli i sveti čuju molitvu bilo bi krajnje bezumlje i slepilo.

* * *

Ako bi vas ko upitao zašto se molite neživim ikonama, kakva vam je od njih korist, recite da od ikona naših dobijamo neuporedivo više koristi nego od najboljeg i najdobrotvornijeg čoveka; recite da od ikona uvek dolazi blagodatna sila i pomoć dušama vašim koja vas izbavlja od grehova, tugu i bolesti, a osobito od ikona Spasa i Bogomajke; da jedan iskren pogled na njih sa verom da su žive i da su blizu nas, spasava od teških tugu, strasti i mrakova duševnih, da ako je dodir haljine Spasiteljeve i

marama apostola bolesne činilo zdravima, onda tim pre ikone Spasitelja i Bogomajke imaju moć da isceljuju verujuće od svake tuge, po veri u Gospoda i Bogomajku.

* * *

Moja duša može da zamisli milione likova, na primer, jedne te iste Božje Majke, a ruka moja može vešto da nacrtá koliko hoće Njenih likova i svi oni će biti poštovanja dostojni likovi Njeni, kao i Ona Sama. Tako je Jedinica presuštastvena i životvorna smislila i Svojim tvoračkim Slovom stvorila, a Duhom Svetim osvetila bezbrojno mnoštvo umnih ikona Svojih – sila nebeskih; isto tako je Otac smislio, a Sin, Sam živa ikona Oca, stvorio, osvetivši Duhom Svetim čuvstveno–razumnu ikonu Svoju – čoveka i od njega jednog, na naše neprestano čuđenje, do danas čini takve ikone: i sve su žive, prekrasne, bogopodobne, trajne, večne. Tako i ja, ma koliko ikona da naslikam, sve one su za mene ikone prave, dostojne poštovanja, kojima ću se bez sumnje iz poštovanja poklanjati, samo da odgovaraju pravim, živim, svetim slikama (ikonama) Božjim. Zašto da nemamo isto toliko likova, na primer, Spasa Hrista, koliko i pojedinačnih lica hrišćanskih? Svaki lik Spasa je najdostojniji poštovanja lik Njegov koji sija u duši svakog istinskog hrišćanina.

* * *

Divan je i Bogu mio običaj hrišćana da imaju ikonu Spasovu i da se pred njom mole. To je vapijuća potreba naše duše. Sam Gospod sa Njemu svojstvenom ljubavlju želi da se uobličí u nama, kao što kazuje apostol: Dječice moja, koju opet s mukom rađam, dokle se Hristos ne uobličí u vama (Gal. 4, 19); ili da se Hristos vjerom useli u srca vaša (Ef. 3, 17); ali kako ću zamisliti Hrista u srcu ako Ga prethodno sebi ne prikažem čulno i ne predstavim Ga pred svojim očima? I evo imamo ikone Spasitelja, Božje Majke i druge. Ljubav hrišćana prema njima koja želi da vazda u mislima i u srcu nosi ikone njihove, sama priroda naša čuvstveno–duhovna, pobudila je neophodnost da se one prikazuju ikonopisom, da se stavljaju na najpočasnije mesto u kući kao u srca naša ili u domove duše naše, da im se daje najpočasnije mesto i da se poštuju poklonjenjem najpre srdačnim, a potom i telesnim. I kako je saglasno sa namerom Božjom naše poštovanje ikona! Nebo nam odgovara kroz ikone, kao nekoć Gospod sa očistilišta u jevrejskoj skiniji; mnoštvo njih sija čudima.

* * *

Evo stojim na vratima i kucam. (Otk. 3, 20) To znači da Gospod neprestano stoji na vratima našeg srca, zatvorenog ili zatvaranog za Njega gresima ili raznim pristašćima.

Evo stojim. Vi se molite, a On kraj samog srca vašeg stoji i čuje svaki vaš srdačni pokret i osećanje.

* * *

Gospode, daruj mi srce prosto, nezlobivo, iskreno, verujuće, ljubeće, štedro, dostojno smestište Tebe Svedobrog!

* * *

Kada govorimo sa kakvim čovekom, uvereni smo da nas on čuje i pored rastojanja koje nas deli, ponekad veoma velikog; uvereni smo zato što od njega dobijamo odgovarajuće odgovore, i zato što reči naše u njegovom srcu izazivaju iste predstave i raspoloženja kakvi su u nama. Ili govorimo na mnogobrojnom skupu i uvereni smo da nas ceo skup istovremeno čuje i da reči naše, ako idu iz srca, padaju takođe na srca slušalaca i u njima izazivaju dobre misli i raspoloženja duše. Tako, besedeći u molitvi s Bogom ili sa svetima, treba bez imalo sumnje da budemo uvereni da se naše reči, od srca izgovarane, čuju (ne govorim o Bogu Koji je svuda i zna sve, pa i samo srce naše), ne samo onako kao što živi ljudi čuju naše reči, nego i daleko lakše, zbog prostote sveta duhovnog, i da se odgovori na naše molitve daju takođe sa većom lakoćom i da su mudriji i korisniji od odgovora zemaljskih lica na naše molbe, zbog te iste prostote i bogoprosvećenosti nebeskih žitelja. Ovo treba smatrati istinom kojoj nije potreban dokaz, najobičnijom stvari. Kao što je u prvom slučaju svako iz iskustva uveren da drugi čuju njegove reči, tako je i ovde.

* * *

Bog i sveti nas na molitvi čuju isto kao što jedni druge čuju ljudi koji međusobno razgovaraju, ili kao što ljudi koji stoje u hramu čuju propovednika, ili vojnici glas vojskovođe – čuju čak neuporedivo bolje i potpunije; zato što mi čujemo reči drugoga, ali ne znamo šta mu je u srcu i u mislima, pa se dešava da neko govori jedno, a u srcu ima potpuno drugo. A Bog i sveti za razliku od nas vide šta nam je u mislima i u srcu – Bog Sam Svojim sveznanjem, a sveti blagodaću Svetoga Duha u Kome večno prebivaju. Oni vide da li reči naše odgovaraju srcu, i ako potpuno odgovaraju srcu, a srce je, sa svoje strane, verujuće, skrušeno i smireno, gori ljubavlju i usrdem (jer Ti usrdno pribegavamo) i željom da dobije traženo, onda oni ljubavlju odgovaraju na našu molitvu i podaju željeno. Bog i sveti žele da ih na molitvi zamišljamo kao žive, nama prisutne, da ih gledamo očima srca. Živ je Bog; Bog nije Bog mrtvih nego živih; jer su Njemu svi živi (Lk. 20, 38).

* * *

Svugde na zemlji vidiš premudrog Umetnika–Duha koji se veseli punoćom radosti u stvorenjima i projavljuje beskonačnu premudrost Svoju u delima ruku Svojih. Posvuda vidiš životvornog Duha kao umetnika, ili kao grnčara koji oblikuje raznovrsne nežive i žive sasude. Naročito Ga vidiš u svetim ljudima, kao veličanstvenim, prekrasnim hramovima Njegovim. Ali u ljudima nevernim i bezakonim vidiš gotovo na svakom koraku i dela zlog duha – sve strasti, ozlojeđenosti, neprijateljstva, protivljenja.

* * *

Bog je bitije i život svega što postoji. Zato se On i zove Onaj Koji jeste, kao jedino postojanje, prvo nestvoreno postojanje, ili kao Glava, od Koje potiče svako bitije. Zato apostol o Njemu kazuje: jer u Njemu živimo, i krećemo se, i jesmo (Dap. 17, 28). Mi živimo Bogom, krećemo se Njegovom snagom, postojimo Njegovom voljom, zapovešću i svemoću.

* * *

Ne razumeš na koji način se Gospod useljava u životvorne Tajne. To je tajna; tajna, kao što je tajna na koji način je useljen u tvoje telo duh besmrtni koji oživljava, blagoukrašava i ukrepljuje telo. Gospod je prosto Suštastvo, potpuno različito od materije, prosto, kao što je prosta misao, ili trenutni pokret srca ili duha našeg; to je tajna kao što je tajna na koji način se On useljava u tvoje srce sav, bez posredstva bilo kakve materije, jednom živom mišlju o Njemu, živom verom u Njega, ili poslušnošću reči Njegovoj. Zbog najsavršenije prostote Svoje, On se neminovno svuda sav nalazi – Koji je svuda i sve ispunjava: ne ispunjam li Ja nebo i zemlju? (Jer. 23, 24) I ne može se deliti, iako razdeljuje Sebe svima i predaje Se svima istinski i stvarno u različitim darovima, Sam budući Jedan i Nedeljiv, neprestano stvarajući beskonačno i raznovrsno mnoštvo stvorenja, budući sav prisutan u svakom stvorenju, i u poslednjoj i od svih manjoj klici.

* * *

Sav vazduh je prohodan za sunčevu svetlost, prozračan, i sav on se, tako reći, sjedinjuje sa svetlošću, iako ona, zbog tananosti svoje, uvek može da ga napusti. Izvorska voda, kristal i staklo takođe se prožimaju i sjedinjuju sa svetlošću. Mnoštvo tela koja mogu da odražavaju i prelamaju svetlosne zrake, obasjana su ili sjaje sunčevom

svetlošću ili svetlošću vatre i primaju u sebe njenu toplotu. U odeći ukrašenoj zlatom ili srebrom, svaka šljokica ponaosob blista sunčevom svetlošću. Tako su rod čovečji izabrani, ili duše pravednih prohodni za umnu Svetlost – Boga i sijaju Njegovom svetlošću, sjedinjujući se sa Njim. Tako je i svaka čestica životvornih Tajni, postajući telo i krv Samoga Vladike, sva svetlost, sijanje, toplota, život; nijedna najneprimetnija čestica ne ostaje nepretvorena u svetlost i život Božanstva.

* * *

Obrati pažnju na to kako je Gospod uvek sa tobom na svakom mestu, u liku i podobiju Svome koji postoji u tebi: ti misliš Ocem, govoriš Logosom, delaš u Duhu Svetome. Što su vazduh i svetlost za telo, to je misao ili Bog Otac za dušu; što je hrana za telo, to je Logos za dušu; što je disanje i toplota, to je Duh Sveti.

* * *

Jeste li viđali kako se pčele drže pčele–carice (matice), ili mravi – mrava–cara? Tako umna i slovesna bića treba da se drže Boga. Ili znate li da se manje planete drže veće i oko nje okreću? Tako umna i slovesna bića treba da se drže Boga, Vladara sve vasseljene. Porodica je mali primer bezbrojne porodice sila koje se okreću oko Boga i u Bogu. Država, ili carevi i podanici njihovi su veliki primeri okretanja nebeskih sila oko Svedržitelja, Cara slave.

* * *

Kao što u razgovoru sa ljudima kao posrednik između naše reči i reči drugog služi vazduh, koji se nalazi svuda i sve ispunjava, te putem vazduha reči dopiru do sluha drugog, dok bi bez vazduha bilo nemoguće govoriti i čuti: tako je u duhovnom pogledu, u opštenju sa bestelesnim bićima, posrednik Duh Sveti Koji je svuda i sve ispunjava. Ne razumemo sasvim kako posredstvom vazduha drugi čuju naše reči, ponekad na velikom rastojanju, ali znamo da čuju; takođe ne razumemo kako u Duhu Svetome sveti Anđeli i ljudi čuju vapaje srca našeg, a znamo da čuju. Kao što se tamo po odgovorima uveravamo da drugi čuju naše reči, tako se i ovde uveravamo po odgovorima. Tamo telesnim očima vidimo lice sa kojim govorimo, ovde očima srdačnim: pred okom je ikona, pred srdačnim okom lice – nevidljivo ili duh nevidljivi. Za telesna bića postoji rastojanje, za Duha Svetog njega nema.

* * *

Anđela Božjeg zamišljaj u obliku ljudske duše, to jest, Anđeo je kao tvoja duša. Zato se Anđeli i javljaju u ljudskom obliku, to jest, zato što imaju prirodu sličnu duši čovečjoj – samo bezgrešnu, svetu i višu.

* * *

Kako Bog brzo čuje molitvu dvoje ili troje koji se zajedno mole od srca! Jer gdje su dva ili tri sabrana u ime Moje, ondje sam i Ja među njima (Mt. 18, 20), govori Sam Gospod.

* * *

Gospod naš Isus Hristos namerava da izagna iz srdaca naših laž (obmanu), gordost i zlobu đavolsku, i da umesto toga usadi Svoju istinu i ljubav, krotost i smirenje.

* * *

Ako bismo na svakoj crti (liniji) prostora slikali lik Gospodnji, ne bismo tad učinili ništa čega već nema, zato što se Gospod zaista sav nalazi na svakom i najmanjem i najvećem prostoru; ako bismo svuda providali Gospoda, a bolje od toga ne bismo mogli poželeti, ne bismo postupali nikako drugačije, do samo po pravdi: jer Bog je uvek sa naše desne strane, ma gde da smo.

* * *

Duh Sveti se naziva Utješiteljem (Jn. 14, 26) po suštini Svojoj koja je mir, radost i blaženstvo beskonačno, i po dejstvu Svome na duše verujućih koje On teši, kao mati, u njihovim vrlinama, u njihovim patnjama, tugama i bolestima, u njihovim podvizima za veru; još se Utešiteljem naziva radi suprotnosti zlom duhu čamotinje koji često udara na duše naše. Svaka pojava ima uzrok. Tako se, učinivši kakvo dobro delo, radujete, nalazite utehu u duši svojoj. Zašto? Zato što je u vama Duh–Utešitelj, Koji je svuda i sve ispunjava, Riznica dobara, Koji vas teši. Naprotiv, učinivši što loše, ili čak ništa loše ne učinivši, osećate ponekad u duši ubistvenu čamotinju. Zašto? Zato što ste dopustili da vama ovlada zli duh čame. Na primer, počinjete da se molite, i vama ovladava čamotinja, dok je pre molitve nije bilo; ili – evo, prihvatate se čitanja kakve knjige duhovne sadržine, na primer, Svetog Pisma: i vama takođe ovladava čamotinja, lenjost, sumnja, maloverje i neverje. Zašto? Zato što vas iskušavaju, čine vam lukavstva zli dusi čamotinje, sumnje i neverja. U crkvi ste na Bogoslužanju: i dosadno vam je, teško,

osećate lenjost – obuzela vas je čamotinja. Opet zašto? Zato što vam lukavstva čine zli dusi čamotinje i lenjosti. Ili se prihvatate duhovnog rada, na primer, sastavljanja propovedi: i u vašem srcu, u vašem umu je mrak, hladnoća, a u celom telu – raslabljenost. Zašto? Zato što u vama lukavstva čine nevidljivi neprijatelji. To je lako dokazati: samo nemoj sve to činiti, i biće tako lako i prijatno, biće takvo prostranstvo u duši i srcu – ko zna odakle. Zato je Duh Sveti potpuno neophodan svima nama u svim dobrim delima našim: On je naša snaga, krepost, svetlost, mir, uteha.

* * *

Očigledan dokaz svudaprisutnosti i promišljanja Božjeg predstavlja raslinje. Gde ga sve nema na kugli zemaljskoj? Ono pokriva ravnice, uspinje se na nepristupačne vrleti kamenitih planina, niče u pustinjama, ukorenjuje se u vodama i posred voda – na pustim ostrvima. I ko ga to uzgaja i ukrašava prekrasnom raznovrsnošću oblika i cvetova? Gospod Bog: Bog tako odijeva. Ali ako Bog travčicu tako brižno odeva, hoće li ostaviti, ma i za tren, hoće li zaboraviti Bog čoveka? Pa kada travu u polju koja danas jeste a sutra se u peć baca, Bog tako odijeva; koliko će više vas, malovjerni? (Mt. 6, 30; up. Lk. 12, 28) Ako Bog svakoga trena oživljava travčicu i ne lišava je Svog života, hoće li onda prestati da oživljava mene? Ne, ako On travčicu odeva i oživljava, onda On u meni živi neprestano, kao u hramu, ako Ga dobrovoljno ne udaljavam svojim grehovima. Ne znate li da ste hram Božiji i da Duh Božiji obitava u vama? (1. Kor. 3, 16) Uzgred obrati pažnju na ono o hramu: apostol hrišćanina naziva hramom zato što Duh Božji obitava u njemu; znači, u hrišćanskim hramovima neprestano obitava Bog. Svetost hrama. Strahopoštovanje prema njemu. Osetno dejstvo Boga Koji u hramu prebiva na srca ljudi koji Mu se na molitvi obraćaju.

* * *

Prizvaće Me, i uslišaću ga. (Ps. 90, 15) O, reči, preispunjenih ljubavlju! O, reči koje onome ko se moli ulivaju najživlju nadu!

* * *

Još nisi naučio da voliš bližnje. Na nenaklonjenost ljudi prema tebi odgovaraš svojom nenaklonjenošću. Čini suprotno: na nenaklonjenost drugih prema tebi odgovaraj iskrenom blagonaklonošću i ljubavlju; što više neljubavi vidiš prema sebi, to više voli. Neljubav je bolest, a bolesnog treba više žaliti, veću brigu, veću ljubav mu pružati, upravo zato što je bolestan. Zar ne znaš da neprijatelj bestelesni svima čini lukavstva, svakoga zaražava otrovom mržnje? Ni ti nisi izuzet od tog lukavstva. I ne služi mu, duhu

neprijateljstva, nego sa svim usrdem služi Bogu ljubavi. Pamti da je Bog–Slovo umro za braću svoju.

* * *

Kao što reke teku u more, tako duše ljudi teku k Bogu.

* * *

Duhovni i telesni život se razilaze, ne slažu se; zato se ponekad po telu osećaš predivno, a po duhu, po srcu – ne. Počni da se moliš i videćeš da je ogrubelo srce, utio si, udebljao i zasadio i zaboravio si Boga (5. Moj. 32, 15; 18), i teško ti je da se moliš, iako si i zdrav i snažan: prestaneš li da se moliš, opet će ti lako biti; ali to je grehovna lakoća.

* * *

Gdje je blago vaše, ondje će biti i srce vaše. (Mt. 6, 21) Znaj o čemu misle oni koji se mole u hramu. Čemu si srcem predan, o tome i misliš.

* * *

Ako srce bude sumnjalo u Duha Životvornog, onda u nama neće biti život, već tuga i teskoba, i zaslužen: zato što je život od Duha Životvornog. Tuga zbog sumnje je siguran znak da je to mudrovanje laž i da od đavola ubice potiče.

* * *

Do sada sam živeo Bogom (mislio, osećao, hranio se). I ubuduće ću Njime živeti. Svaku uznemirujuću brigu ostavljam i oslanjam se na nadu moju, na disanje moje – na Hrista.

* * *

U Hrista kako treba veruje onaj ko sebi ne dozvoljava da i za tren posumnja u istinitost onoga što je On rekao u svetom Jevanđelju Svome – čemu uči od čista uma nevesta Njegova – Crkva. U veri treba sticati takvu čvrstinu srca da se ono, zbog naše slobodne volje, nimalo, ni za tren ne bi kolebalo razdeljujući se samo u sebi, naginjući na suprotnu stranu, kako hrišćanin ne bi bio morski val što ga vetar podiže i potom opet vitla (Up. Jak. 1, 6). Vera naša u Hrista – da i amin – u Njemu postade da (2. Kor. 1, 19–20).

* * *

Pamti da ćemo se, iskreno i čvrsto verujući u Hrista, spasti za život večni. Pamti kako sveta Crkva nikoga od svojih vernih sledbenika nije pogubila, nego je sve spasla blagodaću Božjom. Dela Spasitelja i Crkve radi verujućih govore sama za sebe. Dela sumnje i bezverja u duši čovekovojoj koja ubijaju njegovu dušu i telo, takođe govore sama za sebe.

* * *

Budući da je Duh Božji strašna sila, strah i muka za demone, demoni se svim svojim paklenim lukavstvima protive Duhu Božjem i hule na Njega. Budući da je Duh Božji duh koji spasava, duh sjedinjenja, ljubavi i mira, to se oni na sve načine protive sjedinjenju, ljubavi i spasenju ljudi. Zbog njih je došlo do podele crkava – na Istočnu i Zapadnu, obratite pažnju: upravo zbog dogmata o Svetom Duhu je došlo do podele; baš zbog njih je došlo do daljeg razjedinjavanja rimskog Zapada – luteranstvo, kalvinizam i anglikanstvo; zbog njih je nastao raskol u našoj pravoslavnoj Crkvi. (Uzgred budi rečeno: zar zbog raskolnika ne činiti neophodne, blagotvorne promene u Crkvi? Treba ih činiti: inače će nas ismejati demoni; zar ćemo dopustiti da nas savlada njihova zloba? Da toga ne bude. Dakle, treba prevoditi Bibliju na ruski jezik. Koliko miliona ljudi se lišava njenog bogatstva zato što je ona na nerazumljivom slovenskom jeziku!25 Demonii se još na sve načine upinju da iščupaju i iščupali su iz srdaca hrišćana veru u Jevanđelje i u Crkvu Hristovu, što je takođe hula na Duha Svetoga; svim silama nastoje da pogruze hrišćane u dela telesna i u nečistote telesne kako u ljudima ne bi prebivao Duh Božji, kao u prepotopskim ljudima; i ne vidimo li da su se ljudi odali srebroljublju, prejedanju, pijanstvu, razvratu u ogromnim razmerama? Kakvo je to kvarenje u nas? O, biće nam teško, i to možda veoma brzo... Duhovi zlobe napadaju Duha Božjeg još i u mislima i srcima pojedinaca; veru u Njega pokolebavaju; teško nama: da ne pohulimo na Duha Svetog Božjeg životvornog, Duha ljubavi neizrecive, Koji se moli za nas uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26); da znamo da smo sve vreme života našega dužni da Mu se poklanjamo i slavimo Ga, kao što se poklanjamo Ocu i Sinu, kao što slavimo Oca i Sina – nerazdeljivom i jednakom čašću. Da poštujemo vaseljenski simvol vere – to spasonosno rukovodstvo u veri za verujuće svih vremena i mesta. Da ne vređamo ni

jednom mišlju sumnje Duha Božjeg Koji u nama živi i oživotvorava nas – ta štedra ljubav Božja koja nas beskonačno ljubi, kao Otac i Sin.

* * *

Jednim smo Duhom napojeni. (1. Kor. 12, 13) Vidiš, Duh Božji nas kao voda ili vazduh okružuje sa svih strana – Duh Gospodnji ispunio je vaseljenu (Prem. 1, 7). Vera nam se daje Duhom Božjim: drugome vjera istim Duhom (1. Kor. 12, 9), govori apostol; ljubav se Božija izlila u srca naša Duhom Svetim (Rim. 5, 5), govori taj isti apostol.

* * *

Kako je dobro pobeđivati strasti! Posle pobeđe osećaš takvu lakoću na srcu, mir i veličinu duha!

* * *

Nije li duša pretežnija od hrane? (Mt. 6, 25) Ah, beskonačno je, neizmerno je pretežnija. U duši sija ikona Boga nevidljivog, Tvorca svega. Ne samo štogod veštastveno, nego ni dušu svoju, život svoj ne treba da žalim radi koristi brata, veštastvene ili telesne, a naročito duhovne. Služeći sa ljubavlju na korist brata, služim Samome Bogu. O, srcem osećam uzvišenu, veliku istinu: kad učiniste jednome od ove Moje najmanje braće, Meni učiniste (Mt. 25, 40). Zašto je tako? Kao prvo, zato što je svaki čovek ikona Božja, a drugo, zato što je Isus Hristos Bog i ujedno čovek, i Glava tela – Crkve Svoje, tako da mi činimo udove Njegove, od mesa Njegova, i od kostiju Njegovih (Ef. 5, 30), to jest, mi smo – udovi Hristovi.

* * *

Ne veruj telu svome koje ti pretili neizdržljivošću tokom molitve: laže. Čim počneš da se moliš, videćeš da će telo postati tvoj pokorni sluga. Molitva će i njega oživeti. Uvek pami da je telo lažljivo.

* * *

Onaj ko veruje u Spasitelja i hrani se Njegovim telom i krvlju ima u sebi život večni: i eto zašto svaki greh prouzrokuje snažan bol i nemir u srcu; a oni koji nemaju u sebi život večni, piju bezakonje kao vodu i ne osećaju bol, jer u srcu njihovom nema života večnoga.

* * *

Slava Duhu Božjem Koji od Oca ishodi radi oživljavanja svakog stvorenja i ispunjava svu vaseljenu. Slava Njemu Koji oživotvoruje Anđele i ljude i svako stvorenje. Slava Njemu, Snazi našoj, Svetinji našoj. Slava Njemu, savečnome Ocu i Sinu!

* * *

Mojoj telesnoj prirodi je potrebna ikona. Mi dostojno i pravedno pravimo ikone i poklanjamo im se. Šta je sam čovek, ako ne živa ikona živoga Boga? Sam Sin Božji je pečat (otisak) istoliki koji u Sebi pokazuje Oca. Ako smo mi sami ikone Božje koje se sastoje od duše i tela, zašto onda da ne poštujemo prepodobne Božje na njihovim ikonama rukotvorenim? Ime na ikoni mnogo znači za verujućeg. To ime kao da mu služi namesto duše. Ako od sveg srca prizoveš ime svetog: on će te čuti i kroz ikonu će projaviti čudotvornu silu svoju. Ime Spasiteljevo koje se sa verom priziva, čini čuda, izgoni demone, gasi strasti, isceljuje bolesti; po blagodati Gospoda i sveti koji se sa verom po imenu prizivaju takođe čine čuda. I šta ima u tome neobično? Svi oni su u Duhu Božjem, a Duh životvorni je svuda i sve ispunjava, i Duhom Svetim svi sveti čine čuda, jer je samo Duh Božji Duh čudesa.

* * *

Čovek je svet u malom. Što je duša u telu, to je Bog u svetlu. Ako duša napusti telo – ono se odmah raspada. Ako Duh Božji napusti svet, i on će se odmah raspasti. Duša je svuda u telu, a osobito u srcu, i Bog je svuda u svetlu, ali osobito na nebu i u hramu. I tako na svakom koraku uviđaj prisustvo Božje.

* * *

Slava Tebi, Svesveti, životvorni Duše Koji od Oca ishodiš i u Sinu počivaš (Stihira na dan Svete Trojice), Koji si nerazdeljiv od Oca i Sina! Slava Tebi, Sine Božji, Koji si Duhom Božjim izgonio demone (Up. Mt. 12, 28; Lk. 11, 20) i Njime spasenje naše

gradiš, Koji nas osvećuješ, umudruješ, ukrepljuješ! Slava Tebi, Oče Koji si uvek štedar u ljubavi prema nama u Sinu Duhom Svetim! Nerazdeljiva Trojice Jedinice, pomiluj nas!

* * *

Mila su deca, slike oca i majke, srcu roditelja: još su miliji ljudi, osobito hrišćani – slike Božje, srcu Božjem. Spoljašnja sličnost dece roditeljima, a često i unutaranja, podseća nas na našu unutaranju sličnost Bogu.

* * *

Svako mesto je mesto Božjeg prisustva i Božje vladavine; otud nema sumnje da nas Gospod očima ikona gleda, i da ustima ikona, kao sopstvenim, može da nam govori. Budući da je Gospod na svakom mestu, krstom Njegovim čudesa se savršavaju, ime Njegovo preobražava svet čudima, ikone Njegove postaju čudotvorne, i one su svagda mesta Njegovog blagodatnog prisustva.

* * *

Misao moja slobodno prodira kroz zgrade sa njihovim zidovima, raseca planine, mora, probija nebo i zemlju, i po misli je čovek podobije Božanstva Koje je Duh beskonačni i svuda prisutni. Ne prožima li Bog sve i ne ispunjava li sve, kao Tvorac svega?

* * *

Molitva odiše nadom, i molitva bez nade je grehovna molitva.

* * *

Postoji li kod svakog Anđeo–čuvar? Postoji i treba da bude. Priroda duha je neobično delatna i ne može da ne deluje; vidimo to na svojoj duši. Priroda dobrog duha neminovno traži delatnost i širenje kruga te delatnosti, rasprostiranje carstva istine i dobra; kao što, naprotiv, priroda zlog duha traži delatnost u skladu sa sobom i širenje carstva laži i svakoga zla. Da se demoni na sve načine trude da prošire carstvo zla – to osećamo u sebi i Sveto Pismo o tome svedoči: đavo, kao lav ričući hodi i traži koga da proždere (1. Pt. 5, 8). I kako da se i na zahtev zdravog razuma ne dopusti ta istina da

Anđeli djeluju svuda u svetu, da se staraju o širenju carstva dobra i da traže spasenje ljudsko! O, istinita je reč, da biva radost na nebu zbog jednoga grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10), i kao što je đavo uz svakog čoveka, tako je dobri Anđeo takođe uz svakog čoveka; kao što prisustvo onog jasno osećamo, tako i prisustvo ovog, premda smo, zbog samoljublja, navikli da sve dobre misli, osećanja, raspoloženja i namere pripisujemo sebi, a ne Anđelu—čuvaru. Hoće li biti dovoljno Anđela—čuvara za svakog čoveka? Biće dovoljno, i više od toga. Kada se apostol Petar sa nožem bacio na slugu prvostveštenikovog kako bi zaštitio svog Učitelja i Gospoda, Gospod mu je rekao: ili misliš da ne mogu umoliti sad Oca Svoga da mi pošalje više od dvanaest legiona anđela? (Mt. 26, 53) To znači da ih Gospod uvek ima i više nego dovoljno za zaštitu svakog čoveka (Jelisej, Jakov), a pogotovo za Sina Božjeg Koji se ovaplotio. Još je poznato da se Anđeo—čuvar javio Spasitelju u Getsimanskom vrtu kako bi Ga ukrepio; Anđeli pristupiše i služahu Mu (Mt. 4, 11), posle četrdesetodnevnog posta i kušanja u pustinji; Anđeo—čuvar Mladenca Spasitelja javljao se Josifu u snu i upravljao njegovim kretanjima.

* * *

Duše Sveti, živi, lični, vladajući, živa svezo Oca i Sina – pomiluj me!

Duše Sveti Koji oživotvoruješ i objedinjuješ svu tvar, a osobito razumna stvorenja, silo sve tvorevine – pomiluj me!

* * *

Na molitvi neka ostavi čovek svaku brigu životnu i neka se brine samo o spasenju duše svoje.

* * *

Treba se uzdati u Gospoda u svim iskušenjima, u svim teškim stanjima duše: izbaviće Gospod.

* * *

Kakvo je jedinstvo bića u trima Licima Božanstva! Sin ništa ne čini bez Duha, kao ni Duh bez Oca, i Otac bez Duha i Sina, nego svi sve čine zajedno. Sa čovekom nije tako:

on ponekad dela umom bez učešća srca, i delo njegovo često biva bez duše; taj nesklad je posledica greha. (Tri putnika, Avram; dvoje izvršavaju volju trećeg).

* * *

Mislim ja: kako je svesavršeno Božanstvo, kakva je u Njemu beskonačna punota života! Bog Otac je rodio iz Sebe stvaralačko Slovo i izvodi stvaralačkog Duha: i Oni vladalački izvršavaju volju Oca, kao što ruke čovekove izvršavaju delom ono o čemu misli glava, što želi srce. Divan si Ti, Bože naš, Koji si sve stvorio Slovom Svojim ipostasnim i Koji sve savršavaš Duhom ipostasnim! Kakva punota života! I Sin i Duh su jednaki Ocu – Vinovniku, i Sin i Duh su jednako svemoćni, kao što su Otac i Sin jedna dobrota i ljubav, jedna volja, jedna sila, jedno Božanstvo i carstvo! Kakva punota života! I Sin je Tvorac, i Duh je Tvorac. Ruke Tvoje (Sin i Duh) stvorile su me, i sazdale su me (Ps. 118, 73). Kakvo sjedinjenje! Ni Sin bez Duha, ni Duh bez Sina ništa ne čine, nego zajedno izvršavaju volju Oca, budući trojedino Suštastvo. Zato, osetiš li da negde dejstvuje Sin, znaj da tamo neizostavno sa Sinom dejstvuje Duh, tamo je neizostavno i Otac, od Koga Oni potiču. Slavim silu Oca i Sina i opevam vlast Svetog Duha, Nerazdeljivo, Nestvoreno Božanstvo, Trojicu Jednosuštnu, Koja caruje u vekove vekova. (Nedeljna stihira 3. glasa na Gospodi vozvah)

* * *

U tome i jeste veličina Tvoja božanska, Gospode Spase, što je život svakog stvorenja u Tebi, kao ipostasnom Životu, da svi poštuju Tebe kao što poštuju Oca (Jn. 5, 23), u tome i jeste veličina Tvoja, Duše Sveti, Životvorni, što Ti sve osvećuješ, ukrepljuješ i oživljavaš zajedno sa Ocem i Sinom, da svi poštuju Tebe, kao što poštuju Oca i Sina; u tome i jeste veličina Tvoja, Duše Sveti, što je i Sin Božji jedinorodni, kao Tebi jednosuštan, upravo Tobom čudesa činio, i što nas Tobom osvećuje, ukrepljuje i rukovodi ka Ocu Svome: Kroz Njega imamo pristup ka Ocu u jednom Duhu (Ef. 2, 18).

* * *

Hula na Duha Svetoga neće se oprostiti ljudima. (Mt. 12, 31) Ko odbacuje lično postojanje Duha Svetoga, a osobito onaj ko je mnogo puta bio pričesnik Duha Svetoga, taj huli na Njega i ako ne prestane sa hulom, neće mu biti oprošteno ni u ovom veku, ni u budućem. Duše Sveti, životvorni, Duše blagodati, pomiluj nas!

* * *

U ljudi koji se malo mole srce je slabo; i evo, kada žele da se mole, njihovo srce se raslabljuje i raslabljuje njihove ruke, telo i misli, i teško im je da se mole. Treba savladati sebe: potruditi se da se moliš svim srcem, jer je dobro, lako moliti se svim srcem.

* * *

Uzdanje u zastupništvo Božje Majke, Anđela i svetih je vid hrišćanske nade; oni su jaki u zauzimanju za nas zbog blagodatnog tog istog Hrista i zbog svojih vrlina. Mi im se ne molimo zalud: uzdamo se u to se da ćemo njihovim posredovanjem dobiti milost, oproštaj grehova i spasenje, i prolazna dobra, na primer, zdravlje, blagorastvorenje vazduha, izbavljenje od nevolja i tugu. Moli se u Duhu i Duhom Svetim Spasitelju, Ocu, Anđelima i svim svetima, i molitva tvoja će biti plamena, i suze će poteći iz očiju tvojih, slatke i lake suze. Slava Utešitelju Duhu! A kakva je On uteha duši!

* * *

Spasitelj i Utešitelj su dva Božanska Lica: jedan uvek spasava od grehova, drugi teši onoga ko se spasava. Imena su uzeta od samog dela i uvek se opravdavaju na samom delu. Teši! Kao što majka nekog teši, tako Duh Sveti teši verujuću dušu.

* * *

Bog moćno pretvara običan hleb i obično vino u životvorno telo i krv Sina Svoga Duhom Svetim. Iz toga jasno vidimo da je On Vinovnik i Hranitelj i našeg telesnog života, i da telesni život naš nipošto nije tako važan kao duhovni, zato što se običan hleb i vino, koji hrane i ukrepljuju našu telesnu prirodu, pretvaraju u bolji hleb – u hleb života duhovnog, a vino – u piće duhovno.

* * *

Duh Božji je svugde: ako u mislima preletiš ceo svet, svugde ćeš videti dela Njegova. Njime se oživljavaju ljudi višim životom, životinje, ptice, ribe, biljke. Svugde telo i krv Spasitelja jednako čine čuda; svugde Svete Tajne imaju silu, a sila njihova je Duh Sveti.

* * *

O poštovanju i prizivanju svetih u molitvama (na dan svetog Nikolaja). Razlog: oni su u Bogu; oni su bogati duhovnim darovima; oni su na zemlji živih i na zemlji izobilja, a mi smo na zemlji smrti i gladi duhovne. Bog ih je radi života našeg uzeo Sebi. Bog mene posla pred vama radi života vašega (1. Moj. 45, 5), govori Josif braći. Avram. Noje. Bogataš je molio Avrama u paklu da pošalje Lazara. Noje je izbavitelj od potopa. Blažen je onaj čije je pleme na Sionu, a rođaci u Jerusalemu. (Isa. 31, 9; naš prevod)

* * *

Veselim se i ushićujem beskonačnim savršenstvom Božanstva; veselim se i ushićujem što Božanstvo u trima Licima i svako Lice samoipostasno i jeste Bog svesavršeni – jedan u trima: što je svemoćan Otac, svemoćan Sin, svemoćan i Duh Sveti; što je svudaprisutan Otac, takođe Sin a takođe i Duh Sveti; što je život Otac, život Sin, život i Duh Sveti; što je ljubav Otac, ljubav Sin, ljubav i Duh Sveti. Radujem se u Bogu–Ocu, radujem se u Bogu–Sinu, radujem se u Bogu–Duhu Svetome – jednom Božanstvu, jednoj prirodi i sili, jednom Bogu–Spasitelju Koji nas voli. Radujem se što su svakom od triju Lica Božanstva, kao Bogu, svojstvena i posebna vladajuća dejstva: Ocu smišljanje i blagovoljenje, Sinu ostvarenje Očeve misli i blagovoljenja, Duhu Svetome savršavanje i oživljavanje.

* * *

Đavo ponekad dejstvuje u umu kao uznemirujući istražitelj nedokučivog, kao bezočni napadač na nepristupne tajne triju Lica Božanstva, na Njihove uzajamne odnose. O trojičnosti Božanstva treba razmišljati sa strahopoštovanjem i krajnje oprezno.

* * *

Kao što spoljašnji vazduh osvežava telo, tako molitva osvežava dušu i oživljava je: u njoj se osećaš bodrije i veselije, kao što se, prošetavši se na svežem vazduhu, osećaš i fizički i duševno bodrije i svežije.

* * *

Sve što ima Otac Moje je. (Jn. 16, 15) Sve što ima Duh, takođe je Njegovo, osim ishodenja; isto govori i o Sinu i o Ocu, samo odvoj lična svojstva. Zbog Njihove jednosuštnosti postoji zajednica svojstava.

* * *

Učite da se molite, prinuđujete sebe na molitvu: na početku će biti teško, a zatim, što se više budete prinuđivali, to će lakše biti; ali na početku se uvek treba prinuđivati.

* * *

Sveti oče Nikolaju, moli Boga za nas! Zašto tražimo molitve svetih za nas, i da li se oni zaista mole za nas, i je li delotvorna njihova molitva za nas? Sam Bog je neposredno izrazio Svoju volju nekim ljudima kojima nije bio blizak, uglavnom ljudima grešnim, da mole ljude Božje da se pomole za njih, na primer, Avimelehu koji je uzeo ženu Avramovu, beše zapovedeno da moli Avrama da se pomoli za njega; Jov se molio, po očiglednom otkrivenju volje Božje, za prijatelje svoje; molio se Mojsej, Samuilo, Ilija, svi proroci; Sam Gospod se po ljudskoj prirodi Svojoj, molio Ocu nebeskom za Petra i sve učenike. Svetitelji zaslužuju da budu posrednici za nas kod Boga zbog svojih vrlina, zbog svojih zasluga, kao ugodnici Njegovi. Ako na zemlji pravda zahteva da se neki čovek, blizak Bogu, pomoli za druge (na primer, sveštenik za ljude), zašto to ne bi bilo i na nebu. Svi sveti su živi u Boga i radi nas: videći u Bogu potrebe naše, saosećaju sa nama i spremni su da nam, po našim molitvama, pomognu. Zašto po našim molitvama, a ne drugačije? Zato da bi nas utvrdili u veri i podvigu molitvenom. I još: iz istog razloga zbog koga i živi žele da ih mole oni kojima je potrebna njihova pomoć.

* * *

Kao što đavo za tren ranjava dušu udarom neke protivzakone želje ili grehovne pomisli na srce, tako Bog i Njegov Anđeo—čuvar oživljavaju munjevitim prilivom svetih želja i pomisli. Treba biti pažljiv i blagodaran Gospodu za Njegove duhovne darove svetlosti.

* * *

Šta znači svakodnevno prizivanje svetih – svakoga dana različitih – tokom cele godine i celoga života? Znači to da su sveti Božji kao braća naša, samo savršena, živa i da su blizu nas, da nas čuju i da su uvek spremni da nam pomažu, po blagodat Božjoj. Mi živimo zajedno sa njima – u jednom domu Oca nebeskog, samo na različitim polovinama: mi na zemaljskoj, oni na nebeskoj, i za nas i za njih postoje sredstva da dopremo jedni do drugih; za nas molitva vere i ljubavi, za njih – duhovna priroda

njihova, uvek spremna za delatnu pomoć, zbog ljubavi kojom su ispunjene njihove duše.

* * *

Vera se podaje čoveku Duhom Svetim, zato niko ne može reći: Isus je Gospod, osim Duhom Svetim (1. Kor. 12, 3). Duha Svetoga nam je otkrio Isus Hristos Koji se Duhom Svetim začeo i rodio, Koji je Duhom rastao i napredovao (Lk. 2, 52), Koji je Duhom izgonio demone (Mt. 12, 28), Koji je Duhom Svetim vaskrsao. U Duhu Svetome su propovedali apostoli, mučenici, prepodobni, arhijereji, i veoma su mnogi krvlju dokazali učenje o Svetoj Trojici.

* * *

Ja sam nemoć, beda, Bog je sila moja. To ubeđenje je visoka mudrost moja koja me čini blaženim.

* * *

Jedini život i istinska sladoć moja, hrana i piće moje je Hristos. Tako govori neprijatelju koji te zavodi sladošću jestiva i koji ih žali za druge. Po svetom Makariju, treba se radovati što se drugi u obilju naslađuju jelima: time je manje bremena na duši i lakše joj je da uzlazi na nebo.

* * *

Kada hrišćani dolaze u crkvu da se mole Bogu, ispostavlja se da imaju ne jednog, već mnogo bogova, mnogo idola (i tako greše protiv prve i druge zapovesti): neka ili neki je sam sebi idol samoljublja; gde je čije blago, onde mu je i srce (Mt. 6, 21; up. Lk. 12, 34).

* * *

Kao što dah svoj posuđuješ iz vazduha i u taj isti vazduh ga opet ispuštaš, tako da si uvek u vazduhu i njime si okružen, i on te ispunjava, tako je i duša tvoja od Boga, i u Boga se opet vraća, tako da si uvek u Bogu i Njime si okružen sa svih strana i Njime si iznutra ispunjen, kao vazduhom. Zato je i rečeno: ispunjavajte se Duhom (Ef. 5, 18).

* * *

Kao što svakoga trena udišeš vazduh, tako si svakoga trena u mislima ili sa Bogom ili sa đavolom, u zavisnosti od toga kakvog si unutarnjeg raspoloženja. Što je vazduh za telo, to je Duh Božji za dušu: kao što iz vazduha udišeš elemente neophodne za ishranu tvoga tela, tako od Duha Božjeg udišeš u sebe dobra raspoloženja i misli.

* * *

Čitam Jevanđelje: to ne govorim ja, nego Sam Gospod; On, On Sam je u tim rečima. Ta On je Duh, Premudrost ili beskonačna ipostasna Misao; upravo On, On je u tim čudesnim mislima i rečima Jevanđelja. Samo je reč – naša, ljudska, ili bolje rečeno, i reč je Njegova: a misao, suština njena, istina jeste Sam Gospod. Upravo isto tako vidim, na primer, ikonu Spasitelja, ili krst Njegov: opet je tu On Sam – moj svudaprisutni Gospod, na toj ikoni, ili na tom krstu, kao u reči Jevanđelja; slika Njegova na ikoni ili na krstu – samo je spoljašnjost, a suština je On Sam Koji se svuda i u svemu i kroza sve projavljuje, naročito preko ikona i simbola na kojima je napisano dostojno poklonjenja ime Njegovo ili prikazan sam lik Njegov. Tako se On i u sveštениčkom krsnom blagosiljanju rukom projavljuje sa silom Svojom i kao da Sam blagosilja. Veoma je važno sveštениčko blagosiljanje rukom. I naše obično krsno znamenje ima takođe silu Božju, samo ga čini sa verom. Tako je Gospoda svuda moguće naći i opipati.

* * *

Ako sedam puta padne, i sedam puta se pokaje, i reče: kajem se, oprosti mu. (Up. Lk. 17, 3. 4; Mt. 18, 21. 22) Zna Vladika, kao Srceznalac, da su ljudi skloni veoma čestim padovima i da padajući često ustaju, zato je i dao zapovest da se često opraštaju grehopadovi; i Sam prvi ispunjava Svoju svetu reč: čim od sveg srca kažeš: kajem se, istoga časa oprašta.

* * *

Čitavo Jevanđelje je jevanđelje carstva za koje se predodređuju hrišćani i kao jedno obećanje (sve priče, sva proroštva, čuda); poslanice apostolske detaljnije otkrivaju obećanja hrišćanske nade.

* * *

Da dođe Carstvo Tvoje, to jest, Tvoje potpuno zacarenje u našim srcima!

* * *

Po telu sam zemlja i pepeo, a duša moja živi i uspokojava se samo Bogom. On je i svetlost misli moje i krepost srca moga; sam ja sam ništa.

* * *

Sveti su ispunili reč Gospoda; Gospod ispunjava njihovu reč: oni su radili za Njega, On za njih. Kakvom mjerom mjerite, kazao je Sam Gospod, onakvom će vam se mjeriti (Mt. 7, 2). Eto zašto Gospod brzo ispunjava molitve svetih za nas.

* * *

Na molitvi je potrebno iskreno žaljenje zbog svojih grijehova i iskreno pokajanje. Nabrajajući grijehove navedene u molitvama, treba ih govoriti sa iskrenim osećanjem kao svoje sopstvene. Još je potrebna vatrena želja da se ubuduće ne čine ti isti grijehovi.

* * *

Nameravajući da govorim o uzdanju hrišćanskom, dužan sam da vam otkrijem Božja obećanja nama i ona lukavstva kojima neprijatelj zavodi hrišćane ne bi li odvratio njihove poglede i nadanja od našeg jedinog, ali bescenog uzdanja. A ta lukavstva su zavođenje bogatstvom, zemaljskim zadovoljstvima, počastima. Govoreći o uzdanju, dužan sam da vam otkrijem riznicu dobara koja su nam u Hristu obećana, da vam pokažem neizrecivu, beskonačnu dobrotu i nebrojene potvrde milosti Oca i Sina i Svetoga Duha, Oca – nadanja, Sina – pribežišta našeg, Duha Svetog – pokrova našeg. Bože moj, pred očima mojim ukazuje se beskonačnost dobara obećanih hrišćanima, i u isto vreme – beskonačna nepažnja hrišćana prema obećanim dobrima, maloverje, i, naposljetku, neverje i hladnoća hrišćana koji gaze krv Zaveta, koji se ne staraju o tajni spasenja. Ali neka mi daruje Gospod rečitost i mudrost (Up. Lk. 21, 15) da ognjenim jezicima progovorim, da uz Božje sadejstvo zapalim oganj nade u srcima hladnim... Knjigo Zaveta istinitih! Govori nam o Božjim obećanjima pravednicima i grešnicima!

* * *

Nada u Boga nakon učinjenih grijehova, ma kakvi da su, to jest, na izmirenje sa Njim posle zavade, u čamotinji, tuzi, u strastima. Nada grešnikova u oprostaj grijehova i spasenje se, izgleda, nigde ne izražava tako jasno i snažno kao u molitvama pred pričešće i u kanonima Isusu najslađem, Božjoj Majci, Anđelu–čuvaru i u dnevnim kanonima.

* * *

Nada zahteva i život u skladu sa nadom. Oni koji se nadaju ne treba da žive kao oni koji nemaju nade (1. Sol. 4, 13). Imajući, dakle, ovakva obećanja, očistimo sebe od svake nečistote tijela i duha. (2. Kor. 7, 1) Riječi o vašoj nadi (1. Pt. 3, 15; naš prevod; prevod Sinoda: razlog vaše nade; na crkvenoslovenskom: slovese o vašem upovaniji. – Prim. prev) – eto šta ištem od Boga.

* * *

Gdje sam ja, ondje će i sluga moj biti (Jn. 12, 26) – sa Mnom na prijestolu Mome (Otk. 3, 21); bićemo uzneseni na oblacima... s Gospodom ćemo biti (1. Sol. 4, 17) – eto naše nade!

* * *

Svakome oduzmite ono što najviše voli od vidljivih stvari: zatražite ili oduzmite od srebroljupca novac, od ljubitelja presićenja ukusnu hranu, od častoljubivog i gordog neke njegove privilegije, nazovite ga pogrdnim imenom, i videćete šta čini čiju nadu, kakvo je u koga blago, kakva strast! O, sa kakvim se sramnim strastima ponekad moramo sretati! Ponekad se čovek vezuje nečistom ljubavlju za čoveka drugog pola, diše, hrani se njime, tako reći. O, sramna nado! O, gnusno srce, koje si od Gospoda odstupilo! O, čoveče koji si telesnu, slabu mišiću svoju utvrdio na sebi sličnom ništavnom čoveku! Pokazaću ti koga treba da voliš! Vi koji opterećujete srca vaša prejedanjem i pijanstvom, pokazaću vam ko treba da ispunjava srca vaša! Srebroljubče, pokazaću ti od koga da kupiš srebro žeženo; ti koji si strasno vezan za razonode, za počasti – išti počast nebeskog prizvanja; ti koji si strasno vezan za lepu odeću – u bijele haljine, u haljine pravde da se obučeš (Otk. 3, 18; up. Ps. 131, 9). Gresi su suprotni nadi: očaj, čama, sujeta.

* * *

Kazna za greh i mir savesti nakon pokajanja zbog njega očigledno dokazuju da postoji jedan Sudija, Životodavac i Bog naš Koji nas može spasti i pogubiti, Koji nam je dao život i zakone života i Koji nas kažnjava za njihovo narušavanje, i da je On nepromenljiv.

* * *

Duša se kod svetog proroka Davida naziva okom (smuti se oko moje – Ps. 6, 8), sluhom, jezikom, rukom, nogom ili stopama (daj mi da slušam radost i veselje, da se obraduju kosti potvrvene; obradovaće se jezik moj pravdi Tvoj; ne daj nozi tvojoj da se spotiće – Ps. 50, 10; 16; 120, 3). Oko duše se ne sklapa ni noću.

* * *

Zarobi me, Vladiko, u slatko ropstvo Duha Tvoga Svetoga, da kao potoci u jugovini (Ps. 125, 4) poteku reči moje u slavu Tvoju i na spasenje ljudi Tvojih! Daruj mi taj slatki i moćni unutarnji podsticaj da lako na hartiji izlažem punoću duhovnih viđenja i osećanja! Neka jezik moj bude trska pisara brzopisca (Ps. 44, 2) – Duha Svesvetoga!

* * *

Duboko osećanje bede, plač zbog postojanja zla, žeđ za spasenjem postoje u svakoj pravednoj i smirenoj duši. Zvuk zvona je poziv na besedu sa Bogom, dece sa Ocem, poziv da se pojavimo pred Njim.

* * *

Šta volimo najviše na svetu? Život i zdravlje. Ko je naš život i zdravlje? Isus Hristos. Zato, ako hoćeš da budeš živ, i to večno živ i blažen, veruj u Isusa Hrista i ugađaj Mu, živeći po Jevanđelju Njegovom.

* * *

Ljubav je Bog. Ako Boga voliš, Bog u tebi prebiva i ti u Bogu (Up. 1. Jn. 4, 16). Zloba je đavo. Dovoljno je da jednog trena osetiš zlobu prema bližnjem – i demon je u tebi, udene se kao igla i nastoji da u tebi naraste kao planina – toliko se širi i toliko je težak! Zato neprestano voli Boga i bližnjeg. Ni jednoga trena ne puštaj u srce svoje zlobu, smatrajući je demonskim maštanjem. Amin.

* * *

Ljubav dugo trpi i blagotvorna je (1. Kor. 13, 4), a zloba je nestrpljiva, brza na gnev i stroga. Zloba brzo kažnjava, a ljubav brzo snishodi i oprašta. Ljubav vidi svoje nedostatke i nerado ih primećuje u drugima; zloba primećuje i najmanje nedostatke bližnjeg i slepa je za svoje velike nedostatke. U bližnjem vidimo trun, a u sebi ne vidimo brvno; i to biva često i prečesto, i pored unutarnjih urazumljivanja od Boga.

* * *

Zlobe se boj kao vatre; ni pod kakvim, naizgled opravdanim izgovorom, tim pre zbog nečeg tebi neprijatnog, ne puštaj je k srcu: zloba je uvek zloba, uvek je đavolski porod. Zloba ponekad dolazi u srce pod izgovorom revnosti o slavi Božjoj ili o dobru bližnjih; ne veruj ni svojoj revnosti u tom slučaju: ona je laž ili revnost koja nije po razumu; potrudi se da u tebi ne bude zlobe. Bog se ničim ne proslavlja tako kao ljubavlju koja sve trpi, i ničim se tako ne prezire (sramoti) i ne vređa kao zlobom, ma kakvom se prividnom dobrotom ona prikivala. Pod maskom staranja o siromasima, skrivajući zlobu svoju prema Gospodu svome, Juda Ga je izdao za 30 srebrnjaka. Pamti da neprijatelj neumorno traži pogibelj tvoju i da te napada onda kada ga najmanje očekuješ. Zloba njegova je beskrajna. Nemoj vezivati sebe samoljubljem i slastoljubljem da ne budeš lako zarobljen.

* * *

Bog je za ljude nepresušan u darovima Svojim. Evo On već 7370 leta (Pisano 1863. godine) izobilno hrani sva stvorenja. Svuda se vidi blagostanje, radost, samo što nezasiti bogataši suviše mnogo zgrću u svoje x epove i zadržavaju u svojim riznicama darove Božje koji bi mogli izobilno da prehranjuju stotine i hiljade siromašnih. Čoveče, čvrsto veruj u nepresušnost Božju u darovima Njegovim i rado da prelamaš hljeb svoj gladnome (Isa. 58, 7); što više budeš davao, to će ti više Bog slati. Takav je Božji zakon: kakvom mjerom mjeriš, onakvom će ti se mjeriti (Up. Mt. 7, 2).

* * *

Nauči da ime Bog uvek pamtiš i izgovaraš sa velikom verom, strahopoštovanjem, ljubavlju i blagodarnim srcem. Nikad ga ne izgovaraj lakomisleno.

* * *

Govori i čini svaku pravdu bez sumnji, smelo, čvrsto, odlučno. Izbegavaj sumnje, plašljivost, mlakost i neodlučnost. Jer nama Bog nije dao duha plašljivosti, nego sile i ljubavi. (2. Tim. 1, 7; up. Rim. 8, 15) Gospod naš je Gospod sila.

* * *

Diši verom (ne sumnjajući u Božju istinu), uzdanjem u Boga i ljubavlju prema Bogu i bližnjem. A kako tome pomoći? Neverovanjem u trajnost bilo čega zemaljskog; neuzdanjem u zemaljska dobra – hranu, piće, novac, bogatstvo, zemaljske veze; neljubavlju, ravnodušnošću prema svemu zemaljskom, truležnom: ni za šta se ne pilepljivati srcem, ni prema čemu nemati pristašce. Mislite o onome što je gore, a ne što je na zemlji. (Kol. 3, 2)

* * *

Bog je ljubav, a ja sam ikona Božja, znači i ja treba sav da budem – ljubav. Bog je najprostije dobro, kome je tuđe svako i najmanje zlo. Ja sam ikona Božja: znači, ja takođe treba da budem potpuno dobar, bez trunke zla. Ako te neprijatelj bude smućivao hranom ili pićem, reci mu: evo moje hrane i pića – tela i krvi Gospoda moga, oni mi se ne mogu oduzeti; dogod sam sveštenik svake nedelje se njima mogu pričešćivati i, obično, nekoliko puta nedeljno. Sem toga, ako budem u sebi iskao Carstvo Božje nadom u Njega, Gospoda moga, onda će se sve zemaljsko što mi je potrebno dodati, po Svetom Pismu: ištite najprije Carstvo Božije i pravdu njegovu, i ovo će vam se sve dodati (Mt. 6, 33). Veran je, pouzdan Bog moj. Sve je za mene Bog. Te reči duboko usadi u um svoj razmišljanjem.

* * *

Neka te ništa ne ozlojeđuje, sve pobeđuj ljubavlju: svakojake uvrede, hirove, svakojake porodične neprijatnosti. Nemoj znati ni za šta sem za ljubav. Uvek iskreno krivi sebe, smatrajući sebe vinovnikom neprijatnosti. Govori: ja sam kriv, ja sam grešan. Pamti da

je bližnji jednako nemoćan kao i ti, a nemoć zbog nemoći se poništava, i ne treba kriviti nemoćne i grešne ako priznaju svoju nemoć. Đavola, u zlu jakog, treba kriviti.

* * *

Otac nebeski se toliko brine o meni, o mom životu, o mom spasenju da Sina Svog jednorodnog nije poštedeo radi mene i poslao Ga je u svet na stradanja i smrt, i hrani me Njegovim telom i krvlju; i može li se desiti da se On ne pobrine o meni u manje važnom ili da mene i moje bližnje liši dovoljne ishrane? Toga dosad nije bilo, i neće ga ni biti. Ištite najprije Carstvo Božije i pravdu njegovu, i ovo će vam se sve dodati (Mt. 6, 33)... A vama je i kosa na glavi sva izbrojana. Ne bojte se, dakle. (Mt. 10, 30–31)

* * *

Život moj je Gospod beskonačni, Onaj Koji jeste, Svedržitelj; ja sam sav pogružen u taj život. Koji je nad svima, kroza sve, i u svima nama. (Ef. 4, 6) Ja sam uvek pred licem Božjim, ja sam uvek u Bogu i On je u meni. Hoću li se u hranu i piće, ili u novac, hoću li se u čoveka uzdati? Neću li tada biti slepac? Vaistinu je Bog moja uzdanica, On mi je sve!

* * *

Češće treba pamtiti reči Spasove: ako se ne ponizite i ne budete kao djeca, nećete ući u Carstvo nebesko (Mt. 18, 3–4), i apostolove: žarko želite razumnoga i pravoga mlijeka, kao novorođena djeca, da o njemu (njime) uzrastete za spasenje /1. Pt. 2, 2/ (pravo – neobmanjivo, nepritvorno, istinsko).

* * *

Budi krotak i trpeljiv osobito u bolesti i u raznim nepovoljnim okolnostima: jer tada smo posebno skloni razdražljivosti, budući razmaženi blagostanjem, zdravljem, srećom i spokojem. Srećni su među nama oni koji nemaju pristašća ni prema čemu, jer se ne svezuju škrošću.

* * *

Kada se moliš, uvek pamti da besediš s Bogom, Ocem milosti i svake utehe, Koji je nepromenljiv, Koga ne zamaraju naše molbe, sa Ocem Koji je uvek beskrajno dobar, premudar, svesilan, Kome je zbog beskonačne dobrote, premudrosti i svemoći uvek tako lako da ispunjava sve tvoje molbe, kao što je tebi lako da pomisliš na njih i da ih poželiš, kao što ti je lako da izgovoriš reči molbi, i čak beskrajno lakše. Pamti to i nikada na molitvi ne kloni.

* * *

Sluga Moj Avram moliće se... sluga Moj Jov neka se pomoli za vas... Mojsej... Samuilo... Ilija. (Jov 42, 8; up. 1. Moj. 20, 7; 17; Jer. 15, 1; 1. Car. 18, 36; Ps. 98, 6) Prijatne su Gospodu molitve svetih za nas, kao vernih slugu Božjih.

* * *

Đavo neprestano u srcima našim kleveće Boga, osobito Njegovu svudaprisutnost: zaboravi Bog, odvrati lice Svoje; pravosuđe: neće tražiti (Bog) – Ps. 9, 25; 32; 34; postojanje: nema Boga (Ps. 13, 1).

* * *

Bog želi da Mu se neprestano obraćamo u molitvi kako bi nas, decu Svoju, koja su podivljala od greha i koja se od Njega udaljavaju, privukao Sebi, očistio i primio u zagrljaj Svoje ljubavi, kako bi nam pokazao da nam je kod Njega uvek dobro. Tako i dobri roditelji postupaju sa svojom zločestom decom.

* * *

Kada čuješ da govori Bog, zamišljaj reč Njegovu kao delo koje se već dogodilo ili se događa, ili će se dogoditi.

* * *

Prezasićivanje je lišavanje vere, srdačne skrušenosti i molitve, hladna bezosećajnost, nemoć srca za bilo kakvo duhovno delanje, lišavanje blagodati, izvor gordosti, gubitak smirenja, odbijanje višnje pomoći, izvor hule na Boga i svete, neutoljiva žeđ za većim,

nezadovoljstvo onim što imaš, lažljivost srca: da prezasitivši se ne budem laža. Ako biste pitali: zašto je mnogo ljudi koji ne veruju, koji se ne mole, ne žive hrišćanski, koji se odaju svakojakim porocima? Odgovor je spreman: zbog služenja stomaku–bogu.

* * *

Molitva je voda živa kojom duša utoljuje svoju žeđ. Kada se moliš, zamišljaj da je samo Bog pred tobom, Bog – trojični u Licima, i sem Njega ništa drugo. Zamisli da je Bog u svetu kao duša u telu, iako je beskonačno veći od njega i njime se ne ograničava; tvoje telo je malo, i celog ga ispunjava mala duša tvoja: svet je velik, a Bog je beskonačno velik, i po celoj tvorevini Bog sve ispunjava – Koji je svuda i sve ispunjava.

* * *

Šta označava javljanje triju putnika Avramu? Označava da Gospod, trojični u Licima, kao da neprestano putuje po zemlji i nadzire sve što se na njoj čini, i da slugama Svojim koje su budne, pažljive prema sebi i svom spasenju i koje Ga traže, Sam dolazi, gostuje kod njih i besedi sa njima, kao sa prijateljima: njemu ćemo doći i u njemu ćemo se nastaniti (Jn. 14, 23); a bezbožnike pali ognjem, kao Sodom i Gomor.

* * *

Gospod je tako milosrdan da se nikad ne gnuša naše molitve, nego svaku milostivo prima, i što je u njoj nesavršeno Sam ispravlja, samo treba da Mu se iskreno obraćamo i da Ga ne zaboravljamo sasvim.

* * *

Mi, propovednici, treba samo da pomažemo Božjim dejstvima na srca ljudska, da lovimo njihova spremna raspoloženja za pokajanje i da ih pojačavamo.

* * *

Reč Božja je isto što i Sam Bog. Stoga nesumnjivo veruj svakoj reči Gospoda; reč Božja je delo: i tvoja reč treba da bude delo; zato pošto daš reč, neizostavno je ispuni; zato i

na molitvi reči naše treba da budu delo i istina, a ne laž, ne neiskrenost, ne licemerje. Tako treba da bude i u celom životu.

* * *

Visoko dostojanstvo čoveka, kao ikone Božje. Zašto čovek koji ima živu veru može da čini svakojaka čuda i da, bar u izvesnoj meri, bude bog za prirodu? Zato što je on ikona Božja, zato što verom biva jedan duh sa Gospodom. Zašto je Bog poslao Sina Svoga za Spasitelja sveta i dao Ga na smrt zbog grehova ljudi? Zato što su ljudi ikona Božja. Zašto su ljudima data takva neizreciva obećanja, i to takvih dobara, što oko ne vidje, uho ne ču, i u srce čovjeku ne dođe (1. Kor. 2, 9)? Zato što su oni ikona Božja. O, kako treba da poštujemo ljude! Kakva treba da bude nada hrišćana! Prijatelji Boga moga, mislite o onome što je gore (Kol. 3, 2)!

* * *

Isus pogleda na Petra, i izišavši napolje (Petar) plakaše gorko (Lk. 22, 61–62. /Mt. 26, 75/). I sada, kada Isus pogleda na nas, mi gorko plačemo zbog grehova svojih. Da, suze naše na molitvi znače to da je Gospod pogledao na nas sveoživljujućim pogledom Svojim koji ispituje srca i bubrege. Ah, kako se ponekad zapliće duša naša u razne grehove, kao ptica u mrežu! Ponekad ne vidiš izlaz iz grehova svojih, i muče te: ponekad je srce strašno žalosno zbog njih; ali pogledaće Isus – i poteći će potoci suza, a sa suzama će i svo pletivo zla iz duše nestati; i plačeš i raduješ se što ti je takva milost odjednom neočekivano poslata; i kakva ti je samo toplina u srcu, i kako ti je lako da bi tada da poletiš Samom Gospodu Bogu! Blagodarim svim srcem svojim Gospodu Koji badava očišćuje sva bezakonja moja (Ps. 102, 3)!

* * *

Duša naša se dušom naziva zato što diše Duhom Božjim, to jest, tako se zove zbog Duha životvornog.

* * *

Isus Hristos je deleći hranu prethodno podizao pogled ka nebu, blagodario, blagosiljao, potom prelamao i razdavao. Apostol Pavle je na lađi činio isto. Tako i mi treba da blagodarimo Bogu za hranu i piće i za sva dobra veštastvena, a osobito za duhovna.

* * *

Duh Sveti je Riznica svih dobara ili duhovnog bogatstva. Pogledajte kakvim su čudesnim bogatstvom bile ispunjene duše u kojima je obitavao Duh Božji, kakvom svetlošću znanja, kakvim miomirom vrlina! Duša blagočastivog čoveka je prebogata duhovna riznica; na primer, apostola Pavla, Petra, Jovana, episkopa Jovana Zlatousta, Vasilija Velikog, Grigorija Bogoslova. Dobar čovjek iz dobre riznice srca svojega iznosi dobro. (Lk. 6, 45; up. Mt. 12, 35) Eto gde je istinsko blago. To nikako nije ono koje ceni svet.

* * *

Želiš li da vidiš hrišćansku nadu u svoj njenoj veličini: čitaj crkvene molitve, prouči hrišćansko Bogosluženje, osobito nedeljne i praznične službe. Tamo ćeš videti beskrajno bogatstvo dobara koja su obećana verujućima.

* * *

Duhovni čovek se umom i srcem pogržava u Boga i u Njemu nalazi riznicu znanja i premudrosti, pravednosti, mira i radosti u Duhu Svetome (Rim. 14, 17), a telesni čovek – u svijet preljubotvorni i grješni (Mt. 12, 39), ili u veštastvenu prirodu, ne videći u njoj Boga, i u njoj traži hranu za svoj zemni, kratkovidni um, za svoje samoljublje i gordost. Ali – blaženi čisti srcem (Mt. 5, 8). Očisti se i nadaj se sjedinjenju sa Bogom u beskonačne vekove.

* * *

Na molitvi se najviše treba starati o vatrenosti duha, o vatrenosti i iskrenosti pokajanja zbog grehova. Ananija, Azarija i Misailo, prorok Danilo (pred dolazak Arhangelov). Blagorazumni razbojnik.

* * *

Sveštenik je sluga Božji kome je data Njegova vlast i sila (prilikom pokajanja); sila krsna je sveštenečki blagoslov.

* * *

Iskreni hrišćani se neprestano mole, jer neprestano grešimo; neprestano blagodare, jer svakoga dana, svakoga trena dobijamo nove milosti Božje, a i starima nema broja; neprestano slavoslove, jer neprestano vidimo slavu dela Boga našeg u nama i u svetu, osobito slavu Njegove beskonačne ljubavi prema nama.

* * *

U najtužnijim, najneutešnijim trenucima Gospod je sa nama: sa njime ću biti u nevolji (Ps. 90, 15). A mi mislimo – ne, Bog nas je ostavio. O, neizreciva je vlast Boga našeg nad srcima našim! Majka nije kadra da potpuno privuče srce naše ljubavi svojoj, dok ga Gospod privlači svetim Tajnama i molitvom.

* * *

U dobrim delima postoji nada u nagradu: velika je plata vaša na nebesima (Mt. 5, 12)... Dobro činiti da nam ne dosadi, jer ćemo u svoje vrijeme požnjeti (Gal. 6, 9)... Čeka me vijenac pravde (2. Tim. 4, 8)... Neka bude, Gospode, milost Tvoja na nama, kao što se uzdasmo u Tebe. (Ps. 32, 22)

* * *

Poštuj sebe, kao ikonu Božju; pamti da je ta ikona duhovna, i revnuj o ispunjavanju zapovesti Božjih koje u tebi vaspostavljaju podobije Božje. Izuzetno se čuvaj narušavanja i najmanje zapovesti Božje; to narušavanje razara u nama podobije Božje i približava nas podobiju đavola. Što više budeš narušavao zapovesti Božje, to ćeš se više upodobljavati đavolu.

* * *

Nauči da savladavaš svoje srce, svoje strasti silom imena Gospodnjeg i svoje volje, onda kada ono najviše strada od poriva samoljublja, kada je spremno da sviju i sve ruši i lomi.

* * *

Imam Učitelja Koji mi daruje život: svaka reč Njegova je reč života i, znači, istina. Upravo Njemu sve verujem, a svemu protivnom Njegovoj reči što čujem u svojim mislima i u srcu, ili od ljudi – ne verujem i smatram lažju, smrću za dušu.

* * *

Svesveti Duh, po blagovoljenju Oca, oživotvoruje svu tvorevinu nebesku i zemaljsku.

* * *

Sve veštastveno, kao što vidimo, truli, počev od hrane i odeće, gresi takođe, svi, kao što primećujemo, kvare dušu i telo. To treba da preporodi u nama nadu u netruležno, neprolazno. Vi, sladokusci, vi, koji se razmećete odećom, kućama, bogatstvom – šta činite? Gradite kule od peska.

* * *

Sve što diše udiše vazduh i bez vazduha ne može da živi; sva razumna, slobodna bića žive od Duha Svetoga, kao od vazduha, i bez Njega ne mogu da žive. Svetim Duhom se svaka duša oživljava. (Antifon 4. glasa) Poznajte da je Duh Sveti u odnosu na vašu dušu kao vazduh u odnosu na telo.

* * *

Noću je naša duša oslobođena svetske taštine i stoga na nju može slobodno da deluje duhovni svet, i ona može slobodno da prima njegove uticaje, tako da su čovekove misli i raspoloženja srdačna – misli i raspoloženja Samoga Gospoda, ili Anđela i svetih, ako je čovek pravedan; i misli i raspoloženja đavola, ako je nepokajani grešnik.

* * *

Čudotvorna ikona Spasitelja je Sam Gospod na njoj. Gorko i kao nehotice plačem, bez svesne namere; po blagodati koja se od nje na mene obilno izliva, lijem potoke suza koji očišćuju od grehova dušu moju i bude mir i radost u srcu mome.

* * *

Đavo ima običaj da nas napada u teškim okolnostima.

* * *

Ako je kakva misao život za srce, onda je ona – istina; ako je mučenje, smrt srca, onda je – laž. Gospod naš je mir i život – i kao mir i život prebiva u našim srcima.

* * *

Zar hrišćanin koji čeka večni spokoj i radost na nebesima ne treba u ovom životu hrabro i sa radošću da podnosi sve tuge, napore, bolesti i nepravde, sve muke, svakojake neprijatnosti? Doista. U protivnom šta će značiti budući spokoj? Kakvom spokoju da se nada onaj ko je živio spokojno, ništa ne trpeći? Gde će biti pravda Božja? Kroz mnoge nevolje nam valja ući u Carstvo Božije. (Dap. 14, 22)

* * *

Odlika našeg zemaljskog života je neprestano očekivanje Božjeg poziva iz ovoga života u drugi. Mi nismo svoji, mi smo sluga Božje, kako nas divno naziva Crkva, a sluga iz časa u čas treba da očekuju da će ih Gospod svakog trena pozvati. Zakucaće: i kreći. Da mu odmah čim kucne otvore. (Up. Lk. 12, 36) A šta mi činimo? Pa mi smo sasvim zaboravili da smo sluga Božje, mislimo da smo svoji i uređujemo život svoj ne po zapovestima Božjim, već po svojoj volji: kako nam se živi, tako i živimo. I zato nam je život pun bezbrojnih grehova. Pogledajte život ljudski i videćete da je sve u njemu – taština nad taštinama, sve je taština (Prop. 1, 2): mode, teatri, karte, sedeljke, maskarade, spomenari, raskošan nameštaj itd. itd. – sve za sebe, a za bližnjeg nipošto: idi go i bos, skapavaj od studeni i gladi.

* * *

Prezir prema tvorevini tiče se i Tvorca; zato se nemoj usuđivati da govoriš ove i slične reči: ne dopada mi se lice ovog čoveka, iako je možda i dobar čovek. To je đavolska mržnja prema stvorenju Božjem, đavolska hula. Pamti da je svaki čovek ikona Božja i da je sva slava njegova unutra, u srcu. Čovek gleda na lice, a Bog na srce.

* * *

Češće se podsećaj da je zlo u tebi a ne u ljudima. Takvim ubeđenjem, potpuno istinitim, zaštititi ćeš se od mnogih grehova i strasti. Naša nevolja je često u tome što svoje zlo pripisujemo drugome.

* * *

Sveti Božji su veliki trgovci koji su se obogatili svim duševnim blagom, svim vrlinama: krotošću, smirenjem, uzdržanjem, trpljenjem, bogatom verom, nadom i ljubavlju. Zato mi i tražimo njihove svete molitve, kao prosjaci od bogatih, kako bi nam pomogli u našoj duhovnoj bedi, kako bi nas naučili da se molimo i napredujemo u hrišćanskim vrlinama, kako bi se oni, budući da imaju smelost pred Bogom, molili za oproštaj naših grehova i čuvali nas od novih. Odlazimo kod zemaljskih trgovaca u njihove dućane da kupujemo njihovu robu: kako da se ne obraćamo nebeskim trgovcima sa usrdnom molitvom, kao sa srebrom i zlatom, kako da od njih ne kupujemo posredovanje za nas pred Bogom, za oproštaj grehova i za darovanje raznih hrišćanskih vrлина! To je, izgleda, sasvim prirodno.

* * *

Zašto za sve treba blagodariti Bogu i dobrim ljudima koji dobro tvore? Više radi naše koristi: da bi nežnija, tananija bila osećanja naše duše, osećanje naše zavisnosti u svemu od Boga i od dobrih ljudi, osećanje blagodarne ljubavi prema njima i naše ništavnosti bez Boga, osećanje naše nemogućnosti da opstanemo bez pomoći dobrih ljudi.

* * *

Pri prekorevanju potčinjenih zbog njihove nemarnosti brižljivo se uzdržavaj od raspre, razdražljivosti i pometenosti, i budi krotak, pun ljubavi, staložen i miran. Ako se onaj koji treba da se ispravlja vređa, krotko mu napomeni da nipošto nemaš nameru da ga vređaš i ljutiš, već da mu iskreno želiš dobro i red u njegovom poslu, da ti nije mrzak on,

već nered koji on stvara. Ne vređaj njegovo samoljublje i ljudsko dostojanstvo, uzdižući sebe u njegovim očima a njega ponižavajući: ako imaš tu slabost (gordost), bolje se ostavi ispravljanja drugog i najpre se sam isceli: izvadi najprije brvno iz oka svoga duhovnog, pa ćeš onda vidjeti izvaditi trun iz duhovnog oka brata svoga (Mt. 7, 5). U protivnom ćeš samo razdražiti bližnjeg, a moralne koristi mu nećeš doneti. Budi krotak i blag prema drugima kada im zameraš zbog njihovih nedostataka, pamteći da i sam imaš nedostatke, i to velike. Izobličavaš drugoga, recimo, u pijanstvu, ali ako i ti piješ, ili ako ne piješ, ali uživaš u hrani, ugađaš stomaku, prejedaš se, ta ti grešiš isto kao i on. Sam raščisti sa stomakougađanjem i tada ćeš snažno govoriti protiv pijanstva drugih. Kriviš drugog zbog nemarnosti prema poslu, a sam si, može biti, takođe nemaran. Ljekaru, izliječi se sam. (Lk. 4, 23)

* * *

Ni prema kome, ni zbog čega nemoj imati zlobe u srcu svome, nikog ni pod kakvim izgovorom ne preziri. Imajte istrajnu ljubav među sobom; jer ljubav pokriva mnoštvo grijehova. (1. Pt. 4, 8)

* * *

Ako naiđeš na tuđu nepažnju i omalovažavanje prema sebi, ne vređaj se, nego sebi reci: dostojan sam toga; slava Tebi, Gospode, jer si mene, koji sam po delima svojim nevaljao, udostojio da primim beščašće (sramoćenje) od meni sličnih sa–ljudi. A sam uvek pokazuj ljubav prema svima, osobito prema bliskima, iskreno, usrdno, svesrdno, gromoglasno, a ne hladno i tromo, lenjivo, pritvorno, nerado, poluglasno.

* * *

Ne jedi do sitosti, ne naspavavaj se, trudi se usrdno, moli se svim srcem; budi od sveg srca poslušan roditeljima i starešinama, svima želi dobro, budi svima zadovoljan, i bićeš zadovoljan sobom, zdrav i srećan.

* * *

Život hrišćanina treba da bude neprestana pažnja prema sebi samom, to jest, prema svom srcu, zato što su svakoga trena nevidljivi neprijatelji spremni da nas prožderu; svakoga trena kipe od zla prema nama.

* * *

Vi koji tako silno izbegavate u ovom životu stradanja tela i žalosti duše, koji tako mazite svoje telo i ugađate duši – zašto se ne brinete o izbegavanju večnog ognja, hiljadu puta strašnijeg od zemaljske ognjene stihije? Zašto se ne starate da izbegnete večne žalosti? Nesrećnici, obratite se. Da, biće neizdržljivo.

* * *

Da li zbog lepote svoga stana, kao divan nameštaj, kao ukras, vešaš u svome domu bogate i živopisne ikone, ne odnoseći se prema njima sa iskrenom verom, ljubavlju i strahopoštovanjem, kao prema svetinji? Zapitaj svoje srce da li je tako? Ikone u domu ili u hramu nisu radi spoljašnjeg izgleda, već radi molitve, radi poštovanja, radi nazidanja. Likovi svetih treba da budu naši domaći, crkveni učitelji. Čitaj žitije njihovo i utiskuj ih u srce svoje, pa i sam se trudi da se saobražavaš njihovom životu.

* * *

Ljubi bližnjega svojega kao samoga sebe. (Mk. 12, 31) Sve treba da nam bude zajedničko, kao sunce, vazduh, vatra, voda, zemlja – koji su nam svima zajednički; takođe zajednički treba da budu – delom – i hrana, novac, knjige i, uopšte, svi darovi Gospodnji koji su dati svima da u njima zajedničare i koji se lako dele. Jer mi nemamo ničeg svog, nego je sve Božje. I nepravedno drže u riznicama svojim suviše svoje bogati ljudi pored tako mnogo siromašnih kojima je potrebna neophodna hrana i neophodna odeća i stan. Ali trudoljublju s pravom pripadaju suvišci, i besposleni pravedno trpe siromaštvo i bedu. Zato, ako znamo da je neko siromašan zbog nerada i lenjosti, takvom ne treba da udeljujemo od suvišaka stečenih radom. Ako neko neće da radi, govori sveti apostol Pavle, neka i ne jede (2. Sol. 3, 10). Ali vapijućem siromaštvu koja potiče od starosti i iznemoglosti, od bolesti, uzaludnih ili malo nagrađivanih napora, od stvarno teškog stanja, od mnogobrojne porodice, od slabog roda žita, uvek treba da hitamo u pomoć, osobito bogati ljudi. Treba se rukovoditi istorijom apostolskih vremena, primerom prve Crkve.

* * *

Sa rečima u srcu: sve je moguće onome koji vjeruje (Mk. 9, 23), stremlji ka svemu dobrom i hvale dostojnom. Uvek imaj veru ma kakvo delo nameravao da činiš.

* * *

Na sve načine čuvaj prostotu srca, prostotu vere, nade i ljubavi, krotosti, smirenja, nezlobivosti.

* * *

Svako dobro je od Boga, i Bog je za nas svako dobro: eto prostote vere, nade i ljubavi!

* * *

Mi treba damo život svoj za Gospoda i bližnjeg i da ga ne žalimo, a mi žalimo čak i hranu, piće, odeću, stan, novac, knjige i druge stvari – taj prah zemaljski. Lukavo i zlo telo naše traži i najmanji izgovor za samoljublje, pohlepu, otimanje.

* * *

Kakvo je divno, spokojno, lako opraštati grehe onima koji nam nanose nepravdu ili nas vređaju! Oprostio si – i spokojan si. Izvređali su te? Pa šta onda! Tako i treba žalostiti tvog telesnog, starog čoveka: samoljubivog, gordog, razdražljivog, zavidnog, lenjivog, škrtog, koji toliko uvreda nanosi Bogu. Dobro je što mu se bar donekle od ljudi vraća istom merom kojom on meri Bogu.

* * *

Ne sija sunce, to Gospod sija Svojom dobrotom koja se ni sa čim me može uporediti, to On blista neizrecivom svetlošću Svojom. Ako je suncu dao toliko svetlosti, onda je, svakako, Sam ima beskonačno više; ako je suncu dao toliko svetlosti, onda će pravednicima u budućem veku, svakako, dati neuporedivo više svetlosti, i ovo sunce je ništavno u poređenju sa razumnom dušom čovekovom. Dakle, ako zaslepljujuće sija veštastvo, stvorena svetlost, kako onda sija Sama prvobitna, istinska, nestvorena Svetlost – Bog! Analogija između mira veštastvenog (počev od sunca do travke) i sveta duhovnog.

* * *

Kada se brat u čemu bilo ogreši o tebe, na primer, ocrni te ili drugome zlonamerno prenese tvoje reči u iskrivljenom obliku, i okleveće te, ne srdi se na njega, nego u njemu pronađi dobre strane koje nesumnjivo postoje u svakom čoveku, i zadrži se na njima sa ljubavlju, prezirući zlo koje je on smislio protiv tebe kao nečistoću koja nije vredna pažnje, kao demonsko maštanje. Tako tragači za zlatom ne obraćaju pažnju na mnoštvo peska i mulja pomešanog sa zlatom, nego se zadržavaju na zlatnim zrnima, i premda ih je veoma malo, cene i to malo i ispiraju ga od mnoštva neupotrebljivog peska. Tako i Bog postupa sa nama, dugotrpeljivo nas čisteći.

* * *

Njega, Koji nije znao grijeha (rečeno je o Hristu), učini grijehom nas radi, da mi postanemo pravda Božija u Njemu (2. Kor. 5, 21). Zar ćeš se posle ovoga stideti da priznaš bilo koji greh ili da primiš na sebe optužbu za greh koji nisi učinio? Ako je Sam Sin Božji nas radi bio okrivljen za greh, iako je bio bezgrešan, onda si ti takođe dužan da prihvatiš optuživanje za sve grehove sa krotosću i ljubavlju, jer zaista imaš sve grehove. A za one za koje nisi zgrešio optuživanje primaj iz smirenoumlja.

* * *

Budi smeo, rešen na svako dobro, osobito na reči milošte, nežnosti, saosećanja, tim pre za dela sastradanja i uzajamne pomoći. Maštanjem smatraj – čamotinju, beznađe u ma kom dobrom delu. Sve mogu, govori, u Isusu Koji mi daje moć (Fil. 4, 13), iako sam prvi među grešnicima. Sve je moguće onome koji vjeruje. (Mk. 9, 23)

* * *

Na srcu našem treba neizbrisivo da budu napisane reči: ljubi bližnjega kao samoga sebe (Mk. 12, 31), i da uvek rukovode srcem pri susretu sa bližnjim ma gde i ma kada: kada on dođe kod nas, ili mi kod njega, ili kada mu treba nešto učiniti, dati, ili pri razgovoru sa njim. Dakle, nosi u srcu reči: ljubi kao samoga sebe i neprestano vodi umni rat za ispunjavanje tih živih reči Gospoda našeg. Prinuduj sebe na uzajamnu ljubav, namerno obespokojavaj, uznemiravaj, muči crva samoljublja i zlobe koji se unutra skriva, raspinji ga, pobeđuj ga u sili moći (Up. Ef. 6, 10) Gospoda našeg Isusa Hrista.

* * *

Kada se budeš molio za pokoj duše umrlog, prinudi sebe da se pomoliš za njega od sveg srca, pamteći da je to tvoj suštinski dug, a ne nekog sveštenika i klirika. Zamisli kako je pokojniku neophodan mir i kako mu je potrebna molitva živih za njega, budući da je ud jednog tela Crkve, kako se demoni nadmeću sa Anđelima za dušu njegovu i kako ona drhti od straha ne znajući kakva će je sudbina zadesiti zauvek. Mnogo pred Vladikom znači molitva vere i ljubavi za pokojnika. Zamisli još kako ti je neophodan spokoj kada te svežu lanci grehopada, i kako se tada usrdno, sa kakvom iskrenošću, žarom, snagom moliš Gospodu i Prečistoj Bogorodici, i kako se raduješ i veseliš kada nakon usrdne molitve dobiješ izbavljenje od grehova i duševni mir. Primeni to i na dušu pokojnika: i njegovoj duši je takođe potrebna molitva – sada već tvoja, zato što sama ne može plodotvorno da se moli; i njegovoj duši je potreban spokoj koji ti možeš da izmoliš za njega toplom molitvom, uz dobročinstvo u korist njegove duše, a osobito prinošenjem za njega beskrvne žrtve.

* * *

Pijanci, preljubnici, stomakougodnici, lopovi, ogovarači, lenjivci, besposličari, kartaroši, ljubitelji pozorišta, plesači, praznoslovci, podrugljivci, recite mi: zbog čega je Sin Božji sišao s nebesa, propovedao Jevanđelje Carstva, učinio bezbrojna čuda, postradao, umro i vaskrsao i poslao po celom svetu apostole da propovedaju o Carstvu? Recite, zbog čega? Da li zato da bi ste se vi prejedali, pijančili, činili preljube, krali, lažno svedočili, provodili vreme u dokolici, praznoslovlju, u kartanju, u pozorištima, na plesovima, u spletkarenju? O, kako će vas skupo koštati vaš protivjevanđeljski život, ako se ne pokajete i ne ispravite!

* * *

U pobeđivanju zla dobrim posebno iskusni treba da budu sveštenici Gospodnji, budući da počivaju na zakonu Božjem, budući da znaju bezbroj primera nezlobivosti svetitelja Božjih: Avrama, Isaka, Jakova, Noja, Davida, Mojseja, Samuila, a osobito Bogočoveka Isusa Hrista Koji je najčistiji uzor naš, apostola Petra, Pavla, Jakova, Jovana i drugih, prvomučenika i arhiđakona Stefana i drugih, budući da se često ukrepljuju u Svetoj Tajni pričešća od Samog Izvora dobrote Gospoda Isusa Hrista, budući da uče druge da pobjeđuju zlo dobrim (Rim. 12, 21). Ako se nije naučio krotosti, smirenju i nezlobivosti i ako nije naučio da pobeđuje zlo dobrim, od sveštenika će se odgovor tražiti strože nego od mirjanina: jer sveštenik je uznesen do nebesa Božjim tajnama i dobio je velike snage za blagočašće. A ako postupa neblagočastivo, sam sebe osuđuje na večni oganj svojom nepokajanošću, nepromišljenošću i neispravljiivošću. Gospode, oprosti mi

sagřešenja moja i nauči me da tvorim volju Tvoju! Sveštenici ne smeju biti blagi do povlađivanja gresima i strastima tamo gde je reč o iskorenjivanju strasti i rđavih navika, oni su dužni da deluju smelo i uporno, ne bojeći se zlobe drugih i potpuno je prezirući, iako i u tom slučaju delovanja njihova treba da imaju karakter krotosti i ljubavi i iskrene želje za ispravljenjem bližnjeg. A ako na njega ništa ne deluje, onda ne treba obraćati pažnju na ljutnju i hirove njegove i treba raditi svoj posao sa čvrstinom, ne smućujući se ispadima zlobe. Loš je svet sa grešnicima koji svaku dobru primedbu, svaku molbu okreću na zlo, u svemu žele da vide samo napade zlobe. Sami ne videći svetlost, misle da su i drugi slepi; sami budući zli, ne žele da vide dobro ni u drugima.

* * *

Kada te kogod iz dobrote svoje pohvali kakvim ljudima, i oni ti prenesu pohvale od tvog bližnjeg, ne smatraj ih doličnim, pravednim darom, nego ih pripiši jedino dobroti srca tog čoveka i pomoli se za njega da ga Gospod utvrdi u dobrom srcu i u svakoj vrlini, a sebe drži za najvećeg grešnika, ne samo iz smirenoumlja, već zbog same suštine stvari, kao onaj koji dobro zna svoja loša dela.

* * *

Neka likuje beskonačna ljubav i milosrđe Vladike zbog našeg iskrenog priznanja i ispovedanja grehova, i neka se potpuno posrami grehovna obmana đavola koji nas uči da krijemo svoje grehe i da ih ne priznajemo; neka se pokajanjem kao paučina pokidaju sve mreže i uze đavolske. Đavo uporno traži da krijemo svoje grehe i da im se tako lakše i više u tami predajemo; a mi ćemo i tu osujećivati njegova lukavstva, ispovedaćemo grehove kako bismo i mi i svi ostali videli kakvoj gadosti se predajemo ili smo se predavali, i da bismo se tako lakše, pošto postanemo svesni gadosti, ispravljali od nje. Govori, rečeno je, bezakonja svoja, a ne ćuti o njima, da se opravdaš.

* * *

Govori: ničeg svog nemam, sve je Božje. Svoje – to je mašta našeg grešnog tela. Sve je zajedničko – eto reči obnovljenog čoveka! Sve im bješe zajedničko, i nijedan ne govoraše za nešto da je njegovo. (Dap. 4, 32) Gospode, Tvoje je da mi to daš!

* * *

Braćo, spremajte se za sjedinjenje sa Bogom: ostavite zemaljsku taštinu. Prihvatite se velikog dela samoočišćenja i samousavršavanja. Zavolite progres vere i vrline, a ne progres ovoga veka. Mi se na zemlji pripremamo da ugledamo Umetnika svakog stvorenja, vidljivog i nevidljivog, Lepotu svega – tamo u večnosti.

* * *

Vaspitanicima. Vi ste deca moja, jer sam vas ja rodio i rađam vas propovedu radosne vesti o Hristu Isusu; duhovna krv moja – pouke moje teku žilama vašim; ja sam vas napojio i pojmim vas, kao što mati doji, mlekom slovesnim. Vi ste deca moja zato što vas uvek imam u srcu svome i molim se za vas. Vi ste deca moja zato što ste duhovna čeda moja. Vi ste deca moja zato što sam ja zaista, kao sveštenik, otac, i vi me zovete baćuškom. Deco, ta reč je veoma, veoma mrska đavolu, vinovniku neljubavi, zlobe i licemerja, ali ja mu se, uz Božju pomoć, ni na tren neću pokoriti i neću vas nazivati drugačije do decom, jer vi ste zaista deca po veri, po Crkvi Božjoj i po poukama i očinskom rukovođenju koje od mene primete. Tuđoj deci iskreno reći: deco, moguće je samo Duhom Svetim, Duhom istine i ljubavi.

* * *

Tamo gde očekuješ snažna iskušenja neprijatelja, naoružaj se čvrsto sveoružjem Božjim, i to: verom, nadom i ljubavlju. Drži u srcu reči: sve je moguće onome koji vjeruje (Mk. 9, 23), i izobiluj u nadi Duha Svetoga (Rim. 15, 13). Ni u šta što je dobro ne sumnjam i ne gubim nadu, iako se ti, neprijatelju moj, upinješ da poseješ u meni sumnju i beznađe u pogledu svakog dobra, osobito najvišeg dobra – ljubavi. Sam Bog ljubavi je sa mnom – Bog za Koga smo svi mi čeda. Ja nedostojni nosim lik upravo tog Oca. Tvoji su pa si ih meni dao. (Jn. 17, 6; 9)

* * *

Onima koji ne čitaju Jevanđelje. Jeste li vi čisti, jeste li sveti i savršeni, kad ne čitate Jevanđelje, i zar ne treba da gledate u to ogledalo? Ili ste duševno veoma ružni i bojite se svoje ružnoće? Pristupite Njemu i prosvetlite se, i lica vaša neće se postideti. (Ps. 33, 5)

* * *

Ne brini o novcu: ako bude potrebno, Bog će ti ga sasuti kao manu, ili će ga nagnati kao prepelice. Gospodnja je zemlja i punoća njena, vasseljena i svi koji žive u njoj. () Išti najpre Carstvo Božje, spasenje ljudi, utvrđenje njihovo u veri, ispravljenje njihovih naravi; utvrđuj svoju veru, očišćuj svoje srce, savesno vrši svoj poziv, brižljivo ispunjavaj sve svoje obaveze i sve – novac, hrana, odeća i drugo, dodaće ti se.

* * *

O, Trojice, Bože naš, prosto Suštastvo, Koji si stvorio i dušu našu po slici Tvojoj, da u Tebi život i mir svoj imamo! O, Trojice, Hraniteljko i Nado naša! Daj nam da se uvek samo u Tebe uzdamo, da samo u Tebi život i mir nalazimo! O, Trojice, Ti nas kao majka sve nosiš u naručju Svome, i sve nas hraniš iz ruku Svojih, kao najnežnija mati! Ti nas nikada ne zaboravljaš i nećeš nas zaboraviti; jer si Sam rekao: Ako i žena zaboravi čedo svoje – Ja neću zaboraviti tebe (Up. Isa. 49, 15), to jest, neću prestati da te hranim, čuvam, štitim i spasavam. Još si Ti Sam rekao: neću te ostaviti niti ću od tebe odstupiti (Jev. 13, 5). I zbog čega se brinemo o hrani, zbog čega smo nezasiti, prejedamo se, uživamo u jelu? Zbog čega nam je žao da udelimo bližnjem? O, nesreće! O, slepila! O, gnusnog samoljublja! O, neljubavi prema Bogu i bližnjem! Ta u licu bližnjeg je Bog – i nama je žao da Samom Bogu damo upravo Njegove darove! Seti se kako je duhonosni prorok Jelisej bogato nagradio ženu Sunamku koja ga je od sveg srca primala u dom svoj i prostosrdačno ga gostila! On joj je od Boga izmolio sina, i potom, kada je sin umro, vaskrsao ga je.

* * *

Isprazan je život naš, to jest, u prazno, uzalud, badava, ništavno prolaze dani života našeg namenjeni večnosti; samo se o zemaljskom, ovoživotnom staramo, na večnost malo pomišljamo. Budući strašni sud, buduće mučenje i buduće blaženstvo koji nemaju kraja, ne zamišljamo. Svi živimo u nekoj duhovnoj magli; telo i telesne strasti su svakog savladale; duh je ugnjeten, pritešnjen, ugušen. Ali gle Ženik duša naših dolazi u ponoći i blažen je sluga kojega nađe budnog; a nedostojan je, opet, kojeg nađe lenstvujućeg zbog životnih briga. Gledaj, zato, dušo moja, da te san ne savlada, da ne budeš smrti predana, i izvan Carstva zaključana; nego se otrezni kličući: Svet, Svet, Svet si Bože, Bogorodicom pomiluj nas.²⁶

* * *

Veruj da molitva ma i jednog prijatelja Božjeg, naročito sveštenika Božjeg koji sveto živi, može da čini čuda u velikom delu prirode, kao molitva proroka Mojseja, Ilije i drugih. I osobito bogougodno živi ti, jereju Božji: budi svet, čist, krotak, smiren, milosrdan,

uzdržljiv, trudoljubiv, trpeljiv, i tvoja molitva će svagda dopirati do nebesa i biće uslišena i ispunjena. I svagda se moli svim srcem, a najvažnije – čistim srcem. Anđelu bijaše dano mnogo tamjana da prinese sa molitvama svih svetih na zlatni žrtvenik pred prijestolom. I uznese se dim od tamjana sa molitvama svetih iz ruke anđelove pred Boga. (Otk. 8, 3–4) I tebi je dat taj tamjan. Kadionica sa tamjanom treba neprestano da te podseća na to, to jest da molitve koje uznosiš za sebe i za narodne grijehe iz neznanja (Jev. 9, 7) i za grehopadove lako uzlaze i da ih Bog rado prima.

* * *

Ti uznosiš slavu Bogu rečima, ali je ne uznosiš i delima. Slavi Boga više delima: uzdržanjem, trudoljubljem, ljubavlju, milosrđem, smirenjem i trpljenjem. Ne sumnjaj ni u koju istinu; malovjerni, zašto posumnja? (Mt. 14, 31) Teško nama zbog naše sumnje i sujete.

* * *

Sveta Tajna Jeleosvećenja je duhovni med, živonosno piće. Kakvo bogatstvo nade! Kakve molitve! Ekstrakt sveg Jevanđelja.

* * *

Kako je malo potrebno čoveku, a kako nam Gospod izobilno podaje darove Svoje da bismo nahranili i napojili braću našu. Mi iz reke podajemo jedan krčag, a i to je Božje, nije naše. I pored toga škrtarimo, tvrdičimo, strepimo, uznemiravamo se kao da nam preči oduzimanje života. O, nedostatka hrišćana! O, uzaludne, slepe nade u hranu i piće! O, lukavstva tela! O, nedostatka prostote hrišćanske!

* * *

Koji jede Moje tijelo i pije Moju krv u Meni prebiva i Ja u njemu. (Jn. 6, 56) Kao što dete u utrobi majke svo živi od nje, tako i hrišćanin koji se pričesćuje telom i krvlju Hristovom, prebivajući u Hristu kao dete u utrobi majke, sav živi Isusom Hristom. Kao što Ja živim zbog Oca, i onaj koji jede Mene i on će živjeti zbog Mene. (Jn. 6, 57) Jasno. I u šta se još sem u Hrista tvoga uzdaš, pričesniče Božjih Tajni, i naročito ti, svešteniče? Za šta se prilepljuješ? U čemu još išteš život svoj? Da li u novcu koji je Judu doveo do bešenja? Ili u hrani i piću? Ali evo tvoje nepropadljive hrane – tela Hristovog koje tako često primaš.

Šta mi (to) postoji na nebu, i osim Tebe šta htedoh na zemlji, Bože srca moga, i udeo je moj Bog do veka. (Ps. 72, 25–26)

* * *

Zloba neprijateljeva. Što je ko blagočastiviji, to nas đavo više prinuđuje na zlobu prema njemu, kao Saula prema blagočastivom Davidu; što je ko svetiji, to na njega podiže veću hulu, kao na primer, na Časniju od Heruvima i neuporedivo Slavniju od Serafima; prostosrdačne pobuđuje na nadimanje, prostotu njihove vere pa i same predmete njihove vere i pobožnog poklanjanja prezire.

* * *

Reč Božja kazuje: ne opijajte se vinom (Ef. 5, 18), a vi, što iz krčmi ne izbijate, govorite: opijajte se vinom, i izgradiste sijaset krčmi na sablazan braći svojoj. A još i u crkvu idete, požete i kod kuće se molite, jezicima svojim dvoličahu. Sudi im, Bože, da odstupe od zamisli svojih; po mnoštvu bezbožnosti njihove izbaci ih, jer Te preogorčiše, Gospode! (Ps. 5, 10–11)

* * *

Sve dobro za mene i u meni je – Gospod; ja sam moralno ništa, i više od toga – zlo, kao što i Gospod moj govori: bez Mene ne možete činiti ništa – Jn. 15, 5 – (to i svakom svetom govori Gospod). Ali ako je za mene i u meni sve dobro Gospod, onda je takođe i u svetima, jer su i oni ljudi kao i ja. Na primer, sveti se mole za nas po blagodati koja im je od Boga data (vidi Otkrivenje 5, 8; 8, 3; 4). Kada im Gospod ne bi dao blagodat da se mole za nas, oni to ne bi ni mogli činiti.

* * *

Nesumnjiva vera, nesumnjiva nada, nesumnjiva ljubav. Usadi te reči u srce i pokaži ih u životu.

* * *

Budi u ovom svetu jedno, po uzajamnoj ljubavi i služenju, sa svima; i sa tobom će biti jedno – svi Anđeli i sveti ljudi, i Sam Bog, i ovde, i tim pre tamo – u budućem veku, kada Bog bude sve u svemu (1. Kor. 15, 28). Čoveče, dostiži jedinstvo: na sve načine izbegavaj duhovnu podeljenost posredstvom samoljublja, gordosti, zavisti, srebroljublja, sujete, maloverja. Da svi jedno budu, kao Ti Oče, što si u Meni i Ja u Tebi, da i oni u Nama jedno budu. (Jn. 17, 21) Jedinstvo je Bog. Podela je đavo. Podela crkava je delo đavola; jeresi, raskoli – delo su đavola.

* * *

Ako budeš sa proždrljivošću mnogo jeo i pio, bićeš telo, a ako budeš postio i moli se, bićeš – duh. Ne opijajte se vinom, nego se ispunjavajte Duhom. (Ef. 5, 18; up. 1. Sol. 5, 6–8) Posti i moli se: i učinićeš velika dela. Sit čovek nije sposoban za veliko delo. Imaj prostotu vere i učinićeš velika dela: jer sve je moguće onome koji vjeruje (Mk. 9, 23). Imaj revnost i usrđe: i učinićeš velika dela.

* * *

Ako biva radost na nebu zbog jednog grješnika koji se kaje (Lk. 15, 7; 10), kakvo je onda radosno vreme za dobre Anđele Božje naš veliki post, naročito dani pokajanja i pričešća: petak i subota? I kako mnogo toj njihovoj radosti doprinose sveštenici koji brižljivo, očinski ispovedaju svoju duhovnu decu! Ali, s druge strane, za demone nema žalosnijeg vremena od vremena posta, jer oni sa osobitom snagom besne tokom posta i sa osobitom surovošću napadaju sveštenike koji potpomažu iskreno pokajanje ljudi Božjih zbog grehova, i sa osobitom snagom ugnjetavaju u hramu i kod kuće blagočastive hrišćane koji revnuju o molitvi, postu i pokajanju. Ko od blagočastivih sveštenika i mirjana ne zna demonsku jarost koja se na njih ustremkuje tokom samog savršavanja Svete Tajne pokajanja? Dovoljna je i najmanji propust od strane sveštenika–duhovnika, i najmanji nepravedni pokret srca – i oni sa svom svojom demonskom svirepošću ulaze u srce sveštenikovo i dugo, dugo ga muče, ako ih, nezvane goste, najusrdnijom molitvom pokajanja i žive vere ubrzo ne izagna.

* * *

Post Mojsejev – zbog neuzdržanja Izrailjci. Stradanja svetih – zbog naše razmaženosti; njihovi postovi i lišavanja – zbog našeg neuzdržanja i raskoši; njihove plamene molitve – zbog nas lenjih za molitvu. Post Gospoda našeg Isusa Hrista – zbog našeg neuzdržanja. Njegove pružene ruke na krstu – zbog našeg pružanja ruku ka zabranjenom drvetu i svemu što zabranjuju zapovesti Božje. Primanje naših molitava za druge – kao opravdanja onih za koje se molimo; primanje naših podviga i dobrih dela za

druge, na primer – molitve i milostinje za umrle i za žive. Tako su suzne molitve Avgustinove majke za njenog sina spasle Avgustina.

* * *

Dok ispovedaš, ne šteti sebe, ne žuri se, ne žesti se, ne gnevi se na decu duhovnu koja dolaze k tebi. Govori sebi: zadovoljstvo mi je da podrobno ispovedam decu svoju, ovce Gospoda moga. Time prinosim ugodnu žrtvu Gospodu mome koji je za nas položio dušu Svoju, i donosim veliku korist samim duhovnim čedima, pa i sebi, jer dobrovoljno ispunjavam svoje važno delo i imam mirnu savest.

* * *

Zbog čega Svemogući nije stvorio svet odjednom, već za šest dana? Zbog toga da samim delom nauči čoveka da svoja dela vrše postepeno, bez žurbe, uz razmišljanje. Ako se moliš, moli se bez žurbe; ako čitaš, na primer, Jevanđelje, ili, uopšte, svete knjige ili svetovne, čitaj ne žureći, sa razmišljanjem i pravim pogledom na stvari; učiš li lekciju, ne žuri da što pre završiš, već se valjano udubi, prouči; ili ako šta drugo činiš – radi bez žurbe, sa rasuđivanjem, spokojno. Ni svet nije stvoren za tren, već za šest dana. Gospod nam u svemu pokazuje primer da bismo išli Njegovim stopama.

* * *

Karakter ljudi druge polovine 19. veka – samoobožavanje, samozakonje (autonomija), materijalizam u životu i duhovni skepticizam (bezverje).

* * *

Obećao sam vam anđelski život, naručje Avramovo, obećao da ćete zasjati kao sunce, a vi ste prezreli Moja obećanja, reči usta Mojih u kojima nikada nije bilo laži.

* * *

Zašto će za svaku praznu riječ ljudi dati odgovor u dan Suda (Up. Mt. 12, 36)? Zato što svaka prazna reč nanosi štetu i duši čoveka koji praznoslovi i onima koji slušaju njegovo praznoslovlje, jer ih ono udaljava od Boga–Slova Koji je prost. Zato mi i molimo Boga

tokom posta da sluh naš bude zatvoren za prazne reči. Duh praznoslovlja ne daj mi.
(Molitva svetog Jefrema Sirina)

* * *

Trpi sa blagopokornošću volji Božjoj svaku tugu, svaku bolest i nemoć, svaku muku, svaku uvredu i neprijatnost, govoreći: da bude volja Tvoja (Mt. 6, 10; Lk. 11, 2), i znajući da dobrota Božja sve vodi ka najboljem za tebe, i da svaku neprijatnost Gospod lako može pretvoriti u sreću i radost.

* * *

Zdravlje i stomak su oni idoli, naročito kod ljudi sadašnjeg veka, među kojima sam i ja mnogogrešni, radi kojih živimo i kojima neprestano služimo, do zanemarivanja dela svog hrišćanskog zvanja, na primer, čitanja reči Božje koja je slađa od meda i saća, molitve, te preslatke besede s Bogom, i sastavljanja propovedi reči Božje. Mnogo šetanja radi zdravlja i radi podsticanja boljeg apetita, jedenje sa apetitom – eto predmeta želja i težnji mnogih od nas. A vidiš da je zbog naših čestih šetnji, zbog našeg prистраšća prema hrani i piću i ovo nepovratno propušteno, i ono nije učinjeno, i ovo ne pada na pamet; jer da li ti je do ozbiljnog dela posle ukusnog ručka ili večere? Ti bi se i latio posla, ali stomak, napunjen hranom i pićem, odvlači te od njega, prinuđuje na odmor; dremaš za poslom. I kakav je to onda posao? Ostaje samo da ako je posle ručka – legneš da se odmoriš, ako je posle večere – da jedva se pomolivši (sit ne može ni da se moli kako treba), da legneš u postelju i spavaš – žalosna posledica preopterećenja stomaka – do sledećeg jutra. A ujutru, gle, opet je spremna žrtva tvom stomaku – ukusan čaj. Ustao si, pomolio se, naravno ne od sveg srca, od sveg srca mi umemo samo da jedemo i pijemo, bančimo, čitamo romane, sedimo u pozorištima, plešemo na večerinkama, da paradiramo u omiljenoj lepoj odeći, dakle, pomolio si se po navici, nemarno, ispunio si formu molitve, samo formu, bez suštine, bez žive vere, bez snage, bez vatrenosti u moljenju, slavoslovlju i blagodarenju Gospodu Bogu za Njegove nebrojene milosti, i brže bolje se laćaš hrane i pića. Najeli smo se, napili, pa sada jedva se mićući možemo i na posao, samo ako i taj posao nije pre besposličenje, na primer, trgovanje kakvom ovozemaljskom taštinom, uz obilje zaklinjanja Bogom, laži i obmane. Eto tako kod mnogih, mnogih prolazi ovaj život, iščezavaju u sujeti dani naši (Up. Ps. 77, 33), a o najvažnijem delu na zemlji – o spasavanju duše svoje – malo se brinemo. Život naš uglavnom prolazi u klanjanju dvama krhkim idolima – zdravlju i stomaku, a zatim – odeći; kod nekih, međutim, više odeći, zato što mnogi zbog odeće, zbog klanjanja modi, žrtvuju zdravlje i hranu, i dospevaju u drugu krajnost; dalje – novcu, tom velikom bogu, tom jupiteru ovoga veka; radi tog idola mnogi žrtvuju i svoje zdravlje, radi njega oni ponekad noći provode bez sna, radi njega se lažno kunu, narušavaju pravila prijateljstva, postaju hladni prema svojim srodnicima, samo da bi kakvim bilo sredstvima sakupili više novca. Postoje srebroljupci koji bi, kada bi to bilo moguće, sve pretvorili u

novac i njime živeli, poput Jude iskariotskog koji je hteo u novac da pretvori i ono dragoceno miro kojim je blagočastiva žena, što beše svom dušom zavolela Gospoda svoga, pomazala noge Njegove i potom ih otirala kosom glave svoje. Hrišćanine, ne treba da se staraš o zdravlju i stomaku, niti o lepoj odeći i novcu, nego o ljubavi prema Bogu i bližnjem, jer to su dve glavne zapovesti Božje. Koji voli u Bogu prebiva i Bog u njemu. (1. Jn. 4, 16)

* * *

Sve je moguće onome koji vjeruje, zato što je verujući jedan duh sa Gospodom. Ako je verujućem koji živi na zemlji sve moguće, iako nije sasvim savršen, onda je tim pre onome koji živi na nebu u prisnom sjedinjenju sa Bogom i koji je savršen. Za svete je Bog sve u svemu, tako da su sveti Božji uistinu bogovi. Ja (odn. Sam Bog, Čija je reč istina) rekoh: bogovi ste. (Ps. 81, 6; Jn. 10, 34)

* * *

Pazi na svaki pokret srca; gledaj je li ugodan Trojici i nije li, naprotiv, pokret tvog starog strasnog čoveka.

* * *

Dela ruku Gospodnjih – svet vidljivi i nevidljivi – svedoče o postojanju Gospoda, o Njegovoj premudrosti, dobroti, svemoći. Zato se i poje često u crkvi: Blagoslovite, sva dela Gospodnja, Gospoda (Dan. 3, 57). A kako neki odbacuju Gospoda, ne videći Ga u delima Njegovim.

* * *

Veruj i uvek imaj na umu da ma gde da se pojaviš sa krstom Gospodnjim – na molebnima ili u drugim prilikama, on uvek osvećuje vazduh i sve koji ga se dotiču.

* * *

Veruj takođe da prilikom svih molitava, molebana, osobito pri Bogoslužanju crkvenom, a najviše na liturgiji, Gospod prebrzo izliva blagoslove Svoje, po molitvi tvojoj ili drugih

sveštenika, na sve koji se iskreno mole i miluje ih Svojom Božjom, Carskom milošću/
Kada, dakle, vi, zli budući, umijete dare dobre davati djeci svojoj, koliko će više Otac
vaš nebeski dati dobra onima koji Mu ištu? (Mt. 7, 11)

* * *

Sveštenici koji se na zemlji mole za ljude – simbol su i slika nebeske Crkve koja se moli
za nas na nebu i Samog Posrednika Hrista Boga. Sveti su bolji nego što mislimo, i brže
nego što mislimo nam dolaze u pomoć po molitvi našoj.

* * *

Nerado, sa malodušnošću, roptanjem i hulom na Gospoda trpimo duboke tuge svoga
srca, ne videći korist koje mora biti zbog dobrodušnog, blagopokornog podnošenja
njihovog. Mi ne želimo da vidimo da je srce naše ogrubelo i zaraženo raznim strastima,
da je i gordo, i preljubotvorno, i zlobno, i lukavo, i pristrašćeno prema zemaljskom, i da
se nikako drugačije ne može očistiti i smiriti, i postati dobro i blagopokorno Bogu, do
dubokim, ognjenim tugama, do velikom teskobom.

* * *

Utvrđi, Bože, ukrepi, Bože, pomози, Bože! O Gospode, spasi! O Gospode, povedi
dobro! (Ps. 117, 25)

* * *

Brineš se o ljudskom mišljenju, o ljudskoj slavi: delatno se lati isceljenja te duševne
boljke. Pomišljaj i revnuj samo o slavi Božjoj. Smatraj za ništa ljudsko beščašće. Kada
treba ukazati poštovanje siromašnom ili neobrazovanom i grubom ocu, ili takvoj istoj
majci, ili srodniku, ili prijatelju, ili poznaniku pred slavnima i obrazovanim ovoga veka,
ili stati u odbranu kakve istine među onima koji se istini izruguju: tada na umu imaj samo
Boga i zapovesti Njegove, i roditelje, srodnika, prijatelja ili poznanika i istinu Božju, i
stani u odbranu poštovanja prema njima čvrsto, bez malodušnosti i stida, nimalo se ne
stideći svih onih koji su pred tobom i pored tebe ili prepirača.

* * *

O uzdanju u Promisao Božji. Može li žena (majka) zaboraviti da se smiluje na čedo utrobe svoje? A da bi ga i zaboravila, Ja neću zaboraviti tebe, govori Gospod (Up. Isa. 49, 15). Da li je iko nežniji i da li se iko brine kao majka o deci svojoj? Koja će majka zaboraviti da nahrani čedo utrobe svoje? Ali neka među ljudima ima i takvih majki koje napuštaju svoju decu, a Ja te, veli Gospod, neću zaboraviti i neću te napustiti, kao što čine neke telesne majke. Kakvo poverenje, kakvo pouzdanje u Promisao uliva tim rečima Gospod Koji se neprestano o nama brine i nijednog od nas ne ostavlja! Ti se ponekad brineš o tome šta ćeš jesti i piti i čime ćeš se odenuti, i veliku tugu srcu svome pričinjavaš ako se sa žaljenjem, sa bolom rastaješ od svog novca, kada ga treba dati drugome, iako ti ostaje mnogo, i uzdaš se u prah zemaljski. Pa zašto se brineš, zašto se prilepljuješ za prah? Prilepi se za Oca nebeskog: On te neće zaboraviti i neće te napustiti; neka te prah napušta; treba da ti bude lakše bez njega: jer što više novca imaš, što se više tog smeća priljubilo uz srce tvoje, to je teže, to je više tuge za tvoje nezemaljsko srce. Postoji u narodu poslovica da novac ne predstavlja smetnju, ma koliko ga imali. Neistina. On mnogo smeta našoj duši da se vaznosi naviše, ili da misli o gornjoj ota x bini, i što ga je više, to snažnije vuče našu dušu ka zemlji i podstiče je da čini razne zemaljske pothvate: građevine, bogato pokućstvo u stanu, bogatu odeću, raskošna jela i pića, i tako oduzima i svetu revnost i dragoceno vreme od duše naše koja ovde treba sebi da kupuje večno blaženstvo.

* * *

Ljudska duša u svom telu živi kao u malom svetu. Kao što je nekoć, zbog bezakonja koja su se razlila po zemlji Gospod iz samog sveta izveo kaznu na ljude, i voda, koja se nalazila na svojim mestima, izlila se iz njih i potopila svu zemlju, tako i za kažnjavanje svakog čoveka zbog grehova njegovih On kaznu izvodi iz njega samog, zapovedajući bujicama krvi ili vode (vodena bolest, krvarenja) da se ustremljuju iz svojih mesta i potapaju mali svet ljudskog tela. Svakoga trena nam je spremna kazna od Vladike, i naše sopstveno telo, kao i duša, kriju u sebi samima mnoštvo kazni za narušioce zapovesti Boga – Svetvorca i Sudije. Tako nas Bog za grehove naše kažnjava preko nas samih: u kazne te vrste spadaju tuge i bolesti. Čime čovjek griješi, time biva kažnjen. (Prem. 11, 16)

* * *

Kada se moliš Gospodu, srdačnim očima gledaj unutar sebe, dušu svoju: Gospod je tamo, u mislima tvojim i u istinitim pokretima srca tvoga, kao što je i van tebe i na svakom mestu. Blizu ti je On, u ustima tvojima i u srcu tvome (Rim. 10, 8), a ne samo na nebesima ili u bezdanu.

* * *

Prazne priče ili, kako kažu, presipanje iz šupljeg u prazno sa gostima, odnose iz srca živu veru, strah Božji i ljubav prema Bogu; gosti su rana za blagočastivo srce. Imam u vidu takve goste koji umeju samo da pretaču ili presipaju iz šupljeg u prazno. Ali drugo su gosti ozbiljni, religiozni.

* * *

Presitost iz srca odnosi veru i strah Božji: prezasićen čovek ne oseća srcem prisustvo Božje; daleko je od njega srdačna, topla molitva.

* * *

Sagradili ste sebi kuću ili obnovili svoj stan – sa namerom da udobnije i prostranije, čistije, radosnije i veselije poživite; postali ste bogati ili makar samo imućni, sve okolnosti vašeg svakodnevnog života su divne, raduju vašu dušu. Čini se da ostaje samo da uživate u životu; ali ne: čim ste počeli da uživate u plodovima svojih zemaljskih briga, u vašoj duši se otkriva dotad neviđen izvor nevolje (žalosti) koja vas snažno pogađa, najednom vas lišavajući srdačnog mira i radosti za kojima toliko žudite, sve prestaje da vas zanima, sve kao da prestaje da postoji; osećate da ste pod bremenom teške tuge i ubistvene žalosti. Šta to znači? Kakve se to zlobne, zavidne sile ustremljuju na nas tek što počnemo da živimo bezbrižno? Zašto naša duša tuguje i žalosti se upravo onda kada bi, po našem mišljenju, trebalo da se veseli? Poslušajte mene, učenika Hristovog: smerali ste da živite na zemlji u spokoju i zadovoljstvu, dok zemaljski put treba da bude tužan i tesan; smerali ste da nađete svoje spokojstvo i zadovoljstvo u propadljivim stvarima, a ne u Hristu Koji je za naše duše jedini spokoj i večno blaženstvo, i, evo, Gospod Koji ne želi da živimo ovde u spokoju i uživanju i da tako zaboravimo jedino potrebno – spasenje duše svoje i svoju nebesku ota x binu, ali Koji želi da samo u Njemu tražimo spokoj i blaženstvo, dopušta vašem i Božjem neprijatelju – đavolu da vas iskušava, da pogađa dušu vašu tugom i žalošću, iako vas sve vaše spoljašnje okolnosti pozivaju na uživanje, zadovoljstvo i spokoj. Iz iskustva znate da je svako zemaljsko uživanje – taština i žalost duha i da smo bez Boga, uz sve pogodnosti za spoljašnji srećan život, jadni i bedni ljudi; da je Hristos u srcu – naše bogatstvo, naš predivni, svetli stan, naš ukras, naš spokoj i naša radost. Dakle, podnesite vašu tugu u trpljenju i neka srce vaše bolje nauči lekciju kojoj vas Gospod poučava vašom tugom. Ne budite malodušni i ne gubite nadu u milost Božju: posle kratkotrajne tuge opet će zasjati radost. Jer Gospod je mnogomilostiv i zna da smo prah; da su kao trava dani čovekovi, da je on kao cvet poljski – tako precvetava (Up. Ps. 102, 14–15), i neće dopustiti Gospod da budemo iskušavani više nego što možemo, nego će nam u iskušenju ostaviti izobilje snaga da ga možemo podneti (Up. 1. Kor. 10, 13).

* * *

Iskreno veruj da čega god se dotakne Duh Božji životvorni Koji se sa Ocem i Sinom poštuje i slavi, On sve može da oživi i oduhotvori (da oživi zemlju, pšenicu, hleb, drvo, kamen). Tako On od hleba i vina tvori samo prečisto Telo i samu prečistu Krv Gospoda našeg Isusa Hrista Koji uvek jeste u Ocu i Duhu. Kako je Duh prost, nesložen, svesavršen, to se On, poput misli, za tren, i brže od toga, useljava u čoveka ili u ono što Mu je blagougodno, i nema tako male stvari ili atoma koji bi bio suviše mali za Njega: za Njega je i beskonačno veliko i beskonačno malo u tvorevini – podjednako majušno.

* * *

Postoje u tvom životu hrišćanina vremena teške tuge i bolesti u kojima ti se čini da te je Gospod potpuno ostavio i napustio, jer u duši nema ni najmanjeg osećanja prisustva Božjeg. To su vremena kušanja vere, nade, ljubavi i trpljenja hrišćanina. Ubrzo će za tebe opet doći od lica Gospodnjega vremena utjehe (Dap. 3, 20), ubrzo će te Gospod opet obradovati kako ne bi podlegao iskušenju.

* * *

Na velike praznike neprijatelj i zavidnik naš – đavo vređa nas, rastužuje i baca u krajnju čamu, ili bolestima telesnim koje duh čine utučenim i potištenim, ili svojim duhovnim ognjenim strelama, ili krajnjom bezosećajnošću i hladnoćom. Ubrzo postaje očigledno da je neprijatelj u tebi činio lukavstva, a ne da je uzrok tvoje tuge i bolesti bilo mračno, prirodno raspoloženje duha.

* * *

Što se više uvećava spoljašnji imetak blagočastivih, to više protiv njih besni satana i ustaje na njih iskušenjima (lukavstvima), kao na Jova. Zato, bogoljupci, kada se uvećava blagostanje doma vašeg, očekujte snažne napade od satane: on će se bacati čas na jednog, čas na drugog u porodici i mučiće ga.

* * *

Na molitvi ne dopuštaj da te pobeđuje telo i neprijatelj koji preko njega deluje; ne slaži jezikom svojim, nego govori istinu u srcu svome (Ps. 14, 2–3); sam misli i osećaj onako kao što govoriš u molitvi, a ne tako da ti na jeziku bude med, a na srcu – led; ako te neprijatelj pobeđi, posle ćeš već morati da braniš sebe, svoju slobodu od njega kao komad zemlje koji je osvojio neprijatelj, a od Gospoda će odstupiti srce tvoje. Ništa ne potcenjuj u duhovnom životu, ništa ne smatraj malim, nedostojnim velike pažnje: preko malih grehova đavo vodi ka velikim. Glavno je: staraj se da uvek budeš istinit u srcu svome. Kada je teže boriti se sa telom, upravo tada pokaži svoju čvrstinu, upravo tada ne gubi snagu u borbi, kao dobri vojnik Hristov.

* * *

Kada srcem osećaš da Gospod Se čini da hoće dalje da ide od tvog srca, od tvojih pomisli, ubedi Njega Milosrdnog, iskreno govoreći: ostani sa mnom, jer je dan mog duhovnog života nagnuo i blizu je veće, i ućiće da ostane s tobom (Lk. 24, 28–29): jer On je milosrdan i dozvoljava da Ga ubeđuju.

* * *

Ne sedaj za sto sa duhom uzburkanim kakvom strašću, kako ti neprijatelj ne bi okrenuo na štetu hranu i piće, na bolest, a ne na zdravlje: jer neprijatelj preko svega čini lukavstva i nastoji da naudi čoveku. Za trpezu uvek sedaj s mirom, blagodareći Gospodu, i hrana i piće će ti biti na dobro i na zdravlje: jer blagoslov Božji će počivati i na hrani i na tebi samom!

* * *

Ko hoće život svoj da sačuva, izgubiće ga (Up. Mt. 16, 25), to jest ko hoće da spase svog starog, telesnog, grehovnog čoveka, taj će upropastiti život svoj: jer istinski život se sastoji u tome da se raspne i umrtvi stari čovek sa delima njegovim i da se obuče u novog koji se obnavlja prema liku Onoga Koji ga je sazdao (Up. Kol. 3, 9–10). Bez umrtvljivanja telesnog, starog čoveka nema istinskog života, nema večnog blaženstva. Što je snažnije i mučnije umrtvljivanje starog čoveka, to je savršenije obnovljenje i preporod njegov, to je veće očišćenje njegovo, to je celosniji život njegov i veće blaženstvo njegovo u budućem veku. Umrtvljuj se i oživećeš. Ah, ja sam osećam da kada sam potpuno zdrav i ne opterećujem se i ne iznurujem naporima, tada umirem duhom, tada nema u meni Carstva Božjeg, tada mnome vlada telo moje i sa telom đavo.

* * *

Zbog nemoći u veri srca tvoga ne obesnažuj svesilnu silu krsta Gospodnjeg, tim pre životvornih Tajni tela i krvi Gospoda Isusa Hrista: one su uvek jedna te ista životvorna sila, jer one su – Sam Hristos, večna sila koja je sve stvorila, koja sve održava i sve oživotvorava; isto tako je i krst uvek silan silom Raspetog na njemu, uvek je životvoran zbog Života Koji je na njemu bio raspet.

* * *

Neka ti telesna sladost bude kao gorčina; gubitak, kao dobitak; skupo kao jevtino; zdravo i hranljivo, kao nezdravo i nehranjivo, zato što ono lako može biti nezdravo i štetno za dušu. Neka ti jedina sladost bude Hristos, jedina nada – On koji je stvorio sve iz nebića.

* * *

O, kada bismo se svi mi srećno iskricali na obalu nebeskog otačastva!

* * *

A oni ostaviše mreže i pođoše za Njim. (Up. Mt. 4, 20) Apostolima nisu požalili da ostave radi Gospoda mreže svoje, možda jedino imanje svoje, za njih dragoceno, jer ih je ono hranilo; i mi treba radi Gospoda da ostavimo sve što nas sprečava da Ga sledimo: sve mnogobrojne mreže kojima nas neprijatelj obavlja u ovom životu. Ali nije dovoljno ostaviti, treba ići za Hristom, kao što su i apostoli ostavili i pošli. A ko hoće da ide za Hristom i stigne onamo gde je On stigao, taj mora da se odrekne sebe i da uzme krst svoj (Mt. 16, 24; Mk. 8, 34; Lk. 9, 23), poput Hrista i apostola, i da za Njim, Hristom Bogom, ide, po zapovestima Njegovim, da ne žali sebe za podvige u slavu Božju i na spasenje svoje. Primenjujući na nas tu jevanđeljsku priču o ostavljanju mreže, i nehotice, sve zemaljsko, počev od tela našeg do poslednje stvari koja nas zanima, zamišljaš kao mrežu koja se lako kida.

* * *

Nemoguće je ne diviti se prostosrdačnosti, nepristračću prema zemaljskim dobrima galilejskih ribara i njihovoj bezuslovnoj pokornosti glasu Gospoda. Nekoliko reči

Spasiteljevih – i oni ostavljaju mreže svoje, jedino bogatstvo, svoje najbolje blago, i idu za Njim ne razmišljajući kuda i radi čega. Kakva prostosrdačnost! Kakva nevezanost za zemaljska dobra! Kakva detinja poslušnost! Kakav lak pristup (ulazak) reči božanskog Mesije u prosta srca! Rečeno – učinjeno! Takvi su i mnogi jednostavni ljudi koji žive u trudovima (tegobama) i sa malo sreće; ali bogataši nisu takvi: šta vidimo na primeru jednog od njih kome je Gospod ponudio da proda imanje i da pođe za Njim? Nije pošao za Njim, već za bogatstvom svojim... Otide, kazano je, žalostan. (Mt. 19, 22)

* * *

Dobro je paliti sveće pred ikonama. Ali je bolje ako kao žrtvu Bogu prinosiš oganj ljubavi prema Njemu i prema bližnjem. Dobro je ako zajedno biva i jedno i drugo. A ako pališ sveće, a ljubavi prema Bogu i bližnjem nemaš u srcu: tvrdičiš, ne živiš u miru sa ljudima – onda je uzaludna i žrtva tvoja Bogu.

* * *

Nemoj se uznemiravati zbog zlobe drugih, nego vazda trijumfuj nad njom veličinom svoga duha; neka se ona saginje i pada pred tobom na zemlju, a ne ti pred njom. Tako i treba. Zlo je samo po sebi pad, a ismevana vrlina, iako je ismevaju, uvek je na svojoj visini, samo da sama ne padne, pobeđena zlom.

* * *

Kada čulom mirisa osećamo nešto neprijatno i nezdravo u vazduhu, nastojimo da izađemo iz te nezdrave sredine, ili kako bilo uništavamo te štetne elemente koji su ušli u čist vazduh: isto tako, kada osećaš u srcu svom bilo šta što ga uznemirava ili steže, nastoj da istog časa odstraniš taj štetni element koji uznemirava našu dušu, na primer, strasti, znajući da je on iz bezdana paklenog. Telesni i duhovni život među sobom imaju mnogo sličnog, i mudri hrišćanin ima isto toliko izoštrano duhovno čulo kao telesni čovek – telesna čula. A i smešno je na sve načine izoštravati telesna čula, a duhovna čula zanemarivati. Duhovno čulo ili čulnost nalazi se u srcu. Treba ga na sve načine izoštravati i čistiti kako bi se odvrćalo i od najmanjeg zaudaranja grehova i strasti, istog trena ih od sebe odstranjujući.

* * *

Ne boj se ljudskih glasina i podsmevanja tebi. To je đavolski strah, nego pomišljaj šta će o tebi reći Gospod Bog, šta će o tebi reći Anđeli i sveti.

* * *

Pri sukobu i ophođenju sa ljudima, imaj u srcu reč "ljubi" i, slušajući je, sa svima razgovaraj sa ljubavlju i blagonaklonošću srca. Nikad iz srca ne ispuštaj tu reč pri sukobu sa bližnjim: ona snažno doprinosi utvrđivanju srca u ljubavi. Tu ljubav, razume se, treba nositi u srcu ne odvojeno, ne samostalno, nego zajedno sa srdačnom verom u Gospoda Isusa Hrista.

* * *

Ti, grešniče, koji si pao u dubinu zala, kada uvidiš mnoštvo grehova svojih i zapadneš u očajanje i ozlojeđenost, seti se da je Otac nebeski radi tvog spasenja od grehova i od večne osude za njih poslao u svet jedinorodnog Sina Svog Gospoda našeg Isusa Hrista. Priteci sa verom tom Posredniku Boga i ljudi, preklinjući Ga iz dubine duše da sveočišćujućom krvlju, za nas na krstu prolivenom, spere i tvoja bezakonja, priteci usrdno pokajanju, govoreći pred jerejem Njegovim, kao pred Njim Samim, bezakonja svoja kako bi se opravdao, pristupi i svetoj Čaši, ako te služitelj Svete Tajne smatra spremnim, i očistićeš se od grehova svojih: i, kao reka biće mir tvoj i bićeš Oca nebeskoga sin koji bješe mrtav, i oživje; i izgubljen bješe, i nađe se (Lk. 15, 24; 32).

* * *

Ne ljuti se na onoga ko je zao prema tebi i često ti zadaje bol raznim neumesnim zamerkama, nego saosećaj sa njim, voli ga, govoreći: ta to nije on ili nije ona zla prema meni, nego đavo preko njih besni na mene, a oni su, siroti, zavedeni; proći će obmana vražja i oni će opet biti dobri. Svi mi smo često žaljenja dostojna oruđa bestelesnog neprijatelja. Treba žaliti čovečanstvo koje vrag snažno progoni.

* * *

Ponekad u duši biva takva okamenjena neosetljivost da ne vidiš i ne osećaš grehove svoje; ni smrti, ni Sudije, ni suda strašnog se ne bojiš, ni za šta duhovno ne mariš. O lukavo, o gordo, o zlobno telo! Ne žale se bez razloga i sveti: dremež lenjosti me obuzima i san grehovni pritiska srce moje. Dušo, dok još možeš da se pokaješ, teški san lenjosti otresi i brzo pobdi. Ponekad u duši biva takva užasna lenjost i neosetljivost

da te obuzima potpuno beznađe da ćeš prognati tu lenjost i neosetljivost. Bolje je, izgleda, biti bolestan, nego osećati lenjost.

* * *

Da bude volja Tvoja. Na primer: kada hoćeš da budeš i svim snagama se trudiš da budeš zdrav, i uprkos tome si i dalje bolestan, govori: da bude volja Tvoja; kada se nečeg poduhvataš, a poduhvat ne uspeva, govori: da bude volja Tvoja; kada drugima činiš dobro, a tebi vraćaju zlom, govori: da bude volja Tvoja; ili kada, na primer, hoćeš da spavaš, a muči te nesanica, govori: da bude volja Tvoja; uopšte, nemoj se razdraživati kad štogod ne biva po tvojoj volji i nauči da se u svemu pokoravaš volji Oca nebeskog. Ti bi hteo da nemaš iskušenja, dok te neprijatelj svakodnevno njima muči, raspaljuje, na sve načine te ugnjetava – nemoj se razdraživati, nego govori: da bude volja Tvoja.

* * *

Nestrpljivog čoveka sve razdražuje, ljuti; kada dim od sveće ide na njega, i to razdražuje, jer je veoma samoljubiv i mnogo brine o blagostanju telesnog čoveka, koga ne bi bilo zgoreg da češće raspinje na različite načine. Duša se ponekad čađavi gresima i strastima, i videći to – ne vidi, znajući – ne zna, osećajući kao da ne oseća; a kada se čađavi lice, odmah primećuje, i Bog zna odakle se pojavljuje osetljivost, žaljenje sebe, iako nema nimalo razloga za brigu, jer dim ne tuče, ne ranjava, ne ozlojeđuje, već kao povetarac bije u lice.

* * *

Ako želite da budete dugovečni na zemlji, ne žurite da živite telesno, da se prejedate, opijate, pušite, bludničite, da živite raskošno, da uživete: u telesnom načinu života je smrt, zbog čega se telo naše i naziva u Svetom Pismu smrtnim ili starim čovjekom, koji propada u željama varljivim (Ef. 4, 22). Ako želite da živite dugo, živite duhom: u duhu je život: ako Duhom djela tjelesna umrtvljujete, živjećete (Rim. 8, 13), i ovde i tamo na nebesima. Držite se umerenosti i jednostavnosti u hrani i piću, čuvajte celomudrenost, ne traćite bezumno balzam svog života, ne jurite za bogatstvom, za raskoši, trudite se da budete zadovoljni i malim; čuvajte mir sa svima i nikome ne zavidite, svakog poštujujte i volite, a osobito se trudite da uvek Hrista u srcu nosite – i u miru i blagostanju ćete proživeti mnoge godine.

* * *

Brate i sestro koji revnujete o blagočašću, dešavaće se da čuješ, i možda često, više od svojih ukućana, da si težak, nepodnošljiv čovek; videćeš snažnu neblagonaklonost prema sebi, neprijateljstvo zbog svog blagočašća, iako oni koji ga gaje neće pokazivati da se upravo zbog blagočašća ponašaju neprijateljski prema tebi – ne uznemiravaj se zbog toga i ne padaj u očaj: zato što đavo zaista može do ogromnih razmera da preuveliča neke tvoje slabosti kojih ni ti, kao čovek, nisi lišen, ali priseti se reči Spasiteljevih: neprijatelji čovjeku postaće domaći njegovi (Mt. 10, 36), i nedostatke ispravljaj, a blagočašća se čvrsto drži. Poveravaj savest svoju, život svoj i dela svoja Bogu Koji zna srca naša. Ali gledaj na sebe nepristrasno: nisi li zaista težak po svom karakteru, naročito za ukućane svoje; možda si natmuren, hladan, nedruževan, nerazgovorljiv. Raširi svoje srce za druželjubivost i ljubaznost, ali ne i za povlađivanje; u prekorima budi krotak, nerazdražljiv, nezajedljiv. Sve da vam biva u ljubavi (1. Kor. 16, 14), veli apostol. Budi trpeljiv, ne prekorevaj za sve, nešto istrpi ćutke, i gledaj na to kroz prste. Ljubav sve snosi i sve trpi. (1. Kor. 13, 7) Ponekad zbog prekora, izgovorenog u nestrpljenju, nastaje neprijateljstvo, zato što prekor nije bio učinjen u duhu krotosti i ljubavi, nego u duhu samoljubive težnje da drugog pokorimo sebi.

* * *

Ponekad ti ljudi mlađi od tebe ili tvojih godina, ili stariji, daju putem nagoveštaja pouke koje ne trpiš, srdeći se na svoje učitelje. Treba trpeti i sa ljubavlju saslušati sve što je korisno od koga god to bilo. Naše samoljublje skriva od nas naše nedostatke, a drugima su oni vidljiviji; upravo oni nam i skreću pažnju. Pamti da smo udovi jedan drugome (Ef. 4, 25) i da smo dužni da uzajamno ispravljamo jedni druge. Ako ne podnosiš pouke i srdiš se na nastavnika, znači da si gord, znači da u tebi zaista postoji onaj nedostatak na koji ti nagoveštajima ukazuju ne bi li se od njega ispravio.

* * *

Budući da je Bog Duh svepravedni, zakoni i zapovesti Njegove su isto što i On Sam: u njima se izražava pravda Njegova. Zato i govori Gospod: Ako Me neko ljubi, riječ Moju (zapovest Moju) držaće. Ko Mene ne ljubi, veli, riječi Moje ne drži. Ako Me ljubite, zapovijesti Moje držite. (Jn. 14, 15; 23–24)

* * *

Za pokojne se moli kao da ti se duša nalazi u paklu, u plamenu, a ti sam se mučiš; osećaj njihove muke svojim srcem i vatreno, vatreno se moli za njihovo pokoj u mestu svetlom i prijatnom, u mestu odmora.

* * *

Svete prizivaj sa verom nepostidnom i ljubavlju nelicemernom, ako hoćeš da te čuju i ispune molitvu tvoju. Pamti: sličan traži slično. Sveti su ugodili Bogu verom i ljubavlju, i od tebe žele to isto. Sa verom i ljubavlju sjedini još strahopoštovanje koje im dolikuje.

* * *

Samoljubivom čoveku je žao da daje sebe za dobro drugih. I grla mu je žao za poučavanje drugih, ako je učitelj ili sveštenik; i celog srca mu je žao zato što, tako reći, sa pola srca služi blišnjima, a često i sasvim bez srca; i fizičkih snaga mu je žao, on je plašljiv kao zec i boji se da se ne razboli od napora, i – odmara se.

* * *

Vera u Gospoda, kao Onoga Koji jeste, izvor je života za dušu. Kako zamisliti Onoga Koji jeste? Sve vidljivi i nevidljivo smatraj za ništa i zamisli da postoji samo Gospod.

* * *

Kada treba moliti cara ili bilo kog uglednog čoveka, ili koga bilo, treba doći do njega, videti ga i naći se sa njim lice u lice. Ali tu često postoji rastojanje između ljudi, rastojanje između mesta: ponekad treba sresti mnoge ljude, preći mnoga rastojanja. Da bi se došlo do Cara nebeskog, ili Carice Bogorodice, ili Anđela ili svetih, treba mimoći i odstraniti gomilu neverja, dušu osloboditi od srasti, za saputnike uzeti živu veru, usrđe i ljubav: i tada smo došli do njih i smelo možemo moliti Gospoda ili Prečistu Majku Božju ili Anđele ili svete.

* * *

Nijedno umno delo ne biva bez prethodno sastavljenog plana, po ugledu na Gospoda Svetvorca Koji je prvo zamislio svet, plan njegov i potom stvorio vaseljenu kroz Sina

Svoga i dovršio je Duhom Svetim. Pisati delo bez plana je isuviše samouvereno. Ko od vas ljudi, kad hoće da zida kuću, ne sjedne najprije da proračuna izdatke, da li može dovršiti? (Up. Lk. 14, 28) Treba umnim očima srca prethodno videti sve svoje delo, sa svim glavnim mislima njegovim. Činiti suprotno znači ići nepoznatim putem, dobrovoljno vezavši sebi oči.

* * *

Moli se Gospodu za pokoj umrlih praotaca, otaca i braće svoje svakodnevno izjutra i uveče da bi bilo živo u tebi sećanje na smrt i da ne bi zgasla u tebi nada u budući život posle smrti, da bi se svakodnevno duh tvoj mirio sa mišlju o kratkotrajnom životu tvome.

* * *

Prizivaj takođe svakodnevno u molitvi svete proslavljene da bi ti obasjavali molitvama svojim puteve tvoje, da bi posredovali za oprostaj grehova tvojih i da bi pamtio da po smrti postoji večno proslavljenje i blaženstvo za dela dobra i večna osuda za dela zla.

* * *

Tokom molitve ponekad osećaš neku odbačenost od Boga i očajanje, ne treba se predavati tom osećanju – ono je od đavola, nego treba govoriti u srcu: ne očajavam kukavan za svoje spasenje, nego, uzdajući se u Tvoje bezmerno milosrđe, pristupam, i vapijem: ako postoji nada na moje spasenje, ako čovekoljublje Tvoje pobeđuje mnoštvo bezakonja mojih, budi mi Spasitelj. 27

* * *

Kada tokom usmene molitve đavo bude podrivao reči bujicom najlukavijih misli, govori: sila i vlast Spasiteljeva sadržana je u svakoj reči i glasu.

* * *

Nisi poznao da sam Ja u Ocu i Otac u Meni. (Jn. 14, 9–10) Zar ne znaš da su za vreme molitve Otac, Sin i Duh Sveti u tebi i ti u Njima?

* * *

Kada ti tokom čitanja kanona i akatista Spasitelju i Božjoj Majci i kanona Anđelu—čuvaru i prilikom čitanja molitava đavo bude našaptavao i ubacivao u srce: to nije istina, u to ne možeš verovati, nije tako, i kada ti bude otimao od srca snagu (istinu) molitvenih reči, tada budi kao gluv koji ne sluša, lud i bezuman (Up. Ps. 37, 14; 1. Kor. 3, 18), ni za tren se ne saglašavajući sa lažju neprijatelja i ne mudrujući njegovom paklenom lažnom mudrošću, i veruj čvrsto istini sve punote crkvenih molitava i pesama, znajući da je to govor Duha Svetoga Koji je ustima svetih ljudi objavio hvale koje priliče Spasitelju, Božjoj Majci, svetima – i naše nemoći i bedu. Pamti da je Crkva stub i tvrđava istine (1. Tim. 3, 15).

* * *

Svaki sveštenik je apostol u svom selu ili parohiji (ili u gradskoj crkvi), i zato on treba da ide po kućama blagovesteći Carstvo Božje, poučavajući neuke, nemarne, bezbrižne, one koji u strastima i pohotama žive podstičući na hrišćanski život, blagočastive i trezvene bodreći i podstičući podsećanjem na buduće nagrade, onima koji izgubiše mir duševnih sila svojih pružajući utehu i sokoleći ih. Litije na praznike treba da imaju naročito taj cilj. Mi obično, idući sa krstom, pijemo i jedemo. Ne treba tako. Treba blagovestiti sa krstom u rukama o tome da Bog radi toga na zemlju siđe, da nas na nebesa uzvede²⁸ i da se ne treba vezivati ni za šta zemaljsko, da treba ceniti vreme za sticanje večnosti, čistiti srce svoje od svake nečistote strasti i činiti što je moguće više dobrih dela. Jelo je Moje da vršim volju Onoga Koji Me je poslao, i izvršim Njegovo djelo. (Jn. 4, 34)

* * *

Šta znači težak san lenjosti i okamenjena neosetljivost srca tokom molitve, ili pri sastavljanju propovedi, ili pri predavanju veronauke? Znači da nas ostavlja blagodat Božja, po premudrim i dobrim namerama Božjim, radi ukrepljenja našeg srca za slobodna sopstvena duhovna delanja. Ponekad nas blagodat nosi kao decu, ili kao da nas vodi i pridržava za ruku, tada nam je lako da činimo dela vrline, a ponekad nas prepušta same našoj nemoći ne da bismo bili lenji, nego da bismo se trudili, i trudom zasluživali darovanje blagodati: eto, upravo tada treba, kao slobodna bića, dobrovoljno da pokažemo svoje ispravljenje i svoje usrđe prema Bogu. Roptati na Boga, na naše lišavanje blagodati bilo bi bezumlje: jer Gospod kada hoće, tada i uzima blagodat Svoju od nas palih i nedostojnih. Tada se treba naučiti trpljenju i blagosiljati Gospoda: Gospod dade blagodat Svoju, Gospod i uze: kako Gospod izvole, tako i bi. Da je blagosloveno ime Gospodnje.²⁹

* * *

Pri lenjosti i okamenjenosti srca ljudi se ponekad zbog malodušnosti i nestrpljivosti ponašaju familijarno prema Bogu na molitvi i sebi dopuštaju razne neobičnosti u glasu i pokretu koje označavaju: nestrpljivost, nezadovoljstvo, roptanje i čak drskost prema Bogu. Treba se na sve načine čuvati toga i savladavati svoju lenjost. Treba pobeđivati neprijatelja i svoje strasti.

* * *

Ako hoćeš da budeš smiren, smatraj se dostojnim svake zlobe i mržnje drugih i svakog ogovaranja, i ne ljuti se i ne osećaj zlobu prema onima koji su zli prema tebi i ogovaraju te, ili te nepravedno osuđuju. Govori: da bude, Oče Sveti, volja Tvoja! Sećaj se reči koju Gospod reče: nije sluga veći od gospodara svojega; ako vas mrzi svijet, znajte da je Mene omrznuo prije vas (Jn. 13, 16; 15, 18). Ako je Najpravednijeg, Svedobrog svet omrznuo, šta ima neobično u tome ako tebe, grešnika i zlog, drugi mrže?

* * *

Kada moliš Gospoda da prosvetli um tvoj i zagreje srce tvoje kako bi sačinio propoved, ili pismo roditeljima, rođacima, poznanicima, i Gospod, po svoj prilici, ne čuje, i ti ostaješ u tami i hladnoći, nemoj biti malodušan, ne kloni, nemoj negodovati, ne ropći na nepažnju Gospoda prema tebi: Gospod proverava tvoje trpljenje, tvoju veru i nadu, tvoju privrženost Njemu, Svedržitelju. Pamti da Mu je lako da te za tren prosvetli (ozari) i da za nekoliko trenutaka možeš da napišeš predivnu propoved ili pismo, prožeto toplim osećanjem, ispunjeno svetlošću i uzvišenim mislima.

* * *

Htjedosmo doći k vama... nekoliko puta, i spriječi nas satana. (1. Sol. 2, 18) Vidiš ko nas sprečava da se ponekad viđamo ili dopisujemo sa našim rođacima, prijateljima ili poznanicima – satana. Kako je čovek sam po sebi nemoćan! Kako je ograničen! Nije da samo Bog ne dopušta čoveku da učini ono što hoće, nego i satana zabranjuje.

* * *

Telesno zadovoljstvo, okamenjena neosetljivost prema svemu duhovnom, svetom jeste teskoba vražja, iako je telesni čovek ne smatra teskobom zato što pristaje na nju; ali oni koji žele da žive duhovno smatraju je teskobom zato što ona ne dopušta da Bog uđe u srce naše, ne dozvoljava da se u srce izlije blagodat Božja koja oživljava i prosvetljuje našu dušu, onemogućava dušu našu da čini dela vere, nade i ljubavi. Postaješ nekakav plotski čovek koji nema duha. O, kako su raznolika gonjenja! Kad od srca požališ zbog te okamenjene neosetljivosti, kad proplačeš pred Gospodom, ona će proći; i srce će se zagrejati i smekšati, i postaće sposobno za duhovna sazrcanja i sveta osećanja.

* * *

Kada se naglas ili u sebi moliš za druge, na primer, za ukućane svoje ili za tuđe, iako to od tebe nisu tražili, moli se za njih sa istom toplinom i usrdem kao što se moliš za sebe. Sećaj se zapovesti zakona: ljubi bližnjega svojega kao sebe samoga (Mt. 19, 19 (22, 39); Up. 3. Moj. 19, 18). U svakoj prilici se toga pridržavaj, to jest bližnjeg kao sebe ljubi. Ne ne postupaj neiskreno pred Gospodom Koji ispituje bubrege i srce (Jer. 11, 20 /Otk. 2, 23; Ps. 7, 10/) da ne bi prezreo molitvu tvoju kao praznu i lažnu.

* * *

Ljubav ne trpi samoopravlđavanje, ne gordi se, ne nadima.

* * *

Kada prvi put ili retko čitamo kakve molitve, tada ih zbog novine njihove rado, sa uzvišenim osećanjem čitamo, ali potom što ih češće ponavljamo, to manje osećamo želju za njima; one prestaju da nas zanimaju i mi s mukom savladavamo sebe kako bismo ih čitali sa ranijim osećanjem. Evo šta protiv toga, u pogledu molitava, treba činiti. Treba zamišljati da prvi put čitamo predivne molitve na koje smo navikli i koje su nas tako silno zanimale u prvo vreme kada smo počeli da ih čitamo; pronicati srcem u svaku reč i ceniti svaku reč. Ta pojava u našoj duši posledica je prvorodnog greha – posledica naše prvobitne nepostojanosti u istini. I do danas mi ne možemo da se nepokolebivo ustalimo u istini: čim se podignemo, ubrzo se u njoj pokolebamo. Tako često biva u pogledu molitve, tako biva i u pogledu vere, prijateljstva sa ljudima, ljubavi prema Bogu i bližnjem, uopšte u pogledu vrline: svuda se pokazujemo kao nepostojani u istini.

* * *

Tokom molitve se dešava i to da se srce naše bogoprotivno stidi pred ljudima reći molitve ili Samog Gospoda Boga, mlako, ne od srca izgovarajući reći molitve. Treba savladati taj bogoprotivni, čovekougadački, đavolski stid i strah, i izgovarati molitve od srca i gromoglasno, prostosrdačno, zamišljajući pred sobom samo Boga i na sve druge gledajući kao da ne postoje. Ko se postidi Mene i Mojih riječi u rodu ovome preljubotvornom i grješnom, i Sin će se Čovječiji postidjeti njega kad dođe u slavi Oca Svojega sa svetim anđelima. (Mk. 8, 38)

* * *

Ako štogod od vidljivog smatraš velikim, pored Gospoda Boga, i Njega jedinog Koji jeste, jedinog Velikog potcenjuješ, onda si najkukavniji gordeljivac. Sve smatraj za ništa u poređenju sa Gospodom i samo se za Njega prilepljuj.

* * *

Čovek je dragocen Gospodu, sav mu je svet pokoren; Sam Sin Božji je sišao s nebesa na zemlju radi spasenja njegovog od večnih muka, radi pomirenja njegovog sa Bogom. Svakojaki plodovi, razna tela životinja data su mu za hranu, razna pića su mu data radi pričinjavanja zadovoljstva njegovom ukusu, ali ne radi pristrašća, ne samo radi uživanja. U hrišćanina su uživanja uzvišena, duhovna, božanska; upravo tim uživanjima treba svagda potčinjavati telesna, umanjivati ih ili sasvim prekidati kada sprečavaju duhovna uživanja. Znači, hrana i piće se zabranjuju ne radi žalošćenja čoveka, ne radi ograničavanja njegove slobode, kako govore u svetu, već da bi mu se pružilo istinsko zadovoljstvo, trajno, večno, i mrsna jela i alkohol se zabranjuju (tokom posta) upravo zato što je čovek veoma dragocen za Boga i da se srce njegovo umesto za Boga ne bi prilepilo za propadljivo, koje ga nije dostojno. A čovek iskvaren grehovima lako se prilepljuje za zemaljska zadovoljstva, zaboravljajući da je istinsko uživanje njegovo, istinski život njegov – Bog večni, a ne prijatno draženje tela.

* * *

Kod onih koji se ne mole usrdno, od sveg srca, postepeno otupljuje sluh srca i razuma njegovog; oni gledajući ne vide, i čujući ne razumiju (Lk. 8, 10) reći molitve. Oni se licemerno mole dugo i ne misle, nesrećnici, da će zbog preumnožavanja reči svojih biti još većma osuđeni (Mk. 12, 40).

* * *

Podsmevaš li se nedostacima bližnjeg, prezireš li ga ili zbog njih gajiš mržnju prema njemu? Ljubav sve snosi. Pamti to i podnesi (pokri) nedostatke i sagrešenja brata svoga da i tvoje Bog oprosti. Trpi nemoćne udove; mi smo svi jedno telo u Gospodu.

* * *

Srcem proživljavaj reči Spasove molitve Ocu: kao Ti, Oče, što si u Meni i ja u Tebi, da i oni u Nama jedno budu (Jn. 17, 21) – na sve načine se upinji da se sjediniš sa Bogom i da druge sjediniš sa Njim; održavaj na sve načine uzajamno blagočastivo jedinstvo, ne štedeći sebe i ništa svoje radi održavanja jedinstva ljubavi: jer Bog je naš Životodavac svemoćni i svedobri Davalac svega; On će i život naš održati u trudovima za dobro bližnjih, ako bude potrebno, i sve neophodno će dati, ako radi održavanja uzajamne ljubavi nemilice potrošimo svoju imovinu.

* * *

Kao što je u svakom najmanjem delu tela i krvi Hristove – sav Hristos, tako je u svakoj misli, u svakoj reči dobroj – sav Hristos.

* * *

Ako zaista hoćeš da budeš smiren, žudi za svakojakim uvredama i ugnjetavanjima, kao što gladan žudi za hranom: jer si po pravdi Božjoj toga dostojan.

* * *

Ako hoćeš da budeš istinski smiren, smatraj sebe nižim od svih, prahom koji svi gaze: jer ti svakodnevno, svakoga časa gajiš zakon Gospoda i, znači, Samoga Gospoda.

* * *

Kada na srce tvoje udari neprijatelj koji se gnezdi u tebi i izaziva u tebi nemir, teskobu i klonulost duha, ne govori tada propoved da ona umesto koristi ne bi donela sablazan, da umesto da bude hrana duhovna ne bi izazvala duhovnu vrtoglavicu i mučninu; tada

nemoj ni prekorevati: prekori će samo da razdraže, a ne da isprave. Uopšte, kada se neprijatelj gnezdi u duši, tada treba više ćutati, jer tada smo nedostojni reči koja je dar Reči lpostasne. Prognaj neprijatelja, useli mir u srce i tada govori.

* * *

Jedan prost Duh u trima lpostasima, jedna Premudrost u trima Licima je sve iz nebića u biće privela. Jedna triipostasna Mudrost je – Bog.

* * *

Neki smatraju da se sve njihovo blagostanje i ispravnost pred Bogom sastoji u iščitavanju svih predviđenih molitava, ne obraćajući pažnju na spremnost srca za Boga, na unutarnje ispravljanje svoje; na primer, mnogi tako čitaju pravilo za pričešće. Dok tu pre svega treba gledati na ispravljanje i spremnost srca za primanje Svetih Tajni; ako se srce uspravilo u utrobi tvojoj, po milosti Božjoj, ako je spremno da sretne Ženika, onda slava Bogu, iako nisi stigao da pročitaš sve molitve. Carstvo Božije nije u riječi nego u sili. (1. Kor. 4, 20) Dobra je poslušnost majci Crkvi u svemu, ali sa razboritošću i ako se može, ko može primiti – dugotrajnu molitvu – neka primi. Ali ne mogu svi primiti tu riječ (Mt. 19, 11); a ako je dugotrajna molitva nespojiva sa vatrenošću duha, bolje je učiniti kratku, ali vatrenu molitvu. Priseti se da je jedna reč, vatrena srca izrečena, opravdala carinika. Bog ne gleda na mnoštvo reči, već na raspoloženje srca. Glavno je – živa vera srca i iskrenost pokajanja zbog grehova.

* * *

Jaki mrazevi i iznenadna jaka jugovina pokazuju očigledno u malom da je Gospod sve složio, svu vasseljenu, i da On sve može da razloži kada Mu je ugodno. To isto pokazuje pokrivenost ledom mora, jezera i reka i lomljenje leda na njima; to isto – cvetanje i rasteenje zemnog bilja u proleće i leto i razlaganje u jesen: to isto – rađanje i smrt čoveka. Gospod nas je složio, On nas i razlaže.

* * *

Molitva sveštenikova za ljude ima veliku snagu kod Boga, samo ako je sveštenik od srca, s verom i ljubavlju uznosi Gospodu. Daj Bože da bude više sveštenika koji se Bogu mole plamena duha: jer ko će se pomoliti za ovce slovesne Gospodu sa takvom snagom, ako ne sveštenik koji je za to dobio blagodat i vlast od Samoga Boga?

* * *

Kada se suzno sa ljubavlju pomoliš za ovce Gospodnje, i pomisli počnu da ti tebe samog hvale, reci im: to se nisam ja molio za ljude Božje, nego se u meni Sam Duh molio za njih uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26); i Duh me je tada zarobio u slatko ropstvo ljubavi Svoje i umilenja srdačnog. Da je to istina, vidi se iz toga što slatka molitva i ljubav brzo mogu da me napuste.

* * *

Za istinitost Tajni Hristovih jamči Sam Hristos. Istiniti su svetovi vidljivi i nevidljivi koje je On stvorio i koji postoje, očišćenje od grehova, mir i radost srca nakon pričešća.

* * *

Ljubav se ne razdražuje, a ti se razdražuješ. Pazi: neprijatelj te obmanjuje, jer se u srcu pri gnevu gasi vera u Boga i gubi smelost pred Bogom.

* * *

Raznežuju, raslabljuju i smućuju dušu prizori ovozemaljske taštine koje smo gledali sa punim zadovoljstvom i saosećanjem srca; lišavaju čistote srca i smelosti pred Bogom; zato je dobro ne ići u pozorišta, ne posećivati svetovne, vesele, raskošne skupove, ne gledati uskovitlane plesove, ne gledati svetovne predstave koje prikazuju raznoraznu taštinu ovoga sveta. A dobro je neprestano se pilepljivati srcem samo za Boga (Up. Ps. 72, 28); a u svetu je toliko primamljivosti da se okom ne mogu sagledati.

* * *

Da se sveti ime Tvoje! Evo prve naše želje i prve molbe, da se sveti u nama i preko nas ime Božje. Prisetimo se da smo stvoreni po obrazu i po podobiju Gospoda Boga, po podobiju Njegove svetinje, ali, avaj, sagrašismo, izgubismo svetost, i sada se u gresima i bezakonjima rađamo, u gresima i bezakonjima živimo, kao kopilad a ne sinovi (Jev. 12, 8). I o čemu sada u palom stanju treba da brinemo, ako ne o upodobljavanju Ocu nebeskom, svom Prvoliku? Sam Gospod to traži: budite sveti, jer sam Ja svet, Gospod

Bog vaš (1. Pt. 1, 16 /3. Moj. 19, 2/). To treba da bude prva naša želja i cilj sveg našeg života. Druga molba je objašnjenje prve.

* * *

Srce naše svakodnevno umire duhovnom smrću. Topla suzna molitva je njegovo oživljavanje, početak njegovog disanja. Bez svakodnevne molitve sa toplinom duhovnom lako se i brzo duhovno umire.

* * *

Prilikom molitve razum se gordi nad rečima molitve i one se u njega ne smeštaju zbog njegove telesnosti i lažnosti; ali reči molitve su duh i istina, srebro ražeženo poteklo iz duše koja gori plamenom vere i ljubavi, očišćeno od zemlje, pretopljeno sedmostruko; naokolo njih bezbožnici hode (Up. Ps. 11, 7; 9), ali u dubinu njihovu neće pronicí.

* * *

Neosećanje srcem istinitosti reči na molitvi dolazi od srdačnog neverovanja i nemanja osećaja vlastite grehovnosti, a to sa svoje strane potiče od skrivenog osećanja gordosti. Po osećanjima svojim na molitvi čovek saznaje da li je gord ili smiren; što je osećajnija, plamenija molitva, to je smireniji; što je bezosećajnija, to je gordiji.

* * *

Koji sav zakon održi a sagriješi u jednome, kriv je za sve (Jak. 2, 10) – to važi kako u moralnom, tako i u dogmatskom pogledu. Ko svim istinama zdravo uči, a pogreši u ma kojoj od njih, taj je kriv za sve ili u odnosu na jednu, u biti svojoj nerazdeljivu Istinu, u odnosu na Gospoda Isusa Hrista Koji je rekao: Ja sam istina (Jn. 14, 6). Zašto? Zato što je Bog prosto, premda beskonačno Suštastvo. Maska je Gospodu ma i jedna misao zla. (Prič. 15, 26) Koji greši u istini dogmata, ogrešuje se o Onoga Koji je za sebe rekao: Ja sam istina.

* * *

Nikada ne gubi nadu u milost Božju ma kakvim gresima bio svezan zbog iskušenja đavolskog, nego se moli svim srcem sa nadom u pomilovanje, kucaj na vrata milosrđa Božjeg – i otvoriće ti se. Ja, grešni jerej, sam ti primer: ma kako da ponekad sagrašim zbog dejstva đavolskog, na primer – ponekad se zbog nečeg neprijateljski ponesem prema bratu, makar to bilo i zbog pravedne stvari, i sav se oneraspoložim, i brata na sebe podignem, i Svetu Tajnu savršim nedostojno, ne zbog hotimične nemarnosti, već zbog nespremnosti i dejstva đavolskog, međutim, zbog pokajanja, sve, sve Vladika oprašta, osobito zbog dostojnog pričešćivanja Svetim Tajnama: kao sneg ili vuna pobećeš od krvi Hristove; svet nadnebeski će obitavati u srcu tvome; i lako, lako će ti biti na srcu, postaćeš blažen. Zaboravićeš sve uzburkanosti, nemire i teskobu đavolsku, postaćeš sasvim nov i kao da ćeš iz mrtvih vaskrsnuti. Ne očajavajte, braćo, ma kakve grehe da ste počinili, samo se srcem skrušenim i duhom smirenim pokajte. Slava milosrđu Tvome Gospode! Slava dugotrpljenju Tvome Gospode!

* * *

Od čista srca ljubite jedni druge iskreno. (1. Pt. 1, 22) Pamti te reči apostolove i postupaj po njima. Opraštaj dužnicima svojim, i znaj da kao što neprijatelj tebe smućuje i pobuđuje na neprijateljstvo protiv drugih, tako i njih smućuje i podiže protiv tebe. Ljubi i žali sve neprijatelje svoje, kao zabludele; ne vraćaj zlo za zlo, uvredu za uvredu; naprotiv, blagosiljaj, znajući da si na to pozvan da naslijediš blagoslov (Up. 1. Pt. 3, 9).

* * *

Budi umeren u svim religioznim delima, jer je i vrlina sa merom, u skladu sa tvojim snagama, okolnostima vremena, mesta, prethodnim radom – razboritost. Dobro je, na primer, moliti se čista srca, ali ako molitva nije u skladu sa snagama (energijom), različitim okolnostima, mestom, i vremenom, prethodnim radom, ona već neće biti vrlina. Zato apostol Petar govori: projavite u vrlini znanje (to jest, ne budite poneseni samo srcem), a u znanju uzdržanje, u uzdržanju trpljenje (2. Pt. 1, 5–6).

* * *

Koji ne sabira sa Mnom, govori Gospod, rasipa (Lk. 11, 23). Treba ići napred u duhovnom životu, uspinjati se sve više i više; uvećavati sve više i više zalihi dobrih dela; a ako stojimo na istoj tački moralnog savršenstva, na istom stepeniku lestvice hrišćanskog ushođenja, to je isto kao da idemo unazad; ako ne sabiramo, to je isto kao da rasipamo.

* * *

Neka ti tokom molitve ne bude žao da zapališ voštanicu pred Gospodom: imaj na umu da je pališ pred Onim Koji živi u svetlosti nepristupnoj i Koji tebe od svetlosti Svoje prosvetljuje. Tvoja svećica je kao žrtva svespaljenica Gospodu; i neka ona bude dar Bogu od sveg srca. Neka te podseća na to da i sam treba da budeš svetiljka koja gori i svetli. On bješe, kazano je o Jovanu Preteči, svjetiljka koja goraše i svijetljaše (Jn. 5, 35).

* * *

Gospod je i pored beskonačnosti Svoje tako prosto Suštastvo da je sav u jednom imenu Trojica, ili u imenu Gospod, u imenu Isus Hristos.

* * *

Ko je od smrtnika dostojan Vladike? Onaj za koga je sve ništavno osim Tvorca, za koga je Tvorac sve. O, čoveče, neka srce tvoje ne bude privezano ni za šta sem za Tvorca. Prilepluj se za Njega prosta srca. Ni hrana, ni odeća, ni lice ljudsko, ni bogatstvo, ni udobnosti života, ni slava ovoga sveta, ništa svetovno neka te ne privlači.

* * *

Prinosim Gospodu, Vladičici ili Anđelu i svetome svetlost veštastvenu da bi mi njihovim molitvama Vladika podao svetlost blagodatnu, duhovnu, da bi me od tame grehovne u svetlost poznanja Božjeg i vrline uzveo; prinosim oganj veštastveni da bi on oganj blagodati Duha Svetoga zapalio u srcu mom i da bi oganj strasti oslabio u srcu mom jadnom; prinosim svetiljku sa željom da i sam budem svetiljka koja gori i svetli svima koji su u domu Crkve. Eto zbog čega ja palim sveće pred ikonama, eto šta pomišljam kada stavljam svetiljku na svećnjak. Priznajem, ja palim sveće pred ikonama u nadi da ću dobiti dobra duhovna od onih svetih i svesvetih lica koja su naslikana na ikonama, priznajem svoje duhovno koristoljublje. Ali, zakon uzвраćanja se sastoji u očekivanju dara za dar: kakvom mjerom mjerite, rečeno je, onakvom će vam se i mjeriti (Mt. 7, 2). Ja sam čovek nemoćan, telesan, grešan, to ne krijem; ne budući uvek u stanju da prinesem Gospodu svom, ili Prečistoj Majci Njegovoj, ili Anđelu Božjem, ili svetom srce koje gori verom i ljubavlju, prineću bar, kao čovek telesni, veštastveni, na dar nebesima i dar veštastveni – sveću koja gori. Neka pogleda Vladika sa nebesa na mali dar mog usrđa i neka mi zauzvrat poda više: On je jedini Koji je bogat i Koji obogaćuje svakoga,

a ja sam siromašan; On je bogat, ja sam ništ i ubog; On je u svetlosti nepristupnoj, ja sam u tami; ja sam maloveran: neka mi poda dar vere; ja oskudevam u ljubavi: neka obogati srce moje tim neprocenjivim blagom nebeskim; ja sam slab za svako dobro: neka mi poda snagu. S moje strane postoji želja za nebeskim dobrima, i veštastveni zalog njihovog zadobijanja; i neka mi mnogoštedri Gospod, molitvama Prečiste Majke Svoje, Anđela i svetih Svojih, poda ispunjenje sviju spasonosnih molbi.

* * *

Kada kogod bude kudio nesavršenstva i nedostatke tvojih dela, smireno poznaj pravednost tih pokuda i reci: da, zaista sam grešan i pregrešan, dela svoja ne činim sa doličnim staranjem i usrdem i voljom. Pomoli se, brate, za mene (reci onome koji te kudi) da me Gospod urazumi i pomogne mi blagodaću Svojom da sa doličnim staranjem i voljom ispunjavam svoju dužnost i vršim delo zajedničkog služenja koje mi je povereno. A ako prezru tvoje sposobnosti, reci: nisam sam sebi dao takve, a ne druge sposobnosti, one su Božji dar; kudit moje sposobnosti, znači kudit Tvorca Koji ih je darovao. Kada te tvoji budu kudili i pred drugima iznosili tvoje slabosti, reci im: da, ja sam zaista takav, ali vi nemate nikakve koristi od toga što sam ja baš takav i što ćete me ružiti i ismevati pred drugima: ismevanje nemoći ili slabosti bližnjeg nerazumno je i nečovečno, bolje je pokriti nečiju nemoć, zato što je moja nemoć – vaša nemoć, moja sramota je vaša sramota: ta ja sam ud vaš, a i vi niste bez nemoći; i pomolimo se da Gospod isceli nemoći naše: jer svi smo zaraženi gubom bezakonja. Ljubav, rečeno je, sve snosi (1. Kor. 13, 7), a ne izlaže slabosti javnoj sramoti.

* * *

Veliki su naša nemarnost i lenjost na molitvi: mi smo uvek skloni da se molimo i često se molimo kako bilo, samo da što pre završimo, brzamo, skačemo po površini, a u dubinu srca ne zagledamo. Zato je i molitva naša kao vetar: zašumi, prohuji, i to je sve.

* * *

Kada te jadnog prekrije tama – sumnja, čamotinja, očajanje, nemir, tada samo svim srcem prizovi najslađe ime Isusa Hrista, u njemu ćeš naći sve: i svetlost, i ukrepljenje, i nadu, i utehu, i mir, obrešćeš u njemu istinsku dobrotu, milost, štedre darove, sve to ćeš naći sadržano u jednom imenu, kao u kakvoj bogatoj riznici.

* * *

Od Gospoda sam sve dobio i dobijam: pa kako da se samo Njemu ne obraćam sa molitvom za sve što mi je potrebno? Kako da se ne nadam da ću samo od Njega sve dobiti? Dobio sam od Njega život i sve. Samo On može da mi poda sve što mi je potrebno za moje prolazno i večno blagostanje. Njegov je posao, tako reći, da mi podaje sve što je neophodno: takvo je Njegovo dobro i štedro biće.

* * *

Obavezno veruj i nadaj se da ćeš od Gospoda dobiti sve što je dobro za nazidanje bližnjeg ili sve što je na spasenje. Ne predomišljaj se (ne kolebaj se) i ne posumnjaj ni na tren u mogućnost dobijanja traženog. Sve je moguće Bogu, i sve je moguće onome koji vjeruje, i nada ne postiđuje. (Up. Mt. 19, 26; Mk. 9, 23; 10, 27; Rim. 5, 5) Samo nas neverje, nenadanje našeg srca postiđuje.

* * *

Povikavši otac djeteta sa suzama govoraše: Vjerujem, Gospode, pomози momu nevjerju! (Mk. 9, 24) Kakav jad! Odašvud teskoba: i sina žao, i vere u srcu nema. Kako ne zaplakati. I evo sa suzama govori: vjerujem, Gospode, pomози momu nevjerju! Tako je i sa nama: nevolja preti, a vere koja sprečava nevolje nema u srcu; kako da gorko ne zaplačeš u svojoj dvostrukoj nevolji! A mnogi imaju kameno srce i ne osećaju potrebu za verom radi svog izbavljenja od nevolje.

* * *

A on se snuždi zbog ove riječi, i otide žalostan; jer bijaše vrlo bogat. (Mk. 10, 22) Kako se i mi često snuždimo srcem i telom od jedne reči kojom od nas prose milostinju Hrista radi, a do tada smo bili i više nego vedri!

* * *

Zbog čega se pred pretvaranje svetih Darova peva Vjeruju? Zbog čega i sveštenik u oltaru tada u sebi čita Vjeruju? Zato da bi oni koji pred njim stoje verovali i pamtili da pri pretvaranju svetih Darova učestvuje Sveta Trojica i da je tajna Evharistije delo Svete Trojice, Oca i Sina i Svetoga Duha; zato da bi i sveštenik bez osude, sa nesumnjivom verom u dobrotu i svemoć Oca i Sina i Svetoga Duha savršio Svetu Tajnu i potom se blagovremeno njome pričestio, jer je naročito tada svešteniku potrebna velika vera

budući da se prvenstveno u to vreme neprijatelj upinje da udari na um i srce sveštenika hladnoćom i neverjem, ili da uznemirava sumnjom.

* * *

Čudo nad čudima je što je Gospod i Tvorac moj od greha istrulelu prirodu moju obnovio, preobrazio, pretvorio kao što hleb i vino pretvara u telo i krv Svoju, kao što je oganj u rosu pretvorio.

* * *

Onoga kome hoćeš da se moliš pre molitve zamoli u srcu da te udostoji da mu prineseš srdačnu molitvu, pohvalu ili blagodarenje, jer mi samo uz ukrepljenje od Duha Svetoga možemo da se molimo, uz ukrepljenje od onih svetih ugodnika preko kojih želimo da se molimo Spasitelju. Uznesi Mu, pre molitve i slavoslovlja, srdačni glas da ti daruje blagodat iskrene molitve, da jaram Svoj blagi i breme Svoje lako položi na srce tvoje, da đavolsku gordost i protivljenje uma i srca razveje. Ako hoćeš da se moliš Vladičici: pozovi Je od srca da te udostoji da Joj nelicemerno svim srcem prineseš moljenje ili pohvale i blagodarenje. Ako bi se molio Anđelu: pozovi Gospoda da te udostoji da mu dolično prineseš molitvu, ili da pesmom proslaviš njegovo dobročinstvo, svetlost i dobrotu njegove prirode; molio bi se svetome: pozovi Duha Svetoga Čijom su svetošću oni osvećeni da bi ga dostojno prizvao ili mu uzneo hvale i blagodarenje, jer svi mi samo uz ukrepljenje od Duha Svetog životvornog možemo dostojno i životvorno da se molimo. Sveti Božji su čista disanja Duha Svetoga: Duh diše gdje hoće – Jn. 3, 8 –(to jest u kojoj duši hoće u onoj i diše). Sveta Vladičica je preizobilno osvećena i očišćena Duhom Svetim. Anđeli su osvećeni Duhom Svetim i Njime žive i dišu, kao što mi po telu živimo i dišemo zahvaljujući vazduhu. Molitve u svom istinskom obliku nisu ništa drugo do disanje Duha Svetoga. Sam Duh se, rečeno je, moli za nas uzdisajima neizrecivim (Rim. 8, 26).

* * *

Sada su ućeni ljudi postavili i postavljaju ogromnog idola i svima zapovedaju da mu se klanjaju, a i sami mu se klanjaju. Taj idol je dekadentna literatura; nećisti duh koji nas pokreće je gordi, bogoprotivni, neverujući razum. Đavo je lukav – o, kako je lukav! On je i u hrišćanstvu izumeo suptilno idolopoklonstvo, u skladu sa usmerenjem i duhom veka, i stupnjem njegovog intelektualnog razvoja. Kakav zli lisac! Kako on manipuliše sirotim čovećanstvom koje se udaljilo od iskrene vere u Hrista! Kako snažno vuće ljude u pakao, užetom ispletenim i neprestano pletenim od tih istih ljudi! Bože moj, Bože moj! Ta, našim razumom koji je trebalo da nas vodi ka živom, večnom Bogu, on nas

pogubljuje! Ta, našim vedrom nam zahvata mrtvu vodu ovoživotnog, veštastvenog, ispraznog mudrovanja, podaje je nama i drugim ljudima da je pijemo umesto žive vode reči Božje! A mi pijemo li pijemo, ne sluteći da je to mrtva voda.

* * *

Pamti da je čovek uzvišeno, dragoceno biće za Boga, ali to uzvišeno stvorenje je, nakon pada u greh, nemoćno stvorenje, sklono hiljadama slabosti; voli ga, poštuju, ali u isto vreme podnosi njegove nemoći, slabosti, strasti, postupke. Ljubi bližnjega svojega – grešan grešnog – kao sebe samoga. (Mt. 19, 19) Slabosti slabih nosi, i tako ćeš ispuniti zakon Hristov. (Up. Rim. 15, 1; Gal. 6, 2) Velike su te reči: razmisli o njima dublje. One znače isto što i reči molitve Gospodnje: mi opraštamo dužnicima svojim.

* * *

Veliko je i poštovanja dostojno telo Crkve svete kojoj je glava Sam Isus Hristos. Pamti da si ti u tom velikom i poštovanja dostojnom telu – majušni, nemoćni ud, i da sve dobijaš od Glave tela Crkve – Hrista i da te oživljava Duh Njegov. Pamti da u telu Crkve ima milion snažnih udova koji su od Duha Svetoga dobili velike i raznovrsne darove duhovne, svaki prema svojoj zasluži i mogućnosti da ih primi. Svakog hrišćanina uvažavaj kao ud Hristove Crkve i hram Duha Svetoga, nikoga, iz gordosti, ne smatraj neukim u istinama vere, lišenim dara Duha: jer je sve i u svemu Hristos (Kol. 3, 11), i svima Gospod, u svakom iznutra, proglašuje Sebe, sve prosvećuje prema mogućnosti svakoga da primi, svakome bez pristrasnosti dodeljuje darove Svoje. I ovako govori u sebi: ja sam mali ud u velikom poštovanja dostojnom telu Crkve; ja treba sa ljubavlju i poštovanjem da se odnosim prema svim ostalim udovima, kao prema voljenim, dragim udovima Hrista moga.

* * *

Kada nas zbog nečeg drugi prekorevaju, to ne treba da nas razdražuje i baca u čamotinju, već da nas smirava, kao ništavne u naravstvenom pogledu, i da nas okreće ka Bogu sa usrdnom molitvom da On ono što je bolesno u nama isceli i ono što nedostaje nadopuni blagodaću Svojom. Razdraživati se, naročito onda kada nas prekorevaju zbog stvarnih slabosti, znači bolesti dodavati bolest, strasti – strast, znači bolovati od dobrovoljnog slepila samoljublja koje ne želi da vidi svoje tamne strane i dobrovoljno gine. A padati u čamu je sasvim nerazumno: jer hrišćanin uz pomoć blagodat Božje, ako zaželi, uvek može da se izmeni na bolje. Pa Gospod nam izobličitelje i šalje zato da bi nam oni otvorili oči srdačne, da bismo videli grdobu dela

svojih, i da bismo se videći je popravljali, a ne da bi nas bacio u čamu. Čamotinja je greh i delo đavola. Izobličavanja treba da u nama izazivaju žalost po Bogu koja podstiče na pokajanje za spasenje, za koje se ne kaje (2. Kor. 7, 10).